

Galvån – Rösteån

Inventering och värdering av kulturmiljöer 2016
i Alfta, Arbrå och Bollnäs socknar i Hälsingland

Galvån–Rösteån

Inventering och värdering av kulturmiljöer 2016
i Alfta, Arbrå och Bollnäs socknar i Hälsingland

Elsie Hovanta och Niklas Groop

Länsstyrelsen
Gävleborg

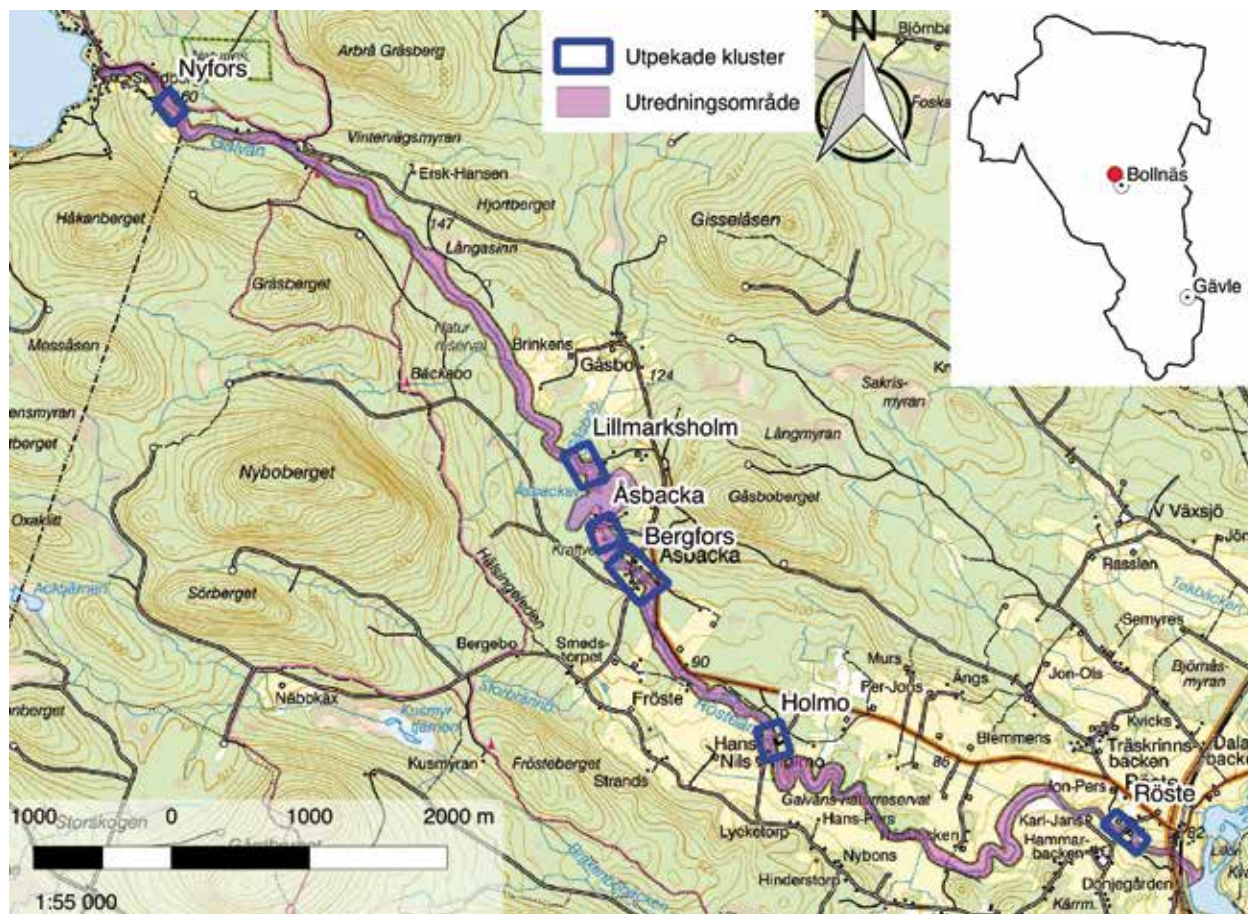

Fig. 1. Översiktskarta över det arkeologiska utredningsområdet för Galvån–Rösteån norr om Bollnäs i Hälsingland. Ån går från Galvsjön i väster till Ljusnan i öster. De särskilt omskrivna områdena Nyfors, Lillmarksholm, Åsbacka, Bergfors, Holmo och Röste by är inringade på kartan.

© Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria AB 2017

Adress: Stigfinnaren Arkeologi, Bysjövägen 17, 810 40 Hedesunda

Tel. 0291-700 28, 070-3991712 www.stigfinnaren.nu info@stigfinnaren.nu

Samtliga foton är tagna av Elise Hovanta, där inte annat anges.

Kartor i rapporten: © Lantmäteriet Gävle 2010. Medgivande I2010/0240.

Omslagsbild: Timmerränna i Galvån. Foto av okänd fotograf, ca 1920-talet.

Digitaltryck 30 ex: Strömbergs Sandviken 2017

ISSN 1403-9370

Beställare: Länsstyrelsen Gävleborg

Innehåll

Inledning	3
Syfte, metod, målgrupper	3
Syfte	3
Metod	3
Målgrupper	4
Områdesbeskrivning	5
Antikvarisk bakgrund	5
Fornlämningsmiljö	5
Tidigare inventeringar	5
Ägoförhållanden	5
Flottningen - en kort historik	6
Vattenkraft- en kort historik	8
Galvån - Rösteån	9
Nyfors hammare och spiksmedja	22
Arbrå, objekt 7–10, 25–26, 165H–167H,	22
190H och Arbrå 154:1	22
Antikvarisk bakgrund	27
Kulturvärdering	28
Lillmarksholm	49
Bollnäs, objekt 54–59, 61–63, 97H–103H,	49
Bollnäs 172:1 och 436:1	49
Antikvarisk bakgrund	54
Kulturvärdering	55
Åsbacka och Övre Bergforsdammen	56
Bollnäs, objekt 64–68, 111H–113H	56
Antikvarisk bakgrund	64
Kulturvärdering	65
Bergfors bruk och Nedre Bergfors	73
Bollnäs, objekt 69, 144H–146H,	73
178H–180H och 187H	79
Antikvarisk bakgrund	80
Kulturvärdering	80
Holmo såg och damm	84
Bollnäs, objekt 126H	84
Antikvarisk bakgrund	86
Kulturvärdering	86
Röste by med kvarnen	96
Bollnäs objekt 80H–90H, 130H–134H,	96
136H–140H, 159H, 196H–197H och	102
Bollnäs 2:1	106
Antikvarisk bakgrund	106
Kulturvärdering	111
Sammanfattande resultat	111
Administrativa uppgifter	113
Referenser	113
Muntliga uppgifter	113
Internet	113
Arkiv	113
Otryckt	114
Litteratur	114
Tabell 1. Forn- och kulturlämningar	115

Inledning

Inom Länsstyrelsens vattenförvaltningsområde sker framtagande av åtgärdsförslag för sjöar och vattendrag för att de ska uppnå god ekologisk status. Åtgärdsförslagen kan ibland komma i konflikt med kulturmiljövärden, både sådana som är kända i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister (FMIS), men även sådana som ännu inte identifierats. För att ta tillvara kulturmiljöintresset i samband med olika ekologiska återställningsarbeten behövs bättre kunskap om vilka kulturmiljövärden som finns i anslutning till sjöar och vattendrag, och hur dessa kulturmiljöer ska värderas.

Länsstyrelsen Gävleborg, Enheten för Kulturmiljö och Folkhälsa, önskade därför ta fram ett kulturhistoriskt underlag av Galvån-Rösteån (fig. 1).

Diskussionerna ur kulturmiljöhänseende rör vad som hänt med ån ur kulturhistorisk synvinkel och vilka bevarandevärda anläggningar som finns. Länsstyrelsen Gävleborg gav Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria AB i uppdrag att göra inventeringen och kulturvärdering av de påträffade lämningarna och kulturmiljöerna (Länsstyrelsen dnr. 436-1909-16). Länsstyrelsen bekostade utredningen.

Syfte, metod och målgrupper

Syfte

Syftet med kulturmiljöinventeringen är att identifiera fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar samt värdera kulturmiljöer i och i närheten av Galvån-Rösteån. Resultaten ska ligga till grund för Länsstyrelsens prioriteringar i samband med åtgärder i vattendragen.

Metod

Inför fältarbetet gjordes en sammanställning av befintligt kunskapsunderlag med uppgifter från litteratur, arkiv och Lantmäteriets historiska kartor på internet. Genom de historiska kartorna identifieras markutnyttjandet, ödelagda gårdar, torplämningar och sträckningar för äldre gränsdragningar och vägar m m. Som underlag fanns även Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (FMIS) och Skogsstyrelsens register med kulturlämningar Skog & Historia (S&H). Handlingar om Arbrå och Bollnäs socknar i Antikvariskt Topografiska Arkivet (ATA) i Stockholm gicks

igenom, liksom Statens Historiska Museums fynddatabas. Delar av Ljusnans Flottningsförenings arkiv, Landsarkivet Härnösand studerades. Ortnamnsbetydelser och folkminnesuppteckningar söktes genom Språk-, Ortnamns- och Folkminnesarkivet (SOFI) i Uppsala. Denna byråmässiga sammanställning gav ett kunskapsunderlag för områdets historiska utveckling, men även datering av vissa tidigare ombyggda dammar och årensningar.

I samband med vid inventeringen identifierade kulturmiljöer värderades de i enlighet med riktlinjerna i KulturAqua (2009:46). Kulturmiljöerna bedömdes enligt en förangiven fyrgradig skala:

- Ringa värde för kulturmiljö
- Värde för kulturmiljön
- Högt värde för kulturmiljö
- Mycket högt värde för kulturmiljön.

Bedömningen grundar sig på lämningens dokumentvärde, kvalitet, sällsynthet, representativitet, pedagogiskt värde, tillgänglighet och upplevelsevärde, vilka kan sammanfattas:

- bruksvärde (är lämningen/miljön fortfarande i bruk och nyttjas den för ursprungligt ändamål?)
- kunskapsvärde (finns möjlighet att kommunicera med den kulturhistoriska berättelsen?)
- upplevelsevärde (stort/ringa upplevelsevärde?)

De olika värderingstyperna följer en fyrgradig skala. Värdepoängen summeras och kan maximalt bli 33 poäng. Utöver poängsättningen noteras speciella förhållanden, vilket kan stärka kulturmiljövärderingen.

Vi har valt att redovisa sex sammanhängande kulturmiljöer, nämligen Nyfors, Lillmarksholm, Åsbacka, Bergfors, Holmo och Röste by samt dessutom ett drygt hundratal ytterligare enskilda objekt däremellan. De sammanhängande kulturmiljöerna ges en sammanfattande värdering, medan enskilda objekt ges en egen värdering. Enskilda objekt som enbart utgör en uppgift från en historisk karta ”Uppgift om”, och som inte kunnat återfinnas i fysiska spår, har av förklarliga skäl inte värderats alls. I rapporttexten ges de enskilda objekten endast en förkortad beskrivning. Hel objektbeskrivning i tabell 1.

Utredningens fältarbetsdel genomfördes under fyra dagar i augusti 2016. Hela sträckan inventerades till fots av två arkeologer. Vid inventeringen användes jordsond samt spade och säll för att hitta och identifiera lämningar. Påträffade lämningar mättes in med en Ashtech Mobile Mapper Field 10 hand-GPS, vanligen med en felmarginal vid inmätningen om 1–2 meter, men mätfel upp till fyra meter kan förekomma i vegetation med t ex tät granplantering. Samtliga påträffade lämningar har beskrivits så långt möjligt och flertalet har fotodokumenterats med högupplösta bilder.

Om ytmässigt stora lämningar har påträffats har endast den del av lämningen som ligger inom utredningsområdet mätts in, med kompletterande notering i objektlistan om att lämningen fortsätter utanför utredningsområdet. Riksantikvarieämbetets lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning (version 4.1, 2014) har använts för att klassificera påträffade lämningar. Till hjälp att tidsmässigt bedöma en lämningens ålder har även använts historiska kartor över området. Åldersbestämningen har så långt möjligt kunnat utredas för att uppfylla intensionerna i den nya kulturmiljölagen (SFS 1988:850), där det sedan den 1 januari 2014 införts en tidsbestämmelse, där lämningar som tillkommit före 1850 generellt är att anse som fornlämningar.

Lämningar kan indelas i fyra olika kategorier som var och en har olika antikvarisk status. De olika kategorierna är:

- **Fornlämning.** Lämning efter människors verksamhet under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna. Lämningen ska ha tillkommit före 1850. Dessa kriterium kallas fornlämningsrekvisit. Lämningar som uppfyller fornlämningsrekvisiten och kan i huvudsak ha antas tillkommit före 1850 är fornlämningar. Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen (SFS 1988:850).
- **Övrig kulturhistorisk lämning.** Lämningar med kulturhistoriskt värde, vilka normalt inte skyddas av Kulturmiljölagen (SFS 1988:850), främst eftersom de kan ha antas tillkommit efter 1850. Lämningar i denna kategori kan fornlämningsförklaras av Länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till dess kulturhistoriska värde. Hänsyn bör visas en övrig kulturhistorisk lämning vid en exploatering.
- **Uppgift om.** Lämningen är känd genom tidigare uppteckningar eller i muntliga traditioner, men har inte i första skedet kunnat återfinnas eller eftersöks.
- **Bevakningsobjekt.** Används i de fall där lämningens status inte kunnat avgöras vid okulär besiktning, utan måste utredas vidare.

Målgrupper

Utredningen omfattade en historisk kart- och arkivanalys, en fältinventering med beskrivning och fotodokumentation samt en värdering. Utredningen ska ge ett underlag för Länsstyrelsens fortsatta ärendehantering. Utredningens huvudsakliga målgrupp är Länsstyrelsen, men även andra intresserade.

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet sträckte sig 12 kilometer långt och omfattade en ca 20 meter bred zon på vardera sidan av Galvån. Hela utredningsuppdraget omfattade ca 50 hektar, själva åfåran borträknad.

Utredningsområdet börjar vid Galvsjöns utlopp i Galvån och leder i sydöstlig riktning genom skogs- och åkermark fram till Rösteåns utlopp i Ljusnan norr om Bollnäs (fig. 1).

I huvudsak består området av normalblockig moränmark. Utredningskorridoren följer Galvån som ibland kallas Rösteån. Från Fröste ned till Ljusnan finns nära nog sammanhängande åkermark på åns båda sidor, endast avbrutet av en del hagmark och igenvuxna äldre torvtäcker. Uppskattningsvis 35 % av utredningskorridoren består av åkermark. Resterande mark är skogsmark.

Antikvarisk bakgrund

Fornlämningsmiljö

Undersökningsområdets höjd över havet går från ca 70 meter över havet vid utloppet mot Ljusnan i sydöst, till ca 172 meter över havet vid utloppet från Galvsjöns i nordväst. Det ger att undersökningsområdet har varit kustbundet under stora delar av mesolitikum vilket skulle kunnat genererat tidiga spår av människor. Av sådana spår finns det fyra trindyxor funna inom ca 125 m från ån, dels nere i jordbruksbygden (Bollnäs 105:1 och 388:1), dels uppe i den nordvästra skogsbygden (Bollnäs 327:1 och 328:1). De hittades alla i början av 1900-talet och två av dem har någorlunda säkra uppgifter om fyndplats; öster om torp (327:1) och i potatisland (105:1). Trindyxa Bollnäs 388:1 ska ha hittats i en åker inte långt från Röste by 80–85 meter över havet och trindyxa Bollnäs 105:1 hittades även den 80–85 meter över havet inte långt från Holmo. Trindyxa Bollnäs 327:1 hittades vid gården Nyfors 140–145 meter över havet, medan trindyxa Bollnäs 328:1 hittades på motsatta sidan ån på samma nivå (fig. 41).

På grund av sentida aktiviteter kring ån, såsom flottning och uppdämning m m går det idag inte att okulärt hitta några platser i åns direkta närhet som skulle kunna vara möjliga stenåldersboplatser, men trindyxfynden antyder att sådana kan finnas.

Nivåmässigt ligger utredningsområdet upp till 172 meter över havet, vilket innebär att Galvsjön kan

ha varit det inre av en havsvik för ca 9500 år sedan och längre tillbaka i tiden (SGU). Trakten kan ha börjat bebos några hundra år efter det att inlandsisen smälte bort för ca 11000 år sedan och området var då beläget på en kustzon i anslutning till Ancylussjön.

Det är möjligt att de trindyxfynd som ligger vid 140–145 meter över havet, vilka indikerar stenåldersboplatser, legat vid en forntida havsstrand och representerar pionjärbosättningar i området, lämningar från de första människorna som kommit till trakten efter inlandsisen. I Gästrikland har möjliga pionjärbosättningar framkommit upp till 155 meter över havet, med fynd upp till 165-metersnivån (Hovanta 2016).

Av senare tiders kända lämningar i närområdet finns några. Arbrå 154:1 (fig. 27), en bebyggelselämning med en husgrund med en välvd källare under (fig. 35) som enligt FMIS är Nyfors spiksmedja, men som den här aktuella utredningen menar inte är själva spiksmedjan, men möjligen en annan byggnad knuten till Nyfors bruk. En uppgift om att Gammel-Andersas fåbod (Bollnäs 331:1, fig. 39) ska ha legat invid ån. Vid Lillmarksholm (fig. 73) fanns ett småindustriområde (Bollnäs 172:1) och ett sågverk (Bollnäs 436:1). Strax nedströms Röste by ligger en gammal bro med stenvälv (Bollnäs 2:1, fig. 143) och invid järnvägsbron den gamla landsvägsbron (Bollnäs 235:1, fig. 163).

Tidigare inventeringar

Arbrå och Bollnäs socknar har fornminnesinventerats tidigare, nämligen 1955 och 1982 i Riksantikvarieämbetets regi (FMIS; Rydén). Inventering av Skog & Historia-lämningar i Skogsstyrelsens regi tycks delvis ha skett inom berört utredningsområde 1998 (<https://minasidor.skogsstyrelsen.se/skogskartan/>).

Några tidigare inventeringar av flottningsslämningar och andra lämningar kopplade till vattenkraft och vattedrag har tidigare gjorts i Gävleborgs län, nämligen år 1997 i Flugån (Dellbeck m fl 1998), 2000 i Mellanljusnan (Boije 2000), 2002 i Testeboån (Roslund-Forenius 2003) och 2015 delvis i Nianån (Berg Nilsson & Nilsson 2015).

Ägoförhållanden

Området ligger på skogs- och inägomarker som tillhör eller tillhört byarna Gäddvik i Alfta socken längst i nordväst, Koldemo och Växsjö i Arbrå socken i västra delen samt Fröste, Gåsbo, Holmo, Norrborn, Nyfors, Näsbacken, Röste och Åsbacka i Bollnäs socken. Största delen tillhör Röste by.

Flottningen - en kort historik

Nyttjade av vattendrag för transport av gods har pågått under väldigt lång tid, så även flottning av timmer. Så tidigt som på 1300-talet ska det finnas belägg på flottning på Dalälven och den äldsta sammanslutningen för flottning i Sverige var Västerdala-Wede Compagnie, bildat 1648 av handelsmän i Falun för att tillgodose koppargruvans behov av kol (Persson 1997; Wikipedia), men det var inte förrän under mitten av 1700-talet som det kom igång och blir mer landsomfattande. Under 1800-talet växte flottningen och kom att omfatta alltför vattendrag, så även Ljusnan.

År 1811 fastslogs av Kungl. Maj:t och Kammarkollegium att flottning skulle få äga rum där den *föret varat och vara böra* (Roslund-Forenius 2003:5).

Inför flottningen rensades lederna från hinder, såsom grund och uppstickande stenar. Om strömfåran var för bred och för grund kunde man erhålla tillräckligt vattendjup i strömfåran genom avstängningar av sidogrenar eller med långa stenkistor längs stranden. Stenkistorna fungerade även som erosionsskydd och för att leda timret förbi vattenverk. Stenkistor med kilad sten är starkare än sådana enbart byggda av natursten. Utöver timrade stenfyllda kistor kunde riskistor byggas. Buskar och sly packades ned i sand och grus i timmerkista av 1–2 stockvarv, högst 1–1,5 m höga (Boije 200:4).

Bommar fungerade som ledare och bommarna var ihopsatta av kättingar. Förbi långa och höga strömfäll byggdes flottningsrännor i trä. Det finns även grävda

rännor med sten- eller träskoning, liksom grävda kanaler. Dammar skapades för att öka vattenmängden.

Utöver dessa nämnda flottningsanläggningar finns även skibord nedanför dammarna, timrade strandskonningar i bäckar och åar, stubb- eller kubbledare i bäckar, enkla eller dubbla träkistor, glacismurar (sluttande stenskodd strand), stenarmar, styrskrämar, stenkar, dykdalber samt mo- eller varpringar och vajerspel.

De anordningar som gjordes i flottleden kunde ha flera uppgifter, att reglera flodfåran och vattnets gång, möjliggöra flottningsarbetet genom att leda timret, men även att skydda andra vattenverk och broar som inte hade med flottningen att göra (Boije 2000:4).

För flottarfolket fanns flottarkojor och baracker, stall för hästar, båthus, materialbodar, smedjor samt många vägar och stigar.

Strömrrensningar var stora investeringar, så det var vanligt att flera sågverksägare gick samman i strömrrensningbolag, vilka fick statliga medel till rensningarna. Själva flottningen bedrevs av enskilda sågverks- och skogsägare, bolag eller sammanslutningar av flera bolag, och det hände att någon med ensamrätt för flottningen kunde ta ut en avgift av de andra som flottade. Detta kallas oktrojssystem (Roslund-Forenius 2003:5).

För Ljusnans del bildades ett strömrrensningbolag 1852 och samma delägare bildade 1856 ett flottningsbolag. Marma & Bergviks Sågverks-Bolag och James Dickson & Comp. var initiativtagare till de första rensningarna i Ljusnan för flottningens skull, för att skapa en flottled från gränsen mellan Härjedalen och

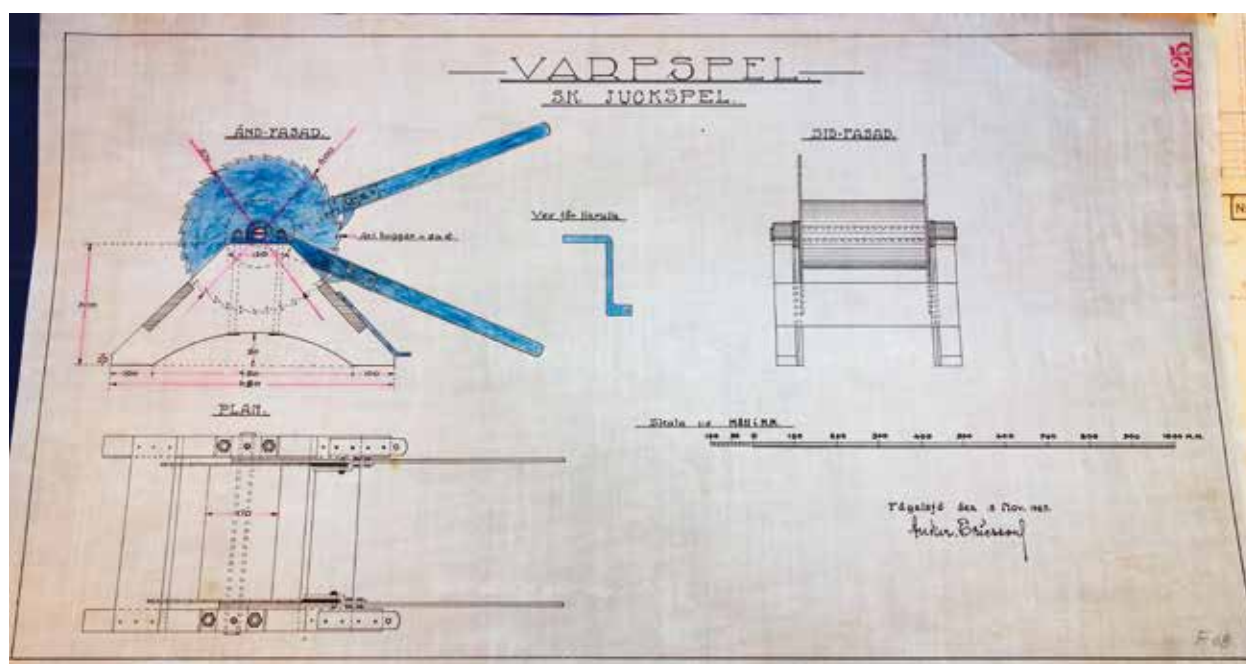

Fig. 2. "Varpspel s.k. juckspel" 1927. Akt 1025, Ljusnans Flottningsförenings arkiv, Landsarkivet Härnösand, Arkivcentrum Nord.

Fig. 3. Flottare i strömbåt på Galvsjön. Odaterat foto med okänd fotograf. Landsarkivet Härnösand, Arkivcentrum Nord, Skogens Arkiv, Ljusnans flottningsförening.

Hälsingland ner till Bergviken (LA EA:38, dossier 11:5, akt A1, Boije 2000:7).

Ljusne Elfs Flottningsförening bildades 1877 utifrån strömmrensningbolaget och skulle samordna flottningen och flottledsbyggandet i älven och anslutande vattendrag (Boije 2000:1).

Samtidigt ökade regleringarna av flottningen och bl a infördes 1880 en förordning om allmänna flottleder och då övergavs oktrojssystemet till förmån för ekonomiska föreningar. Begreppet *allmän flottled* infördes i svensk rätt. Länsstyrelsen hade då ansvar att inrätta och underhålla sådana leder. Regleringarna reviderades 1918 och 1919.

Flottarna var anställda säsongvis, eftersom olika flottningsföreningar ombildades årligen. Huvudälven var indelad i distrikt, men ett biflöde var vanligen ett distrikt, och varje sådant hade ett ackord på flottningen. Den som bjöd lägst fick ackordet och anställde flottare på dagpenning (Roslund-Forenius 2003:5).

Det gällde att på kortast möjliga tid få ned maximalt antal timmer längs ett vattendrag till ett sorteringsverk i en sjö eller fjärd, där virket även skulle

sorteras. Från bäckflottning med dammar högst upp i skogen övervakades timrets framfart i den s k uthållningen, ibland med spelflottar och båtar över sjöar, och slutrensningen där *rumpan* även skulle med.

Totalt fanns som mest ca 33 000 kilometer allmänna flottleder i landet (Persson 1997), och som jämförelse består det svenska järnvägsnätet idag av drygt 16 500 kilometer spår (TRV).

Med början på 1950-talet kom alltmer timmer att transporteras med lastbil och behovet av flottning kom därefter att minska. Den 17 maj 1968 lades flottningen i Ljusnan ner, därefter vidtog ett rivnings- och rensningsarbete, vilket stöddes med 3 miljoner kronor i AMS-medel (Boije 2000:7). Den sista flottleden lades ner 1997, i Klarälven, där sista flottningen skedde 1991.

Fig. 4. Tuppning på Galvsjön. Odaterat foto med okänd fotograf. Landsarkivet Härnösand, Arkivcentrum Nord, Skogens Arkiv, Ljusnans flottningsförening.

Vattenkraft - en kort historik

Vattenkraft har nyttjats i flera olika syften. Förutom att transportera människor och varor, däribland timmer, har vattnet använts för drift av bland annat linberedningsverk, sågar, kvarnar, hamrar, smedjor och hyttor, lyftanordningar såsom stånggångar samt för att utvinna el. Nedan nämns kort historik om några av alla dessa småindustrier och vattenkraftsverk.

Vattendrivna kvarnar finns i trakten i två huvudtyper, den mindre skvaltkvarnen med ett horisontellt placerat vattenhjul använd för malning i mindre skala för husbehov, och den större vattenkvarnen med vertikalt över- eller underfallshjul. Kvarnen kan ha kommit till Sverige med munkar.

I Västeuropa är skvaltkvarnen känd sedan 1100-talet (NE), till Sverige förekommer de vid samma tid, det äldsta kända belägget härrör från 1185 (Det medeltida Sverige 1:4 Tiundaland). Skvaltkvarnen fordrade endast små vattenflöden för att fungera. Även de minsta vattendrag kunde under vår- och höstflod användas för drift av en skvaltkvarn med liggande hjul. Små kvarnar på skogen i små vattendrag var vanli-

gen skattebefriade. Eftersom skvaltkvarnarna inte var skattlagda finns sparsamma noteringar om var de finns och dess verksamhetstid. Skvaltkvarnen började komma ur bruk vid 1800-talets mitt eftersom deras relativt ringa kapacitet inte kunde svara upp mot den befolkningsökning som skedde i Sverige. I stället ökades antalet hjulkvarnar starkt vid mitten av 1800-talet. Men skvaltarna var i bruk ända in på 1900-talet (Wikipedia med där anförda källor).

Hjulkvarnarna var oftast betydligt större byggnader, ofta placerad invid ett kraftigare vattenflöde. Beroende på hur vattnet träffade det vertikalt placerade skovelhjulet skiljer man på överfalls- och underfalls-kvarnar. Vattenkvarnarna uppträder för första gången i bevarat källmaterial under 1100-talet. De två äldsta skriftliga beläggen i Norden är från Skåne, nämligen 1131 från Vittskövle och 1133 från Värpinge (Wikipedia med där anförda källor).

Vattenkraften fick snabbt ett ekonomiskt intresse. I samband med adelns framväxt under 1100-talet och dess allt större markinnehav blev vattenkraften en inkomstkälla, då bönderna kunde tvingas att mala sin säd på speciella platser. Även kyrkan och kungamak-

ten har haft intresse. Detta ekonomiska intresse kan ha banat väg för de större hjulkvarnarna. Nu uppstod den så kallade tullkvarndriften. Bonden hade att betala tull eller skatt, för varje säck säd som maldes på tullkvarnen. De större tullkvarnarna betalade tull eller skatt, även kallat ränta, på mängden mald säd, beräknad årligen.

Idag finns i Gävleborgs län några kvarnar som fortfarande är i bruk eller som nyligen varit i bruk och som är i behov av vattenkraften för driften. Ett par av dessa är Hallens kvarn i Kilån i Kilafors och Teve Kvarn i Järvsö. En annan kvarn, som möjligen använt vattenkraften till för ca 15 år sedan, är Sterte kvarn i Österfärnebo.

Andra verksamma kvarnar i Gävleborgs län, vilka troligen idag inte drivs med vattenkraft, är Växbo kvarn, Å kvarn i Jättendal och Åsens valskvarn i Stortvik.

Det finns en domstolsuppgift från Delsbo som säger att 1696 fanns en lin- eller dänghammare i en å i Delsbo. För knappt 200 år sedan, under den stora linepoken, fanns ca 2000 linskäktar vid bäckar och åar i Hälsingland. I skäkten stampades linet och sedan skäktades det i ett vattendrivet hjul som slog sönder växtfibrerna. Efter 1940-talet började de försvinna och nu finns endast åtta stycken besökbara och fungerande kvar, i Växbo, Järvsö, Norrala, Gnarp och Hanebo. Utöver dessa finns en del flyttade till hembygdsgårdar (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=99&artikel=5759712>).

I början av 1900-talet elektrifierades landsbygden. I Sverige har ca 1500 mindre vattenkraftverk med en effekt på mellan 50 och 1500 kW uppförts under 1900-talet. Över en tredjedel av dessa uppfördes under perioden 1912–1921. Ombyggnaden av vattenkraftverken har en topp mellan 1980 och 1990 då 144 kraftverk byggdes om. År 1989 var inemot 1300 av de mindre kraftverken i drift, medan antalet sjunkit till 940 stycken år 1999. Närmare en fjärdedel av de mindre vattenkraftverken har tagits ur drift under 1900-talet (Widmark 2002:5). Några av de små fungerande kraftverken är Övre Bergfors i Galvån och Kilafors i Kilån.

Nedläggning och rivning av mindre vattenkraftverk får konsekvenser för förståelsen av de näringsgeografiska samband som vattenkraftverken utgjort viktiga delar av. De mindre kraftverken ligger ofta på platser med lång kontinuitet avseende nyttjandet av vattenkraften för olika ändamål (Widmark 2002:6).

Galvån - Rösteån

Galvån rinner från Galvsjön i Alfta socken åt sydöst genom skogsmark fram till Röste by i Bollnäs socken där den rinner ut i Ljusnan, en sträcka fågelvägen på 10 kilometer, men ca 12 kilometer om man följer åns alla vindlingar. Från Galvsjöns utlopp på 172 meter över havet till utloppet Ljusnan är det nära 100 meters nivåskillnad. Störst nivåskillnad på kortast sträcka finns längst i nordväst vid Galvåns början, förbi det som vi uppmärksammat som Nyfors industri, vid Lillmarksholm i Åsbackasjöns norra ände samt forsen i nedre änden av Röste by. På de nordligaste 2/3 av sträckningen är i princip hela Galvåns fallhöjd. Från Holmodammen och ned till Ljusnan är det endast totalt fem meter nivåskillnad. Trots den ringa fallhöjden i den södra tredjedelen av ån har där ändå varit en ansevärd mängd vattendrivna verk, vilket visar att många vattenverk inte behövt vare sig stora vattenmängder eller starka forsar och höga fall för att drivas.

Längst sträcka av Galvån finns inom Bollnäs socken där byarna Fröste, Gåsbo, Holmo, Norrborn, Näsbacken, Röste och Åsbacka berörs. Inom Arbrå socken berörs byarna Koldemo och Växsjö. Inom Alfta socken Gäddviks by ytterst lite längst västerut vid Galvsjöns utlopp.

Galvån har på de historiska kartorna från 1700-talets början och framåt haft olika skrivningar, såsom *Galvån*, *Galfån*, *Rösteån*, *Röstesån* och *Röste Strömmen*.

Galvån skrevs *galff åån*, *Galfån* och *Galfve-ån* 1552 och *Galfåån* ca 1650 (SOFI). I uppteckningarna verkar det som om Galvån är det äldre namnet på ån, eftersom Rösteån inte alls har så gamla uppteckningar.

Var blir Galvån Rösteån egentligen? Möjligen byter ån namn från Galvån till Rösteån vid Åsbacka. Det är vanligt att åar ändrar namn beroende på genom vilka byars ägor den rinner. För enkelhetens skull används mestadels Galvån i denna rapport, men hela åsträckningen mellan Galvsjön och Ljusnan åsyftas.

De äldsta skrivna belägg för nyttjande av vattenkraften i Galvån är från skatteboken 1542 *Röstebins kvarnar* (SOFI) i pluralis, och troligen är det inne i byn Röste som de första kvarnarna fanns. På de äldsta kartorna från 1700-talets början syns kvarnar på några olika ställen i Galvån (fig. 8 och 28). Från 1700-talet och framåt har vattenkraften nyttjats flitigt för många olika anläggningar, främst på 7–8 ställen längs Galvån, ställvis där det varit högsta fallen och bästa forsen.

I sockenbeskrivningarna 1790–1791 anges att det fanns nio stycken *grofbladiga sågar* och 60 stycken skvaltkvarnar och två tullkvarnar inom Bollnäs socken. En tullkvarn fanns i *Rösteån*, som består af 3:ne par

Fig. 5. Galvån med stilla porlande fors i den nordvästra delen, strax nedanför Nyfors industri.

Fig. 6. Galvån med mycket sakta rinnande vatten, norr om Korvholmen.

Fig. 7. Galvån med lite starkare fors strax nedströms Korvholmen.

Fig. 8. Karta från 1728 över den översta delen av Galvån (V3-11:1). I ån fanns då "åhlhus", "Finnarnes Quarn" och "Kolde-mo quarn". Dessutom är noterat gränsmärket mellan Alfia, Arbrå och Bollnäs socknar, kallat "Gröntufwa".

stenar med sikt och bara nåt tiotal år senare hade antalet sågar vuxit till tio stycken och 80 squalltquarnar äro här igång, tillika med 2:ne tullquarnar ... båda hafwa sigt och 3 par stenar (Bringeus 1961:57ff).

I sockenbeskrivningarna 1790–1791 från Arbrå socken berättas att *En mängd squaltor finnas snart i alla bäckar, som sällan gagna mer än wid tjällossningen och wårflod, undantagandes då långsamt höstregn infaller ... många squaltor kosta mer at underhålla än de gagna* (Bringeus 1961:109ff).

Förutom kvarnar användes vattenkraften i ån till drift av bland annat linskäktar, linstampar, smedjor och hamrar samt sågar.

Utöver drift av kvarnar och sågar har Galvån använts för flottning. Flottningen skedde i flertalet större vattendrag, men även bäckflottning förekom. Flottningen i Galvån startade troligen i samband med flottningen i Ljusnan på 1850-talet. Flera dammar byggdes och kanaler grävdes troligen redan från början. Delar av ån grävdes om och rätades ut och kom-

pletterades med flottningsrännor i trä. År 1873 diskuterades om *Flottwäg utefter hela Galfån*, vilket möttes av protester från bönderna i Röste (21-BOJ-373:118).

År 1892 gjordes planer för regleringar av Rösteån/Galvån, men den tycks aldrig ha slutförts i fält (21-BOJ-540).

År 1899 gjordes djupmätningar av kungsådrans lägen i främst Ljusnan, men även i sidoåar som tillhörde *Ljusne Elfs Flottningsförening* under ledning av *Flottningschefen Klas F. Lundberg* (21-BOJ-614).

Flottningen i Galvån upphörde troligen samtidigt med den i Ljusnan, nämligen 1968.

Ån har varit både en vattendelare mellan gårdar, byar och socknar, och en formation som bundit samman terrängavsnitt genom flottningen. År 1945 konstateras att Röste bys *Rågång i Galvån mot Koldemo by hade bestämts vid laga skiftet ... sträckande sig från röset III å Nedre eller Lillal Gröntufva efter kungsådrans mitt i Galvån till röset IV å holmen Öfre eller Storal Gröntufva* (V8-30:51).

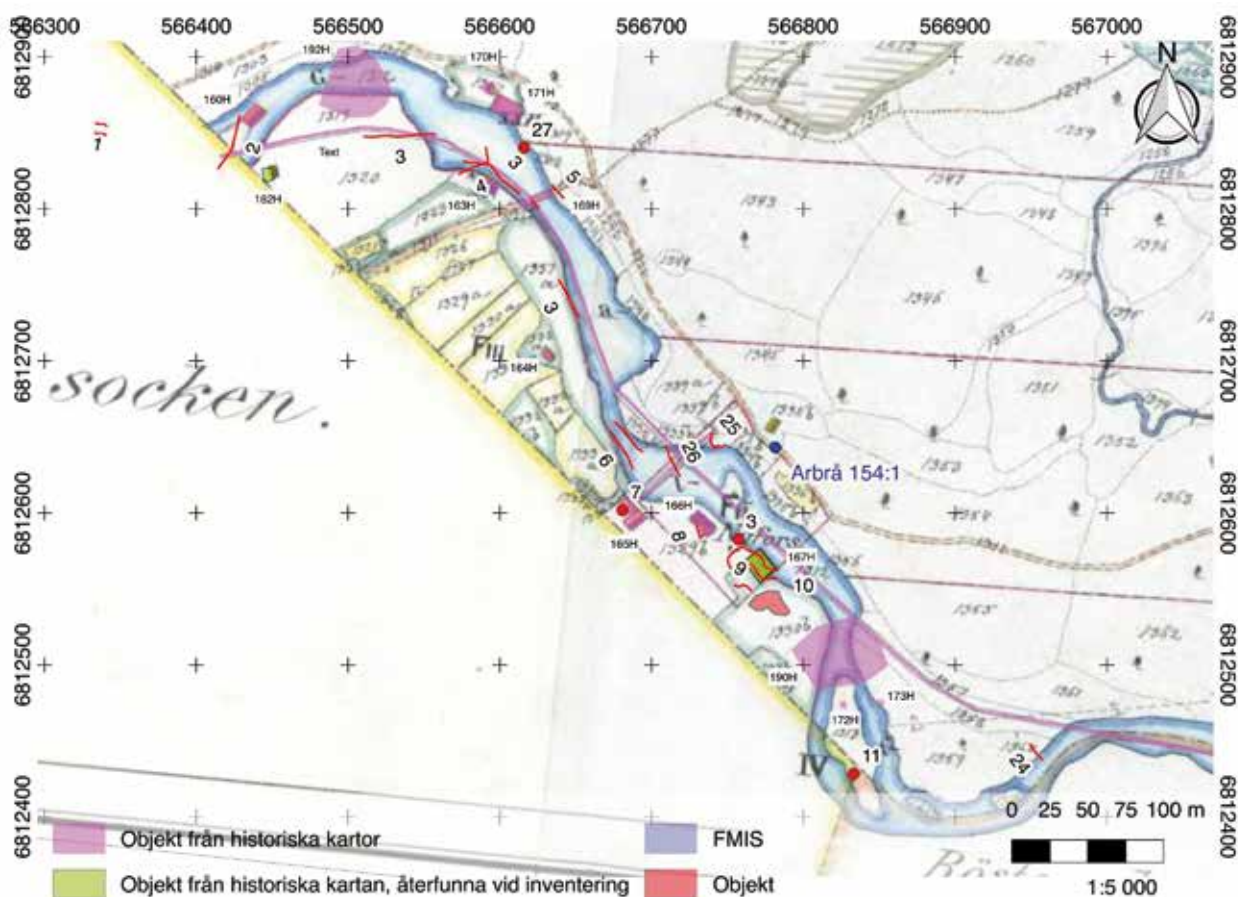

Fig. 9. Del av laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) över Koldemo bys del av Galvån. Mitt i bilden finns ägan runt Nyfors spikfabrik (med objekten 7–10). Samtida med kartan är ledarm och byggnad i ån (2 och 160H), flottningsrännan (3), den parallella rännan (6), byggnaderna och byggnadsspår (7–10, 162H–167H och 170H–171H), broarna och dammarna (5, 25, 26 och 169H) samt gränsmärket (11). Troligen samtida med Nyfors är slaggområdet (10). Äldre anläggningar är ålhusplatsen (192H), ett par byggnader (170H och 171H), en dammvall (4) och platsen för en gammal kvarn (190H). Yngre anläggningar är en dammvall (4), en övrig lämning (27), ett par små byggnader (172H och 173H) och troligen en dammvall (24). På kartan även fornlämning Arbrå 154:1, en smideslämning, och mest troligt är det den byggnaden som även finns på kartan.

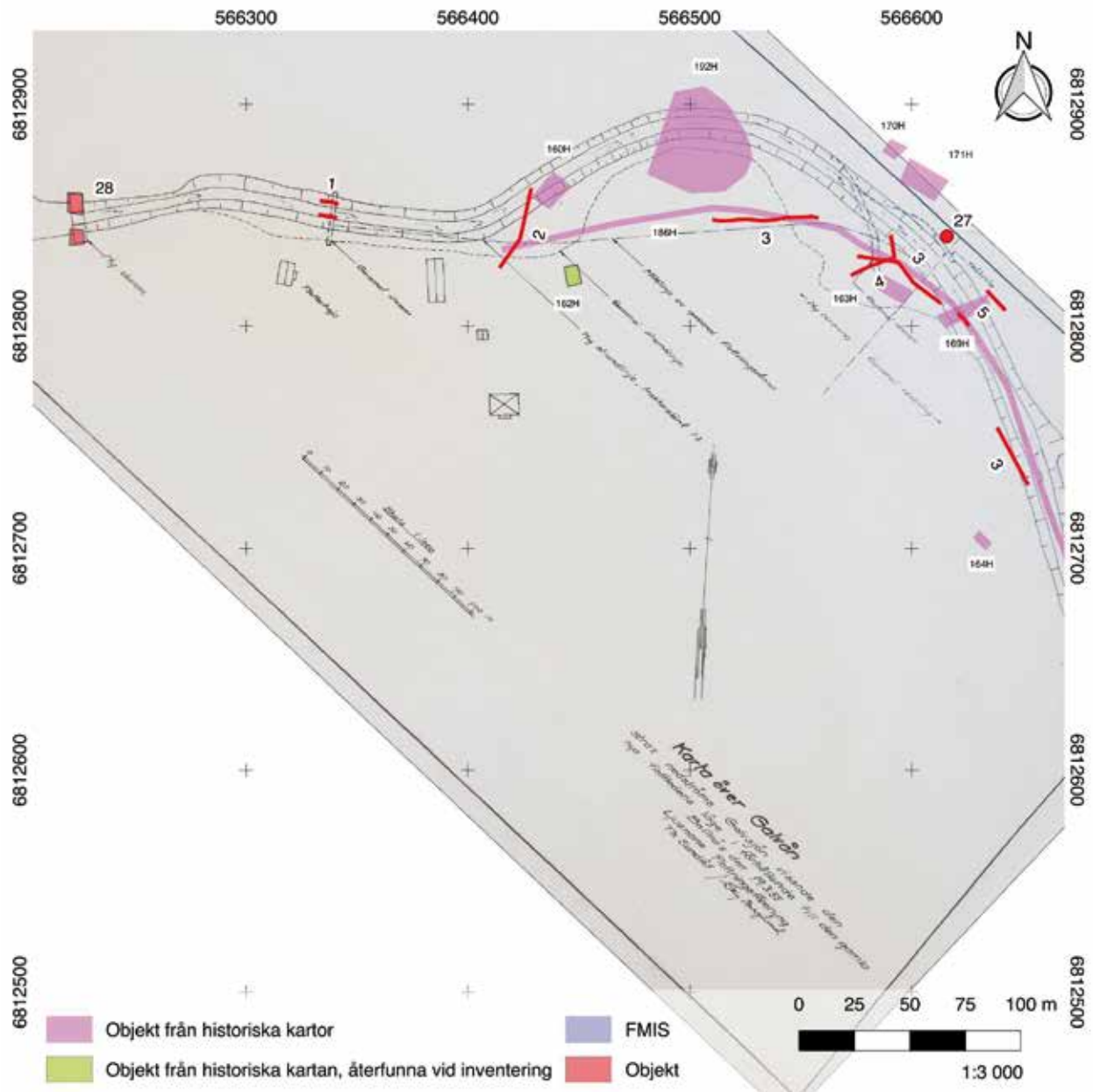

Fig. 10. "Karta över Galvån strax nedströms Galvsjön visande den nya flottledens läge i förhållande till den gamla. Bollnäs den 19.3.55. Ljusnans Flottningsförening". Landsarkivet akt 1431. Det tycks som om man byggt en ny damm i Galvsjöns utlopp (28) och att de gamla dammarna (1, 4, 5 och 169H) samt den gamla flottningsrännan (3) rivits ut. De flesta av de tidigare byggnaderna är borta (160H, 162H–164H, 170H–171H). Vad träkistan (27) har för funktion är oklart. Några byggnader har tillkommit, troligen knutna till flottningen.

Vattendraget Galvån i sin helhet kan närmast klassas som IV. Vattendrag med komplexa lämningar. Vattendraget innehåller ett stort antal lämningar med olika funktion, men som ändå hänger samman och bildar ett system (KulturAqua 2009:42).

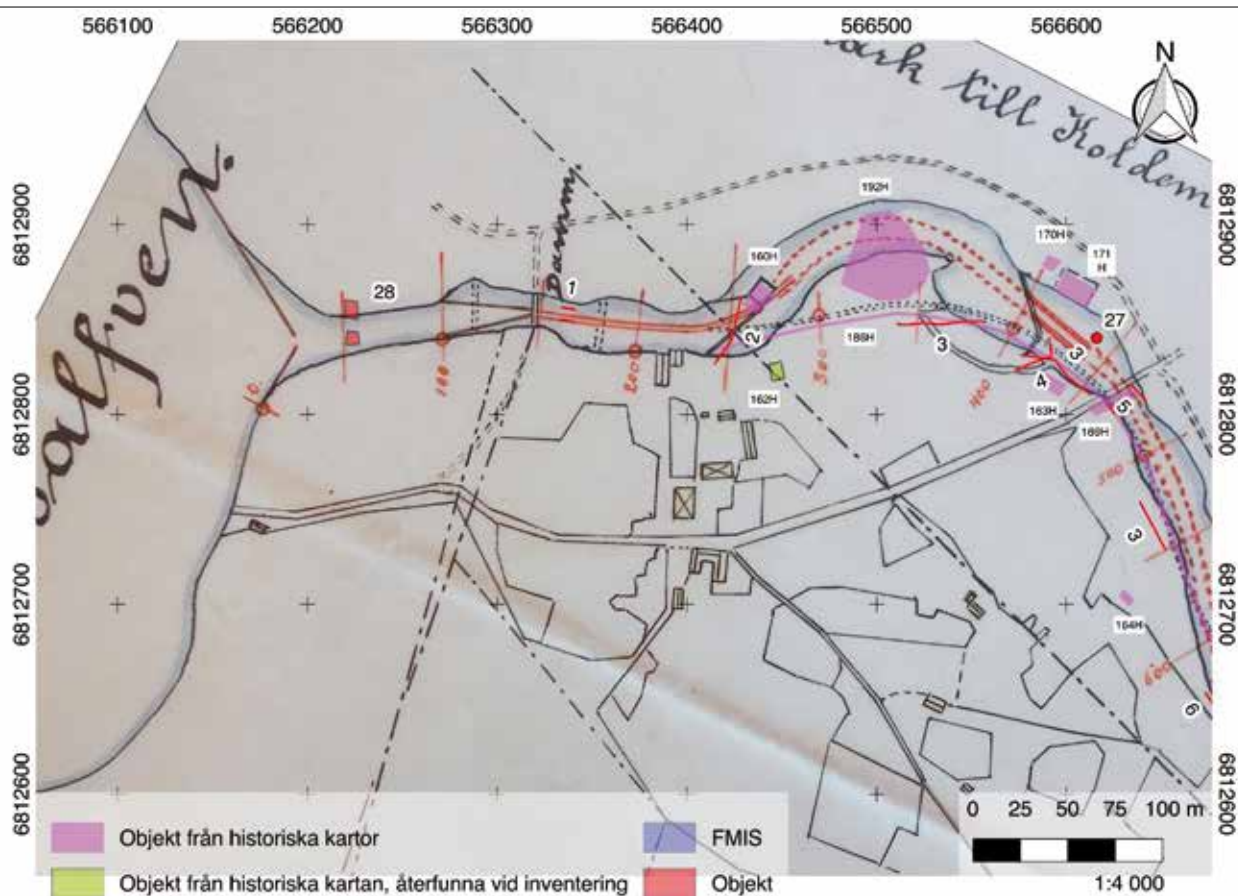
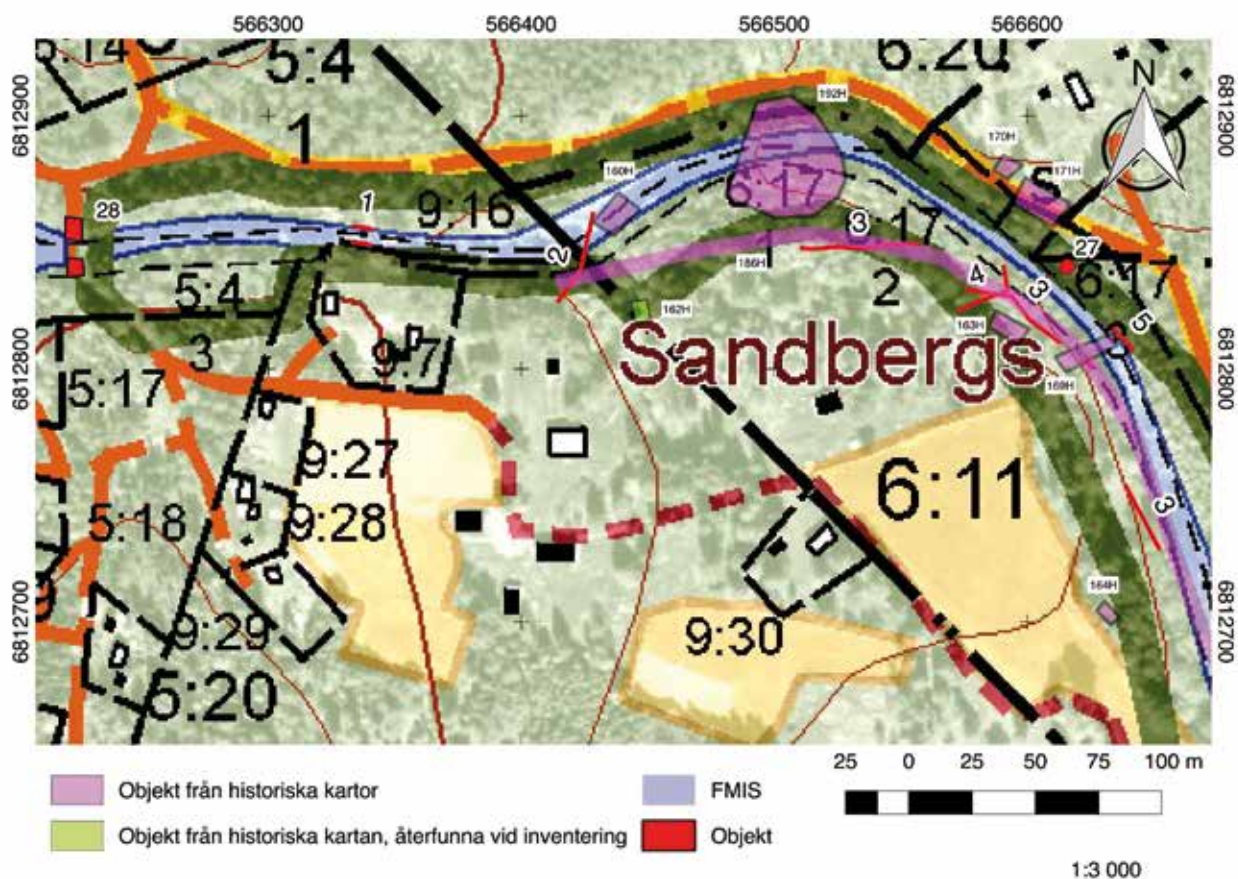

Fig. 11. Flottledskarta över Galvån från 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. Flera ledarmar finns i ån, de flesta troligen som bommar eller länsar, inte fasta stenkistor. Dammarna (1 och 4), bron (5 och 169H), byggnaden (160H) samt ledarmen (2) finns utritade som om de fanns kvar, men de revs troligen ut redan långt innan kartan. Flottningsrännans (3) tidigare läge visas streckad samt den avsmalning av ån som troligen gjordes under 1950-talet.

Objekt 28. Bro, brofästen i bro och damm.

Bron (fig. 13) har fundament av huggen sten, men med förstärkning av betong i ett mittutskov. Räckesstolpar av sten i båda ändarna, men stolpar av betong på mitten samt järnräcke.

Dammen planerades byggas (om) 1954, då planritningar gjordes (fig. 14). På flottledskarta 1955 (LA akt 1431, fig. 10) finns *Ny damm* med, men 1957 (LA akt 205, fig. 11) finns inte dammen med, endast någon form av vattenledare (möjligen länsar) vid Galvsjöns utlopp i Galvån. Det är oklart när dammen byggdes och om den byggdes (om) enligt den arkiverade ritningen.

Fig. 13. Dammen och bron (28) vid Galvsjöns utlopp.

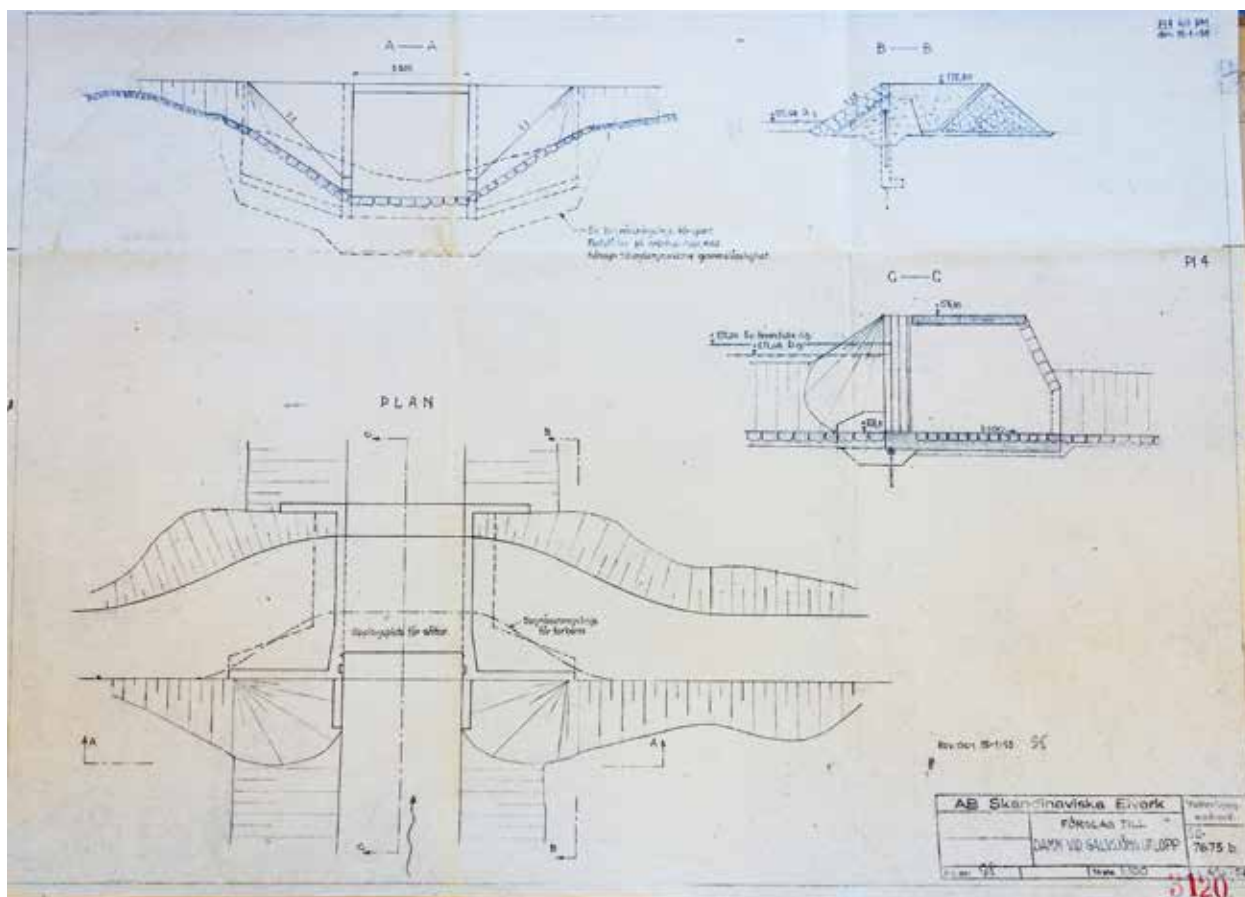

Fig. 14. Planritning, förslag till damm vid Galvsjöns utlopp i Galvån, från 1954. Landsarkivet, akt 3120.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 28, bro och damm
Dokumentvärde	4	Oklart hur gammal dammen är, ritning fr 1954 finns
Kvalitet	2	Kan det ha varit sten från början, sedan kompletterad med betong?
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Representant för damm och bro
Pedagogiskt värde/miljö	2	Visst miljöskapande värde
Tillgänglighet	3	
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		Oklar ursprunglig ålder
Summa	19 (av 33)	

Dammen har ett värde för kulturmiljön. Dammens bruksvärde grundas på att den fortfarande är i bruk och nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, att vi känner till en del av dess tillkomst och kan därmed kommunicera den kulturhistoriska berättelsen, men upplevelsevärdet är måttligt.

Objekt 1. Dammvall, kvarndamm? Stenkonstruktion på vardera sidan av Galvån, delvis nedrasad i ån. Huggna stenar, kallmurad i intill fyra skikt, ca 8 m lång på åns S sida (fig. 15). Förankringsjärn. Stenkonstruktionen på åns N sida är ca 10 m lång (fig. 16). Stenarna tycks ha huggen utsida och rå insida och lagda som i skalmur. I botten av konstruktionen finns en trästomme. Några stenar har urhuggna fyrkantiga hål, och någon har varit sammanfogad med järnband.

Fig. 15. Damm (1) på åns södra sida, delvis nedrasad i ån. Huggna stenar, kallmurad och med förankringsjärn.

Fig. 16. Damm (1) på åns norra sida, delvis nedrasad i ån. Huggna stenar, kallmurad i skalmur och i botten en trästomme. Några stenar har urhuggna hål och järnband.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 1, damm
Dokumentvärde	2	Oklart hur gammal dammen är
Kvalitet	1	Delvis raserad
Sällsynthet	3	Kan ev vara en bra representant för första flottningsepoken
Representativitet	3	Representant för dammbygge, oklar ålder
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svårtillgänglig, delvis raserad
Tillgänglighet	1	Otillgänglig och svårupptäckt
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		Kan vara damm från första flottningsepoken
Summa	12 (av 33)	

Dammen har ett ringa värde för kulturmiljön. Dammens bruksvärde är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men har visst kunskapsvärde eftersom den kan vara från första flottningsepoken och kommunicerar den kulturhistoriska berättelsen i byggnadssättet, men upplevelsevärde är ringa.

Objekt 2. Dammvall eller ledarm. Ca 40 m lång, delvis huggna stenar. Dammvallen ansluter i SV till moränbacke på åns S sida och i N mot en punkt mitt i Galvån. På vallens N ände är en synlig del av en järnbalk som sitter fast i huggen sten (fig. 17). Närmast ån är vällen överfylld av sten från årensningen.

Dammvallen överensstämmer med vall eller ledarm på karta från 1892 (V3-11:4, fig. 9), och ansluter där i den N änden till en byggnad (160H) mitt i ån. Finns med på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 11). Två ledarmar tycks där leda in timret i, genom eller under byggnaden.

Fig. 17. Järnbalk fastsatt i sten i dammvallen (objekt 2).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 2 och 160H, dammvall eller ledarm + husgrund
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	Delvis överfylld av sten från årensning
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Representant för dammbygge, troligen fr senare delen av 1800-talet
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svårtillgänglig
Tillgänglighet	1	Otillgänglig och svårupptäckt
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		Kan vara damm från tiden före flottningsepoken
Summa	12 (av 33)	

Dammen eller ledarmen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men har visst kunskapsvärde eftersom den kan vara från första flottningsepoken från 1800-talet, men upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 160H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en byggnad mitt i ån, vid vars V hörn två dammvallar eller ledarmar anslöt, varav ena har återfunnits (2). Finns även på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 11). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 3. Flottningsanläggning, flottningsränna. Synlig i några kortare stråk, 27–45 m långa, som ränna i urplockad moränmark, ca 3 m bred med stenvallar på sidan av rännan (fig. 18). Möjlig rest av träränna i mitten, bestående av förmultnade längsgående stockar och parvis liggande stödstenar (fig. 19). I Ö änden har funnits ett eventuellt skirbord vid forsnacke.

Flottningsrännan redovisas på karta från 1893 (V3-11:4, fig. 9), som en ca 920 m lång konstruktion ledande över såväl mark som i å. Rännan finns även på karta från 1926 (21-ARB-AVS317). Rännan försvunnen före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205, fig. 10 och 11) utan anges där som *gammal flottningsränna*.

Objekt 186H. Flottningsanläggning. Flottningsrännan redovisas på laga skifteskarta från 1893 (V3-11:4, fig. 9), som en ca 920 m lång konstruktion ledande över såväl mark som i å. Rännan finns även på karta från 1926 (21-ARB-AVS317). Överensstämmer till delar med objekt 3.

Fig. 18. Urplockad moränmark för att kunna anlägga en flottningsränna (objekt 3). I rännan parvisa liggande stödstenar.

Fig. 19. I flottningsrännan (objekt 3), anlagd före 1893, ligger multnande stockar kvar intill parvisa stödstenar.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 3 och 186H, flottningsränna
Dokumentvärde	4	Ränna av både markarbeten och trä- samt stenkonstruktion
Kvalitet	1	Rännan i marken delvis kvar, multnat trä, stenstöd
Sällsynthet	5	Enda synliga spåren efter ränna i Galvån
Representativitet	3	Trol. bra representant för f d träränna, troligen fr senare delen av 1800-talet
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svår läsbarhet
Tillgänglighet	1	Otillgänglig och svårupptäckt
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		Går trol. att följa längre utanför utredningsområdet
Summa	16 (av 33)	

Flottningsrännan har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men har visst kunskapsvärde eftersom den kan vara från första flottningsepoken från 1800-talet samt att den är, oss veterligt, den enda resten av träränna som finns kvar. Upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 162H. Husgrund, historisk tid. Inom ett litet område finns tegelskräp i en hög samt en oval grop, källare? Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en byggnad här med oklar funktion, troligen något som hade med flottningen att göra.

Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskarta (LA akt 1431, fig. 10).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 162H, husgrund
Dokumentvärde	2	Spisröse kvar
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	1	Oklart vilken typ av byggnad detta varit, oklar ålder
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svår läsbarhet, endast delar kvar
Tillgänglighet	1	Otillgänglig och svårupptäckt
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		
Summa	10 (av 33)	

Husgrunden har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har visst kunskapsvärde eftersom den kan vara från första flottningsepoken från 1800-talet. Upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 192H. Fångstanläggning, övrig. Fast fiske, ålhus. Enligt karta från 1728 (V3-11:1, fig. 8) fanns ett ålhus i ån. Inga yngre kartor visar något fast fiske. Ålhuset har inte återfunnits.

Objekt 170H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en byggnad här. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205, fig. 10 och 11). Inget kunde ses på platsen.

Objekt 171H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en byggnad invid åkanten. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205, fig. 10 och 11). Inget kunde ses på platsen.

Objekt 27. Övrig. Brofäste eller tvättplats. Stenröjd yta i vattnet med en flat sten i mitten (fig. 20). Stenskoning mot moränbacke i N. Stenbrygga i V. En stenröjd stig går från skogsväg ned till ån.

Brofästet kan motsvara den *Träkista* av oklar funktion som finns på flottledskarta från 1955 (LA akt 1431, fig. 10) och som även finns på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 11).

Lämningen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att funktionen är oklar, och den har ett marginellt kunskapsvärde samt ett ringa upplevelsevärde.

Fig. 20. Övrig lämning; brofäste eller tvättplats (27).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 27, övrig
Dokumentvärde	2	Lågt
Kvalitet	1	Ringa
Sällsynthet	3	
Representativitet	1	
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svår läsbarhet, oklar funktion
Tillgänglighet	2	Nära grusväg
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		
Summa	11 (av 33)	

Objekt 4. Dammvall. halvbågeformad stenkonstruktion, ca 30 m lång (fig. 21). Vallen består av flera lager av huggna och kilade stenar, löst liggande, järnbeslag finns.

Dammen finns inte på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4), men på karta över flottleden 1955 anges dammen som *gammal* (LA akt 1431, fig. 10) men finns även 1957 på flottledskarta (LA akt 205, fig. 11) och sträckte sig då även till åns N sida. Troligen bortrensad i åfåran redan före 1957, men lämnad kvar på fastmarken S om ån. Det är oklart hur gammal dammen är.

Fig. 21. Halvbågeformad dammvall (4).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 4, dammvall
Dokumentvärde	2	Delvis raserad
Kvalitet	1	Skadad av senare aktiviteter
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Trol. bra representant för damm
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svår läsbarhet, endast delar kvar
Tillgänglighet	1	Otillgänglig och svårupptäckt
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		
Summa	12 (av 33)	

Dammvallen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har visst kunskapsvärde som dammbygge. Upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 5. Bro. Brofästen i strandkanten på vardera sidan av ån. På S sidan ligger ett 6 m brett stråk av synliga stockar vinkelrätt och längsmed mot ån, delvis täckta av sand (fig. 22 och 23). På N sidan en 7–8 m lång kantstock med handsmidda järnspikar. Stenkista av sten finns bakom stockarna (fig. 24 och 25).

På laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9) är en 20 m lång bro med väganslutning här. Finns även på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 11).

Fig. 22. Delar av träbro (5) med stenkista i åns S strandkant.

Fig. 23. Trästockar med urhak i brorest i åns S strandkant (5).

Fig. 24. Delar av träbro (5) i åns N strandkant.

Fig. 25. Trästockar med urhak i åns N strandkant (5).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 5 och 169H, bro
Dokumentvärde	2	Endast mindre delar kvar
Kvalitet	1	Skadad av senare aktiviteter
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Trol. bra representant för äldre träbrokonstruktion, de delar som är kvar i strandkanten
Pedagogiskt värde/miljö	1	Svår läsbarhet, endast delar kvar
Tillgänglighet	2	S sidan av ån går att nå
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		
Summa	13 (av 33)	

Bron har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men har visst kunskapsvärde eftersom den är en rest av en bro från 1800-talet. Upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 163H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en byggnad invid åkanten. På plats idag finns en sten med handsmidd järndubb. Platsen ligger i en sänka beväxt av lövskog. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205, fig. 10 och 11).

Objekt 164H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en mindre byggnad på åns V sida. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205, fig. 10 och 11).

Objekt 6. Flottningsanläggning, ränna. Två parallella stenvallar, ca 27 m långa, av natursten. Den NÖ vallen har en synlig stock längsmed och under vallen och avslutas i SÖ i spets. Den SV vallen har betydligt färre stenar och har en synlig stock under vallens V del i dess längdriktning. Flottningsrännan skärmar av från mer strömmande vatten (fig. 26). Möjligen har ån på naturlig eller konstgjord väg ändrat läge.

Rännan överensstämmer med åns bredd och läge såsom den var 1893 (V3-11:4, fig. 9). Eventuellt en av de äldre stenrännorna från den tidigare flottnings-tiden och årensning, eftersom den inte innehåller någon huggen sten.

Fig. 26. Flottningsrännan (6) är ca 27 meter lång.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 6, flottningsränna
Dokumentvärde	2	Förändrad miljö i o m förmodad ändring av ån
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	En av flera rännor av icke-huggna stenar längs ån
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	Lågt
Speciella förhållanden		Ev ränna fr tidig flottnings-tid och årensning, eftersom ingen huggen sten
Summa	12 (av 33)	

Flottningsrännan har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har visst kunskapsvärde eftersom den kan vara från första flottnings-tiden från 1800-talet, gjord av natursten. Upplevelsevärdet är ringa.

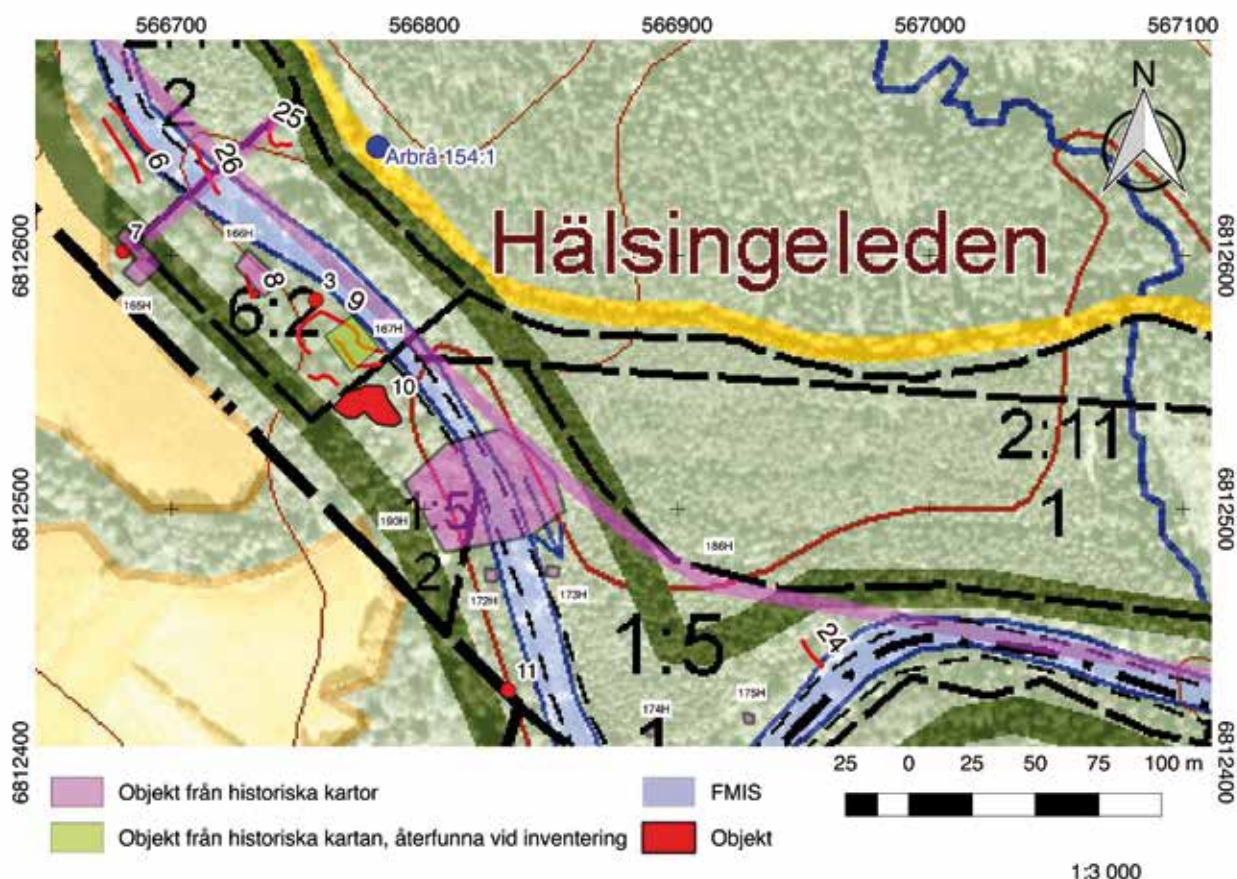

Fig. 27. Karta 2 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. Nyfors industriområde i kartans övre vänstra del.

Nyfors hammare och spiksmedja

Arbrå, objekt 7–10, 25–26, 165H–167H, 190H och Arbrå 154:1

Vid Nyfors finns lämningar efter några olikstora husgrunder, stensatta kanaler, stensättningar från äldre dammar och stenkistor, en kvarnplats och en stor slagghög. Lämningar efter sådant som inte kunnat återfinnas i fält idag, men som finns på de historiska kartorna kan finnas under mark, överfyllda eller utplanade, men vissa oklarheter om hur mycket av lämningarna som finns kvar råder.

De synliga lämningarna består av ett spisröse i en vinkelbyggnad (7, 165H), två spisrösen i en annan byggnad (8), stensatta kanaler och kanter i ett stort komplex (9, 167H), en slagghög (10), samt några stenformationer från flottningen och dammen (25, 26). Dessa lämningar hänger på ett eller annat sätt samman med verksamheten vid Nyfors hammare och spikfabrik, och platsen planerades även för en kraftstation, vilken det är osäkert om den byggdes. I området finns även platsen för en kvarn som fanns där vid 1700-talets början (190H). Kvarnen har inte kunnat återfinnas.

Fig. 28. "Galf Siön" högst upp och mitt på kartan "Galf Quarn". Troligen är det den tidigare "Finnarnes Qvarn" som bytt namn (och ägare?). Karta från 1753 (V8-1:5).

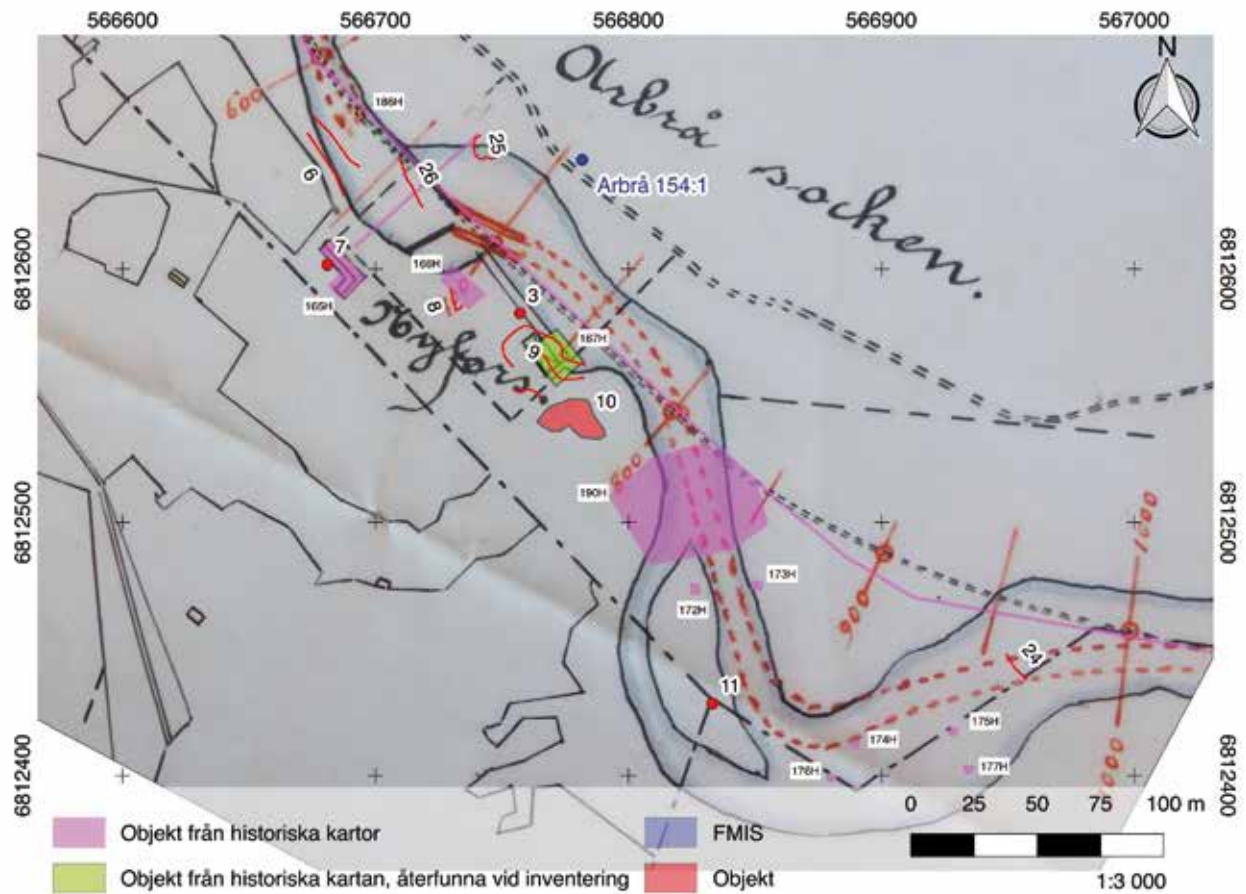

Fig. 29. Flottledskarta över Galvån från 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. Här ligger området med Nyfors hammare och spiksmedja. På kartan finns två byggnader kvar (7, 165H och 9, 167H). Den byggnad vi tror varit herrgården (8, 166H) är borta, möjligen flyttad till Arbrå. Flottningsrännans (3, 186H) tidigare läge visas streckad. En tidigare damm (25 och 26) eventuellt knuten till Nyfors finns inte kvar. Gränsmärket (11) finns på samma plats idag.

Fig. 30. Spisröse i en husgrund (8). Husgrunden kan härröra från den herrgård som ska ha funnits i Nyfors.

Fig. 31. Stensatt kanal vid Nyfors hammare, smedja, spikfabrik eller kraftstation (9, 167H). Kanalen är intill 1,7 m hög. Flera stensatta terrasser finns i området.

Fig. 32. Den stensatta kanalen vid Nyfors hammare, smedja, spikfabrik eller kraftstation (9, 167H). Kanalen är intill 1,7 m hög. Flera stensatta kanter och terrasser finns i området.

Objekt 7. Husgrund, historisk tid. Husgrund, med ett spismursröse.

Spisröset överensstämmer med läget i en vinkelbyggnad som finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) och flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 29) och som kan ha med aktiviteterna vid Nyfors spikfabrik att göra, även om just denna byggnad ligger strax utanför fastigheten för Nyfors.

Objekt 165H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) fanns en vinkelbyggnad här på åns SV sida. Ingår i objekt 7.

Objekt 8. Husgrund, historisk tid. Husgrund, ca 12 x 7 m stor har två spisrösen med tegel. Invid de båda spisrösen är två stycken gropar, möjligen källare. Husgrunden 2-skiktad och kallmurad av natursten eller enkelt tuktad sten (fig. 30).

Byggnaden finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) men inte på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 29), men en vinkelbyggnad finns i närheten men inte på exakt samma plats (objekt 166H). Enligt uppgift kan detta ha varit Nyfors herrgård, vilken sedan flyttades till Arbrå och blev komministerbostad (fig. 38). Emedan Nyfors spikfabrik startade 1859, kan möjligen herrgården vara byggd samtidigt.

Objekt 166H. Husgrund, historisk tid. Uppgift om herrgård. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9) Nyfors herrgård. En vinkelbyggnad finns i närheten, men inte på exakt samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 29). Platsen överensstämmer med objekt 8.

Objekt 9. Hammare/smedja, hammarområde. Grund efter hammare, smedja eller spikfabrik, bestående av flera vinklade stenrader bildande en stör-

re "bassäng" med kanal åt Galvån i SÖ. Ytan med grundstenarna är 30 x 24 m stor (fig. 31). Kanalen är intill 1,7 m hög (fig. 32), med inkilade stockar i NÖ väggen (fig. 33). Inne i "bassängen" finns flera stenfundament. I anslutning till anläggningens S hörn finns slagghögar (10).

En byggnad (objekt 167H) finns på samma plats belägen halvvägs ute i ån, på laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9). En mindre byggnad finns på samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 29). Kopparslagare Mårten Collijn i Söderhamn fick 1856 privilegium att anlägga två hamrar för smältning och smide av koppar. Spikfabriken Nyfors anlades vid Galvån 1859. År 1860 såldes fabriken och då startades även ämnes- och stångjärnshärd med hammare invid kopparhammaren. Det lades ned 1868, fram till 1877 när det startade upp igen, men lades ned 1879.

Objekt 167H. Husgrund, historisk tid. En byggnad finns belägen halvvägs ute i ån, på laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9). En mindre byggnad finns på samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 29), ansluten till en kanal. Byggnaden är möjligen rester efter Nyfors hammare, smedja eller spikfabrik (9).

Objekt 10. Hammarområde, slaggområde. Flera samlingar av slagghögar inom en oregelbunden yta, 25 x 16 m stor. Innehåller vad som verkar flera varianter av slag, där en del ser ut som blästsagg, annat som masugnsslag. I lagren även enstaka järnbitar (fig. 34). Beläget strax S om ruin efter hammare, smedja eller spikfabrik.

Har möjligen anknytning till objekt 9, och är möjligen slag från kopparsmältningen eller spikfabriken. Bra läge annars för järnframställningsplats.

Fig. 33. I de stensatta kanalkanterna (9) finns ställvis stockar ilagda.

Fig. 34. Järntackor eller järnsmältor ligger i slagghögarna (10).

Arbrå 154:1. Smideslämning. Nyfors spiksmedja. Bebyggelselämning, husgrund med en välvd källare inunder (fig. 35).

Spiksmedjan togs i bruk 1858 av Mårten Collin. Sju man arbetade i bruket. Driften låg nere 1868–1877, men fortsatte till 1879. Man framställde spik och bearbetade gammal koppar. På laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9) finns en byggnad på platsen.

Fig. 35. Källare med stenvalv (Arbrå 154:1), vid Nyfors spiksmedja.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 7–10, 165H–167H och Arbrå 154:1, Nyfors bruk
Dokumentvärde	8	Industrilämningar och andra byggnadslämningar, hel miljö
Kvalitet	4	Hög kvalitet
Sällsynthet	5	En av få industrilämningar längs åsträcken
Representativitet	5	
Pedagogiskt värde/miljö	4	Stort värde i helheten
Tillgänglighet	2	Överväxt och svårt att nå till åns SV sida
Upplevelsevärde	4	Trots överväxningen stor upplevelse
Speciella förhållanden		Industrilämning fr 1800-talets mitt, mitt i skogen vid ån
Summa	32 (av 33)	

Bruksområdet Nyfors har mycket högt värde för kulturmiljön. Bruket lades ned i slutet av 1800-talet och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på en vattendriven småindustri i andra halvan av 1800-talet. Upplevelsevärdet är stort.

Objekt 25. Flottningsanläggning, stensatt plattform. Kallmurad, av stenar med borrhål. S sidan bäst bevarad, 8 m lång, N sidan 5–6 m lång.

Plattformen hamnar i änden av en tvärs över ån löpande stenkista eller damm synlig på laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 9). Anläggningen finns inte 1957 på flottledskarta (LA akt 205), men kan ha med dammen vid Nyfors spikfabrik att göra.

Objekt 26. Flottningsanläggning, stenkista. 20 m lång (fig. 36). Kallmurad. En stock sticker fram under kistans S ände. Belägen 1–3 m från åkant. N delen avslutas i naturlig morän, medan S delen avslutas i ån.

Flottningsanläggning (objekt 3 och 186H) överensstämmer just här med objekt 26. Flottningsrännan finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 9). Stenkistan kan vara den 55 m långa ledarm som finns på flottledskartan 1957 (LA akt 205, fig. 29).

Fig. 36. En 20 meter lång stenkista till flottningen (26).

Objekt 190H. Kvarn. Ungefärlig plats för *Finnarnes Qvarn*, enligt rektifierad karta från 1728 (V3-11:1, fig. 8). Kvarnen har 1753 möjligen blivit *GalfQvarn* (V8-1:5, fig. 28). *Galf Än. Koldemo Bys samtliga Hemmansägare för hvilka skatten förut finnes antecknad ... En Qvarn om 2^{ne} par stenar innehållande 12 hela Lotter och beagnas obehindradt Vinter och Sommar men i anseende till Vägens ofarbarhet sommar tiden, nyttjas den blott om Vintern.* Inga synliga spår av kvarnen idag.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 25 och 26, stenkista och plattform
Dokumentvärde	2	Enkel stenkista
Kvalitet	2	
Sällsynthet	3	Inte sällsynt
Representativitet	3	En av många stenkistor
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	13 (av 33)	

Stenkistan och den stensatta plattformen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men de har visst kunskapsvärde eftersom de kan vara från första flottningsepoken från 1800-talet, men upplevelsevärdet är ringa.

Antikvarisk bakgrund

Den äldsta kända lämningen i området är *Finnarnes Quarn*, identifierad på en karta från 1728 (V3-11:1, fig. 8). De finnar som åsyftas är förmodligen de första skogsfinska invandrarna som bosatt sig vid Galven på Galvsjöns västra eller nordvästra ände. Första bosättningen ska ha skett 1614 (Wedin 2007:106). Redan 1639 omtalas finnarnas *kvarnställe*, men inte var kvarnen fanns (Wedin 2004:47ff). Finnarnas kvarn blev möjligen *GalfQuarn* några årtioenden senare (fig. 28).

Kopparslagare Mårten Collijn i Söderhamn fick den 17 juni 1856 Bergscollegii privilegium att på hemmanet Koldemo nr 6 anlägga två hamrar för smältning och smide av gammal koppar. Den 26 november 1858 anhöll han att vid Galvån få anlägga spikhamrarna. Namnet blev *Nyförs*. Tillåtelse till verksamheten gavs den 18 maj 1859 och man kom igång samma år.

Den 14 april 1860 såldes fabriken för 10000 riksdaler riksmünt till handlanden i Kyrkbyn i Arbrå, Olov Hannberg och hemmansägaren Lars Larsson i Flästa. I brist på ämnesjärn för spiktillverkningen begärde de den 24 mars 1862 att få inrätta en ämnes- och stångjärnshärd med hammare vid kopparhammaren. I husförhörslängden 1866–1871 står *Nyförs Stångjärns och Spiksmeds bolagen* (AI:17b sid 115c).

Det går att läsa i husförhörslängder över Arbrå, Nyfors 1861–1865 (Arbrå AI:16b sid 115b–115d), att brukets inspektör var Johan Gustaf Lindqvist, att spiksmederna var Karl Erik Rhodin från Orsa, Olof och Sven August Käller från Gåsborn samt Lars Söderström från Hamrånge, stångjärnssmed Adolf Wivägg, drängarna Jonas Nylinder, Johan Gustaf Boander och Anders Johan Snögren, eldvaktare Anders Gyllenqvist från Nås, kolaren Lars Larsson, spiksmedsdrängarna

Fig. 37. Huvudstämpel för Nyfors bruk.

Carl Gustaf Berg från Norrbärke, Carl Erik Berg från Woxna och Anders Gustaf Norman från Ångermanland. Flera av dessa hade sina familjer på plats i Nyfors, totalt ett 50-tal personer.

När man följer husförhören framåt i tiden ser man att inspektör Lindqvist blir bruksägare, att man även har en rättare i verksamhet, att drängar blir smeder och att det tillkommer fler kolardrängar, men att det fortsatt är ett 50-tal personer i Nyfors. Men efter 1877 sjunker antalet arbetare och boende i Nyfors. Från 1880 är det endast ett par gamla spiksmeder med familj som är skrivna i Nyfors, och från 1885 endast en gammal spiksmed, nu fattighjon (Arbrå AI:16a sid 115, AI:17a sid 115, AI:18a sid 115, AI:19a sid 120, AI:20a sid 140, AI:21a sid 399).

Bruket tycks, utifrån husförhörslängderna, ha varit igång fram till 1880 men med verksamhetsluckor under delar av 1870-talet.

Ägaren från ca 1875, Bergvik och Ala aktiebo-

lag uppgav att bruket var nedlagt före 1881 (Arbrå 1992:55). Enligt uppgift ska den tidigare herrgårdsbyggnaden på Nyfors ha plockats ned och blivit komministerbostad i Arbrå, men är nu kyrkans ungdomshus (fig. 38). Grunden i Nyfors (8) är ca 12 x 7 m stor, medan huvudpartiet av komministerbostaden i Arbrå är ca 15 x 8 m stor. Det kan ändå vara samma timmerstomme som återanvänts.

Fig. 38. Eventuellt var delar av detta hus tidigare herrgården vid Nyfors. Byggnaden ska ha flyttats från Nyfors för att bli komministerbostad i Arbrå, men är nu kyrkans ungdomshus.

Bröderna Olle, Karl och Sven August Käller var spiksmeder som arbetat vid Nyfors. År 1862 ska de ha kommit hit, och stannat till 1867, då de flyttat till Kilafors bruk som spiksmeder. Smeden Adolf Wivägg kom till Nyfors 1864 med familjen. Efter fyra år drunknade Adolf vid Nyfors 52 år gammal (Malm 2003).

År 1873 gjordes *Nyfors Bruksväg* (21-BOJ-373:306).

Smeden Jonas Nylinder flyttade sin smedja i Kol demo upp till Nyfors omkring år 1900. Han hade tidigare varit dräng vid Nyfors. Förutom smedjan hade han även en stuga och blomrabatter samt en röd-vitblå-randig flaggstång. Jonas fiskade, smidde åt flottningsföreningen och brände tjära i en tjärdal och dog vid Nyfors 1930 (Malm 2003). Kanske är de påträffade tjärdalarna (12 eller 15) några som Nylinder brukade.

Bergvik och Ala Nya aktiebolag vattenverksut mål ägde Nyfors under 1890-talet (V3-11:4, fig. 9) i syfte att bygga upp ett vattenkraftverk, och tillskapade namnet *Aktiebolaget Nyfors kraftverk*. Man köpte även 1926 mark, små öar och skog på ömse sidor om befintliga flottningsrännan, men även strand- och vattenrätt i Galvån, det som behövdes för *tillärnad kraftstationsanläggning* (21-ARB-AVS317). Men byggdes kraftstationen upp någon gång?

Olof Persson Iggström ägde Nyfors 1945 (V8-30:51). Det fanns ingen bebyggelse kvar vid Nyfors 1955 (ek. karta 15G Bollnäs 2e Stensberget). Det är oklart när industribyggnaderna revs i Nyfors.

Kulturvärdering

Det sammanhållande för kulturmiljön här är bildandet av Nyfors hammare, smedja, spikfabrik och stångjärnshärd. Industrilämningarna ger betydande avtryck, och intryck, och förståelsen av hur mycket vattenkraften betydde för driften är tydlig.

Det är oklart vilka av byggnadsresterna och de stensatta anläggningar som är hammaren, smedjan, spikfabriken och den eventuella kraftstationen. Det är oklart om kraftstationen någonsin byggdes.

Som så många andra småindustrier under den här tiden så är denna en slags nationell arbetsplats, där kunniga arbetare vandrar mellan olika småbruk och industrier för att arbeta. Det är ett slags arbetskraftsvandring, där inte bara arbetaren utan även hela familjen släpades runt i landet till de ställen där arbetskraft inom industrin och skogen behövdes.

Alla dessa bortglömda och anonyma små bruksorten visar hur levande skogen var före den stora bruksdöden och centraliseringen.

Bruksdöden drabbar många små och större industrier från 1860-talet och framåt. Och det tycks som om Nyfors bruk drabbades redan efter några få enstaka år i verksamhet. Med ett slags konstgjord andning lyckades Nyfors överleva delar av 1870-talet, men var nedlagt före 1881. I början av 1900-talet var en enstaka man verksam i en egen smedja någonstans i Nyfors, troligen utanför den tidigare fastigheten för Nyfors bruk.

De sammantagna lämningarna för Nyfors bruk ges högsta möjliga poäng för alla värderingstyper utom för tillgängligheten, där överväxningen och närbarheten idag är begränsande.

Bruksområdet Nyfors har mycket högt värde för kulturmiljön. Bruket lades ned i slutet av 1800-talet och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på en vattendriven småindustri i andra halvan av 1800-talet. Upplevelsevärde är stort.

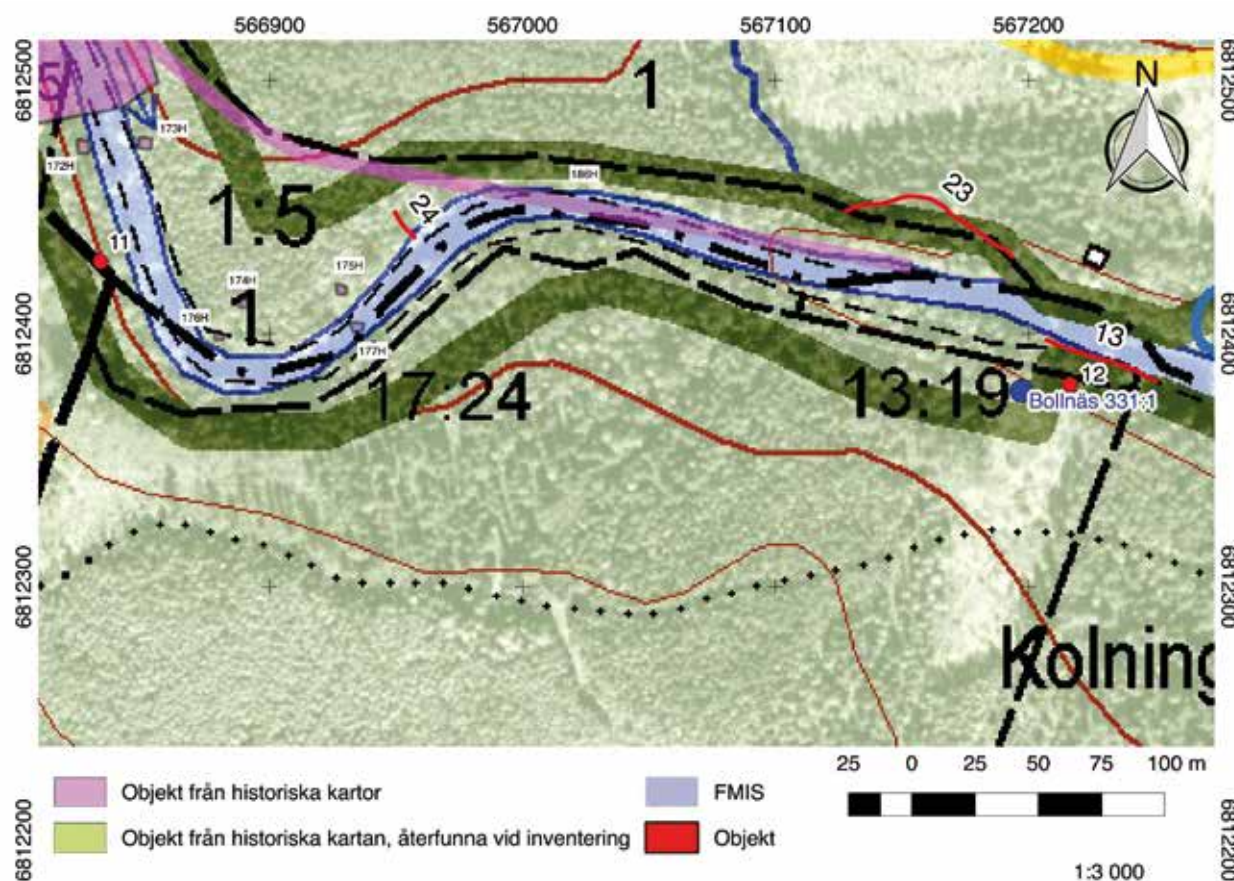

Fig. 39. Karta 3 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 172H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 173H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 174H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 175H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 176H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 177H. Husgrund, historisk tid. Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 11. Gränsmärke. 2 m i diameter stort, med en vise i mitten. Beläget på ö i Galvån i gränsen mellan Alfta, Arbrå och Bollnäs socknar.

Gränsmärket är möjligen det som 1728 kallas *Gröntufva* (V3-11:1, fig. 8). Röset beskrivs på karta 1893 (V3-11:4, fig. 9) *Öfre eller Stora Gröntufva ... ett stort rör ... Tvenne mindre holmar i Galfån, å hvilka stora rösen af ålder blifvit nedlagda*. Troligen är gränspunkten mellan nämnda socknar mycket äldre än tidigt 1700-tal.

Objekt 24. Dammvall. Byggt av sten, ca 12 m lång och 3,5 m bred, liggande vinkelrätt mot ån.

Dammen har inte återfunnits på några historiska kartor.

Objekt 23. Flottningsanläggning, bäckflottning. Längs bäckens kanter finns förstärkning av stockar (fig. 40), inmätt 70 m lång, men fortsätter troligen längre uppströms bäcken.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 11, gränsmärke
Dokumentvärde	4	Historisk gränspunkt sedan minst 1700-talets början, troligen tidigare
Kvalitet	2	Stadigt byggt
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	Historisk sockengränspunkt
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	16 (av 33)	

Gränsmärket med dess egennamn har ett värde för kulturmiljön. Gränsmärket är fortfarande i bruk, och platsen kan ha varit gränspunkt mellan tre socknar betydligt längre än kartorna visar. Kunskapsvärde finns, men upplevelsevärdet är ringa.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 24, dammvall
Dokumentvärde	2	Enkel dammvall
Kvalitet	1	Enkel
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	En av flera dammvallar
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Oklar ålder
Summa	13 (av 33)	

Dammvallen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har visst kunskapsvärde trots dess oklara ålder. Upplevelsevärdet är ringa.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 23, bäckflottning
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	2	
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Troligen har många bäckar använts för flottning
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Mycket arbete nedlagt för att få bäckflottning att fungera
Summa	14 (av 33)	

Bäckflottning i sammanhang med flottningen i ån har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har visst kunskapsvärde genom arbetet som är nedlagt för att få flottning i bäcken att fungera. Upplevelsevärdet är ringa.

Fig. 40. Bäck som förstärkts i kanterna med längsiggande trästockar; bäckflottning. Bäckan ansluter till Galvån.

Bollnäs 331:1. Fäbod, uppgift om bebyggelseplats. Enligt äldre generalstabskarta har ungefär vid angiven plats legat en fäbod. Den kallades *Gammel-Anderses fäbod* och är borta sedan lång tid.

Objekt 12. Kemisk industri, tjärdal. 4 m stor och 1,5 m djup grop. Belägen i sluttning S om ån.

Objekt 13. Flottninganläggning, strandskoning. Synlig som delvis översvallade stockar liggandes längs en 46 m lång sträcka längsefter åns S sida. På land ovanför strandskoningen tycks marken vara utplanad och bildar såsom en 2–4 m bred stig längs ån.

Strandskoningen överensstämmer med åstranden såsom den var 1893 (V3-11:4, fig. 44).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 12, tjärdal
Dokumentvärde	4	
Kvalitet	2	Ordinär tjärdal
Sällsynthet	5	Sällsynt i å-miljön
Representativitet	3	Något oväntad lämning knuten nära ån
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Kan ev knytas till verksamhetstiden med flottningen
Summa	18 (av 33)	

Tjärdalen har ett värde för kulturmiljön, främst genom det oväntade läget i å-miljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har kunskapsvärde trots dess oklara ålder. Upplevelsevärdet är ringa.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 13, strandskoning
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	En av flera strandskoningar av stockar som finns längs ån
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Kan ev knytas till 1800-talsverksamhet med flottningen
Summa	12 (av 33)	

Strandskoningen har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, och dess kunskapsvärde är marginellt. Upplevelsevärdet är ringa.

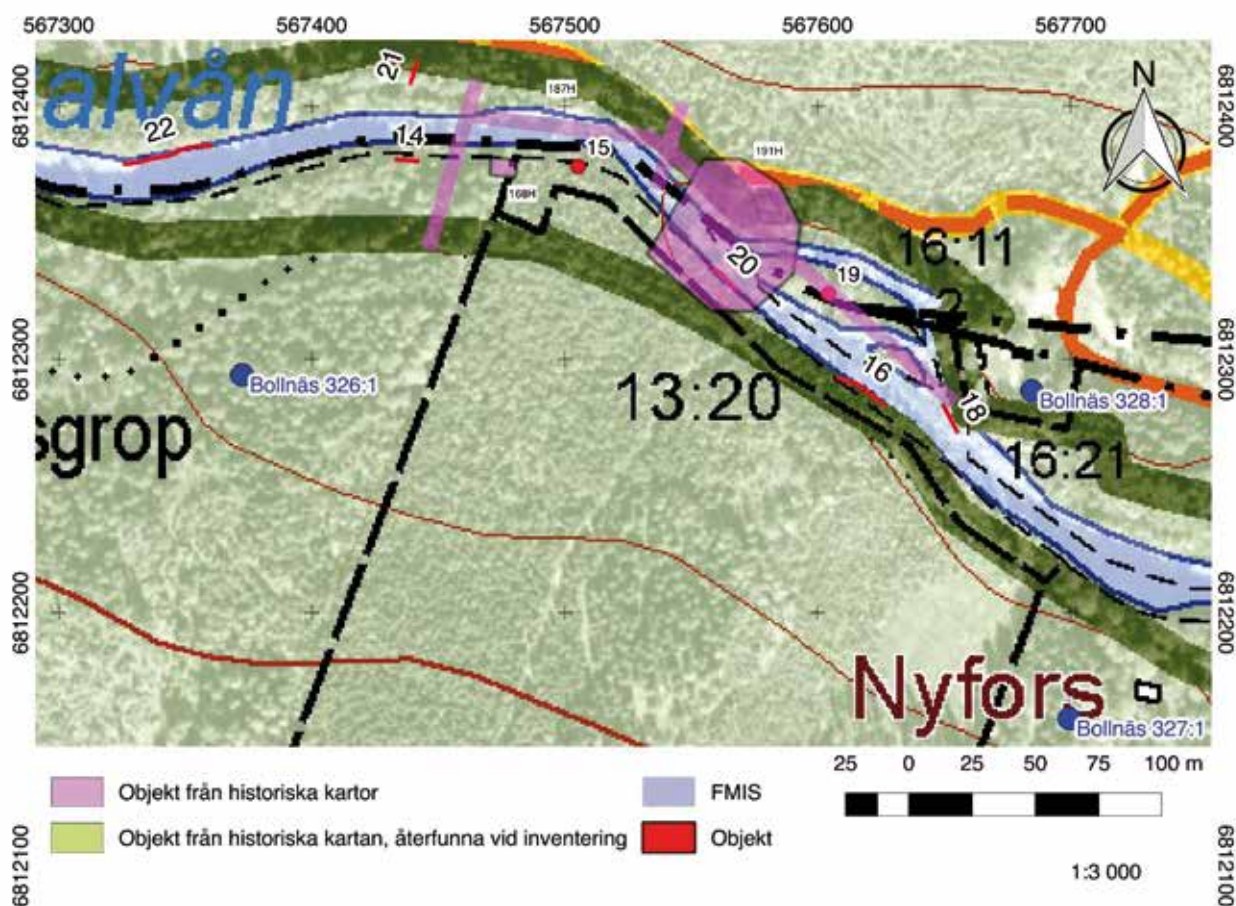

Fig. 41. Karta 4 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 22. Flottningsanläggning, strandskoning. Synlig som delvis översvallade stockar liggande längs en ca 35 m lång sträcka längsefter åns N sida.

På laga skifteskarta 1893 (V3-11:4, fig. 44) ligger skoningen på utsidan av en mindre ö i ån.

Objekt 14. Flottningsanläggning, ränna. En 9 m lång och 2,5 m bred stenrensad ränna, med upplagd, bortrensad sten på vardera sidan. Rännan har träskoning och 4–5 tvärgående stockar över rännan, såsom fack (fig. 42). I stockarna finns hål för sammanfogning (fig. 43). Rännans V inlopp är överfyllt

Fig. 42. Stenrensad ränna med fack av stockar (14).

av sten från årensning.

Det här är en del av flottningsrännan (187H), vilken fanns kvar 1945 (V8-30:51).

Objekt 16. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 22 m lång 1,2–1,6 m bred och 0,8 m hög, med rak sida mot ån, mera oregelbunden sida mot fastlandet (fig. 45). Bakom skoningen bildas en smal ränna. Belägen på åns SV sida.

Strandskoningen överensstämmer med åstranden såsom den var 1893 (V3-11:4, fig. 44).

Fig. 43. I rännan (14) finns stockar som varit sammanfogade.

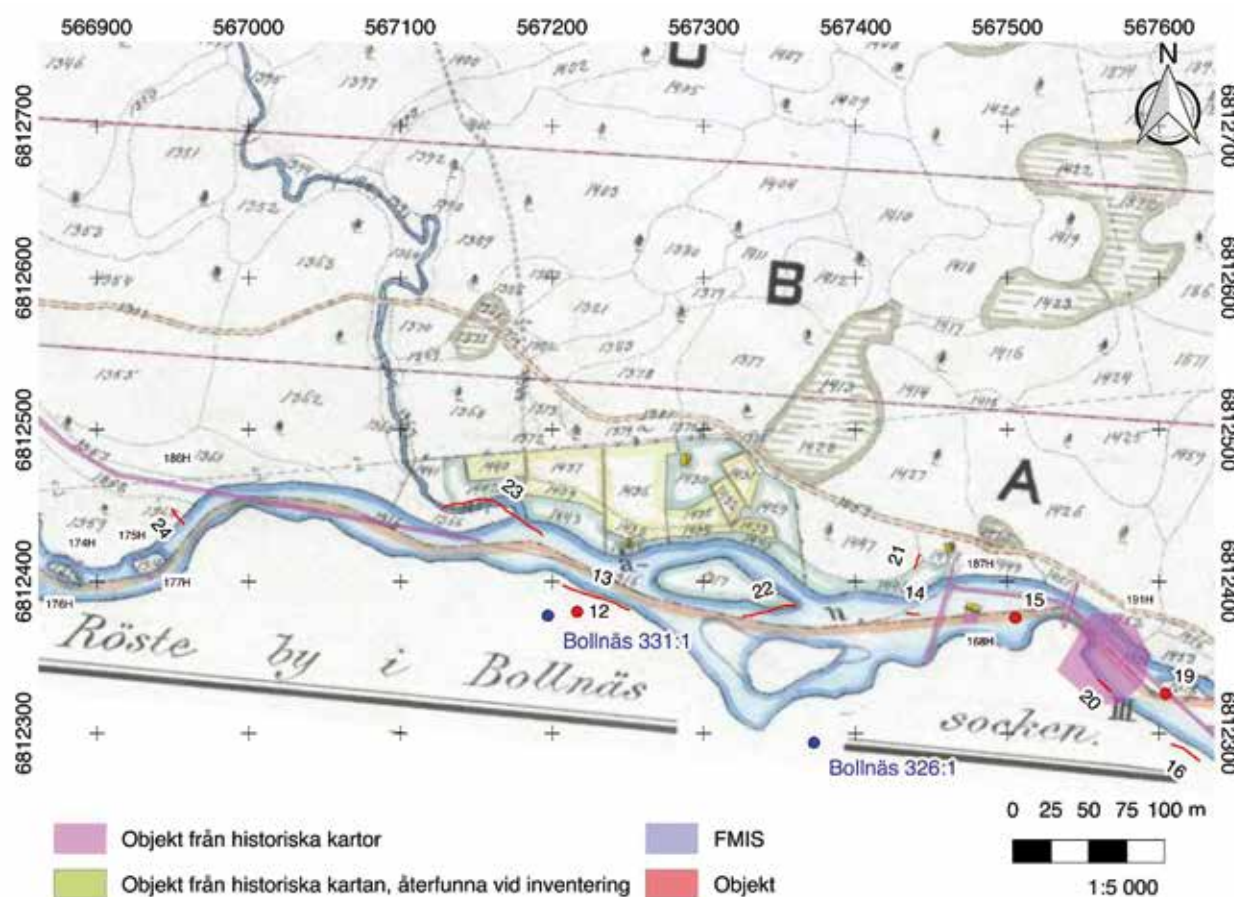

Fig. 44. Del av laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) över Koldemo bys del av Galvån. Samtida med kartan är troligen flotts-rännan (186H), bäckflottningen (23), strandskoningarna och stenkistorna (13, 16, 20 och 22), byggnaden mitt i ån (168H), damm- och flottsningssystemet (187H). Dammvallarna (21 och 24), rännan (14) och tjärdalen (12) har oklar ålder. Tjärdalen (15) måste ha tillkommit efter att ån smalnats av betydligt under första halvan av 1900-talet. Gränsmärket (19) på en ö i ån, fanns på samma plats sedan flera århundraden tillbaka.

Fig. 45. Strandskoning (16) av natursten.

Fig. 46. Vattenledare (18) med igensatt ände.

Objekt 18. Flottsninganläggning, vattenledare. Gjord för att bilda en sidofåra, 11 m lång av upplagda stenar och fasta block. I ledaren finns längsgående stockar som en del av konstruktionen. Ledarens NV ände är igensatt av sten från årensning (fig. 46). Belägen på åns NÖ strand.

Objekt 187H. Flottsninganläggning och damm. Flottsningrännan redovisas på laga skifteskarta från 1893 (V3-11:4, fig. 44) som en konstruktion i ån samt en damm och en bro.

I den V änden ihopkopplad med en damm, *Koldemodammen* 1957. Mitt över rännan går en bro. Rännan och dammen fanns kvar 1945 (V8-30:51) och 1957 (LA akt 205, fig. 47).

Objekt 20. Flottningsanläggning, stenkista.

Ca 10 m lång av huggna stenar lagda i två skikt. Under kistan är en berghäll på delar av sträckan. Belägen på åns SV sida.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 14, 16, 18, 20, 22 och 187H, flottningsanlägggn.
Dokumentvärde	4	Trol. två skilda flottningssepoker
Kvalitet	2	Varierande, träsammanfogningen i rännen intressant
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	Visst miljöskapande värde
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Trol. två skilda flottningssepoker
Summa	16 (av 33)	

Flottningsanläggningarna (strandskoningar, rännen och vattenledare) och dammen har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men de kommunicerar den kulturhistoriska berättelsen och har därför visst kunskapsvärde, bl a genom att spegla olika flottningssepoker. Upplevelsevärdet är ringa.

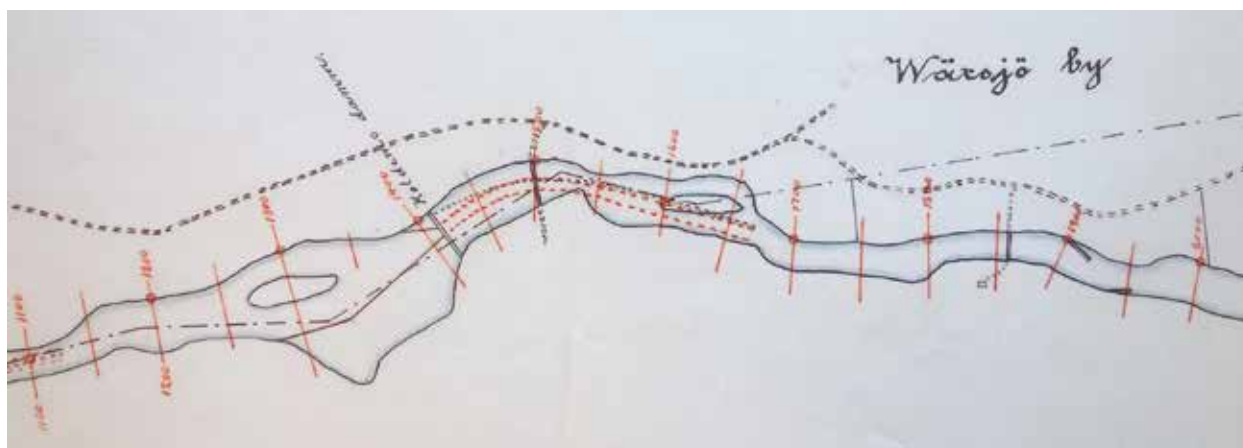

Fig. 47. Flottningskarta över Galvån från 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. Mitt i bilden "Koldemo-dammen" (187H) med ledarlar eller länsar som leder in mot dammen. Strax nedströms är en bro med anslutande stigar, vilken inte finns kvar idag. Ytterligare nedströms är en bro med stigar, vilken finns kvar idag som en del av en vandringsled.

Objekt 21. Dammvall. Ca 12 m lång och 2 m bred i basen och 1,2 m hög, mest av 0,4–0,6 m st naturstenar (fig. 48). Vallens V sida är rak, medan den Ö sidan sluttar. Ansluter i N till moränslänt, i S mot å.

Objekt 168H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4, fig. 44) fanns en byggnad mitt i ån. Kan det ha varit ett ålhus?

Fig. 48. Dammvall (21) med en rak och en sluttande sida.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 21, dammvall
Dokumentvärde	2	Enkelt dammbygge
Kvalitet	1	Enkelt
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	En av flera enkla dammar
Pedagogiskt värde/miljö	2	Visst miljöskapande värde
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		Informativ, mellan backe och å
Summa	15 (av 33)	

Dammvallen har ett värde för kulturmiljön, i sin enkelhet ändå informativ med visst kunskapsvärde. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Upplevelsevärdet är måttligt.

Objekt 15. Kemisk industri, tjärdal. Ca 3,5 m stor och 1,5 m djup med öppning ned mot ån (fig. 49). Belägen ca 10 m S om åkant.

Platsen låg i slutet av 1800-talet i vattensjuk mark (V3-11:4, fig. 44), troligen på grund av uppdämning genom Koldemodammen, så tjärdalen måste ha tillkommit en bra bit in på 1900-talet, när dammen försvunnit och vattnet sjunkit. Alternativt är tjärdalen från tiden före dämningarna, dvs före 1850-talet, och har stundtal varit överdämd.

Objekt 191H. Kvarn. Enligt karta från 1728 (V3-11:1, fig. 8) fanns *Koldemo qvarn* på ungefärlig plats i ån. I förteckning över kvarnar från 1700-talet: *Galf Åen. Koldemo Bys samtliga Hemmansägare för hvilka skatten förut finnes antecknad ... En Qvarn om 2te par stenar innehållande 12 hela Lotter och begagnas obehindradt Vinter och Sommar men i anseende till Vägens ofarbarhet sommar tiden, nyttjas den blott om Vintern.* Inga synliga spår av kvarnen.

Tjärdalen har ett värde för kulturmiljön, främst genom det oväntade läget i å-miljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men den har kunskapsvärde. Upplevelsevärdet är ringa.

Fig. 49. Tjärdal (15) ligger i sluttning nära ån.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 15, tjärdal
Dokumentvärde	4	
Kvalitet	2	Ordinär tjärdal
Sällsynthet	5	Sällsynt i å-miljön
Representativitet	3	Något oväntad lämning knuten nära ån
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Kan ev knytas till tiden efter flottningen, alternativt före 1850-talet
Summa	18 (av 33)	

Bollnäs 327:1. Fyndplats för trindyxa, uppgift om. Ska ha hittats omkring 1920 vid odling. Trindyxan har utsvängd egg. Var den numera finns är obekant. Hittad i svagt sluttande sandmark ovan å, igenväxande åkermark, 140–145 meter över havet.

Bollnäs 328:1. Fyndplats för trindyxa, uppgift om. Ska ha hittats före 1920 vid harvning av tidigare åkermark nära torp. Var den numera finns är obekant. Hittad i svagt sluttande sandmark ovan å, igenväxande åkermark, 140–145 meter över havet.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till Bollnäs 327:1 och 328:1, fyndplatser för trindyxor
Dokumentvärde	4	Bra boplatsläge
Kvalitet	2	
Sällsynthet	5	Sällsynt med sandområde i annars moränmark
Representativitet	3	Möjligen enda fynden som tyder på stenåldersboplatser längs ån
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	2	Stigar och mindre körvägar
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	19 (av 33)	

Fyndplatserna för trindyxor har ett värde för kulturmiljön, eftersom de berättar om sannolik stenåldersboplatser, möjligen havsanknuten, för kanske 9500 år sedan. Diskussion om bruksvärdet inte tillämpligt. Fyndplatserna kommunicerar den kulturhistoriska berättelsen, möjligen om traktens pionjärbosättningar och har därför stort kunskapsvärde. Upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 19. Gränsmärke. 2,5 m i diameter stort med en vise i mitten (fig. 50). Beläget på ö i Galvån.

Gränsmärket är möjligen det som 1728 kallas *Gröntufva* (V3-11:1, fig. 8). Röset beskrivs på karta 1893 (V3-11:4, fig. 44) *nedre Gröntufva röset beläget å*

en mindre holme i Galfån, rågatan hölls hela sträckan efter gamla märken såsom gärdesgårdar och bleckningar i träden ... den s.k. nedre eller Lilla Gröntufva ... tvenne mindre holmar i Galfån, å hvilka stora rösen af ålder blifvit nedlagda ... Tro-
ligen är gränspunkten mycket äldre än tidigt 1700-tal.

Fig. 50. Gränsmärket "nedre eller Lilla Gröntufva" (19) på en holme i Galvån.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 19, gränsmärke
Dokumentvärde	4	Historisk gränspunkt sedan minst 1700-talets början, troligen tidigare
Kvalitet	2	Stadigt byggt
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	Historisk sockengränspunkt
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	16 (av 33)	

Gränsmärket med dess egennamn har ett värde för kulturmiljön. Gränsmärket är fortfarande i bruk, och platsen kan ha varit gränspunkt mellan två socknar betydligt längre än kartorna visar. Kunskapsvärde finns, men upplevelsevärde är ringa.

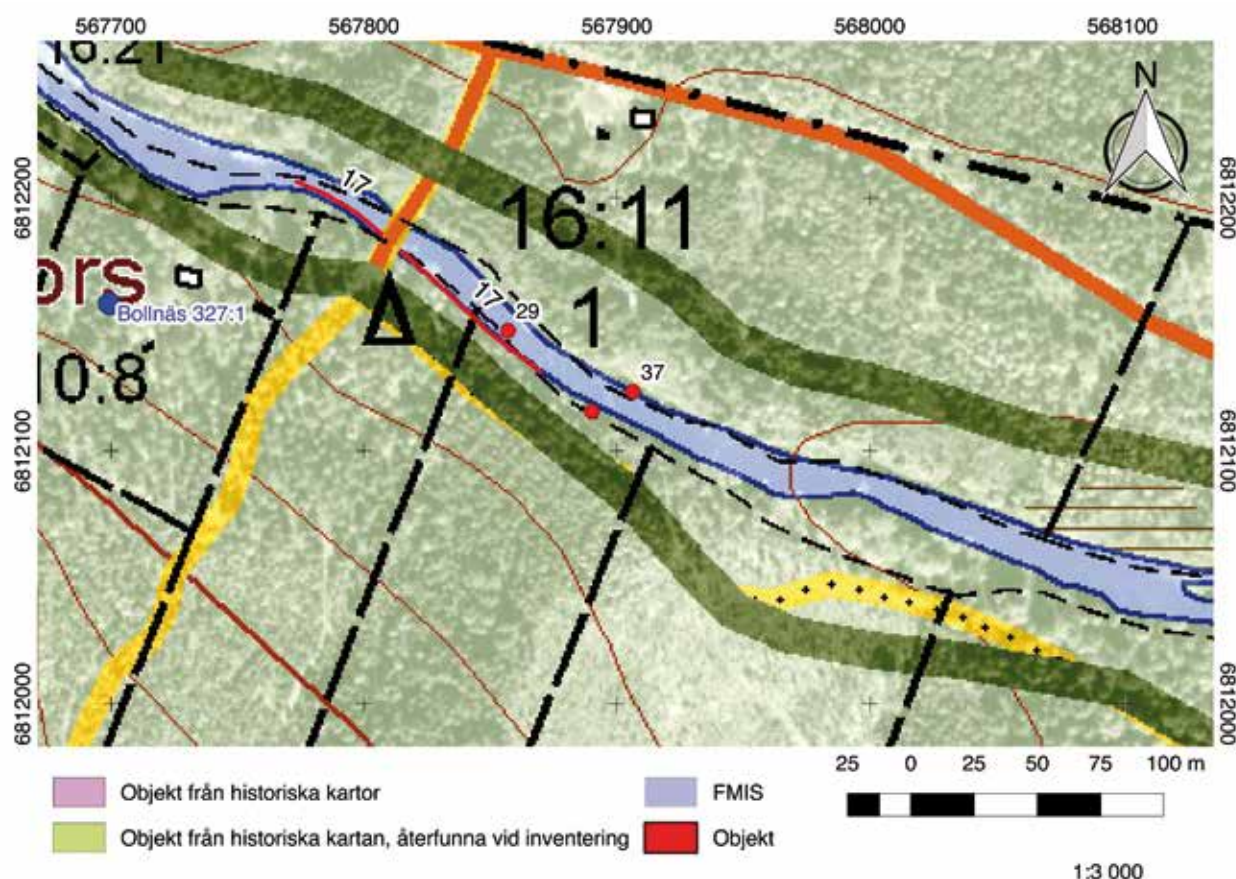

Fig. 51. Karta 5 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 17. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 125 m lång, av översvallade stockar (fig. 52). Stockarna har en 45° vinkel från stranden och ligger upp till fyra stockar i bredd. Belägen på åns SV strand.

Objekt 29. Flottningsanläggning, stenkista. 10 m lång och 2–2,5 m bred. Har haft minst fem stycken timrade fack av längs- och tvärgående stockar fyllda

med huggen sten. Nu ligger stockar lösa (fig. 53). Urhuggningar och laxningar syns på stockarna. Belägen på åns SV strand.

Objekt 37. Förtöjningsanordning, varpringar. Två stycken, varav en 0,1 m i diameter stor, fastsatt i en 2 m stor sten på åns NÖ sida och en 0,15 m i diameter stor fastsatt i 1–1,5 m stor sten på åns SV strand.

Fig. 52. Strandskoning (17), av stockar i strandkanten.

Fig. 53 (till höger). Stenkista (29). Kistan har haft minst fem timrade fack fyllda med huggen sten. Idag är kistan delvis raserad och stockarna ligger lösa.

Strandskoningen och stenkistan med timrade fack har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. De har visst kunskapsvärde, men upplevelsevärdet är ringa.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 17 och 29, strandskoning och stenkista
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	2	Sten + trä
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	2	Stigar och mindre körvägar
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	15 (av 33)	

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 37, varpringar
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	Järnringar
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	12 (av 33)	

Varpringarna har ett ringa värde för kulturmiljön, även om förståelsen blir tydlig när de är placerade på vardera sidan av ån. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. De har visst kunskapsvärde, men upplevelsevärdet är ringa.

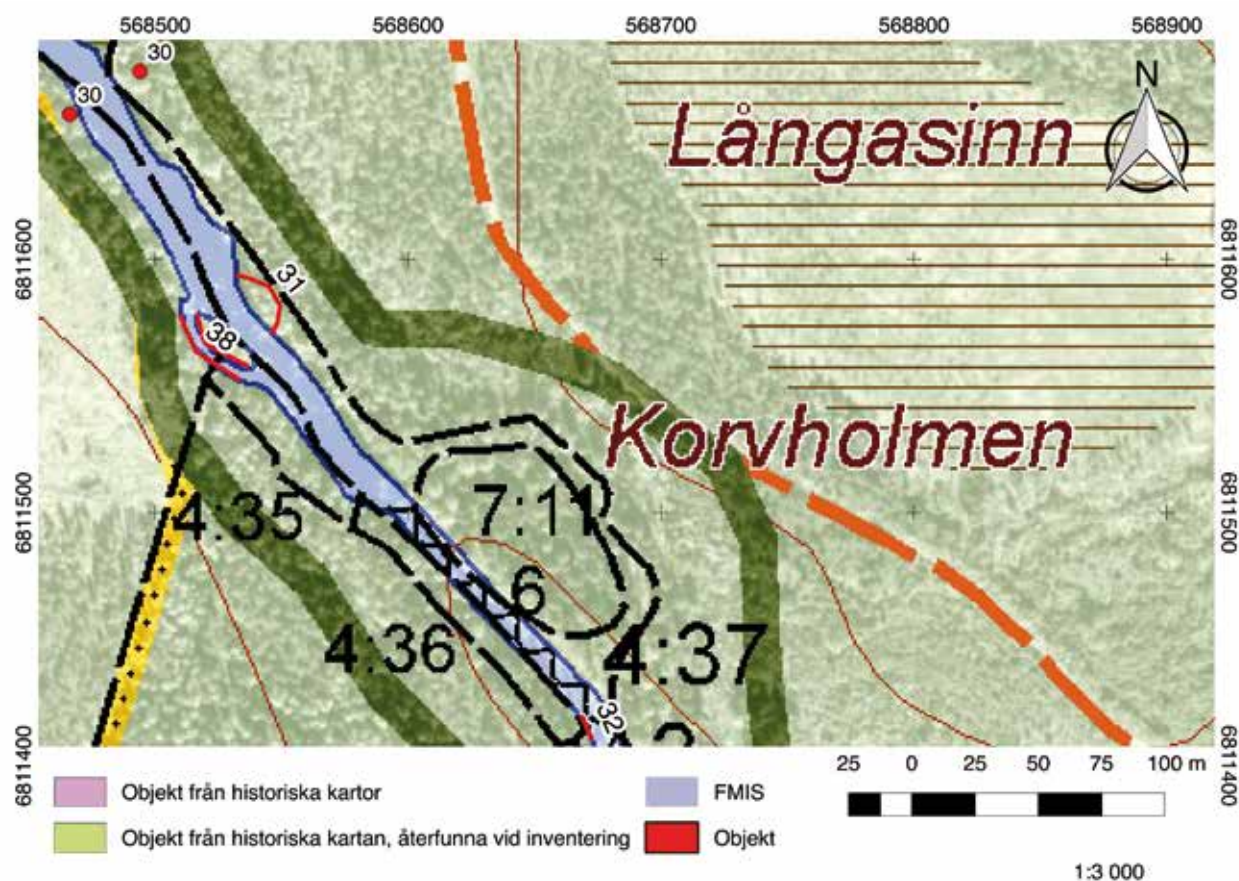

Fig. 54. Karta 6 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 30. Flottningsanläggning, järnspel. På åns S sida en kätting fastsatt i sten. På åns N sida ett spel med vajer, fastsatt i marken (fig. 55).

Fig. 55. Järnspel till flottningen (30), fastsatt i marken.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 30, varpspel
Dokumentvärde	2	Enligt konstruktionsritningar
Kvalitet	2	Såväl järn som trä bevarat
Sällsynthet	5	En av två funna (bevarade?) järnspel längs Galvån
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	4	Lättförståelig
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Har troligen funnits många likadana tidigare
Summa	18 (av 33)	

Varpspelet, järnspelet har ett värde för kulturmiljön, och förståelsen blir tydlig för vilken funktion den haft. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Den har visst kunskapsvärde, men upplevelsevärdet är ringa.

Objekt 31. Flottningsanläggning, flottningsränna. Ca 30 m lång och 2–3 m bred. Ett antal tvärgående stockar finns nedgrävda i marken tvärs över rännan, vilken är nedgrävd i moränen.

Har detta eventuellt varit en träränna?

Fig. 56. Flottningsränna (31) med tvärgående stockar.

Objekt 32. Flottningsanläggning, strandskoning. 8 m lång, av huggna stenar samt flera naturstenar i rad. Belägen på åns SV strand.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 38. Flottningsanläggning, flottningsränna. Ca 40 m lång och 3–3,5 m bred, bifåra förbi fors. Enstaka stockar sticker ut ur marken i in- och utloppet, och fungerar som ledarmar. Utloppet i S begränsas av stenar liggandes på rad tvärs över rännan. Bland stockarna i rännan en läns eller bom (fig. 57).

Fig. 57. Läns eller bom ligger i flottningsrännan (38).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 31, 32 och 38, flottningsrännor, strandskoning
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Vanliga
Pedagogiskt värde/miljö	2	Tydlig ränna 38
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Huggna stenar i 32, kan vara yngre
Summa	13 (av 33)	

Rännorna och strandskoningen har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är dock borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. De har visst kunskapsvärde, speciellt för de motstående rännorna, men upplevelsevärdet är ringa.

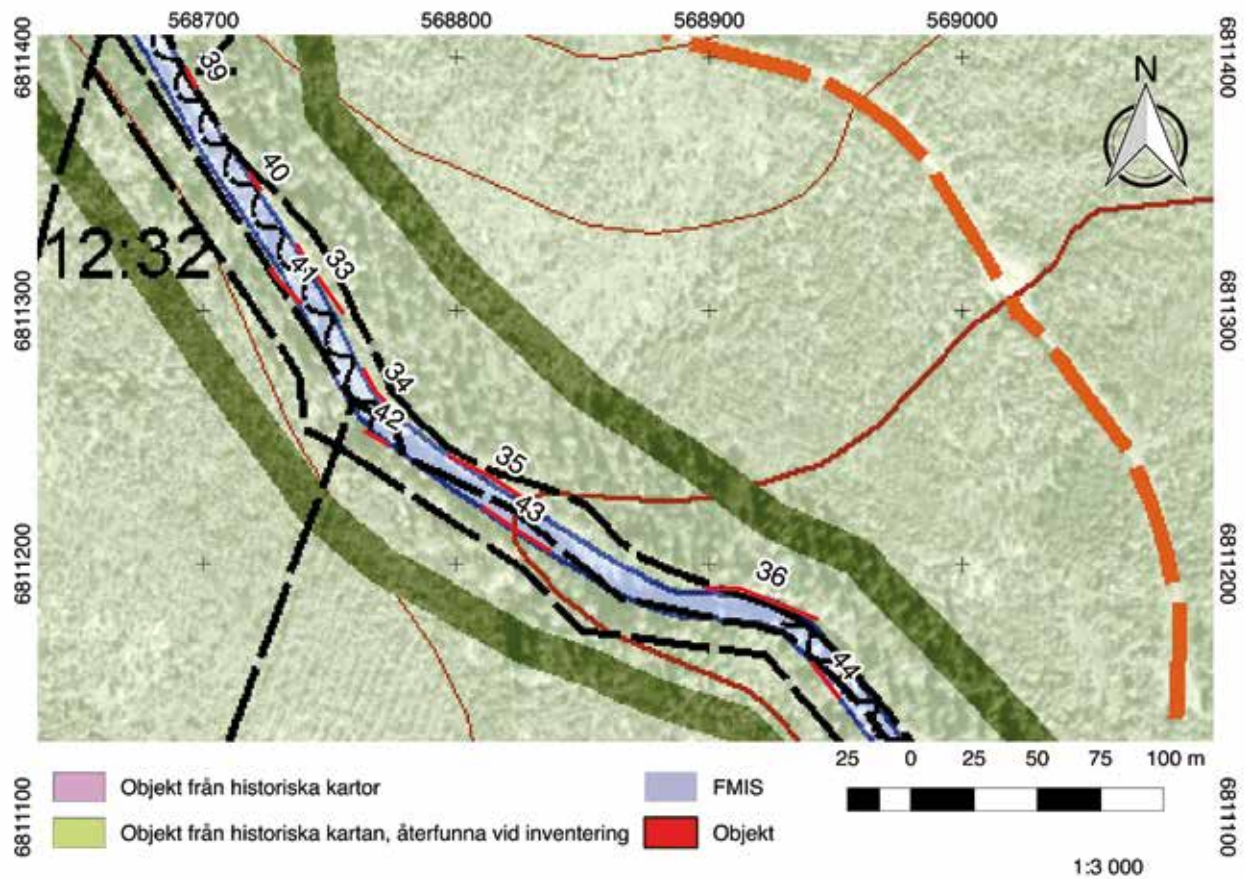

Fig. 58. Karta 7 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

**Objekt 33. Flottningsanläggning, strandsko-
ning.** 34 m lång (fig. 59). Stenar, vissa med borrhål
och andra huggna.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning
av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Fig. 59. Strandskoning (33) med en del huggna stenar. Kan vara tillkommen 1957 i samband med upprustning av flottleden.

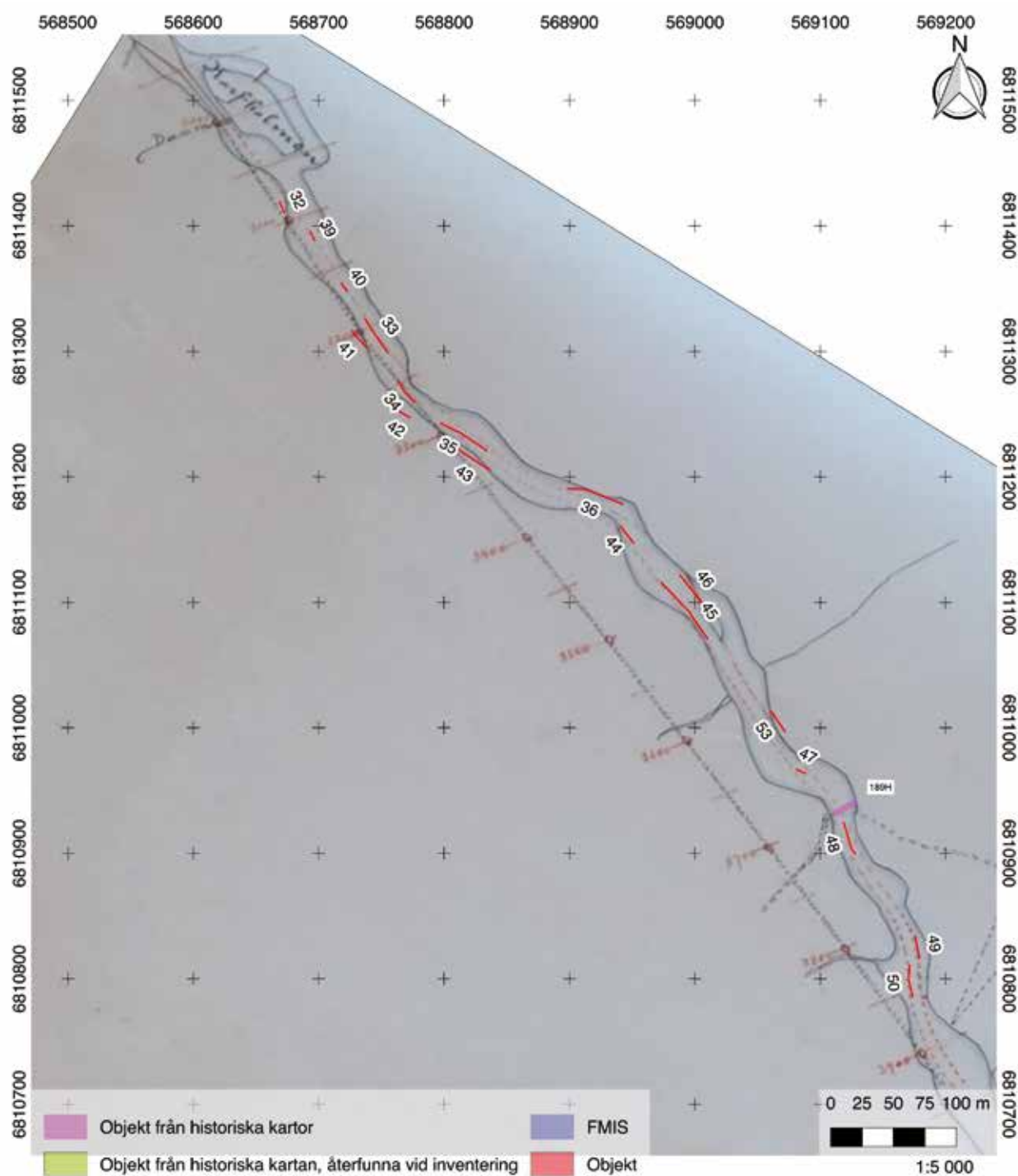

Fig. 60. Flottledskarta över Galvån från 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. En lång sträcka av flottleden har smalnats av och strandskoningar byggts. Samtliga på kartan inmätta objekt (utom 189H) är strandskoningar eller stenkistor, troligen tillkomna 1957 eller strax därefter.

Objekt 34. Flottninganläggning, strandskoning och förtöjningsanordning. Strandskoning-
en är ca 20 m lång bara natursten, enkelt lagda. Mitt
på skoning-
en finns en varpring med kedja fastsatt (fig.
61).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning
av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

**Objekt 35. Flottningsanläggning, strandsko-
ning.** Ca 40 m lång, med delvis huggna stenar och
några med borrhål.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning
av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

**Objekt 36. Flottningsanläggning, strandsko-
ning.** Ca 45 m lång, 2,5 m bred, av intill fyra skikt

sten utan synliga borrhål, men någon är huggen. Fint lagda stenar i botten och mer slarvigt i övre delen.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 39. Flottningsanläggning, stenkista. 7,5 m lång och 3,5 m bred av stenar lagda i två skikt. I kistan någon tvärgående stock (fig. 62).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 40. Flottningsanläggning, strandskoning. 6 m lång, av naturstenar.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 41. Flottningsanläggning, strandskoning. 17 m lång av delvis huggna stenar (fig. 63).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 42. Flottningsanläggning, strandskoning. 9 m lång, av enstaka huggna stenar och enstaka med borrhål. I SÖ änden är en fastsatt vajer.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 43. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 30 m lång, ställvis lagd i två skikt, av huggna stenar, enstaka med borrhål.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 44. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 17 m lång, av huggna stenar med enstaka borrhål, lagda i tre skikt.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 45. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 55 m lång, av huggna stenar. En kätting sitter i skoningens NV ände.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 46. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 40 m lång, av huggna stenar och enstaka med borrhål. I skoning finns inkilade stockar med urhugg (fig. 66).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Fig. 61. Varpring i strandskoning (34).

Fig. 62. Stenkista (39) med enstaka tvärgående stockar.

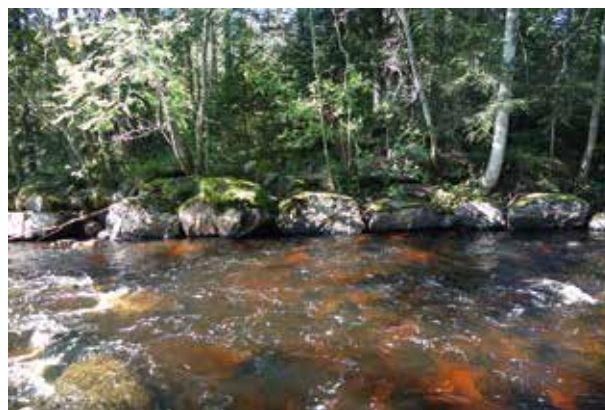

Fig. 63. Strandskoning (41), av delvis huggna stenar.

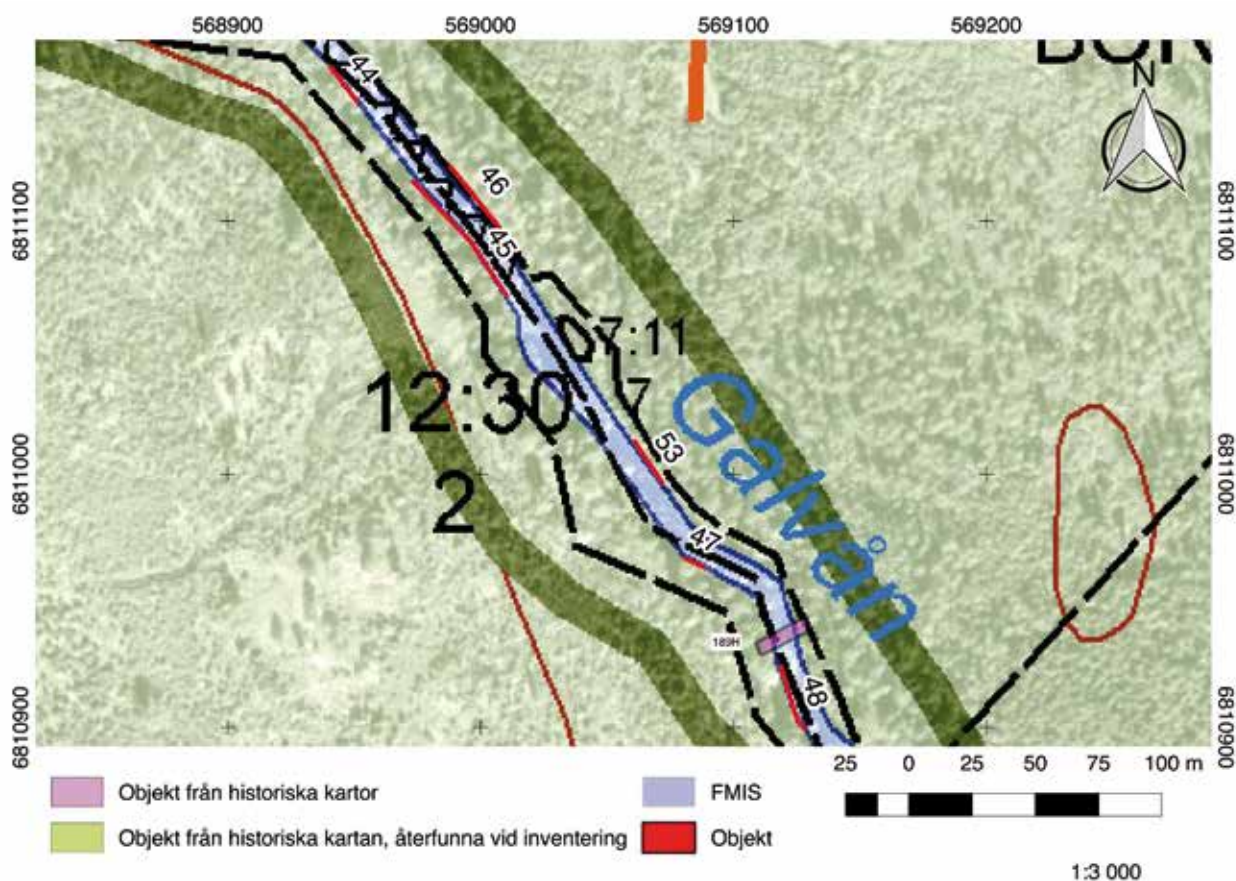

Fig. 64. Karta 8 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Fig. 65. Strandskoning av fint huggna och vällagda stenar (48) som följer en kurva i ån.

Objekt 47. Flottningsanläggning, strandskoning. 6 m lång, av natursten.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 48. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 25 m lång, av huggna stenar, lagda i 2–3 skikt (fig. 65).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 49. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 20 m lång, av huggna stenar med borrhål, lagda i två skikt (fig. 68).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 50. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 25 m lång, av huggna stenar med enstaka borrhål, lagda i två skikt (fig. 67).

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Objekt 53. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 20 m lång, av huggna stenar.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205, fig. 60).

Fig. 66. Strandskoning av huggna stenar (46), samt stockar.

Fig. 67. Strandskoning av huggna stenar (50).

Fig. 68. Strandskoning av fint huggen och vällagda stenar (49) som följer en kurva i ån.

Objekt 51. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 17 m lång, av huggen sten lagd i 2–3 skikt. Enstaka stenar har borrhål. Skoningen övergår i S i en ledarm ut i ån, där det även finns långsgående stockar. Även en ramp av sten, 2,5 m br och 3 m lång (fig. 69).

Fig. 69. Ramp eller brofäste (51).

Objekt 189H. Bro. Enligt uppgift.

Enligt karta 1946 fanns en bro med anslutande stig här *För Röste by samf. gångstig om 5 fots bredd* (V8-30:54b). På flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 60) finns bron kvar, men inga spår av bron finns idag.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 33–36, 39–51 och 53, strandskoningar
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Vanliga
Pedagogiskt värde/miljö	2	Tydliga
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		Huggna stenar kan vara yngre
Summa	15 (av 33)	

Strandskoningarna har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. De många skoningarna på en kort sträcka av ån visar det intensiva arbetet med att skapa en fungerande flottled, och de har visst kunskapsvärde. Mångfalden gör upplevelsevärdet måttligt.

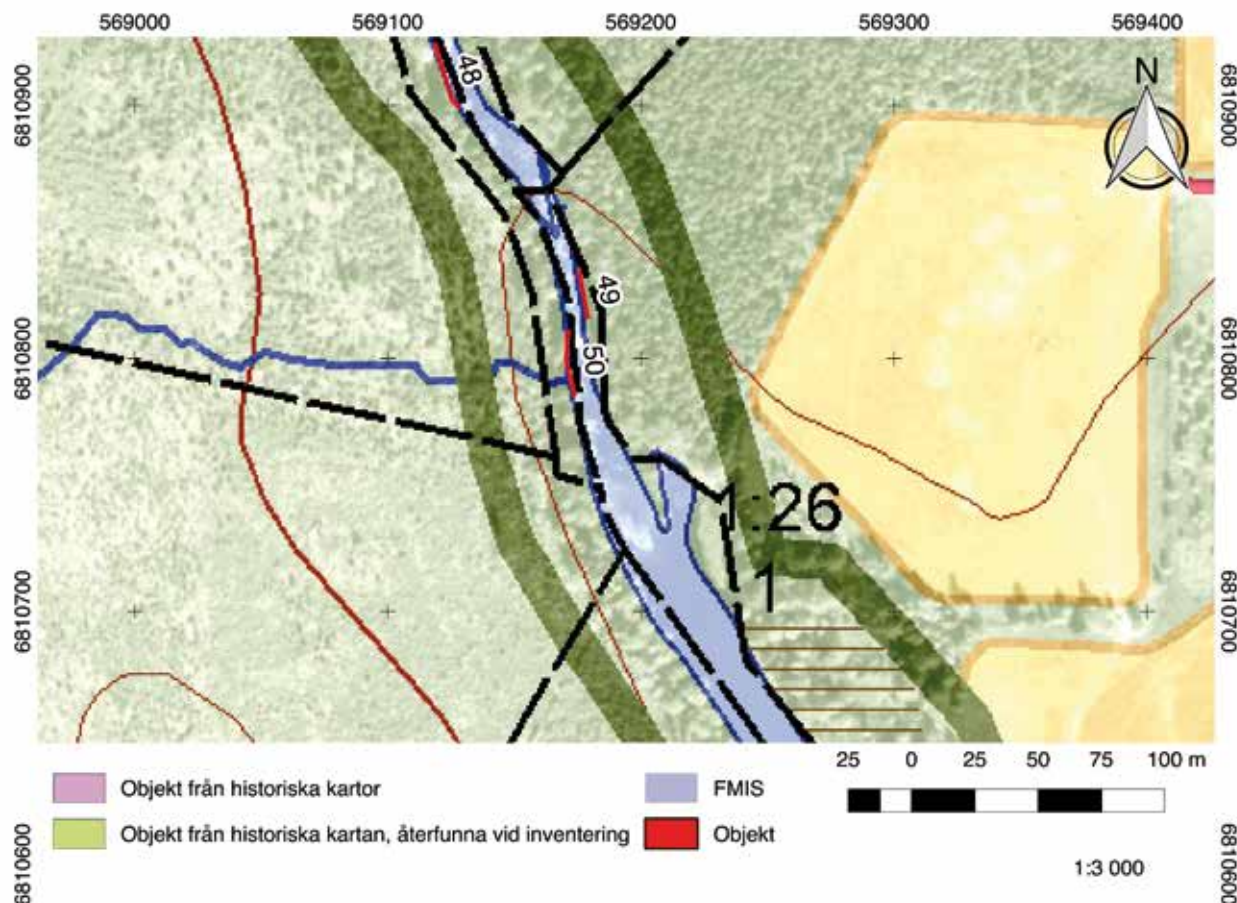

Fig. 70. Karta 9 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

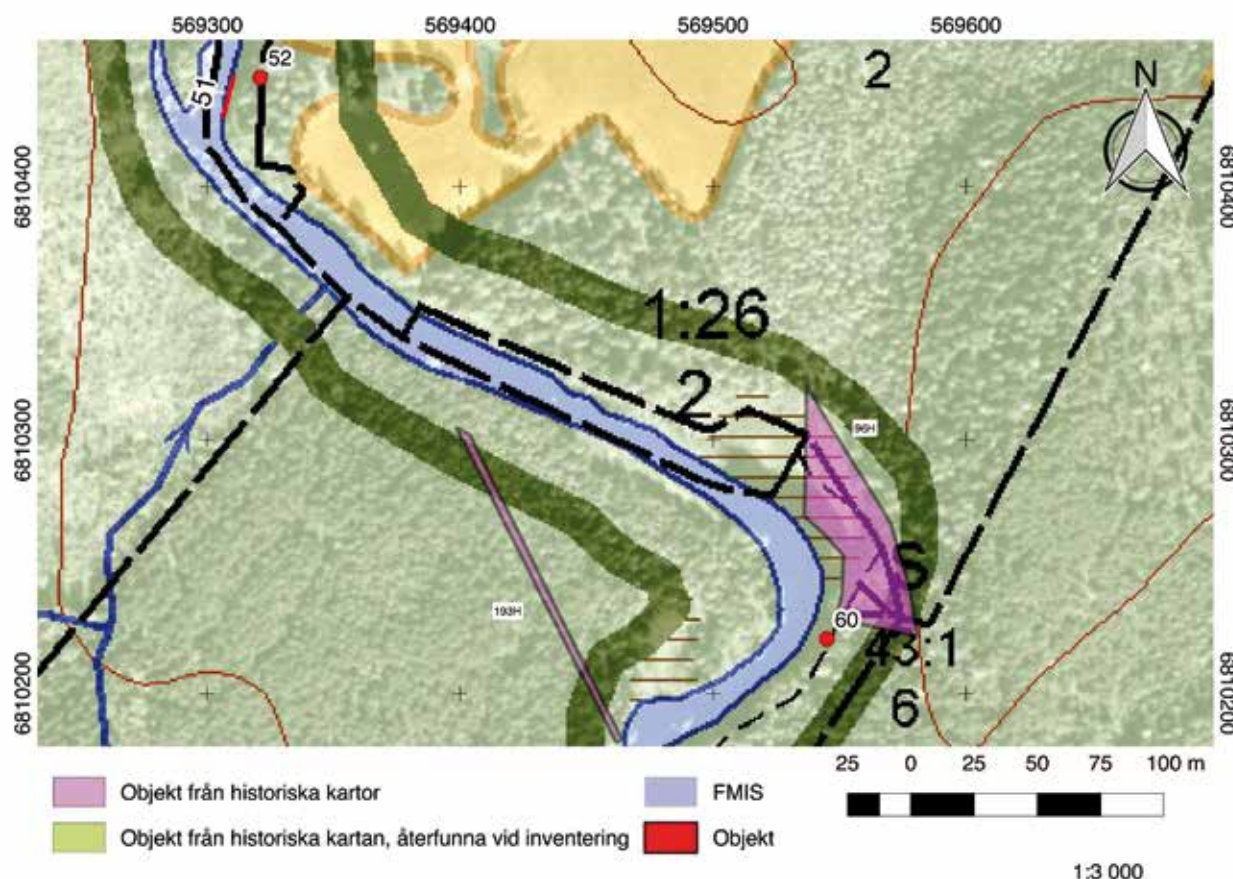

Fig. 71. Karta 10 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 193H. Flottningsanläggning, ränna.

Redovisas på laga skifteskartan från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) som en ca 150 m lång konstruktion på marken, avskärande en udde av Galvån. Ansluter i NV och SÖ änden till Galvån. Vid inventeringen kunde inte anslutningspunkterna återfinnas.

Objekt 52. Husgrund, historisk tid. Husgrund, 5 x 4 m, med otydliga grundstenar. I mitten ett spisaröse 2 m stort.

Byggnaden har inte återfunnits på historiska kartor.

Objekt 96H. Textilindustri övrig, linberedning. Enligt laga skifteskartan från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) fanns här ett linsänke intill ån. Idag är platsen beväxt av vass, och inget kan ses.

Objekt 60. Flottningsanläggning, järnspel. Spelet har vajer och är fast monterat i marken (fig. 72), ca 7 m Ö om strandkant.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 52, husgrund
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	1	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	10 (av 33)	

Husgrunden har ett ringa värde för kulturmiljön, men ett visst kunskapsvärde eftersom det är oklart vilken typ av byggnad detta varit. Husgrunden har ringa upplevelsevärde.

Fig. 72. Järnspelet, vaderspel (60) till flottningen. Spelet är fastsatt i marken intill ån.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 60, varpspel
Dokumentvärde	2	Enligt konstruktionsritningar
Kvalitet	2	Såväl järn som trä bevarat
Sällsynthet	5	En av två funna (bevarade?) järnspelet längs Galvån
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	4	Lättförståelig
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Har troligen funnits många likadana tidigare
Summa	18 (av 33)	

Varpspelet, järnspelet har ett värde för kulturmiljön, och förståelsen blir tydlig för vilken funktion den haft. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Den har visst kunskapsvärde, men upplevelsevärdet är ringa.

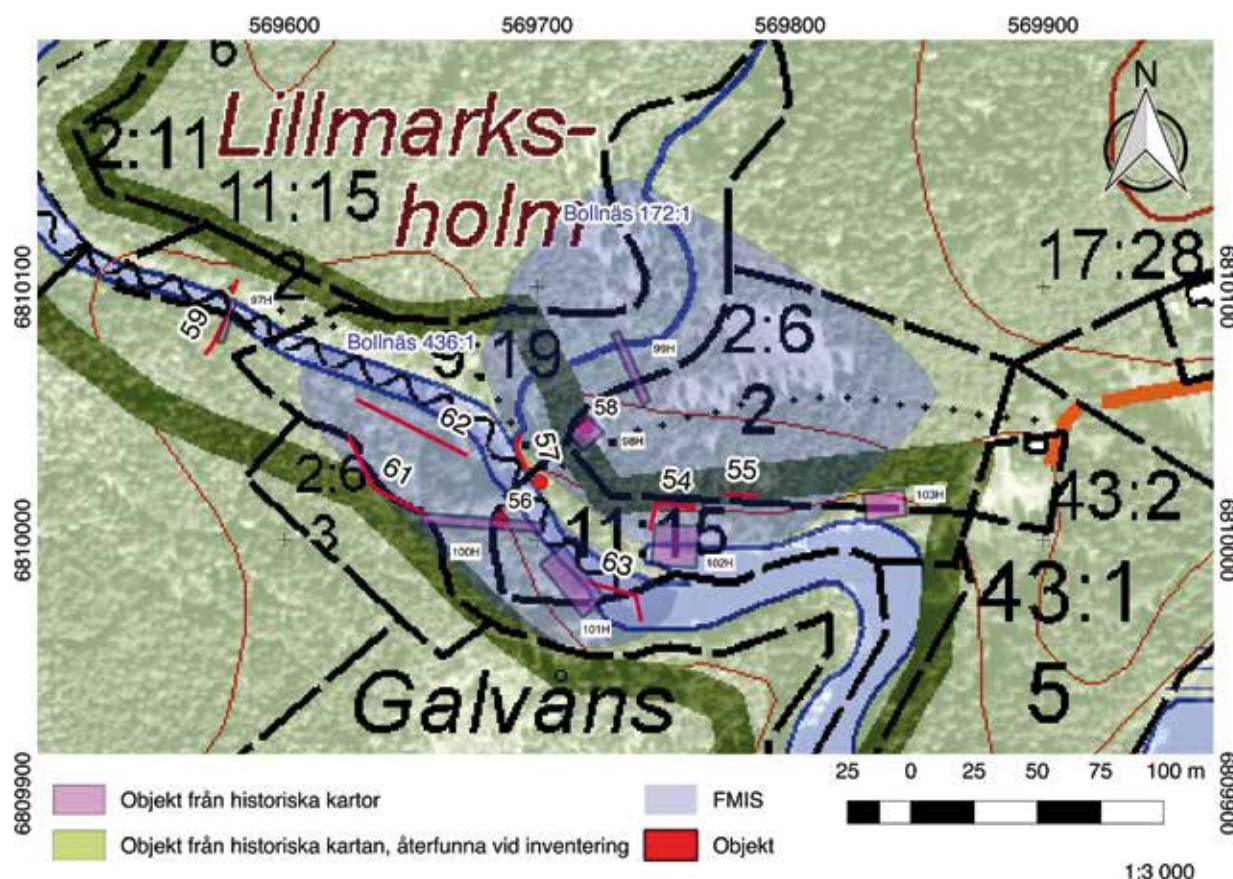

Fig. 73. Karta 11 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Lillmarksholm

Bollnäs, objekt 54–59, 61–63, 97H–103H, Bollnäs 172:1 och 436:1

Vid övre änden av nuvarande Åsbackasjön, några åböjar uppströms, låg Lillmarksholm. Idag finns några husgrunder och stenvälvkällare, delar av strandskoningar och dammvallar kvar av det som var en av Galvåns småindustrier. Lämningar efter sådant som inte kunnat återfinnas i fält idag, men som finns på de historiska kartorna kan finnas under mark, överfyllda eller utplanade, men oklarheter om hur mycket av lämningarna som finns kvar råder.

De synliga lämningarna består av några stensatta terrasskanter (54 och 55), styrkista (63), spisröse i en husgrund (58), strandskoningar (57 och 61), delar av dammvallar (56 och 59) samt en kanal (62). Dessa lämningar, och många ännu icke påträffade, hänger på ett eller annat sätt samman med verksamheten vid *Lillmarksholms Spik och Sågverks-anläggning* såsom den omnämns 1873 (21-BOJ-373:275).

Området är idag helt beskogad, eller igenslyt, och delar av ytorna har markberetts och planterats med gran.

I området finns sedan tidigare utpekade fornlämningsytor (Bollnäs 172:1 och 436:1) på vardera sidan av Galvån. Småindustrin Lillmarksholms bruk, på norra sidan av ån, har bebyggelseämningar inom ett 170 x 130 m stort område bestående av fyra husgrunder, två hopbyggda källare samt en anläggning av sten och jord. Lillmarksholm var ett mindre smidesbruk under senare hälften av 1800-talet, där man tillverkade spik och liar.

På åns motsatta sida fanns ett sentida sågverk, inom ett 170 x 35 m stort område. Möjligen startade sågverket under 1870-talet.

Byggnaderna i området har försvunnit före 1955 (ekonomisk karta).

Objekt 57. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 14 m lång 1,5–2 m hög, av huggna stenar lagda i 4–5 skikt, rundad utefter åns N strandkant (fig. 75).

Dränkt under vatten på karta 1873 (21-BOJ-373, fig. 74). Överensstämmer nära med strandkant 1957 (LA akt 205, fig. 77).

Objekt 61. Flottningsanläggning, strandskoning. 46 m lång, 2 m bred och ca 1 m hög.

Kan motsvara en äldre strandkant i ett tidigare

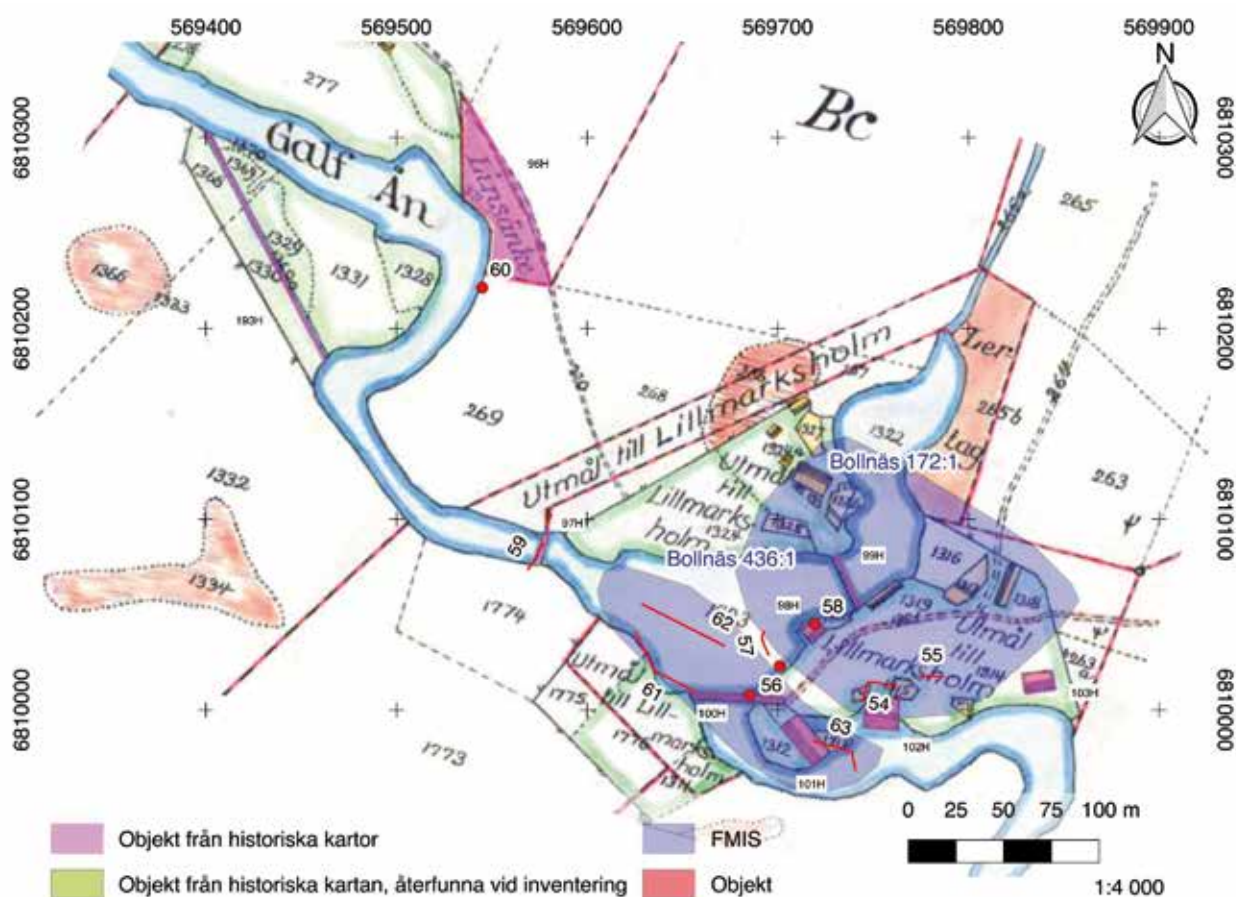

Fig. 74. Del av laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373). I bilden finns ägan med Lillmarksholms bruk. Samtida med kartan är dammarna och broarna (56, 59, 97H, 99H och 100H), och byggnaderna (58, 98H–99H och 101H–103H). Yngre anläggningar är troligen strandkoningen (61), kanalen (62) och styrkistan (63). Oklar ålder och funktion har stenmuren (54) och terrasskanten (55). Fornlämningsområdet för Lillmarksholms bruk (Bollnäs 172:1) på åns N och NÖ sida samt sågverket (Bollnäs 436:1) på åns V och SV sida.

stenrensat parti av ån. Överensstämmer med strandkant på kartor 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) och 1957 (LA akt 205, fig. 77).

Objekt 62. Flottningsanläggning, kanal. Ca 50 m lång och 5–5,5 m bred. Trädbeväxt stenvall separerar kanalen från åns huvudfåra. Kanalens NV inlopp är igenfyllt av sten från årensning.

Dränkt under vatten på karta 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) och 1957 (LA akt 205, fig. 77).

Fig. 75. Strandkoning (57) vid ån i Lillmarksholm.

Objekt 63. Flottningsanläggning, styrkista.

Byggt av sten, ca 25 + 10 m lång och 2 m bred (fig. 78). Stenarna är huggna men utan synliga borrhål. I kistan finns längsgående stockar ända ut till S änden. Kistan har även minst tre tvärgående stockar med 1,5–2 m mellanrum, så att fack bildas (fig. 76). Kistans N sida är sluttande, den S sidan rak.

Fig. 76. Timmer från timrade fack i styrkista (63) finns kvar.

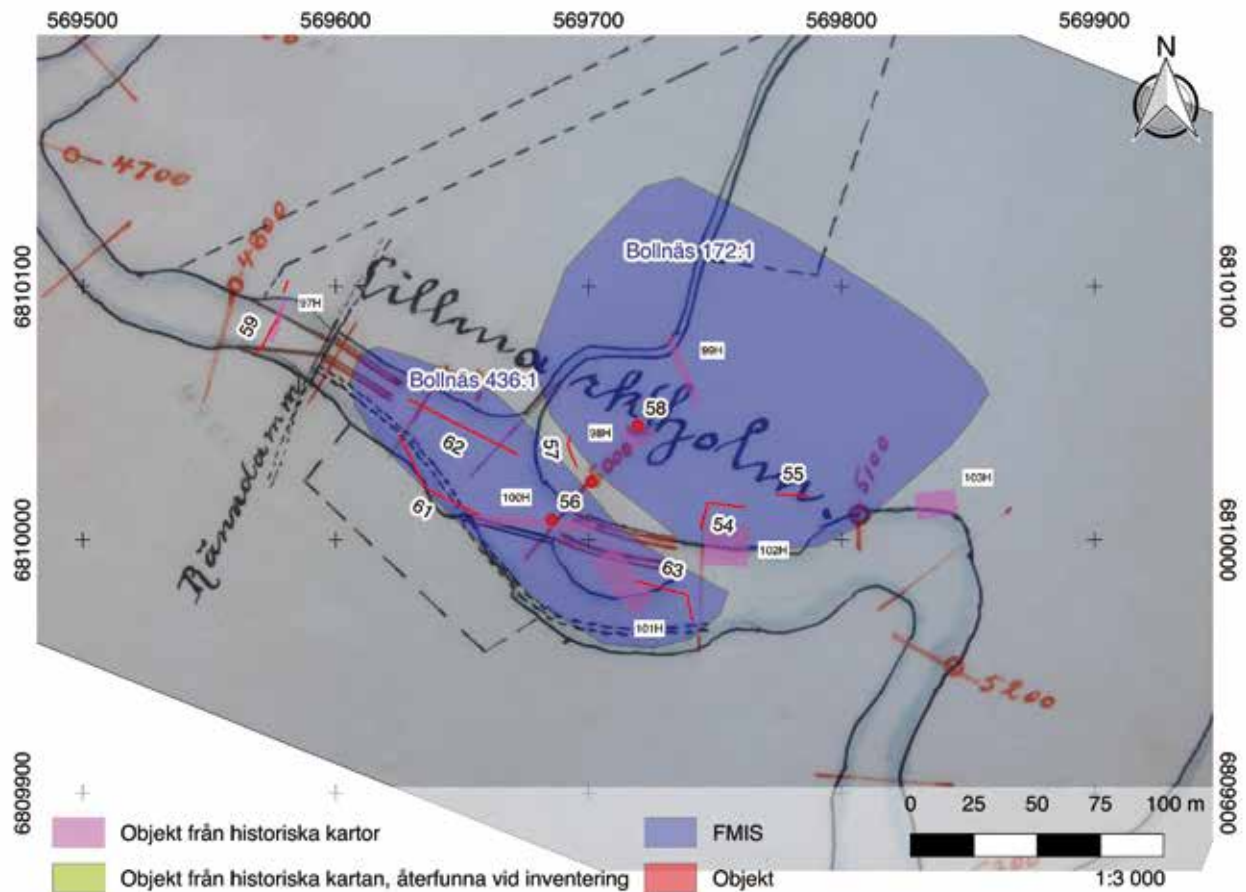

Fig. 77. Flottledskarta över Galvån 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. Vid Lillmarksholm fanns Rännedammen kvar (59, 97H), med tillkomna länsar eller bommar in till dammen och flottningsränna nedströms. På kartan visas den gamla flottningsrännan (svart streckad linje). Dammen (56 och 100H) tycks finnas kvar, med ny flottningsränna i kanalen därifrån. All bebyggelse i Lillmarksholms bruk och sågverk är borta.

Fig. 78. Styrkista (63), 25 + 10 meter lång, med sluttande sida ut i forsen och rak sida mot land. Har haft timrade fack.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 57, 61–63, styrkista, kanal och strandskoningar
Dokumentvärde	4	Styrkistan bra byggd, sten + trä
Kvalitet	2	
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	Styrkista skärmar av vattnet, synligt
Tillgänglighet	2	
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		
Summa	19 (av 33)	

Styrkistan, kanalen och strandskoningarna har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, men de har visst kunskapsvärde, framförallt styrkistan som är tydligt talande mitt i ån. Upplevelsevärdet är måttligt.

Objekt 54. Hägnad, stenmur. I vinkel 17 x 11 m stor, av stenar lagda i 1–2 skikt i kallmur, och bildar en mur mot moränparti (fig. 79). S och Ö om stenmuren är en sänka med möjliga grundstenar synliga.

Överensstämmer delvis med byggnad (102H) från laga skifteskartan från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74).

Fig. 79. Stenmur (54) i området för Lillmarksholms bruk.

Objekt 55. Övrig lämning, terrasskant. 13 m lång och ca 0,5 m br.

Objekt 56. Dammvall? Två stenhögar, belägna in- till forsen på vardera sidan. Kan vara en del av en bro eller damm (100H).

På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) och flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77) ligger det NÖ fundamentet på åns strandkant, medan det SV överensstämmer med landfäste för bro på en ö eller halvö i ån. Bron finns även på karta 1936 (V8-30:31).

Objekt 100H. Bro eller dammvall. Enligt laga skifteskarta 1873 fanns här en 50 m lång bro eller damm (21-BOJ-373, fig. 74), vilken även fanns kvar 1957 (LA akt 205, fig. 77), mellan fastlandssidan av ån

och en mindre ö mitt i ån. Återfunnen del av bron kan vara objekt 56.

Objekt 58. Husgrund, historisk tid. Tydlig grundmur på S sidan, 3,5 m lång och 0,5 m hög, av huggna stenar i två skikt. Ett spisiröse. Runt husgrunden finns spridda stenar på plan yta. Markberedd yta?

Överensstämmer med byggnad (98H) från laga skifteskartan år 1873 (21-BOJ-373, fig. 74), som en byggnad i industriområdet Lillmarksholm. Byggnaden borta före 1957.

Objekt 98H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) fanns här en byggnad i industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Byggnaden borta före 1957. Överensstämmer med husgrund (58).

Objekt 59. Brofästen eller dammvall. På vardera sidan av ån. På N sidan en ca 10 m lång, 3 m bred och ca 1 m hög stenvall liggande vinkelrätt mot ån (fig. 80). Vallen har rak kant på Ö sidan, men sluttande på den V. På S sidan ån är en 16 m lång, 2,5 m bred och 1 m hög stenvall i tre skikt. Stenvallen har rak kant på V sidan och sluttande på den Ö sidan (fig. 81).

På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) är en 20 m lång damm eller bro här. Flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77) visar *Rännedammen*, där dammen även fungerar som bro med anslutande väg, och med ledarmar eller länsar. En äldre flottningsränna ligger mitt i dåvarande å från dammen och ca 200 m nedströms förbi forsen.

Objekt 97H. Damm och bro. På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) är här en 20 m lång bro över ån, alternativt en damm (59). På flottledskarta

Fig. 80. Dammvall (59) på åns N sida vid Lillmarksholm.

Fig. 81. Dammvall (59) på åns S sida vid Lillmarksholm.

1957 (LA akt 205, fig. 77) finns Ränn dammen här, där dammen även fungerar som bro med anslutande väg.

Objekt 99H. Bro. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) fanns här en 35 m lång bro över en bäckravin eller del av uppdämt område, inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Ingen bro och bred bäckravin kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77). Bron har inte återfunnits.

Objekt 101H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-372, fig. 74) fanns här en byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 436:1). Möjligen är detta sågverket. Byggnaden hamnar dränkt i vattnet 1902 (21-BOJ-622), varför den troligen inte fanns i bruk då. Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 102H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) fanns här en byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Troligen en av järnbruksbyggnaderna. Byggnaden hamnar delvis i vattnet 1902 (21-BOJ-622), varför den troligen inte fanns i bruk då. Ingen byggnad på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77). Byggnaden har inte återfunnits.

Fig. 82. En av två valvade stenkällare vid Lillmarksholms bruk (Bollnäs 172:1).

Objekt 103H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373, fig. 74) fanns här en byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Troligen en av järnbruksbyggnaderna. Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 77). Byggnaden har inte återfunnits.

Bollnäs 172:1. Småindustriområde. Bebyggelselämningar inom ett område av 170 x 130 m stort område, bestående av fyra husgrunder, två hopbyggda källare samt en anläggning av sten och jord. En husgrund är 19 x 11 m stor med två stora spisrösen, en annan 14 x 8 m med en källargrop intill. Flera stenläggningar, otydliga husgrunder, en jordförhöjning och två ihopbyggda stenvälvkällare (fig. 82). Källarna är ca 5 x 4 m stora invändigt och troligen inbyggda under en 16 x 10 m stor husgrund.

Bollnäs 436:1. Träindustri. Lämnningar efter sentida sågverk, inom ett 170 x 35 m stort område. Ställvis murkonstruktioner, men inga tydliga grundlämningar. I ån, inom områdets SÖ del, är 20–30 m långa stenmurar.

Fig. 83. Lillmarksholms huvudstämpel för järnmanufaktur.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar objekt 54–56, 58–59, 97H–103H, Bollnäs 172:1 och 436:1
Dokumentvärde	8	Industrilämningar och andra byggnadslämningar, hel miljö
Kvalitet	2	Delvis hög kvalitet, delvis är anläggningarna borta
Sällsynthet	5	En av få industrilämningar längs åsträckan
Representativitet	5	
Pedagogiskt värde/miljö	4	Stort värde i helheten
Tillgänglighet	2	Överväxt, området granplantering
Upplevelsevärde	3	Trots överväxningen ges upplevelse
Speciella förhållanden		Industrilämning fr 1800-talets mitt, mitt i skogen vid ån
Summa	29 (av 33)	

Bruks- och sågverksområdet Lillmarksholm har mycket högt värde för kulturmiljön. Bruket lades ned i slutet av 1800-talet och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på en vattendriven småindustri i andra halvan av 1800-talet. Upplevelsevärdet är måttligt.

Antikvarisk bakgrund

Åren 1866–1868 omskrivs industrin som *Lillmarksholms Manufakturwerk*. Verket hade en egen huvudstämpel för järnmanufaktur (fig. 83) och stämpelet fastställdes 29 oktober 1857. Lillmarksholms bruk har reg.nr. 215 i varumärkesregistret (uppgifter från Henrik Lang, Bollnäs).

Det har varit svårt att få fram exakta fakta om när Lillmarksholmsanläggningarna startade och slog igen. Lite fakta kunde nås i husförhörlängderna för Bollnäs socken. Enligt dessa källor är det ingen aktivitet i Lillmarksholm före 1856, utan det kommer igång

detta år eller året efter, vilket ju överensstämmer med järnmanufakturstämpelns fastställelseår.

År 1856 finns två smeder på plats, Lars Snögren från Järna och Wiktor Hedberg från Västanfors. Smeden Snögren stannar i Lillmarksholm fram till 1860, medan Hedberg är kvar i 14 år, fram till 1869. Wiktor Hedberg är den, om någon, som borde fått medalj för lång och trogen tjänst. Han var den av alla som arbetat vid Lillmarksholm som tjänstgjort under längst tid.

År 1857, kanske det egentliga startåret för järnmanufakturen, var ytterligare tre smeder anställda, Carl Eric Hedberg från Västanfors samt Carl Käller och Johan Henric Scherp från Grangårde. Dessa tre stan-

nade i 1–3 år. Till sin hjälp hade de två smedsdrängar, Sven August Käller från Gåsborn och Per Formgren. Dessutom anställdes två drängar. Smedsdrängarna och drängarna stannade i 1–4 år.

Redan första året fanns även inspektör Johan Gustaf Lindqvist från Lervik på plats, med familjen. Lindqvist var tidigare arrendator vid prästbordet i socknen.

Kommande åren tillkommer någon spiksmed, däribland Lars Gustaf Snögren från Norrbärke, som stannar i Lillmarksholm i sex år fram till 1865 och Anders Gyllenqvist från Nås som endast arbetar här 1860–1861. En annan spiksmed är Carl Johan Bergelin från Grangärde som började 1861 och avslutade sitt arbete här 1865. Ett par drängar och smedsdrängar tillkommer istället för de som slutat, däribland Adolf och Carl Gustaf Wivägg (Bollnäs A1:20b sid 57, 61, 67 och 392, A1:21b sid 48, A1:22b sid 82–83, A1:23b sid 118, A1:24c sid 144, A1:25c1 sid 144, A1:26c sid 308, A1:27c1 sid 306, Alla:3 sid 299).

Det förefaller som om den mest arbetsintensiva perioden i järnbruket var 1857–1865. Arbetsstyrkan vid Lillmarksholm verkar då ha baserats på 3–5 smeder och en handfull smedsdrängar. Åren 1865–1871 var endast en smed och en smedsdräng vid bruket.

Det intressanta är att det verkar som att 1860–1861 drar flera ur arbetsgruppen vidare till det nystartade Nyfors bruk, uppströms Galvån. Inspektör Lindqvist blir Nyfors inspektör. Han får med sig bland annat smedsdrängarna Sven August Käller, Adolf Wivägg och Anders Gyllenqvist från Lillmarksholm, vilka alla blir smeder eller eldvaktare i Nyfors. Här blir en del av dem kvar till mitten av 1870-talet.

Det verkar vara en lucka i produktionen i Lillmarksholm från ca 1870 och framåt (A1:23b sid 118). Kan det vara så att järnmanufakturverksamheten lade ned större delen av tillverkningen, men att sågverket istället startade upp, fast på motsatta sidan ån?

Bruket omtalas som *Lillmarksholms Spik och Sågverks-anläggning* på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373:275, fig. 74), så båda verksamheterna med spiksmedja och sågverk finns.

De enda som kan knytas till Lillmarksholm under första halvan av 1870-talet är arbetaren Lars Halvarsson och familj från Ny Elfdal i Värmland åren 1871–1881 samt Tallbergs Eric Ersson med familj från Orsa åren 1871–1878 *bor på Lillmarksholm*. Dessutom står förre bonden, nu arbetaren Olof Jonsson som boende på Lillmarksholm med familj 1876–1880, uppflyttad från Röste. Kan Jonsson ha brukat marken vid Lillmarksholm, eller lämnade han bonderiet för att bli sågverksarbetare? (A1:23c sid 121, A1:24c sid 144).

Det förefaller inte ha varit någon produktion av järnsmide vid Lillmarksholm från mitten av 1870-talet.

Åren 1876–1880 är troligen endast sågverksamheten vid Lillmarksholm igång, *Eges af Bergviks Bolag*. Anställda var tidigare nämnda arbetarna Lars Halvarsson och Tallbergs Eric Ersson. I Lillmarksholm bodde även arbetaren, f d bonden Olof Jönsson från Alfta. Jönsson togs 1885 in på spetälskehuset i Karsjö 1885 och dog året efter. Ånkan bodde kvar i Lillmarksholm, kanske den sist boende här, fram till 1891 (A1:24c sid 144–145, A1:25c sid 144, A1:26c sid 308, A1:27c1 sid 306, Bollnäs Församlingsbok Alla:3 sid 299).

Kulturvärdering

Det sammanhållande för kulturmiljön här är bildandet av Lillmarksholms spik- och sågverksanläggning. Industrielämningarna ger stort avtryck, och intryck, och förståelsen av hur mycket vattenkraften betydde för driften är tydlig.

Det är oklart vilka av byggnadsresterna och de stensatta anläggningar som är spikfabriken, manufakturverket, men den låg på åns norra sida. Några av byggnadsgrunderna torde vara bostadshus.

Som så många andra småindustrier under den här tiden så är denna en slags nationell arbetsplats, där kunniga arbetare vandrar mellan olika småbruk och industrier för att arbeta. Det är ett slags arbetskraftsvandring, där inte bara arbetaren utan även hela familjen släpades runt i landet till de ställen där arbetskraft inom industrin och skogen behövdes.

Alla dessa bortglömda och anonyma små bruksorten visar hur levande skogen var före den stora bruksdöden och centraliseringen.

Bruksdöden drabbar många små och större industrier från 1860-talet och framåt. Och det tycks som om Lillmarksholm drabbades såsom många andra. Dock tycks bruket överleva till in på 1870-talet. Möjligen startade sågen i Lillmarksholm i början av 1870-talet. Hela verksamheten med järnmanufaktur och sågverk var troligen nedlagt vid 1880-talets mitt.

De sammantagna lämningarna för Lillmarksholm ges höga poäng för alla värderingstyper utom för tillgängligheten, där överväxningen och närheten idag är begränsande.

Bruksområdet Lillmarksholm har mycket högt värde för kulturmiljön. Bruket lades ned i slutet av 1800-talet och nyttjas inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på en vattendriven småindustri i andra halvan av 1800-talet. Upplevelsevärde är måttligt.

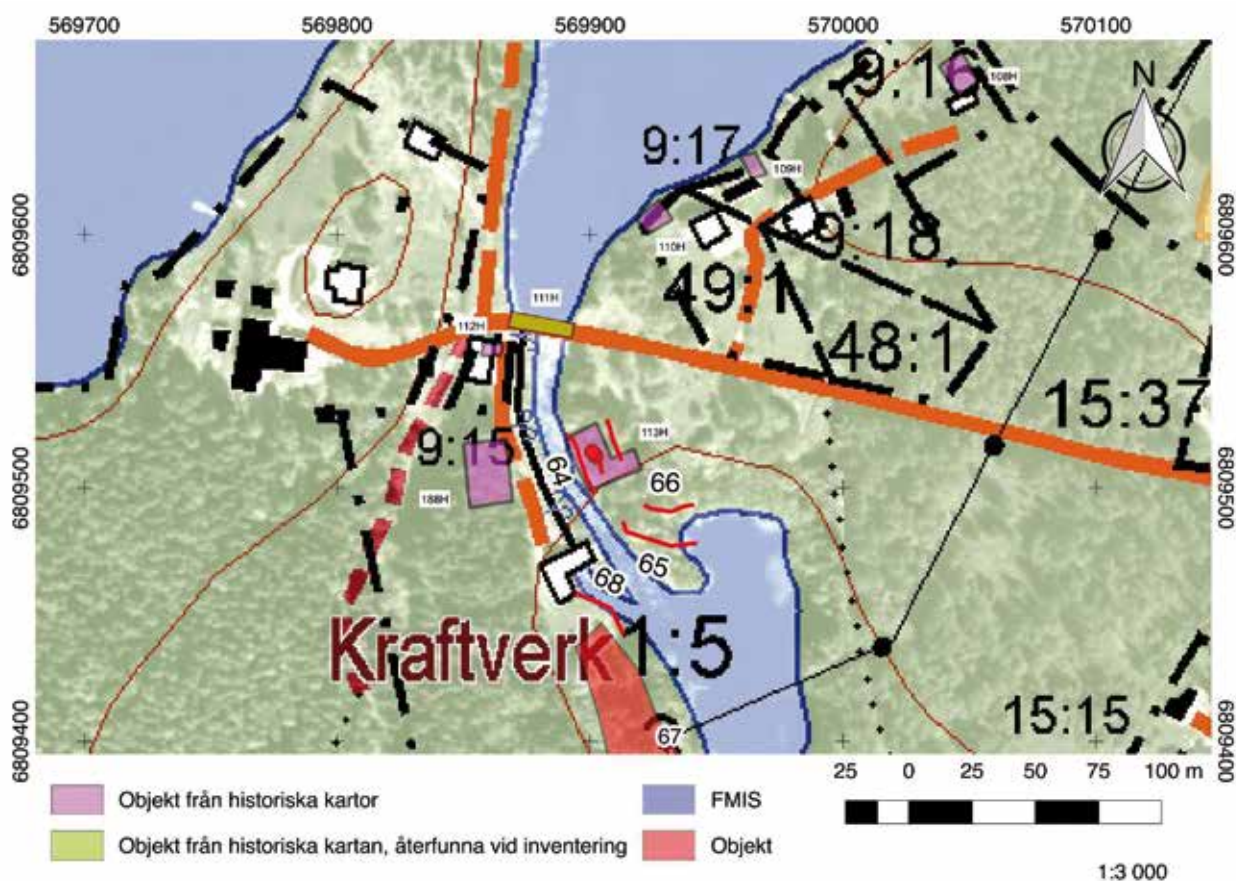

Fig. 84. Karta 12 för Galvån–Rösteån; området kring Åsbackasjön och Övre Bergförsdammen med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. Av de lämningar som finns på historiska kartor och som återfunnits i fält är dammen (111H) och rester efter Åsbacka sågverk (64 och 113H).

Åsbacka och Övre Bergförsdammen

Bollnäs, objekt 64–68, 111H–113H, 188H

Vid Övre Bergförsdammen finns själva dammen bevarad idag, men även mindre delar av objekt som återgivits på någon av de historiska kartorna. Lämningar efter sådant som inte kunnat återfinnas i fält idag, men som finns på de historiska kartorna kan finnas under mark, överfyllda eller utplanade, men oklarheter om hur mycket av lämningarna som finns kvar råder.

De synliga lämningarna består av en damm (111H), uppmurade stenkantar och fundament till en tidigare sågverksbyggnad (64, 113H) samt några kanaler och rännor (65, 66 och 68). Dammen (111H) är ca 25 meter lång och delvis byggd av huggna stenar (troligen granit). Stenarna tycks inte ursprungligen ha haft något bindemedel, utan vara ihopfogade enbart genom inpassning i huggningen. Delar av dammen har gjorts om och gjutits med cement i den västra delen (fig. 85) varifrån det leder en tub till kraftstationen. I dammbyggnaden finns tre stycken 1–2,5 meter breda och 1–1,2 meter höga utskov. Över dammen är

en väg bana av betong samt ett metallräcke. Dammen har reglerbara dammluckor av trä.

Från det östra utskovet finns ett ca 12 meter långt och 2,5 meter brett skirbord av huggen sten. Stenen har sammanfogats med järnband, både längsefter kanten och längsefter bottensiktet. I skirbordets botten har stenarna kompletterats med betong (fig. 86). Konstruktionstypen med stensättning sammanhållen med järnband har vi inte sett någon annanstans.

Från det västra utskovet leder en 90 meter lång tillloppstub av metall på betongfundament fram till en kraftstation (fig. 94 och 97). Kraftstationen byggdes 1937, ägs av Orsa Besparingskog och hade 1999 en effekt på 300 kW (Widmark 2002:61). Kraftstationen genererar årligen 1,8 GWh (www.vattenkraft.info) och har en fallhöjd på sju meter. Kraftstationen drivs året runt, men kontrollant från ägaren på plats vi pratat med menar att det varit dåligt med vatten de senaste åren, så att kapaciteten sjunkit. Från kraftstationen leder en ca 25 meter lång och 4 meter bred stensatt kanal (68, fig. 95) som rinner ut i Galvån.

Söder om kraftstationen finns ett område med märklig, kanske delvis giftig, 0,6–0,7 meter tjock fyllning av illaluktande sotsvart material samt tegelskräp

Fig. 85. Övre Bergforsdammen idag, vilken dämmer upp Åsbackasjön. I dammen (111H) är tre utskov, samt i dammens bortre västra del en påbyggnad av betong varifrån en tub leder till kraftstationen nedströms. Foto mot nordväst.

Fig. 86. Stensatt skirbord i ett av utskoven vid dammen Övre Bergfors. Bordet är kompletterat med järnband i botten och på stankenterna, en konstruktionstyp vi inte sett någon annanstans.

(67). Området är slybeväxt och delvis växer 100-åriga granar på ytan. Detta måste varav en gammal tipp. Ytan kan vara större än vad som noterades vid utredningen. Området har tidigare varit åkermark (fig. 87 och 89), åtminstone fram till 1900-talets början.

En handfull byggnader har tidigare funnit i området strax intill sjön, tidigare ån (106H–110H, 112H och 188H).

Objekt 106H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns en byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns möjligen kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 88). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 107H. Husgrund, historisk, tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns en byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns möjligen kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 88). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 108H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns en byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns inte kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 88). År 1936 är annan byggnad i motsvarande storlek på samma plats, men placerad i motsatt riktning (V8-30:31). Detta kan vara löskarsbaracken (fig. 107). Byggnaden kan vara densamma som finns på plats idag.

Objekt 109H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns en byggnad invid åns SÖ strand. Samma byggnad är kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 88) men inte 1936 (V8-30:31, fig. 92) och inte 1957 (LA akt 205, fig. 93). År 1936 är istället en annan byggnad av motsvarande storlek, men placerad i motsatt riktning mellan objekt 109H och 110H. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 110H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns en byggnad invid åns SÖ strand. Samma byggnad är kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 88) och möjligen 1936 (V8-30:31, fig. 92), men finns inte kvar 1957 (LA akt 205, fig. 93). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 112H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskartan 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) fanns här en mindre byggnad, möjligen kontor (fig. 102), tillhörande "Åsbacka" och står på dess "tomtbacke". Byggnaden finns inte kvar 1902 (21-BOJ-622, fig. 89), men en annan byggnad på samma plats redovisas på karta 1936 och flottledskarta 1957 (V8-30:31, fig. 92, LA akt 205, fig. 93).

Objekt 65. Flottningsanläggning, kanal. Ca 30 m lång och 3,5 m br av stenar lagda i 2–4 skikt. Kanals inlopp är igenlagt med sten från årensning. I anslutning till kanalen löper en pir eller udde, ca 9 m bred och av plockade stenar.

Objekt 66. Övrig, stödmur. Ca 20 m lång och 0,6 m hög.

Överensstämmer med vattenlinjen 1873, 1902, 1936 och 1952 (21-BOJ-373, fig. 87, 21-BOJ-622, fig. 89, V8-30:31, fig. 92, LA akt 205, fig. 93). Kan vara en del av det järnvägsspår som gick från sågen till brädgården (fig. 106).

Objekt 68. Kanal, kanalkant. Ca 24 m lång av huggna stenar lagda i 2–3 skikt. Ansluter i NV till kraftstation.

Finns inte på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) eller hemmansklyvning 1902 (21-BOJ-622, fig. 89). Kanalen torde vara samtida med kraftverket 1938.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 65 och 66, kanal och stödmur
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	1	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	10 (av 33)	

Den lilla kanalen och stödmuren har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, och kunskapsvärdet är marginellt. Upplevelsevärdet är ringa.

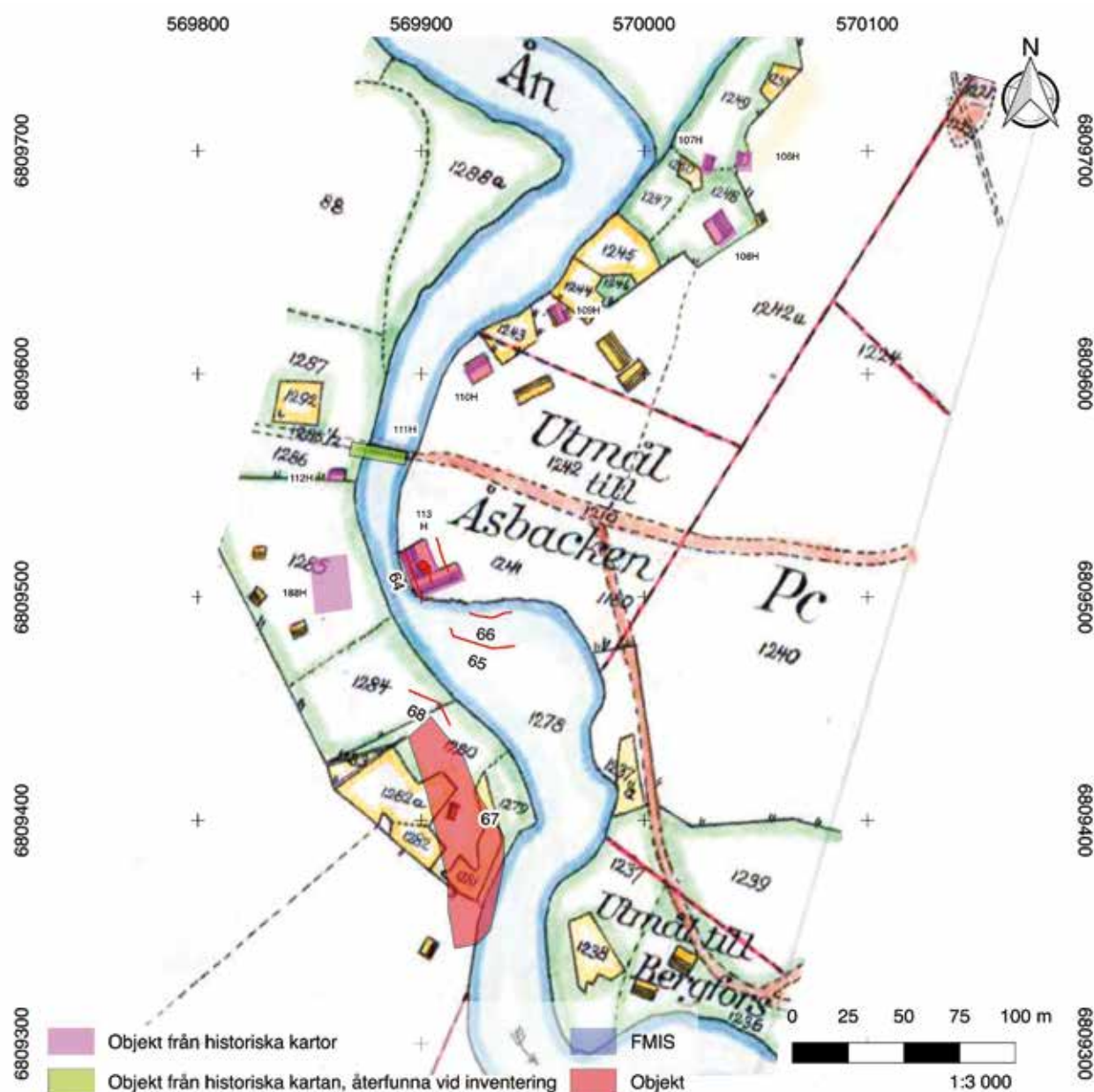

Fig. 87. Del av laga skifteskarta (21-BOJ-373) från 1873 över Åsbacken (Övre Bergfors). Samtida med kartan är dammen (111H), flera byggnader nära dammen (106H–110H och 112H) och Åsbacka sågverk (64, 113H). Yngre byggnad är träsliperiet (188H). Kanalen (68) anlades troligen 1938 samtidigt med kraftstationen. Hur gamla kanalen (65) och den stensatta kanten (66) är, är oklart. Den tidigare åkermarken har använts som tipp av olika material (67).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 68, kanal
Dokumentvärde	4	Stabilt byggd kanal
Kvalitet	2	
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	2	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	17 (av 33)	

Kanalen av huggen sten har ett värde för kulturmiljön. Kanalen är fortfarande i bruk och kan knytas till verksamhet med kraftstation, och den har därför ett visst kunskapsvärde. Upplevelsevärdet är ringa.

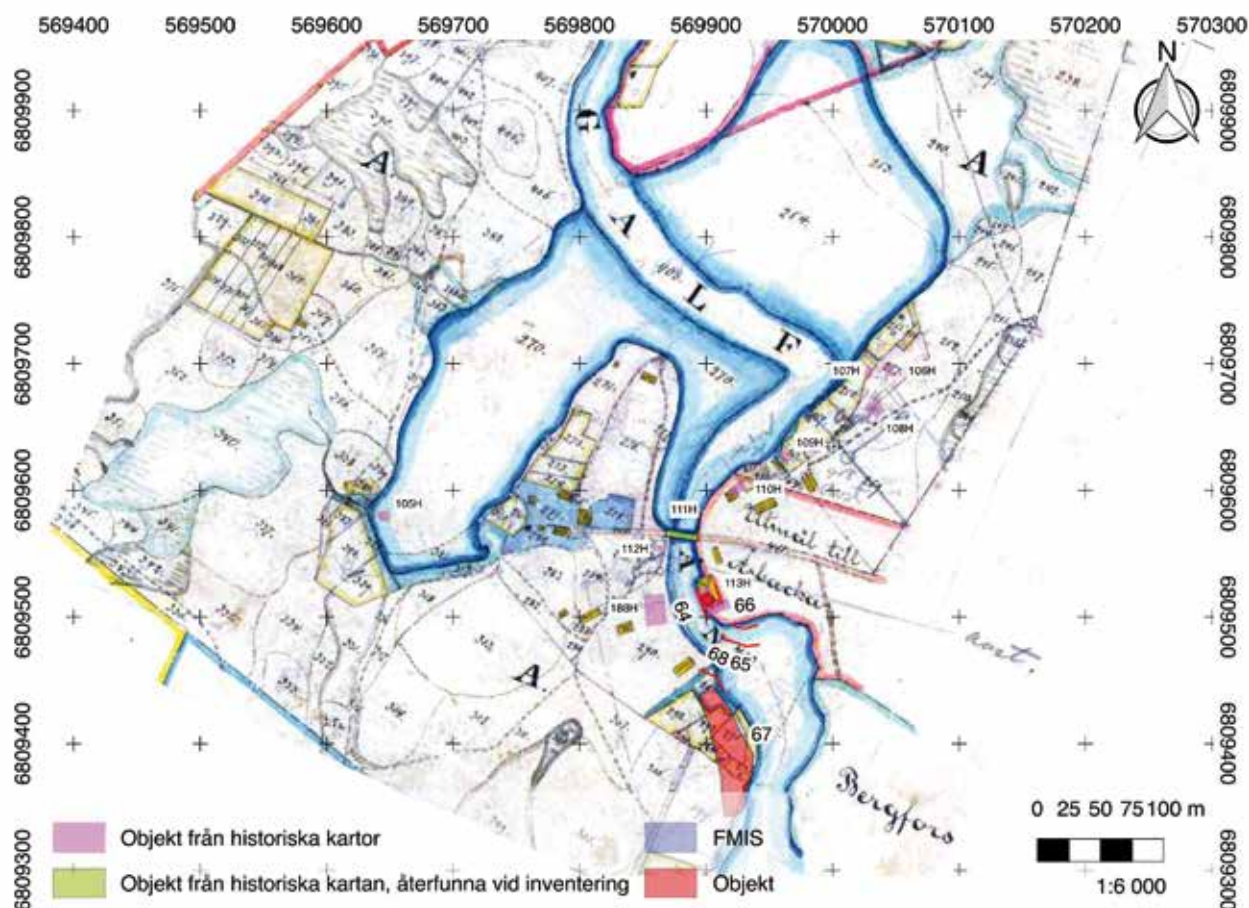

Fig. 88. Del av karta över hemmansklyvning 1902 (21-BOJ-622). På kartan syns det område som var uttaget till "Utmål för Åsbacka". Samtida med kartan är dammen (111H) och Åsbacka sågverk (113H, 64). Äldre byggnader är 112H och yngre är 188H. Kanalen (68) anlades troligen 1938 samtidigt med kraftstationen. Vid västra änden av kanalen (68) är byggnaden som troligen är träsliperiet. Hur gamla kanalen (65) och den stensatta kanten (66) är, är oklart. Den tidigare åkermarken har använts som tipp av olika material (67). På kartan ser man hur smal Galvån var innan den dämades upp och blev till Åsbackasjön, vars utbredning också redovisas på kartan.

Objekt 67. Övrig. Område med okänd utbredning, men minst 110 x 30 m stort, med 0,6–0,7 m tjockt sot- och kollager, vilket även innehåller tegel, tjärämnen, smält bakelit och annat skräp. Luktat illa och kan vara giftigt?

Området har tidigare varit åker- och ängsmark, fram till 1900-talets början (21-BOJ-373, fig. 87, 21-BOJ-622, fig. 88, V8-30:31, fig. 92). Enligt uppgift kan man här ha kolat ribb från sågverket, och under andra världskriget ska man ha gjort gengaskol i kolugnar.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 67, övrig
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	
Sällsynthet	3	
Representativitet	1	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	10 (av 33)	

Området har ett ringa värde för kulturmiljön, men kan ha utnyttjats för kolning under sågverkstiden och för gengaskoltillverkning och har därför ett visst kunskapsvärde. Bruksvärdet är borta och upplevelsevärdet är ringa.

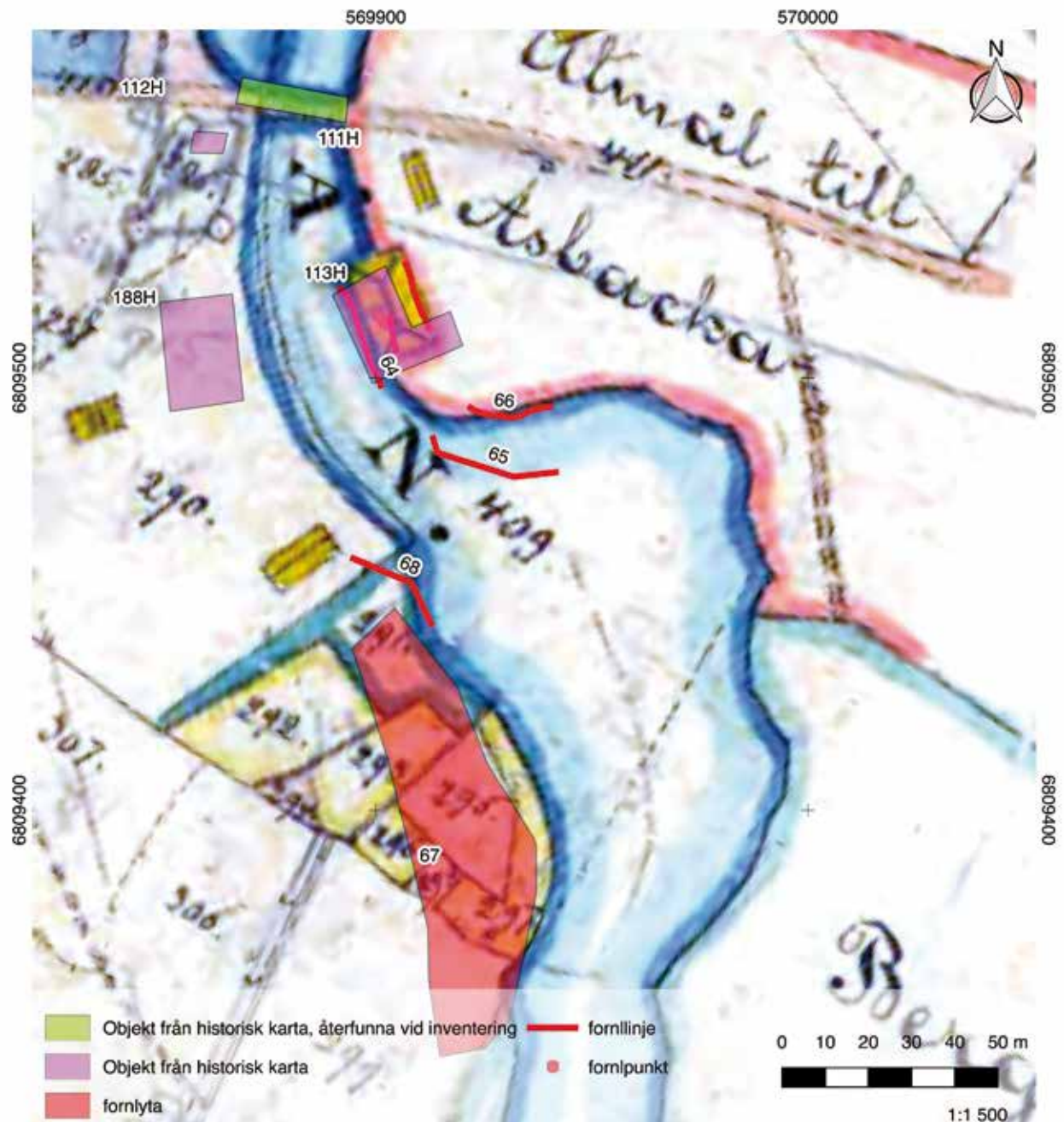

Fig. 89. Detalj av kartan 1902 (21-BOJ-622) med Åsbacka sågverksområde. På kartan syns sågverket (64, 113H) och bron (111H). Byggnaden invid kanalen (68) kan vara träsliperiet.

Fig. 90. Långa, stensatta kanter, grundmurar finns kvar från Åsbacka sågverk (64, 113H).

Fig. 91. Mitt i den tidigare sågverksbyggnaden finns två stycken höga fundament av huggen sten och tegel.

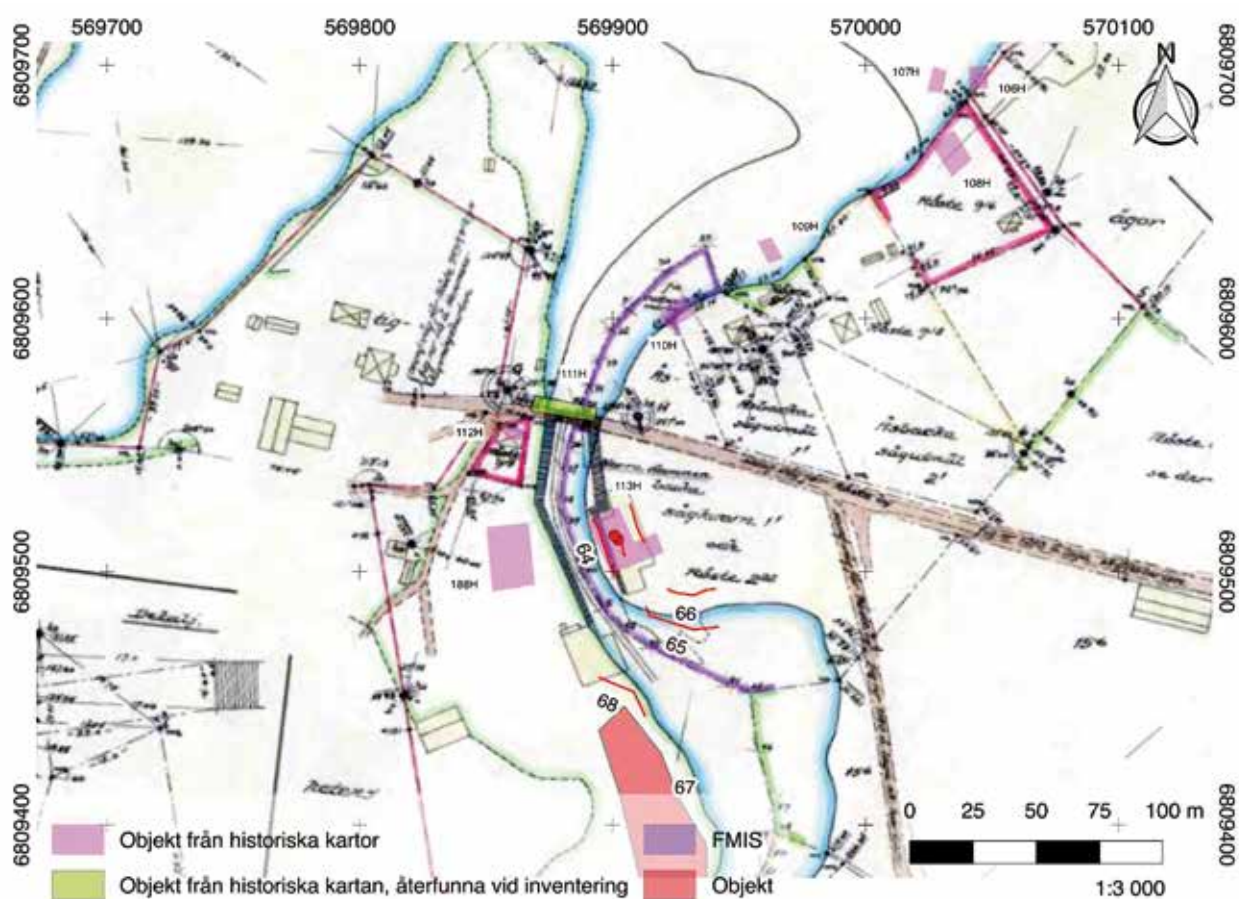

Fig. 92. Del av gränsbestämningskarta från 1936 (V8-30:31). "Åsbacka sågkvarn" finns med på kartan som en byggnads-kropp, lite annorlunda än tidigare (64, 113H). På båda sidorna av ån från dammen och fram till sågverket respektive kraftstationen, är stensatta kanter. I ån från dammen och nedströms förbi kraftstationen finns en flottningsränna. Äldre byggnad är 112H och yngre 188H. Kraftverksbyggnaden vid kanalen (68) västra ände överensstämmer inte helt med den kraftstation som finns på samma plats idag. Kan den ha byggts om? Hur gamla kanalen (65) och den stensatta kanten (66) är, är oklart.

Objekt 111H. Damm. 25 m lång, delvis byggd av huggna stenar, utan bindemedel, enbart sammansatta genom inpassning. I dammen finns tre stycken 1–2,5 m breda och 1–1,2 m höga utskov med reglerbara dammluckor av trä (fig. 85). I dammens V del finns en tillbyggnad av betong, varifrån leder en ca 90 m lång tillloppstubb av metall till en kraftstation (fig. 97). Från det Ö utskovet finns ett ca 10 m långt och 2,5 m brett skirbord av huggna sten, sammanfogad med järnband både i kanterna och bottensiktet (fig. 86).

Dammen vid Övre Bergfors är troligen byggd på 1860-talet, och finns på laga skifteskarta 1873 och 1902 (21-BOJ-373, fig. 87, 21-BOJ-622, fig. 89). Den kallas *Norra dammen* 1936 (V8-30:31, fig. 92). På flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 93) finns en 80 m lång flottningsränna från dammen och förbi forsen.

Objekt 64. Träindustri, såg/sågverk. Inom området finns flera stenmurar och fundament. En 25 m lång, 1,5 m bred och 0,7 m hög stenmur av huggna sten i 2–3 skikt leder längs efter forsen. En grundmur

i NÖ har huggen sten i 4–5 skikt och är 16 m lång, intill 1,8 m hög och separerar moränmarken från verk-samhetsytan (fig. 90). I dess N ände är en 1,5 m bred öppning. En grundmur centralt inom ytan är ca 7 m lång. Mitt på ytan är två stycken fundament av sten och tegel. Fundamenten är 2–2,5 m i diameter stora och 1,6 m höga, med tre skikt huggen sten och på den avsmalnande toppen 10–12 varv tegelsten (fig. 91).

Åsbacka sågverk, även kallat Åsbacka bruk, finns på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87) men hade byggts upp före 1854. Sågverksbyggnaden finns på karta 1902 (21-BOJ-622, fig. 89). Kallas Åsbacka sågkvarn 1936 (V8-30:31, fig. 92) och en byggnad fanns kvar även 1957 (LA akt 205, fig. 93), troligen samma byggnad (jmf. 113H). På kartan 1936 (fig. 92) tycks en ca 35 m lång stenkista löpa mellan dammen och in i byggnadens N gavel, men även fortsätta längsefter byggnadens V långsida intill åns Ö strand. På flottledskartan 1957 (LA akt 205, fig. 93) finns en vattentub, ca 35 m lång som leder från dammen in i byggnadens N kortsida.

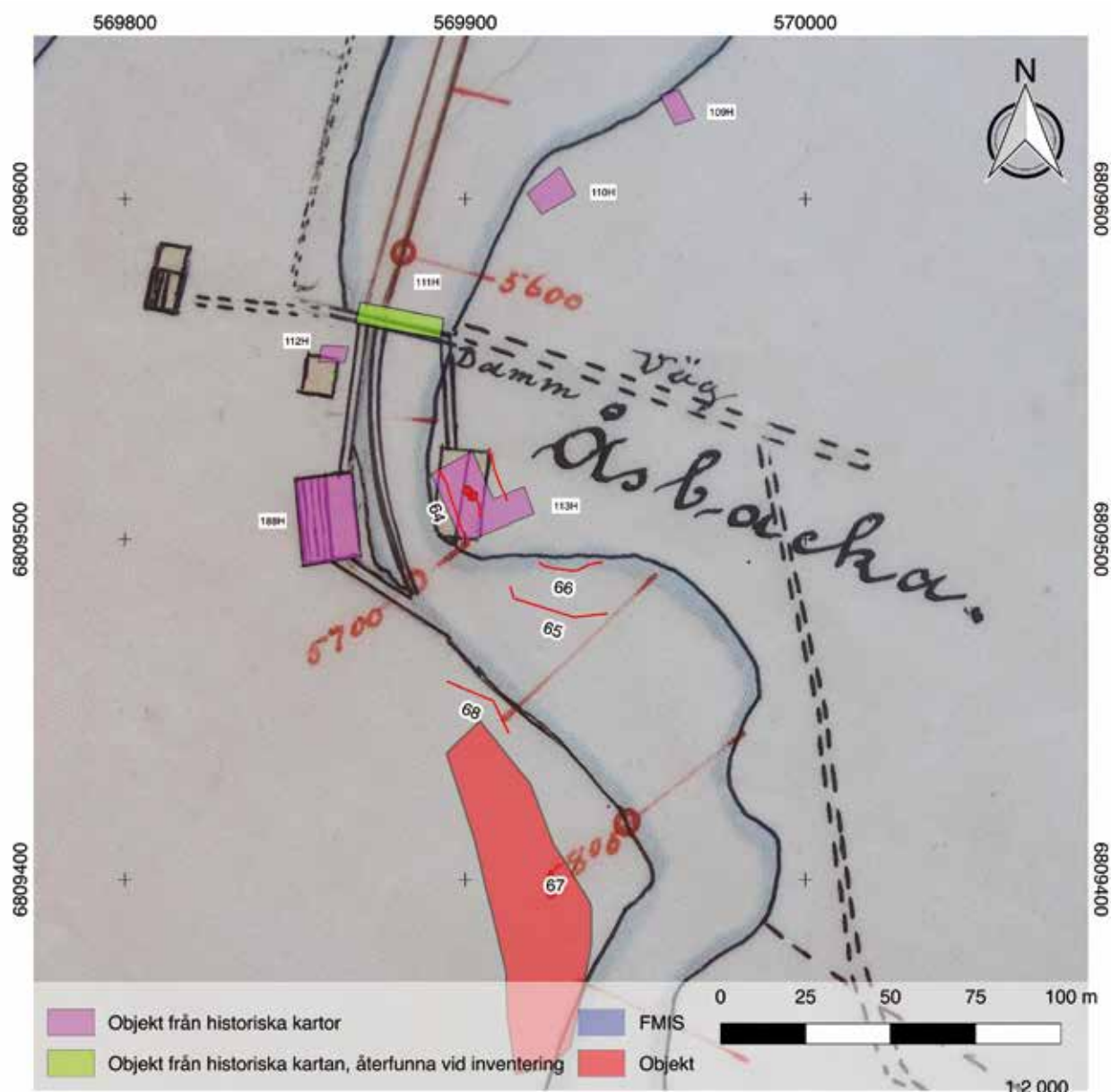

Fig. 93. Flottledskarta över Galvån 1957. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet akt 205. Vid Åsbacka fanns sågverket (64, 113H), bron (111H), en liten byggnad som kan vara gamla kontoret (112H) och kraftverket (188H). Från dammen ledde ca 80 meter långa flottningsrännor nedströms förbi kraftstationen.

Objekt 113H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 87), hemmansklyvning 1902 (21-BOJ-622, fig. 89) och flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 93) fanns en byggnad här. Är troligen densamma som objekt 64, sågverket.

Objekt 188H. Kraftstation? Före 1936 och 1957 (V8-30:31, LA akt 205) fanns en byggnad med inlopp och utlopp genom en sidokanal till ån strax nedanför dammen i Åsbacka. Byggnaden var belägen invid åns V strand (fig. 93). På kartan 1936 (V8-30:31, fig. 92) syns en ca 80 m lång möjlig stenkista leda mellan dammen och byggnadens N gavel. På flottledskarta

1957 (LA akt 205, fig. 93) leder en ca 50 m lång troligen vattentub från dammen och in i byggnadens N gavel, och en kanal ut från S gaveln och ansluter till ån. Möjligen är kartan felritad och den byggnad som avses är dagens kraftstation lite längre söderut. Ingen byggnad just här på karta 1873 eller 1902 (21-BOJ-373, fig. 87, 21-BOJ-622, fig. 89). Ingen annan byggnad kan ses i närheten utöver dagens kraftstation (fig. 94).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar
Dokumentvärde	4	Intressant byggnadsteknik i skirbord med järnband. Delar av konstruktioner i sågverket kvar.
Kvalitet	4	Skirbordet i dammen särskilt intressant.
Sällsynthet	5	Dammar finns bevarade på många andra ställen, skirbordet utmärker sig.
Representativitet	3	Bra representant för dammbygge, men skirbordet unikt.
Pedagogiskt värde/miljö	4	Informationstavlor över sågverksepoken och kraftstationen behövs.
Tillgänglighet	2	Området med ruinerna efter Åsbacka sågverk kan med viss tvekan nås, men övervuxet. Dammen med skirbordet ses lätt från dammen/vägen.
Upplevelsevärde	3	Skirbordskonstruktionen intressant, dammens vattenspegel visar hur det såg ut vid 1860-talet vid äldsta dämningen.
Speciella förhållanden		Minst 150-årig kontinuitet med verk som drivs med tämjad vattenkraft. Skirbordet från flottningsepoken, sågverkslämningarna samt kraftstationen visar mångfalden.
Summa	25 (av 33)	

Träsliperi- och sågverksområdet Åsbacka samt Övre Bergforsdammen har högt värde för kulturmiljön. Verksamhet med sliperi och såg lades ned under 1930-talet och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men kraftstationen byggdes istället och drivs fortfarande. Området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på flera parallella vattendrivna småindustrier vilka startade vid 1800-talets mitt. Upplevelsevärdet är måttligt.

Antikvarisk bakgrund

I ett köpekontrakt från 1852 såldes ...strandrätt ... wid den så kallade gamla Sågen i Röste strömmen, jemte utmål af derintill liggande ... mark ... för 86 [Riksdaler och 32 skillingar] ... rättighet för hemmansegaren att årligen utan avgift såga wid det nu wid strömmen anlagda nys Sågverket 30 stockar Sågtimmer (21-BOJ-373:271).

År 1854 finns redan Åsbacka sågverk, vilket omnämns i laga skifteshandlingen ...upplåter och försäljer Christina Hansdotter ... i Röste hennes andel uti 800 quadratalnar [knappt 300 m²], belägen uti en skogbacke, och hwarå Åsbacka Sågverk är anlagdt, till berörde Sågverksintressenter på 150/ års tid ... /100/ Riksdaler Riksgälds Sedlar (21-BOJ-373:268).

Uppgifterna pekar mot att det fanns ett gammalt sågverk i Åsbacka före 1852, vilket detta år renoverades eller ett nytt byggdes upp istället för det gamla.

Andra uppgifter menar att lantmätare Blomgren år 1857 fick i uppdrag av ägarna till Åsbacka sågverk, handlandena Karl och Erik Wernström, att undersöka om man kunde anlägga en salusåg. Markägarna omkring bestred idén, och menade att uppdämningen skulle bli till men för dem. Men av lantmätarens mätningar framgick att höjningen endast skulle bli fyra fot (ca 1,2 meter), och då vattenfallet vid Lillmarks-holm var 15 fot högt (4,5 meter) skulle dämningen bli obetydlig (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs).

I husförhörslängderna för Bollnäs 1851–1855 har Åsbacka såg anställda, nämligen sågaren Jan Jansson Wallin som kom hit från Söderala 1853. Bokhållaren Lars Fredrik Severin från Söderhamn och sågmästaren

Olof Ersson Lindquist från Fryksände eller Grava anlände samma år (A1:19b sid 46). Åren 1856–1861 har arbetsstyrkan fyllts på 1858 med sågarbetaren Gustaf Jansson från Småland, inspektören Gustaf Ekelöf från Mo 1860 (A1:20b sid 67, 73 och 393).

I början fanns sågmästare Lindquists måg Ambrosius Nyblad bland arbetsstyrkan. Från 1865 var handelshuset J. G. Grönvall i Göteborg sågverkets ägare, med Lindberg som inspektör. År 1880 kom nya ägare, Carl Ludvig Cassel från Linköping med brodern Leonard Isak Cassel som bokhållare. Vid sekelskiftet 1900 ägdes sågverket av trävaruhandlare Jonas Mårtensson i Arbrå, med svågern Wikström som bokhållare. Under den här tiden var arbetsstyrkan ca 10 familjer, varav två kolare (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs).

Första kartan om ett vattendrivet verk och en damm vid Övre Bergfors är från 1873 (fig. 87). Åsbacka sågverk (64, 113H) hade byggts upp troligen före 1852 Engelbrekt Larsson jemte flere delägare yrkade, att den trakt hwarå Åsbacka Sågverk är uppfördt och hwilken trakt under 50 år till, hwaraf omkring 10 nu äro förflutna, är af åtskillige hemmansegare inom skifteslaget arrenderat ... denne Sågverks inrättning både för orten och det allmännas bästa är nyttig. Vid laga skiftesförrättningen 1873 anlades ny utfartsväg från Åsbacka och Bergfors ... 25 fot bred (21-BOJ-373:77).

Dammen vid Åsbacka sågverk och Övre Bergfors torde vara samtida med sågen. Före uppdämningen var Galván ovan dammen endast en åkrok (fig. 87, ingen sjö eller dammbassäng.

Såganläggningen kallades Åsbacka trämassfabrik 1915 (Generalstabskarta Alfa J243-109-1).

År 1902 klagades det över att den anlagda dammbyggnaden vid Åsbacka, gjort att *en ganska stor trakt af hemmanets egor, som vid laga skiftet upptogs som äng, numera vore ständigt under vatten...* Per Andersson, som förestod Holmo sågverk, yrkade att *all hemmanets tillkomnade vattenrätt, äfvensom den mark, som genom uppdämning nu vore öfversvämmad och begagnades, dels till timmermagasin och dels såsom damm för Åsbacka Sågverk skulle vara gemensam.* Men Jonas Mårtensson som ägare till Åsbacka sågverk sade sig *egde enskild rätt till vattnet uti den del af den så kallade Galfån eller Rösteån, som genomflyter hemsområdet, och att han för erhållande af damm och timmermagazin uppdämt vatten äfven honom förut genom köp tillhörande egor* (21-BOJ-622, fig. 88).

Ingenjör Olsson meddelade Bergfors Aktiebolag i ett avstyckningsärende, att ändamålet med förrättningen 1936 vore att avstycka ett område för industriändamål och kom fram till att *I Jordabalken ... vatten och grund i Galvån alltså bör anses tillhöra strandägarna* och inte som diskuterades vid laga skiftet 1873, att allt vatten ägdes samfällt inom Röste by (V8-30:31, fig. 92).

Åsbacka sågkvarn fanns i bruk åtminstone fram till 1936 (V8-30:31, fig. 92). På en karta över Galvån kallas Åsbackasjön för *Dämningsmagasin* och det var Övre Bergforsdammen som skapade vattenmagasinet.

Sågen ska ha rivits 1937–1938 (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs), men det tycks ändå ha funnits en sågverksbyggnad kvar 1957 (fig. 93).

Det är inte bara ett sågverk som funnits i Åsbacka. Vid 1900-talets början tillkom ett träsliperi för produktion av pappersmassa, med hjälp av kvarnstenar. Hela 90 personer arbetade där. I slutet av 1920-talet började nedgången i produktionen, och sliperiet lade ned nåt år före sågen. När sliperiet rivits, byggdes kraftstationen upp 1937 på delar av sliperiets grund (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs).

Kraftstationen var klar 1937, enligt en tidningsartikel (fig. 97), delvis på grunden av det gamla träsliperiet. I tidningen berättas om den 100 meter långa och 2,4 meter i diameter stora trätuben som med 5000 liter/sekund skulle driva turbinerna i Bollnäs kraftbols kraftstation. Kartan från 1936 (V8-30:31, fig. 92) visar kraftstationen. Förmodligen har tillbyggnader tillkommit under 1900-talets andra hälft (fig. 94).

Kulturvärdering

Flera generationer av vattendrivna verk och dammar har samsats vid Övre Bergforsdammen i Åsbacka. Befintlig damm torde vara densamma som byggdes senast på 1850-talet, men som troligen reparerats och delvis byggts om med betong under 1900-talet.

Fig. 94. Kraftstationen vid Övre Bergforsdammen.

Fig. 95. Stensatt kanal (68) i utloppet från kraftstationen.

Fig. 96. Generator inne i kraftstationen.

Vid Övre Bergfors skapas en kulturmiljö med drygt 160-årigt nyttjande av vattenkraften till sågverk, träsliperi och elproduktion, från de äldsta historiska beläggen från 1850-talet till dagens kraftstation. Industrierna har samsats med flottningens krav på genomfart genom dammen, under olika tider med antingen stensättningar eller med träkonstruktioner.

Övre Bergforsdammen har under de 160 åren ombildats och omskapats efter lokala och industriella behov samt naturtopografiska förutsättningar, en miljö som delvis bytt skepnad från 1800-talets mitt till idag.

Fig. 97. Tidningsartikeln i Ljusnan 6 november 1937 berättar om den nya kraftstationen i Åsbacka. Invid den nya trätuben syns en flottsranne parallellt.

Från att ha varit en åkrok med strandängar intill fram till mitten av 1800-talet, skapades Åsbackasjön med vattenspegel.

Intressanta detaljer i miljön är skirbordet med järnbanden samt ruinerna efter Åsbacka sågverk.

Ny kunskap om Övre Bergfors har framkommit genom den arkeologiska inventeringen och kulturvärdesanalysen.

Det sammanhållande för kulturmiljön här är bildandet av Åsbacka sågverksanläggning och träsliperi, senare även kraftstationen. Industrilämningarna ger stort avtryck, och intryck, och förståelsen av hur mycket vattenkraften betydde för driften är tydlig.

Som så många andra småindustrier under den här tiden så var denna en slags nationell arbetsplats, där kunniga arbetare vandrade mellan olika småindustrier för att arbeta. Det var ett slags arbetskraftsvandring, där inte bara arbetaren utan även hela familjen släpades runt i landet till de ställen där arbetskraft inom industrin och skogen behövdes.

Alla dessa små bruksorter visar hur levande skogen

var före den stora bruksdöden och centraliseringen.

Bruksdöden drabbar många små och större industrier från 1860-talet och framåt i Åsbackas närhet, såsom Nyfors och Lillmarksholm. Men eftersom Åsbacka var baserat på trävaror så klarade det sig bättre. Sågen i Åsbacka startade före 1852, sliperiet i 1900-talets början och kraftstationen 1937. Sliperiet lade ned före 1930-talet, sågen under 1930-talet, men kraftstationen finns fortfarande i bruk.

De sammantagna lämningarna för Åsbacka med Övre Bergfors ges höga poäng för alla värderingstyper utom för tillgängligheten, där överväxningen och närheten idag är begränsande.

Industriområdet Åsbacka har högt värde för kulturmiljön. Verksamhet med sliperi och såg har lagts ned och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men kraftstationen byggdes istället och drivs fortfarande. Området har stort kunskapsvärde som ett typexempel på flera parallella vattendrivna småindustrier vilka startade vid 1800-talets mitt. Upplevelsevärdet är måttligt.

Fig. 98. Dammen vid Åsbacka omkring 1900, massor av virke som ska sågas. Virket som ligger travat på udden är gran som ska till träsliperiet. Fotot är taget från udden vid dammen. Den lilla stugan på vattnet tillhör skiljet vid Galvåns utlopp i Åsbackadammen.

Fig. 99. Skiljet på Åsbackadammen. Foto från 1930–1940-talen.

Fig. 100. Flottningsarbetare på Åsbackadammen, ca 1920-talet.

Fig. 101. Timmerränna någonstans i Galvån, ca 1920-talet.

Fig. 102. Dammbron i Åsbacka i början av 1900-talet. Byggnaderna från vänster är smedja? (bara taket syns), kontor vid dammen, ladugård och herrgård uppe på backen.

Fig. 103. Åsbackadammen idag. Herrgården uppe på backen.

Fig. 104. Åsbacka såg till vänster i bild. Vattenränna in till sågen. Träsliperiet är den stora vita byggnaden med skorsten och med en vattentub som leder in i den. Flottningsränna parallellt med tuben. Fotograferat från dammbron 1936.

Fig. 105. Åsbacka såg till vänster. Träsliperiet är den stora vita byggnaden med skorsten och med en vattentub som leder in i den. Fotograferat från herrgårdsbacken under 1930-talet.

Fig. 106. Åsbacka såg mitt i bild (röda byggnader), och den stora vita byggnaden till vänster med skorsten är träsliperiet. Herrgården på backen i fönken. En rälsbana ledde till brädgården och en kolningsplats. Foto från 1916.

Fig. 107. Arbetarbostäder vid Åsbackadammen och löskarlsbaracken till höger (röda stugan, vår inventering 108H). Foto från 1916.

Fig. 108. Arbetare vid Åsbacka sågverk ca 1902–1905; 20 stabila äldre och yngre karlar samt en gosse. Notera rälsbanan.

Fig. 109. Lisa Vängman och Gölin Jonsson (gift Andersson) tvättar vid herrgårdsviken i Åsbackadammen. Foto från 1920-talet.

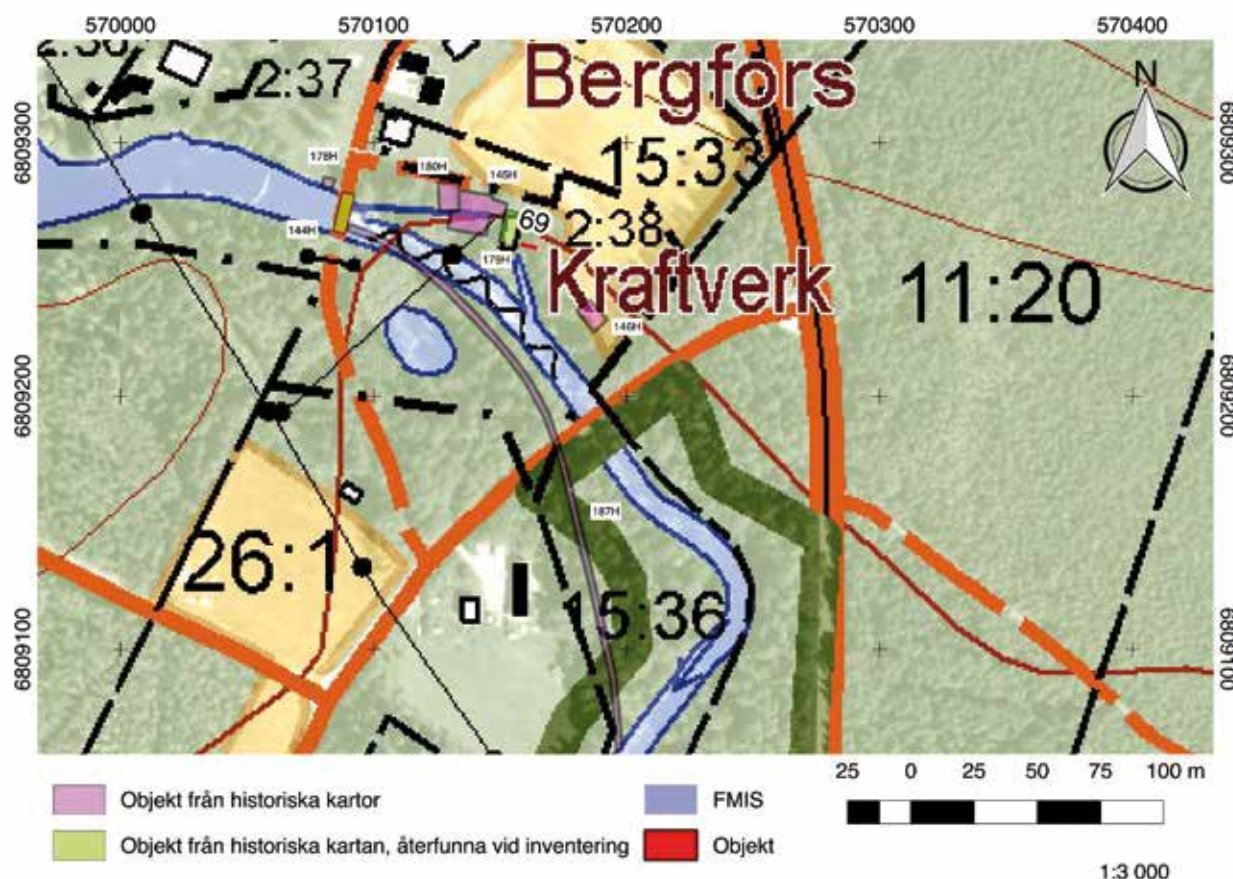

Fig. 110. Karta 13 för Galvån–Rösteån; området kring Bergfors och Nedre Bergfordsdammen med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. Av de lämningar som återfunnits i fält är bron (144H) och nuvarande kraftstation (179H). En stensatt kant påträffades (69).

Bergfors bruk och Nedre Bergfors

Bollnäs, objekt 69, 144H–146H, 178H–180H och 187H:2

Vid Nedre Bergfordsdammen låg Bergfors kraftverk. Bergfors Nedre byggdes 1903 och hade 1999 en effekt på 100 kW och en fallhöjd på 6 meter (Widmark 2002:60). Här låg också tidigare Bergfors bruk.

Någonting som kan vara en bruksbyggnaden finns på historiska kartor från 1873 (fig. 113). Kraftverket som finns idag, finns på kartor från 1936 (fig. 114).

Vid Nedre Bergfordsdammen finns själva dammen bevarad idag (144H) men även kraftstationen (179H) och delar av den trätub som ledde vatten dit. Lämningar efter sådant som inte kunnat återfinnas i fält idag, men som finns på de historiska kartorna kan finnas under mark, överfyllda eller utplanade, men oklarheter om hur mycket av lämningarna som finns kvar råder.

De synliga lämningarna består av en damm (144H), kraftverket (179H) och delar av en stensatt kant (69). Dammen (144H) är ca 15 meter lång och delvis byggd av huggna stenar (troligen granit). Ste-

narna tycks inte ursprungligen ha haft något binde-medel, utan vara ihopfogade enbart genom inpassning i huggningen (fig. 111). Delar av dammen har gjorts om, troligen 1957, och gjutits med betong (fig. 116). Från dammens östra del leder en delvis bevarad trätub med järnband ned till kraftstationen (fig. 117). I dammbyggnaden finns tre stycken utskov. Över dammen är en vägbana av järnbalkar och betong samt ett metallräcke. Bron är stängd för biltrafik. Dammen har reglerbara dammluckor av trä.

I dammens östra del finns en tillbyggnad i betong med järnkonstruktion, varifrån trätuben går (fig. 117). Tillloppstuben är ca 60 meter lång.

De tidigare lämningarna i anslutning till Nedre Bergfordsdammen består av några byggnader (145H, 146H, 178H och 180H) och en flottsgräns (187H:2).

Objekt 145H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 113) fanns här en byggnad med en mindre tillbyggnad åt Ö, belägen intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1936 (V8-30:30, fig. 114). Detta var troligen järnbruket. Inget kan ses på platsen idag.

Fig. 111. Nedre Bergforsdammen (144H). Den första dammen kan ha byggts i samband med att Bergfors bruk etablerades i slutet av 1850-talet. Dammen renoverades eller byggdes om troligen 1957.

Fig. 112. Östra delen av dammen vid Nedre Bergfors (144H). Bakom dammen syns den delvis raserade trätuben, tillloppstuben till kraftstationen.

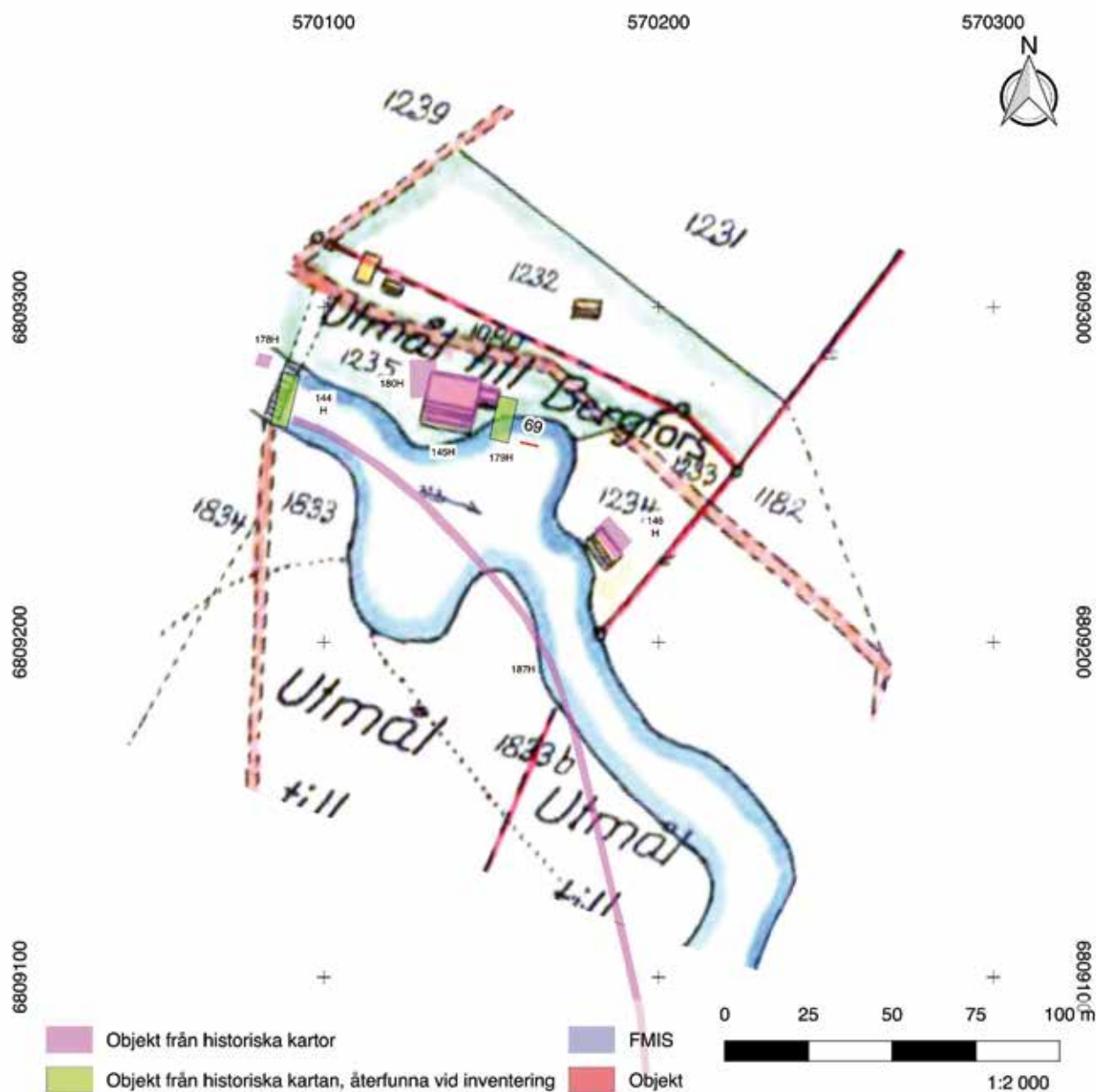

Fig. 113. Del av laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) över Bergfors. Samtida med kartan är dammen (144H), en stor industribyggnad, troligen bruket (145H) och en mindre byggnad (146H). Yngre byggnader är 178H, 179H och 180H. Den stensatta kanten (69) är troligen yngre. Flottningsrännan (187H:2) har tillkommit efter 1873, men före 1936.

Objekt 146H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373, fig. 113) fanns här en mindre byggnad, troligen en byggnad som tillhörde Bergfors bruk. Byggnaden fanns inte kvar 1936 eller 1957 (V8-30:30, fig. 114, LA akt 205, fig. 115). Inget kan ses på platsen idag.

Objekt 178H. Husgrund, historisk tid. Enligt karta från 1936 (V8-30:30, fig. 114) fanns här en mindre byggnad vid åns N strand nära Bergforsdammen. Inget kunde återfinnas på platsen.

Objekt 180H. Husgrund, historisk tid. Enligt karta från 1936 (V8-30:30, fig. 114) fanns här en

byggnad strax N om ån. Byggnaden fanns kvar 1957 (LA akt 205, fig. 115), men finns inte kvar idag. Vilken funktion byggnaden hade är oklart.

Objekt 187H:2. Flottningsanläggning, flottningsränna. Redovisas på karta från 1936 (V8-30:30, fig. 114), som en 240 m lång ränna vilken leder från dammen vid Bergfors i en båge och ansluter till Galvån 300 m längre nedströms. Troligen var rännan av trä. På karta 1957 (LA akt 205, fig. 115) var rännan borta. Inga spår efter rännan kan ses idag.

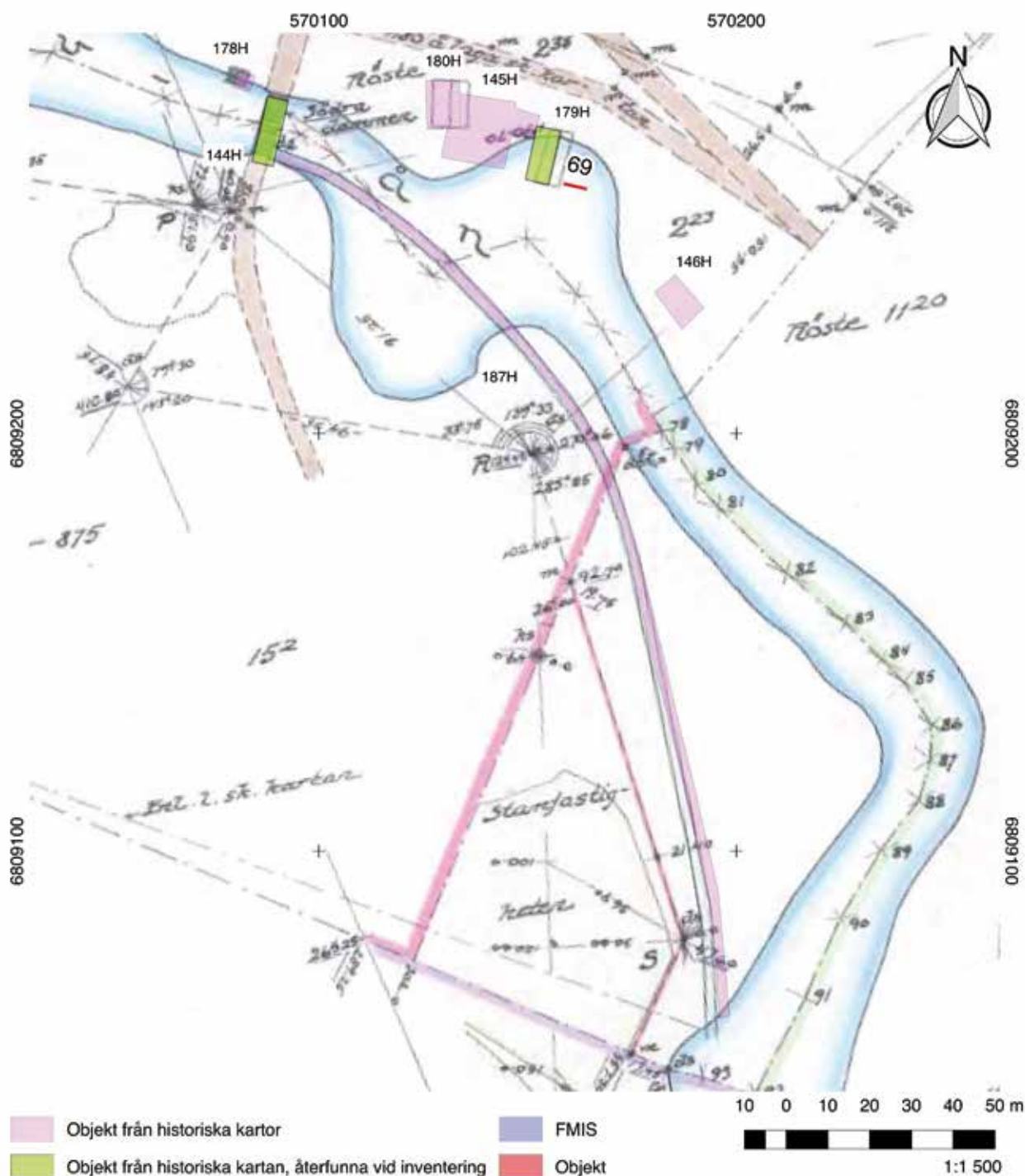

Fig. 114. Del av gränsbestämningsskarta från 1936 (V8-30:30). "Södra dammen", d v s Nedre Bergfors finns med på kartan (144H). På kartan finns även samtida byggnaderna 178H, 180H och nuvarande kraftstation 179H. Flottningsrännan (187H:2) är ca 240 meter lång, troligen byggd i trä. Inga spår efter den kunde ses 2016. Byggnaderna 145H och 146H är från före 1873, och fanns inte kvar 1936.

Objekt 69. Övrig, stensatt kant. Ca 5 m lång, av huggna stenar (fig. 118), troligen en kanal. Belägen 5 m Ö om kraftverksbyggnad. Har troligen samband med byggandet av kraftstationen omkring år 1900.

Objekt 144H. Damm. Ca 15,5 m lång, 3,8 m bred och ca 4 m hög, delvis byggd av huggna stenar, utan bindemedel, enbart sammansatta genom inpassning.

I dammen finns tre stycken utskov med reglerbara dammluckor av trä. Över dammen är en vägbana av järnbalkar och betong samt ett metallräcke. I dammens Ö del finns en tillbyggnad av betong med järnkonstruktion, varifrån leder en delvis bevarad, ca 60 m lång trätub med järnband ned till kraftstationen (179H).

En bro, och troligen en damm, finns på samma

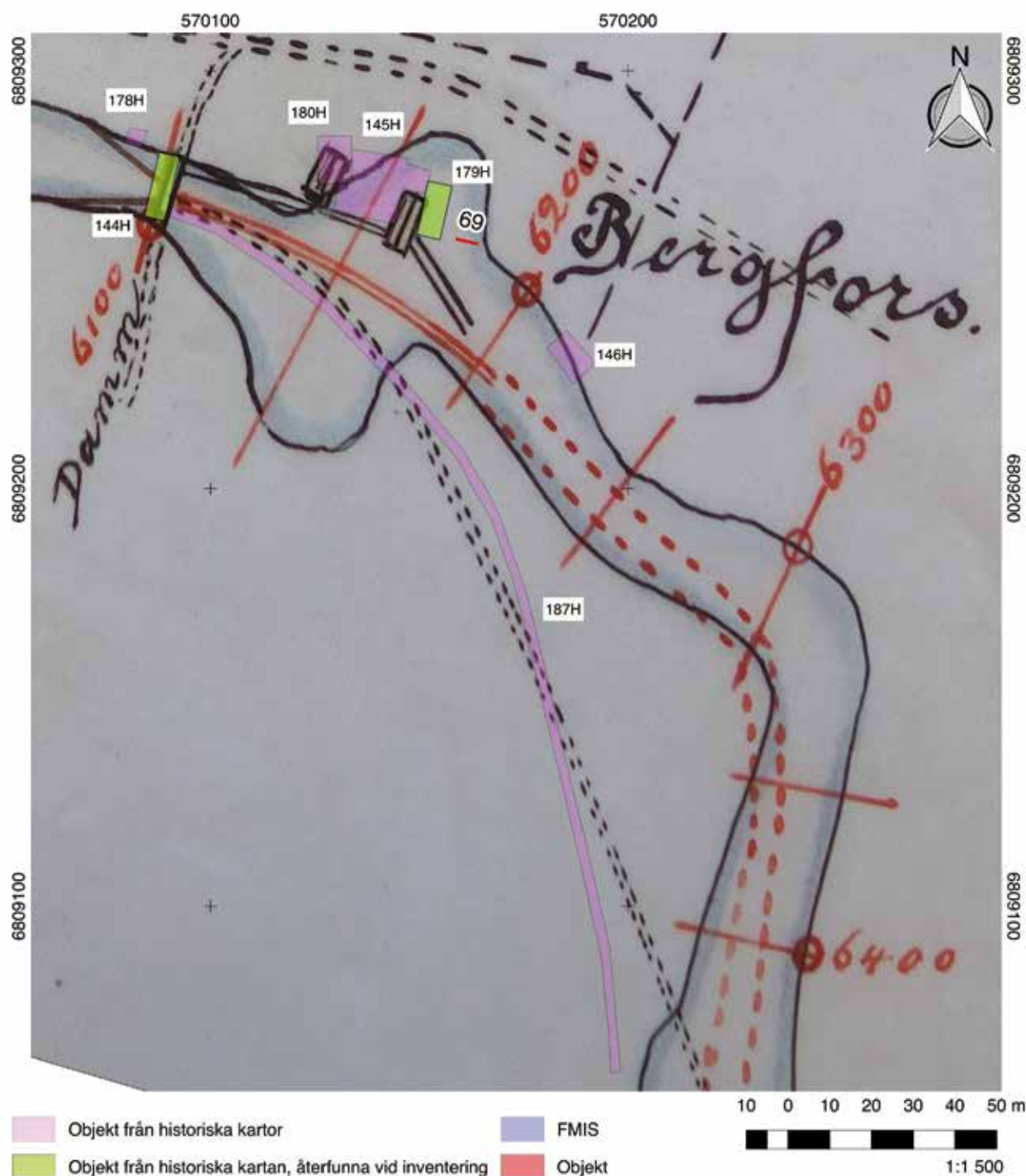

Fig. 115. Del av karta över Nedre Bergfors från okänt år, men troligen samtida med planerna för ombyggnationen av dammen 1957. Landsarkivet akt 205. Den del av ån som planerades för stenrensning har markerats med rödprickad linje, och den tidigare flottsrensningens (187H:2) sträckning är markerad med svart prickad dubbellinje. En ny virkestappning är troligen den som markerats med röd heldragen dubbellinje. Befintliga anläggningar 1957 är kraftstationen (179H), en byggnad med oklar funktion (180H) och dammen (144H). Övriga byggnader är äldre och fanns inte kvar 1957.

ställe på laga skifteskartan 1873 (21-BOJ-373, fig. 113). Damm finns definitivt senast 1936 kallad *Södra dammen* (V8-30:30, fig. 114) eller bara *Damm* 1957 (LA akt 205, fig. 115). Delar av dammen har gjorts om, troligen 1957, och gjutits med betong. Planritningar från dammen 1957 finns (LA akt 2213, fig. 116).

Objekt 179H. Kraftindustri, kraftstation. En befintlig byggnad idag, tvåvånings träbyggnad intill Galvåns N strand.

Kraftstationen *Bergfors Nedre* byggdes 1900–1903 och syns på kartor från 1936 (V8-30:30, fig. 114) och framåt.

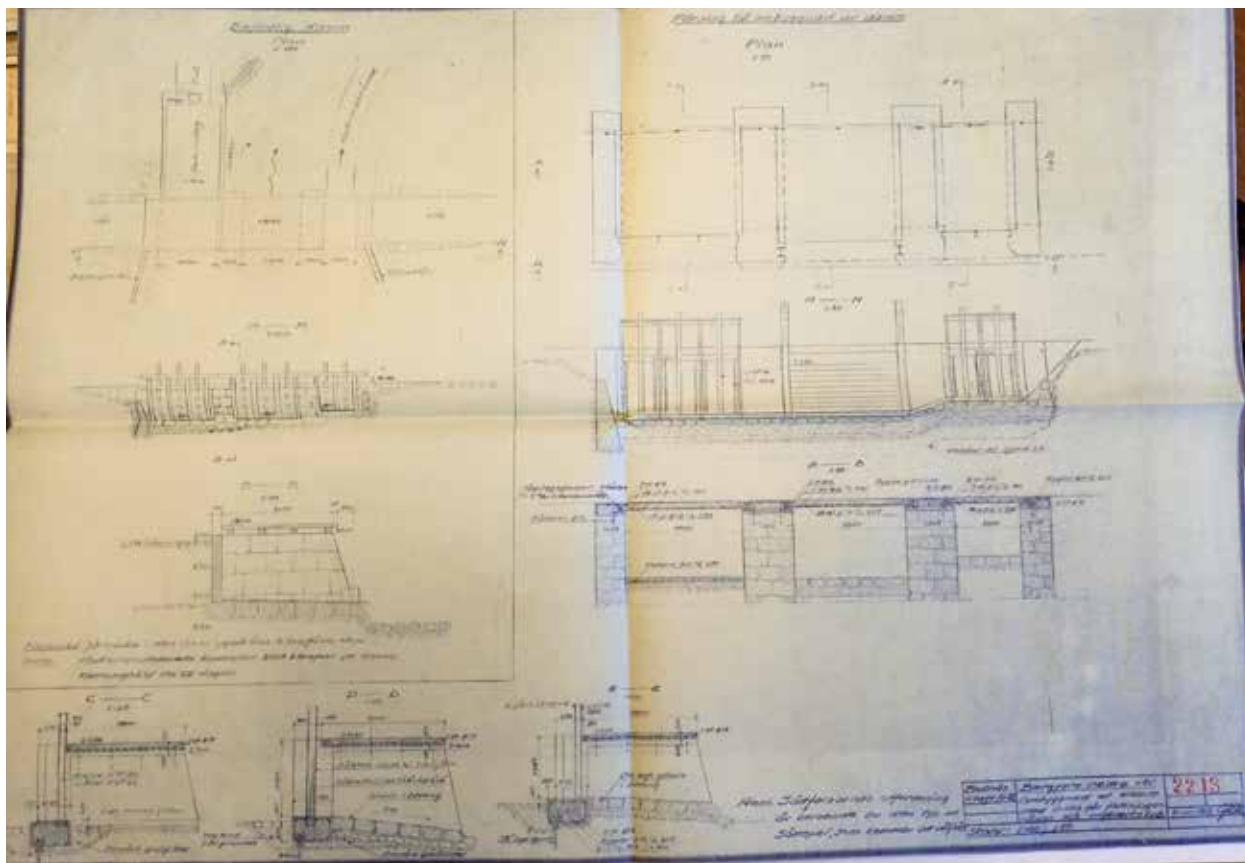

Fig. 116. Planritning från 1957 över ombyggnation av Nedre Bergforsdammen. Akt 2213 Landsarkivet. Av texthandlingarna till ritningen framgår att dammen planerades utföras på samma sätt som den tidigare bortsett från att flottsranen slopades och ersattes med virkestappning över mittutskovet. Nya dammen medgav ingen fiskpassage.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 69, 144H och 179H, damm, kanal och kraftstation
Dokumentvärde	2	Dammen troligen från 1850-talet. Bruksmiljön borta.
Kvalitet	2	Dammen troligen ombyggd 100 år efter tillkomsten, delvis förändrad?
Sällsynthet	3	Dammar finns bevarade på många andra ställen. Trätub troligen färre bevarade, synd att även denna till större delen skattat åt förgängelsen.
Representativitet	3	Bra representant för dammbygge och äldre kraftstation.
Pedagogiskt värde/miljö	2	Bergfors bruk borta
Tillgänglighet	2	Dammen delvis tillgänglig, men känns som privat tomt.
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		Lång kontinuitet med verk som drivs med tämjad vattenkraft.
Summa	15 (av 33)	

Industriområdet Bergfors har ett värde för kulturmiljön. Verksamheten med bruket har lagts ned och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men kraftstationen byggdes istället. Området har måttligt kunskapsvärde som ett typexempel på flera parallella vattendrivna småindustrier vilka startade vid 1800-talets mitt. Upplevelsevärdet är ringa.

Fig. 117. Den delvis raserade tilloppstuben mellan Nedre Bergforsdammen och kraftstationen.

Fig. 118. Stensatt kant (69), troligen en del av en kanal, invid Bergfors kraftstation.

Antikvarisk bakgrund

I ett köpekontrakt från 1857 *Till ... Olof Bergström i Röste ... upplåts och försäljes ... ett utmål och ström vid Röste ån vid hemmanet No 15 skogsställe ... nedom Åsbacka sågverk vid sökta anläggnings platsen vid Bergfors på den södra sidan om ån ... Mot ofvanskrifne lemnas nu köparen Rättighet ... till nämnde utmål och strömfall att begagna i everdeliga tider* (21-BOJ-373:268). Bergfors bruk tycks ha byggts upp mellan 1857, när marken såldes, och 1873 när kartan visar verksamhet på platsen *Den 23 April 1857 försäljde jag ett utmål med ström fall till Sägverks Ol. Bergström i Röste i och för anläggning af Bergfors Bruk*, skriver Engelbrekt Larsson (21-BOJ-373:304).

Bergfors huvudstämpel för stångjärn och järnmanufaktur (fig. 120) fastställdes den 5 november 1857 och bruket fick reg.nr. 88 i varumärkesregistret (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs).

I husförhörslängderna för Bollnäs socken syns att *Bruks Inspektorsm.* Frans Mauritz Kjellsson från Stockholm anlände till bruket 1858 och att mästersmeden Johan Olof Jernberg från Leksand anlände 1860, närmast från Högbo bruk i Gästrikland. Fler smeder som anställdes samma år var mästersvennerna Eric Ersson Söderlund från Ore och Nils Jansson Woxström från Woxna. Medhjälpare, dagakarlar var Anders Petter

Wahlberg och Johan Kihlström. Bokhållare uppges vara Pehr Ad. Ell från Filipstad (A1:20b sid 389f).

Från 1864, kanske tidigare, var Frans Oskar Dahlberg från Söderköping bruksägare. Hammarsmedsmästare var Carl Petter Broström från Fellingsbro som anställdes från 1864. Efter Kjellson som inspektör tog Nils Axel Alexander Brekmer från Söderala rollen som inspektör vid Bergfors bruk från 1861 (A1:21b sid 44f).

Av husförhörslängderna ser man att dagakarlar, mästersvenner och smeder kommer och åker, stannar något eller några år, för att sen åka vidare till ett annat järnbruk. Kanske 3–4 smeder och några dagakarlar fanns på plats samtidigt vid Bergfors bruk under 1850- och 1860-talen.

Bergfors Aktiebolag var ägare till Bergfors Jernverk och i ett köpebrev den 25 oktober 1882 köper de

Vid BERGFORS BRUK i Bollnäs

tillverkas Stångjärn af alla slag, knipp, band- och bultjärn, vatthamrad Furu- och Ekspik. Svartsmede, såsom yxor, spadar, skyfflar, grepar, flåhackor m. m. Finare ketteringar och bindkedjor; Nåliskor och säm. Bomsmide af alla slag samt dessutom allt vanligt klensmide efter beställning. Klensmedsstäd af alla storlekar. Allt utföres skyndsamt och med största noggrannhet.

Ingående ordres adresseras till:

Bergfors Bruks Kontor,
Bollnäs.

(1002)

1874

Fig. 119. Tidningsannons för Bergfors bruk och dess tillverkning av järnvaror.

Fig. 120. Bergfors bruks huvudstämpel för stångjärn och järnmanufaktur från 5 november 1857.

rätten till vatten och grund i Galvån utanför dess [Bergfors] strand (V8-30:30).

Aktiviteterna i Bergfors var fortsatt livliga i skelskiftet 1800–1900. Sågverksägaren skänker t ex en tomt till ett skolhus i Bergfors år 1910 (21-BOJ-AVS1485), eftersom det var många barn i byn.

Åren 1906–1921 står *Bergviks och Mo Aktiebolag* som ägare till Bergfors bruk. Den enda anställda knuten till Bergfors, enligt husförhörlängderna, var skogsarbetaren Johan Gustaf Söderberg från Karbenning som flyttade till Bergfors 1906, och drog vidare med familjen 1909 (Alla:9a 1906–1921, sid 242). Innebär detta att Bergfors bruk hade slutat med järnmanufakturen i början av 1900?

Dammen vid Bergfors tillkom troligen samtidigt med de första aktiviteterna i slutet av 1850-talet. Dammen vid Nedre Bergfors har återgivits på ritningar från 1957 när den troligen byggdes om (fig. 116). Planen visar ombyggnationen med intag för flottningsränna och kraftverkstub. Huruvida man byggde om efter planen är för oss oklart. Dammen har en stor dammlucka i norr vid tubintaget, en nästan lika stor i mitten och en något mindre i söder till flottningsrännan. Mellan dammluckorna är huggen sten (troligen granit). Dammen är på planen 4 meter hög och 15,5 meter lång, 3,8 meter bred. Dammens och flottningsskovets kapacitet anges på ritningen; 2500 klampar/timme och flottningstiden anges till 22 dagar.

Dammen planerades utföras på samma sätt som den tidigare bortsett från att flottningsrännan slopades och ersattes med virkestappning över mittutskovet. Nya dammen medgav ingen fiskpassage.

När Ljusnans Flottningsförening planerade för ombyggnation av Bergforsdammen planerades även för ny stenrensning längs en 300 meter lång sträckning nedströms dammen i samband med att timmerännan togs bort. Dessutom stenrensades ytterligare en ca 800 meter lång sträcka av strömmen. Rensningen utfördes *på sedvanligt sätt, d. v. s. uppskjutande stenar komma att avlägsnas och breda, grunda partier komma att genom rensningen få smalare strömfåra* (Brev till Fiskeriintendenten 19 november 1957, LA).

Kulturvärdering

Flera generationer av vattendrivna verk och dammar har samsats vid Bergfors och Nedre Bergforsdammen. Befintlig damm torde ha byggts senast på 1850-talets slut, men reparerades och byggdes delvis om vid 1950-talet.

Vid Bergfors bruk skapas en kulturmiljö med 150-årigt nyttjande av vattenkraften till järnmanu-

faktur och elproduktion, från de äldsta historiska be läggen från 1850-talets slut till dagens stillastående kraftstation. Industrierna har samsats med flottningens krav på genomfart genom dammen, under olika tider med antingen stensättningar eller med träkonstruktioner.

Nedre Bergforsdammen har under de 150 åren ombildats och omskapats efter lokala och industriella behov samt naturtopografiska förutsättningar, en miljö som delvis bytt skepnad från 1800-talets mitt till idag. Från att ha varit en å, skapades dammen med vattenspegel vid Bergfors.

Tyvärr har många intressanta delar i miljön gått förlorade. Vi kan t ex inte hitta några spår av Bergfors bruksbyggnad. Det är möjligt att spåren gått förlorade genom byggandet av kraftstationen i början av 1900-talet.

Ny kunskap om Bergfors bruk och Nedre Bergfors har framkommit genom den arkeologiska inventeringen och kulturvärdesanalysen.

Det sammanhållande för kulturmiljön här är bildandet av Bergfors bruk, senare även kraftstationen. Industrilämningarna ger tyvärr idag inget intryck alls.

Som så många andra småindustrier under den här tiden så var denna en slags nationell arbetsplats, där kunniga arbetare vandrade mellan olika småindustrier för att arbeta. Det var ett slags arbetskraftsvandring, där inte bara arbetaren utan även hela familjen släpades runt i landet till de ställen där arbetskraft inom industrin och skogen behövdes.

Alla dessa små bruksorter visar hur levande skogen var före den stora bruksdöden och centraliseringen.

Bruksdöden drabbar många små och större industrier från 1860-talet och framåt i Bergfors närhet, såsom Nyfors och Lillmarksholm. Men tydligen överlevde Bergfors in mot början av 1900-talet, då det verkar ha slocknat. Kraftstationen byggdes i början av 1900-talet och byggnaden finns kvar, men är inte i bruk.

De sammantagna lämningarna för Bergfors bruk med Nedre Bergforsdammen ges medelmåttiga poäng för alla värderingstyper. Det är en stor brist att själva brukets grund t ex troligen inte finns kvar.

Industriområdet Bergfors har ett värde för kulturmiljön. Verksamheten med bruket har lagts ned och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål, men kraftstationen byggdes istället. Området har måttligt kunskapsvärde som ett typexempel på flera parallella vattendrivna småindustrier vilka startade vid 1800-talets mitt. Upplevelsevärdet är ringa.

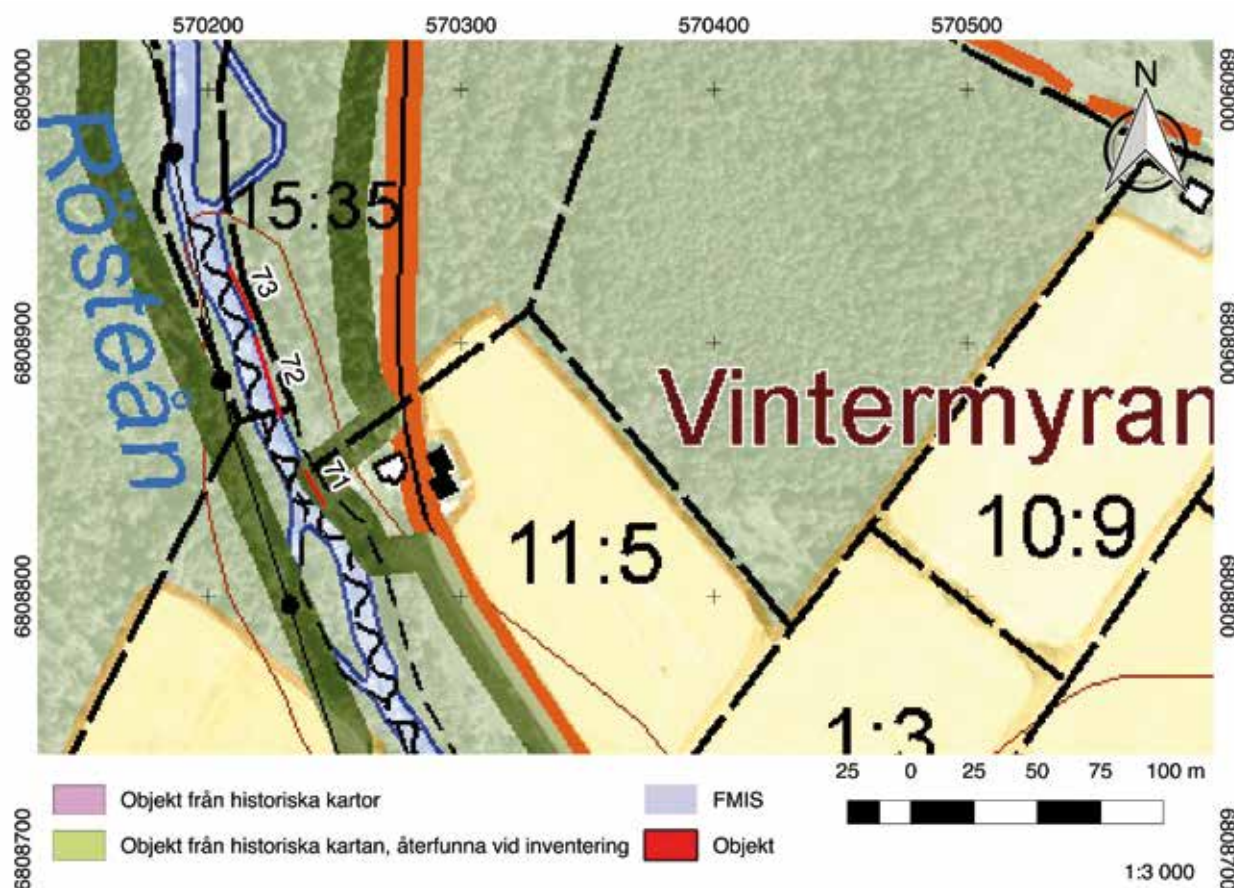

Fig. 121. Karta 14 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. De lämningar som påträffats i fält är tre strandskoningar (71–73).

Objekt 71. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 14 m lång, av mestadels natursten men delvis huggen sten lagd i 1–2 skikt. Belägen på åns Ö strand.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).

Objekt 72. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 32 m lång, av mestadels natursten men del-

vis huggen sten. Belägen på åns Ö strand.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).

Objekt 73. Flottningsanläggning, strandskoning. Ca 20 m lång, av mestadels natursten men delvis huggen sten lagd i 1–2 skikt. Belägen på åns Ö strand.

Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 71, 72 och 73, strandskoningar
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	1	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Vanliga
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	13 (av 33)	

Strandskoningarna har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att de inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Skoningarna på en kort sträcka av ån visar det intensiva arbetet med att skapa en fungerande flottled, och de har visst kunskapsvärde. Upplevelsevärdet är ringa.

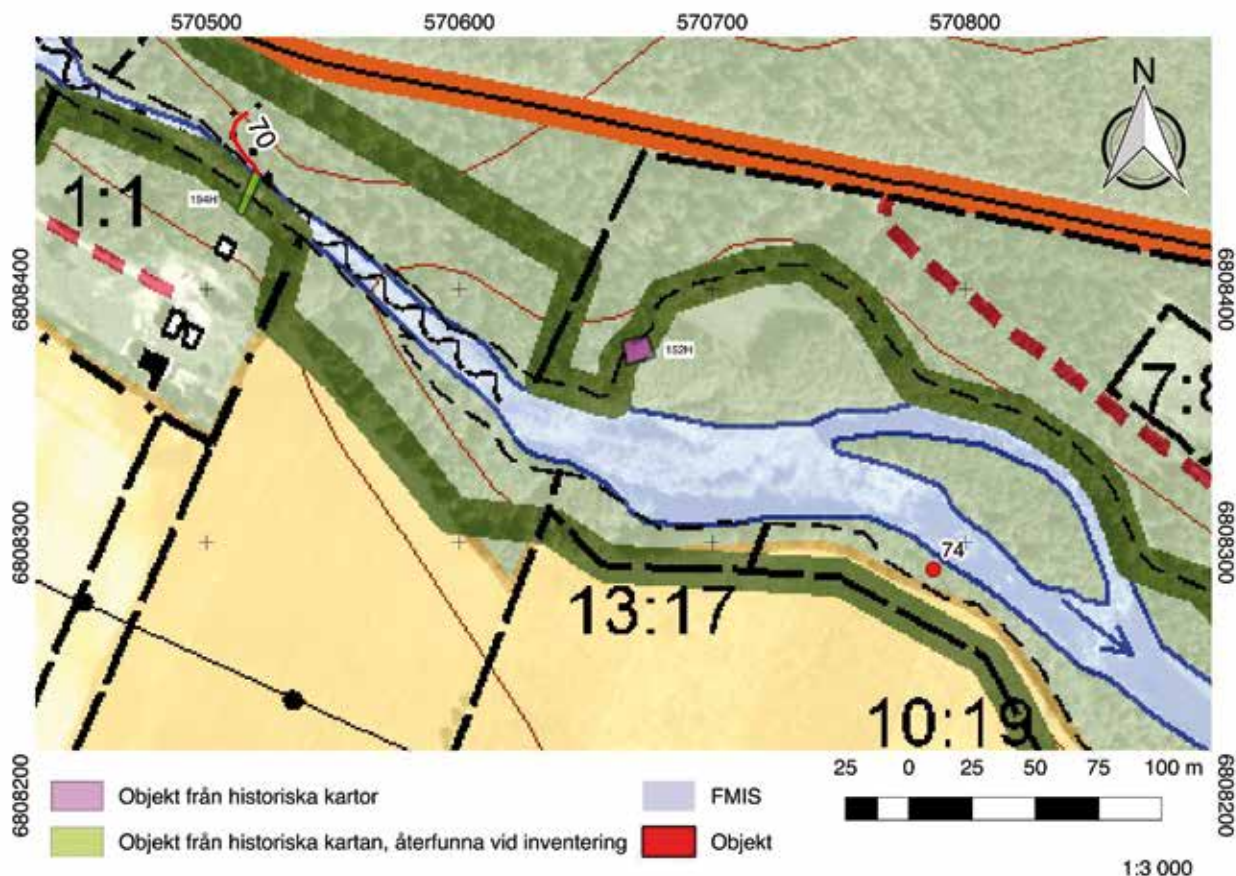

Fig. 122. Karta 15 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. De lämningar som påträffats i fält är en del av Nydammen (70 och 194H) och en strandskoning (74).

Objekt 70. Färdled och damm, stig. Ca 30 m lång och 2–3 m bred (fig. 124). Delvis uppbyggd av sten som rensats från forsen. Avslutas i S till gångbro (gammal flottbro, 194H). Brons fundament är uppbyggda av huggen sten i tre skikt.

På flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 123) är nuvarande stig en del av *Nydammen*.

Objekt 194H. Bro och damm. Brons fundament är uppbyggda av huggen sten i 3–4 skikt (fig. 125). Ansluter på åns N sida till stig (objekt 70).

På flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 123) finns här *Nydammen*, ca 45 m lång, där 15 m leder över ån och 30 m utgör damm på åns N strand (70).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 70, 74 och 194H, damm och stig samt strandskoning
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	2	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	Vanliga
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	14 (av 33)	

Dammen har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta genom att den inte längre nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, utan endast är en gångbro idag. Dammen har visst kunskapsvärde. Upplevelsevärdet är ringa.

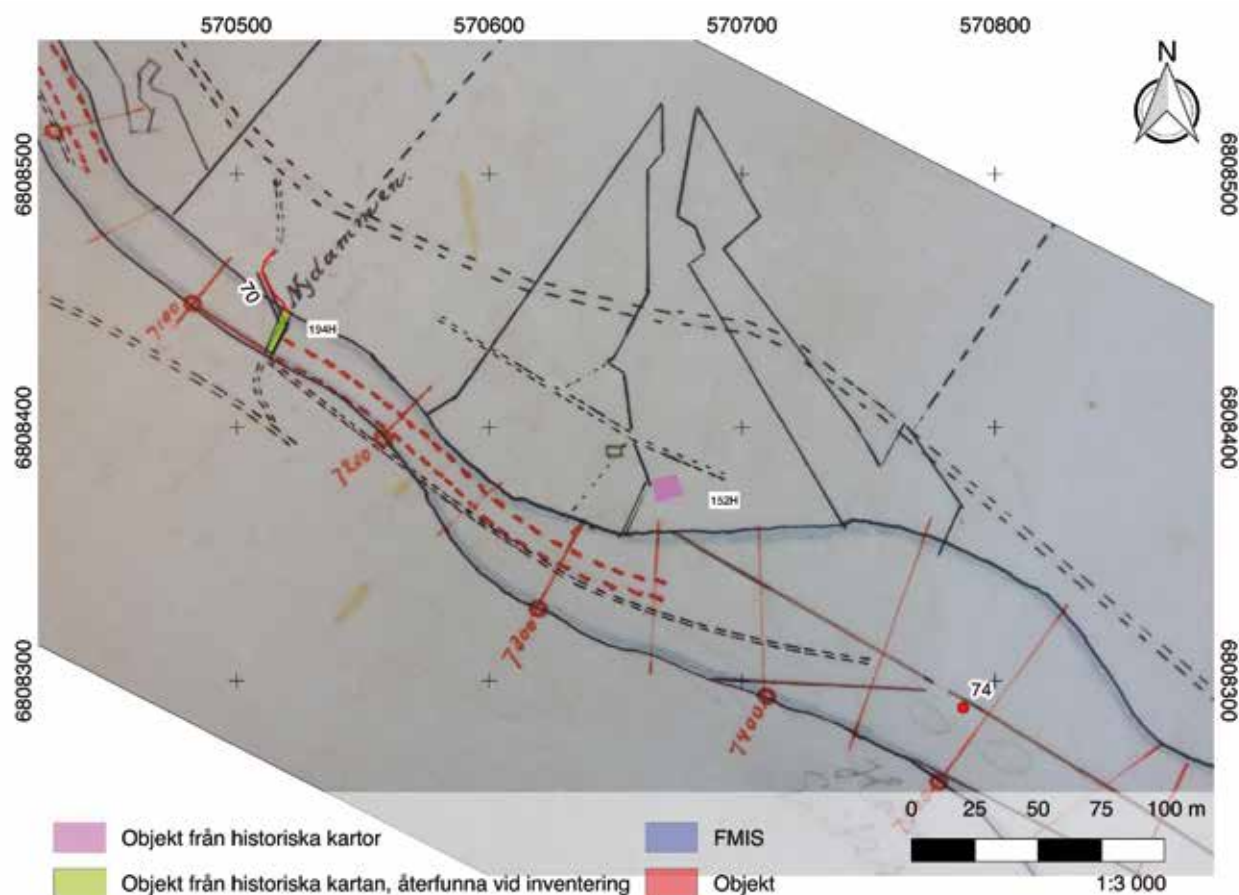

Fig. 123. Del av flottledskarta från 1957. Landsarkivet akt 205. Den del av ån som planerades för stenrensning har markerats med rödprickad linje, och den tidigare flottsrensningens sträckning är markerad med svart prickad dubbellinje. På kartan "Nydammen" (70 och 194H) och en strandskoning (74). Äldre än kartan är byggnaden (152H).

Fig. 124. Stig på tidigare dammvallen "Nydammen" (70).

Fig. 125. Nu enkel gångbro, tidigare var här troligen en hel dammanläggning "Nydammen" (194H).

Objekt 74. Flottningsanläggning, strandskoning. Längs en ca 50 m lång sträcka finns av sand och grus översvallade stockar. Stockarna har en 45° vinkel från stranden. Belägen på åns SV strand.

Flera ledarmar eller länsar finns här på flottledskarta 1957 (LA akt 205, fig. 123) och det var kanske tänkt att man skulle smälta av ån just här med strandskoning av trä.

Objekt 152H. Husgrund, historisk tid. Enligt en karta från 1800-talets slut fanns en mindre byggnad här. Ingen byggnad fanns kvar 1957 (LA akt 205, fig. 123). Byggnaden har inte återfunnits.

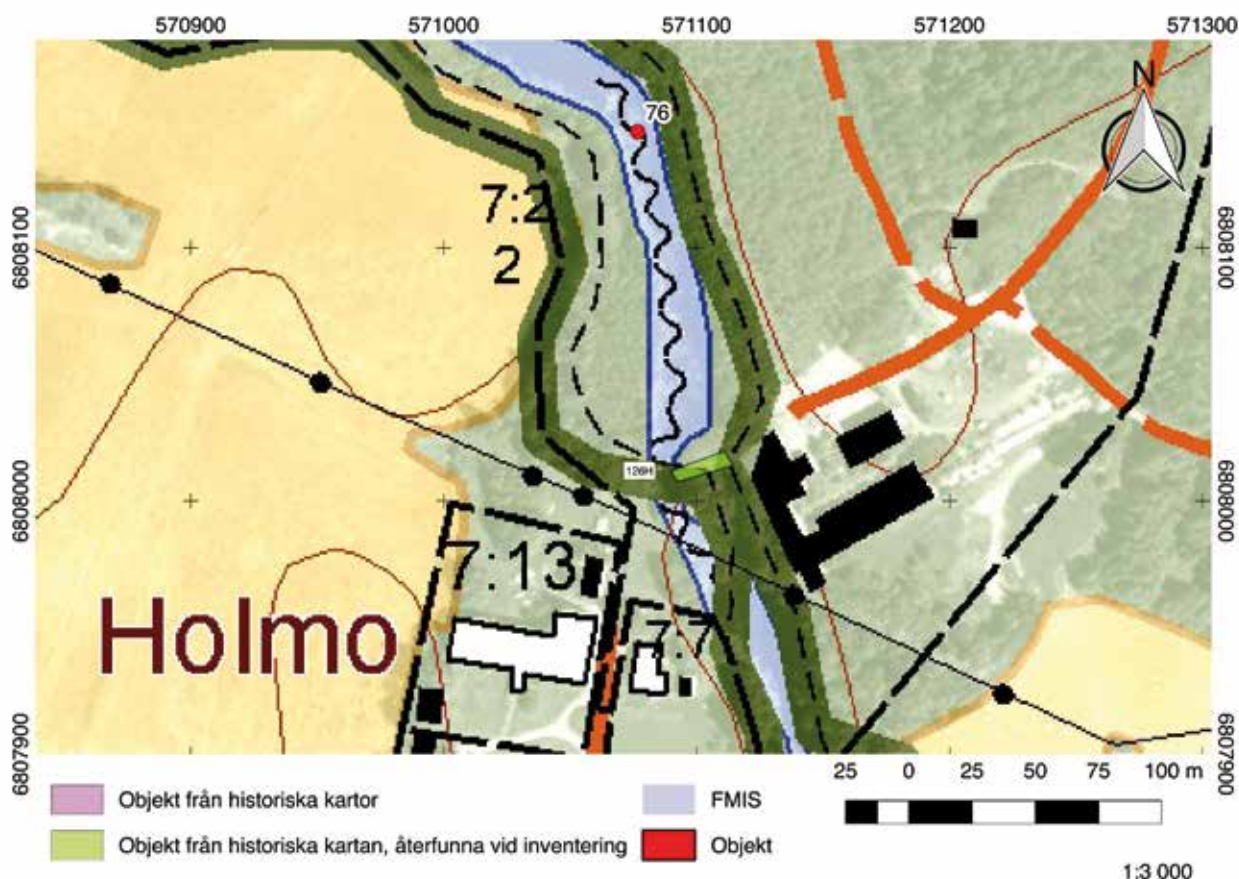

Fig. 126. Karta 16 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. De lämningar som påträffats i fält är en del av Holmodammen (126H) och en förtöjningsanordning (76).

Holmo såg och damm

Bollnäs, objekt 126H

I Holmo har funnits ett sågverk. Av gamla sågverket finns ingenting kvar idag, men nyare sågverksbyggnader finns, samt en stor brädgård, som fungerar som uppställningsyta för diverse jordbruksmaskiner. Vid Holmo fanns troligen sedan 1880-talet Holmodammen med bro över ån. Fortfarande på 1950-talet var sågen i drift (fig. 127), men dammen och bron ska enligt uppgift ska ha spolats bort i en mycket kraftig vårflod 1985. Kvar idag finns delar av en damm med trasiga dammluckor (fig. 128).

Objekt 126H. Damm och träindustri. Holmodammen och Holmo såg. Enligt uppgift spolades delar av dammen och bron bort i vårfloden 1985. Kvar finns ruiner efter dammen med trasiga dammluckor samt vajrar efter den tidigare bron. Kvarvarande delar av dammen har tre utskov med dammluckor.

Objekt 76. Förtöjningsanordning, varpring. Med grov kedja, belägen på stenblock mitt i forsen.

Fig. 127. Holmo såg och damm 1955 (ek. karta 15G Bollnäs 1f Holmo).

Fig. 128. Kvarvarande damm vid Holmo (126H), med trasiga dammluckor efter vårfloden 1985, och shyöväxt.

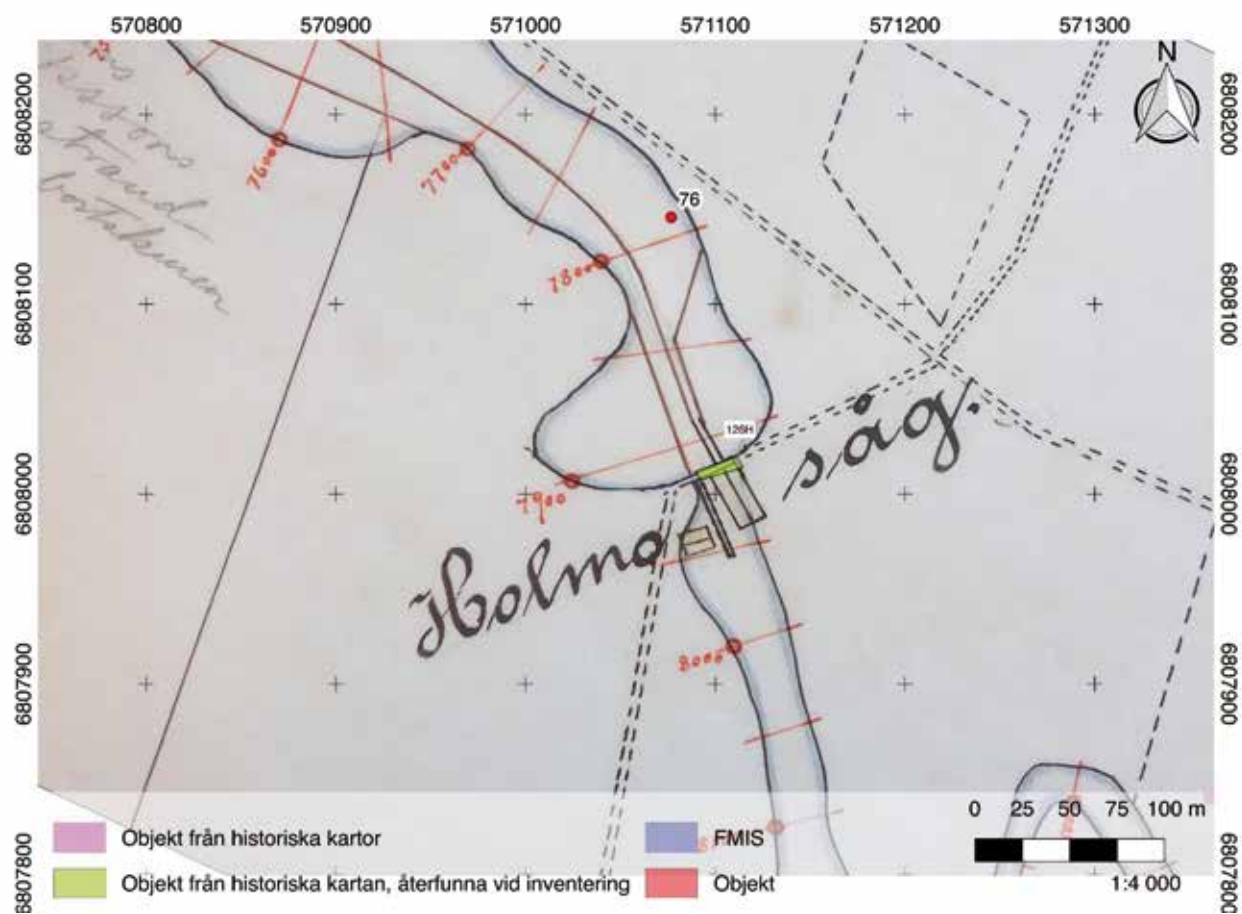

Fig. 129. Del av flottledskarta från 1957. Landsarkivet akt 205. Vid Holmo fanns "Holmo såg" (126H), två byggnader knutna till vattendraget samt en damm och bro. Länsar eller ledarmar ledde timret in mot sågverket, men även förbi dammen i en kort flottningsränna.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 126H och 76, damm och varpring
Dokumentvärde	2	Dammen från 1880-talet, till stora delar borta.
Kvalitet	2	Dammen troligen ombyggd 70 år efter tillkomsten, delvis förändrad?
Sällsynthet	3	Dammar finns bättre bevarade på många andra ställen.
Representativitet	3	Representant för dammbygge från sent 1800-tal.
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	2	Bro borta. Vägbom från andra hållet.
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	14 (av 33)	

Holmo sågverksområde har ett värde för kulturmiljön. Verksamheten med sågen lades ned för ca 40 år sedan och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål. Området har kvar ringa kunskapsvärde och upplevelsevärde är ringa.

Antikvarisk bakgrund

Holmodammen finns på planritningar 1954 och 1955 (LA akt 471, 473, 475 478) i samband med att dammen skulle repareras och byggas om (fig. 130 och 131. På ekonomisk karta 1955 och flottledskarta 1957 (15G Bollnäs 1f Holmo, fig. 127, LA akt 205, fig. 129) finns en damm som även är en bro. Från dammen leder en 50 m lång flottningsränna förbi de båda byggnader som är *Holmo såg*. Ena byggnaden är belägen i ån med anslutning till åns V strand. Den andra byggnaden ligger i ån med anslutning till åns Ö strand och med dess NV gavel mot dammen. In till dammen finns länsar eller ledarlar. Möjligen kallades Holmodammen för *Övre Röstedammen* 1892 (21-BOJ-540).

I slutet av 1880-talet kom Per Andersson från Alfa och bosatte sig på Röste nr 7 och startade Holmo såg. Äldsta dottern Kristina och maken Karl Alfred Modin övertog rörelsen 1913 efter att Per Andersson dött 1908. Karl drev, tillsammans med sina bröder Lars Viktor och Karl Fredrik, sågen fram till 1917. Under 1920-talet utgjorde arbetsstyrkan vid sågen, familjemedlemmar inräknade, ca 80 personer. Sågen var i drift till slutet av 1970-talet, fortfarande med familjen Modin som ägare (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs).

På den äldsta sågen fanns ingen skorsten, och såghuset var inte ihopbyggda (fig. 132), men sågen fick skorsten ca 1918 (fig. 133 och 134) och någon gång då byggdes också såghuset ihop och förhöjdes (fig. 135 och 136).

Förutom sågen hade Holmo egen kraftstation i forsen. Stationen hade med låg strömstyrka (uppgift från Henrik Lang, Bollnäs). Kraftstationen låg på åns västra sida (fig. 133 och 134).

Kulturvärdering

Holmo såg är en av de yngre industrierna längs Galvån. Starten under 1880-talet är 20–30 år senare än de övriga, men så blev verksamheten även kvar betydligt längre än de andra, fram till 1970-talet.

Ett par generationer av sågverk och minst en damm har funnits vid Holmo. Befintlig damm torde ha byggts på 1880-talet, och troligen reparerats och delvis byggts om under 1950-talet.

Vid Holmo har funnits en kulturmiljö med 100-årigt nyttjande av vattenkraften till sågverk, från de äldsta historiska beläggen från 1880-talet till 1970-talet. Sågen har samsats med flottningens krav på genomfart genom dammen, under olika tider med antingen stensättningar eller med träkonstruktioner.

Holmodammen har under de 100 åren ombildats och omskapats efter lokala och industriella behov samt naturtopografiska förutsättningar, en miljö som delvis bytt skepnad från 1800-talets slut till idag.

Tyvärr har många intressanta delar i miljön gått förlorade, genom naturkrafter vid vårfloden 1985. Ny kunskap om Holmo såg har ändå framkommit genom den arkeologiska inventeringen och kulturvärdesanalysen.

Det sammanhållande för kulturmiljön här är bildandet av Holmo såg och kraftstation. Industrilämnarna ger tyvärr idag inget intryck alls.

Som så många andra småindustrier under den här tiden så var denna en slags nationell arbetsplats, där kunniga arbetare vandrade mellan olika småindustrier för att arbeta. Det var ett slags arbetskraftsvandring, där inte bara arbetaren utan även hela familjen släpades runt i landet till de ställen där arbetskraft inom industrin och skogen behövdes.

Alla dessa små industrier visar hur levande skogen

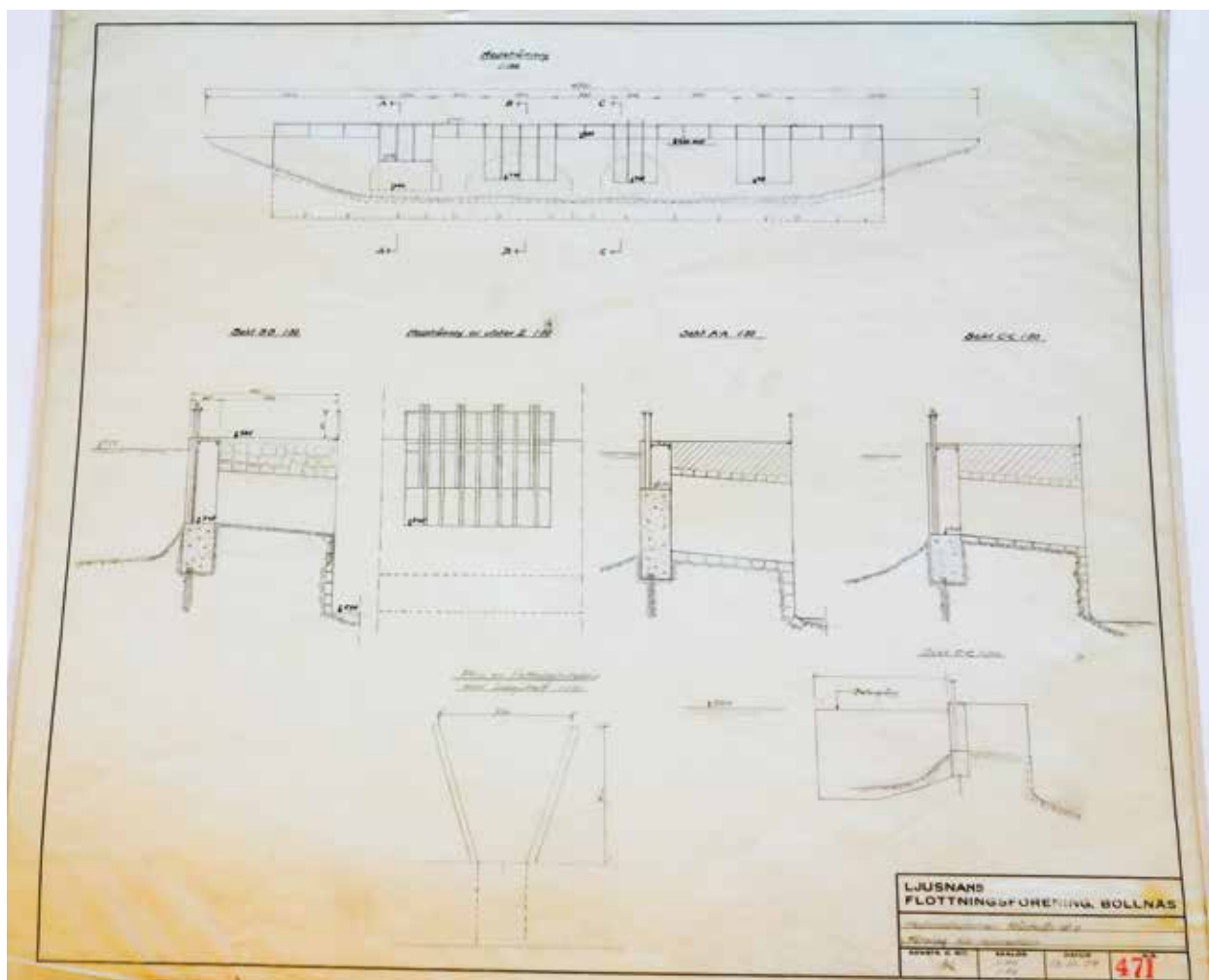

Fig. 130. Holmodammens förslag till reparation 1954. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet, akt 471.

var före den stora bruksdöden och centraliseringen.

Sågverken längs Galvån klarade sig bättre än bruken, vilka många drabbades av bruksdöden från 1860-talet och framåt. Åsbacka såg levde till in på 1930-talet, men Holmo betydligt längre.

De sammantagna lämningarna för Holmo ges låga poäng för alla värderingstyper. Det mesta av lämningarna är inte längre kvar.

Industriområdet Holmo har ett värde för kulturmiljön. Verksamheten med sågen lades ned för ca 40 år sedan och nyttjas därför inte längre för sitt ursprungliga ändamål. Området har kvar ringa kunskapsvärde och upplevelsevärde är ringa.

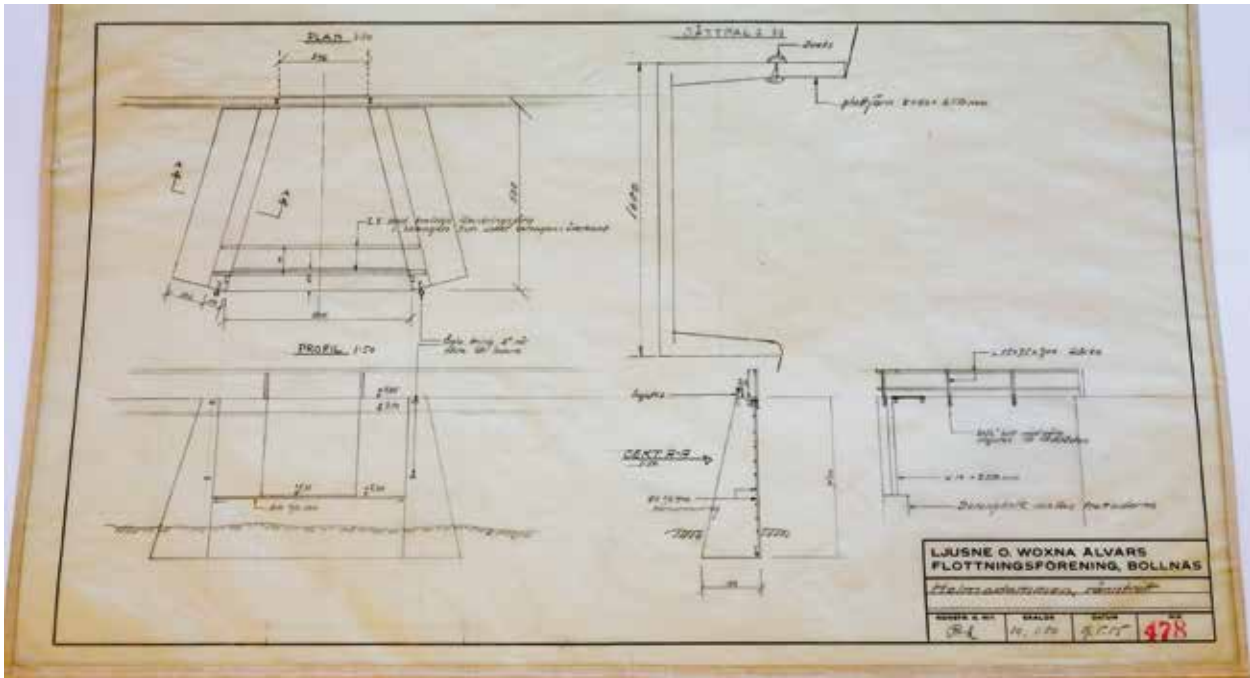

Fig. 131. Förlags till byggnation av ränntrattar till Holmodammen 1955. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet, akt 478.

Fig. 132. Ägarna, två av de tre bröderna Modin (Karl Alfred, Lars Viktor eller Karl Fredrik) mitt i gruppen av arbetare vid Holmo såg, ca 1913–1915. Såghuset på bilden i bakgrunden är ännu inte ihopbyggda.

Fig. 133. Holmo hade egen kraftstation med lägre strömstyrka. Kraftstationen i förgrunden med liten kur på taket. Lilla huset intill är tvättstuga. Fotograferat efter 1918 när sågen fått skorsten.

Fig. 134. Holmo såg, med skorsten. Byggnaden längst till vänster med kur på taket är kraftstationen.

Fig. 135. Holmo såg har förnyats; såghusen har byggts ihop och förhöjts.

Fig. 136. Holmo såg med ihopbyggda såghus. Kraftstationen med kur på taket till höger.

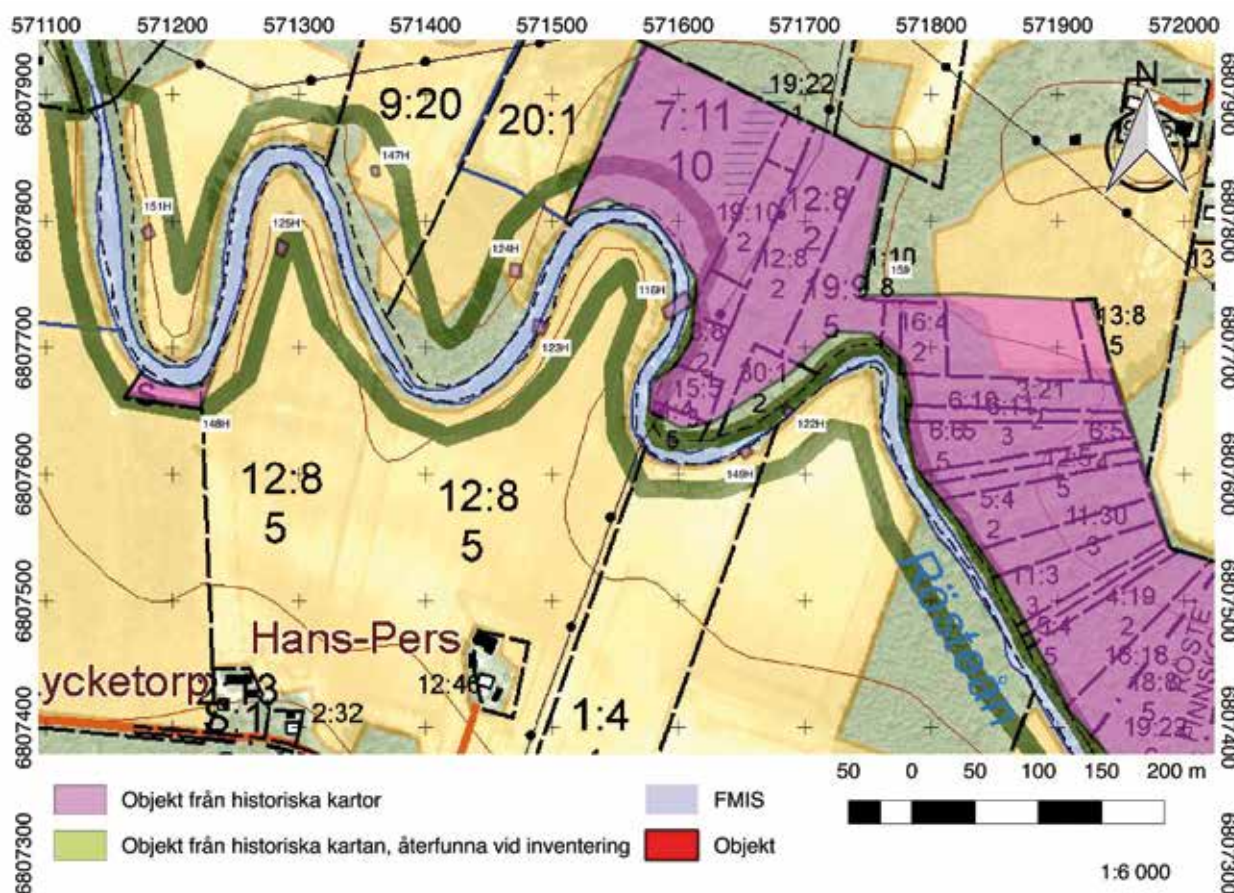

Fig. 137. Karta 17 för Galvån-Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt.

Objekt 116H. Bro. På karta från 1774 och 1777 (21-BOJ-49, 21-BOJ-63) fanns här en bro. Bron fanns kvar 1873, 1892 och 1957 (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, LA akt 205). Bron har inte återfunnits. Bra broläge dock, lugnvatten och flacka strandkanter.

Objekt 122H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 123H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 124H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 125H. Husgrund, historisk tid. Enligt

laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 147H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, Ö om ån på ängsmark. Byggnaden fanns inte kvar 1936 eller 1957 (V8-30:30, LA akt 205). Inget kan ses på platsen idag.

Objekt 148H. Textilindustri, övrig, linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke intill och S om ån. Området finns markerat även på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Idag är platsen åker, och inget kan ses.

Objekt 149H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits, endast några bräder.

Objekt 151H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en

mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 159H:1. Brott/täkt, torvtäkt. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) har området an-

vänts för torvtäkt, myrtag. Troligen delades ytan upp i enskilda fastigheter 1907 (V8-30:20). Området finns markerat även på flottledskarta 1957 (LA akt 205). I området finns spår efter torvtäkten i form av djupa gropar och skarpa kanter.

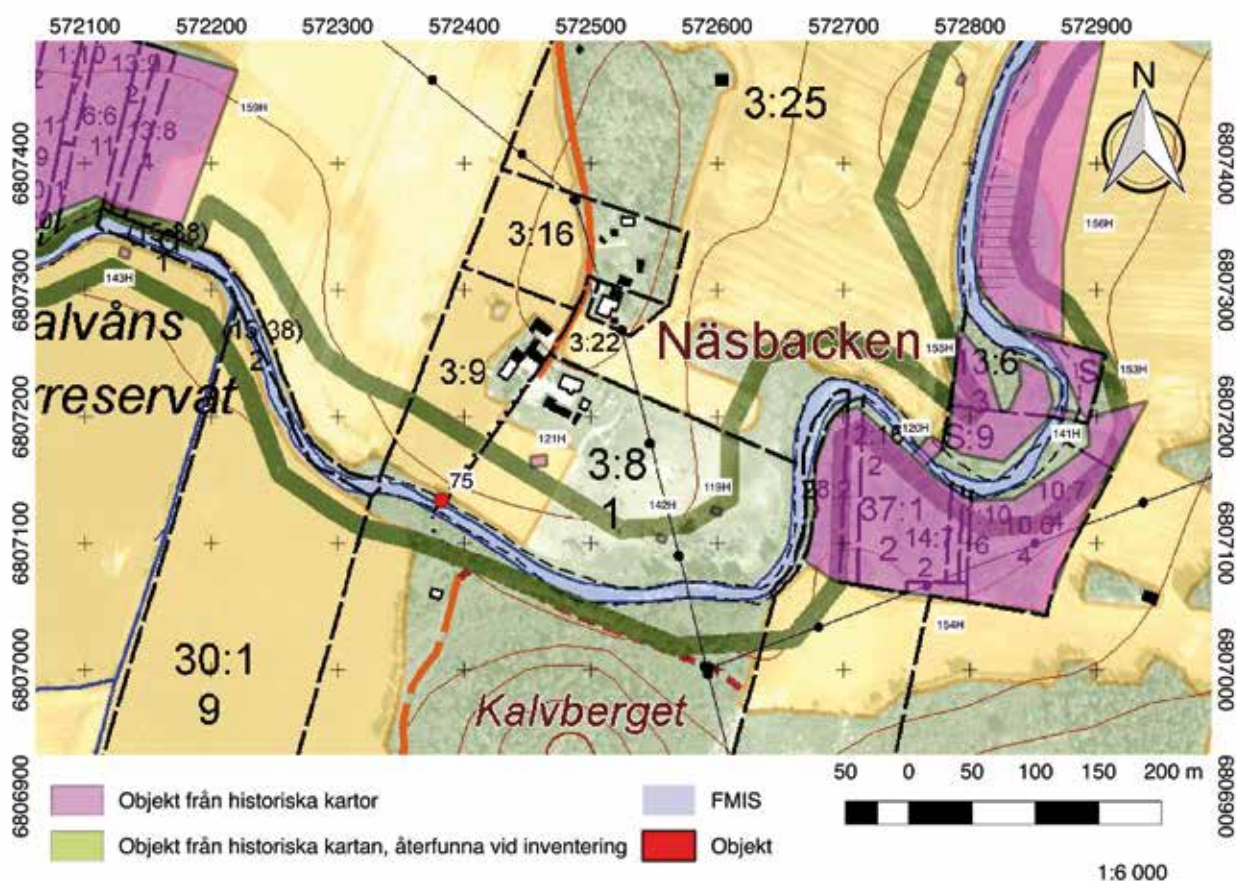

Fig. 138. Karta 18 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. På kartan finns flera småbyggnader som inte återfunnits, ett par tidigare broar, flera torvtäkter eller myrtag samt nåt linsänke. Dessutom en bro som återfunnits (75).

Objekt 119H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmark. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 120H. Bro. Enligt en karta från 1800-talet mitt fanns här en bro. Bron fanns inte 1873, 1898 eller 1957 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584, LA akt 205). Bron har inte återfunnits.

Objekt 121H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en byggnad, troligen en lada, i åkerkanten. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 141H. Bro. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en bro. Bron fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.

Objekt 142H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmark. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 143H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 153H. Textilindustri, övrig, linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke. Möjligen användes ytan för myrtag istället från 1898 (21-BOJ-584) eller i kombinerad verksamhet, eftersom kartan från 1913 visar enbart linsänkesplats (21-BOJ-951). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Idag kan inget ses.

Objekt 154H. Brott/täkt. Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Troligen delades ytan upp i enskilda fastigheter 1907 (V8-30:20). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Idag används marken som bete.

Objekt 155H. Brott/täkt. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) har området använts för torvtäkt, myrtag. Myrtaget ökade något i storlek fram till 1920 (21-BOJ-1096). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). I torvtäkten syns flera stora gropar och skarpa torvtäktskanter (fig. 139).

Objekt 156H. Brott/täkt. Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205).

Objekt 75. Bro. Brofästen på vardera sidan av ån. På N sidan är fundamentet 5,5 m långt och 2 m brett av huggna stenar, lagda i tre skikt (fig. 140). På S sidan är fundamentet av betong. Bron har gångbana av järnbalkar och träbeklädning samt järnräcke.

Bron finns inte på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373). En bro finns på flottledskarta 1957 (LA akt 205), men ligger då ca 40 m nedströms den påträffade bron. Svårt att avgöra om det är samma bro som avses.

Fig. 139. Gropar i myrtag, torvtäktsovmåde (155H).

Fig. 140. Brofäste av huggen sten (75) på åns norra sida.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 75, bro
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	2	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	2	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	14 (av 33)	

Bron har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är kvar genom att den fortfarande nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, gångbro. Bron har ringa kunskapsvärde och upplevelsevärde.

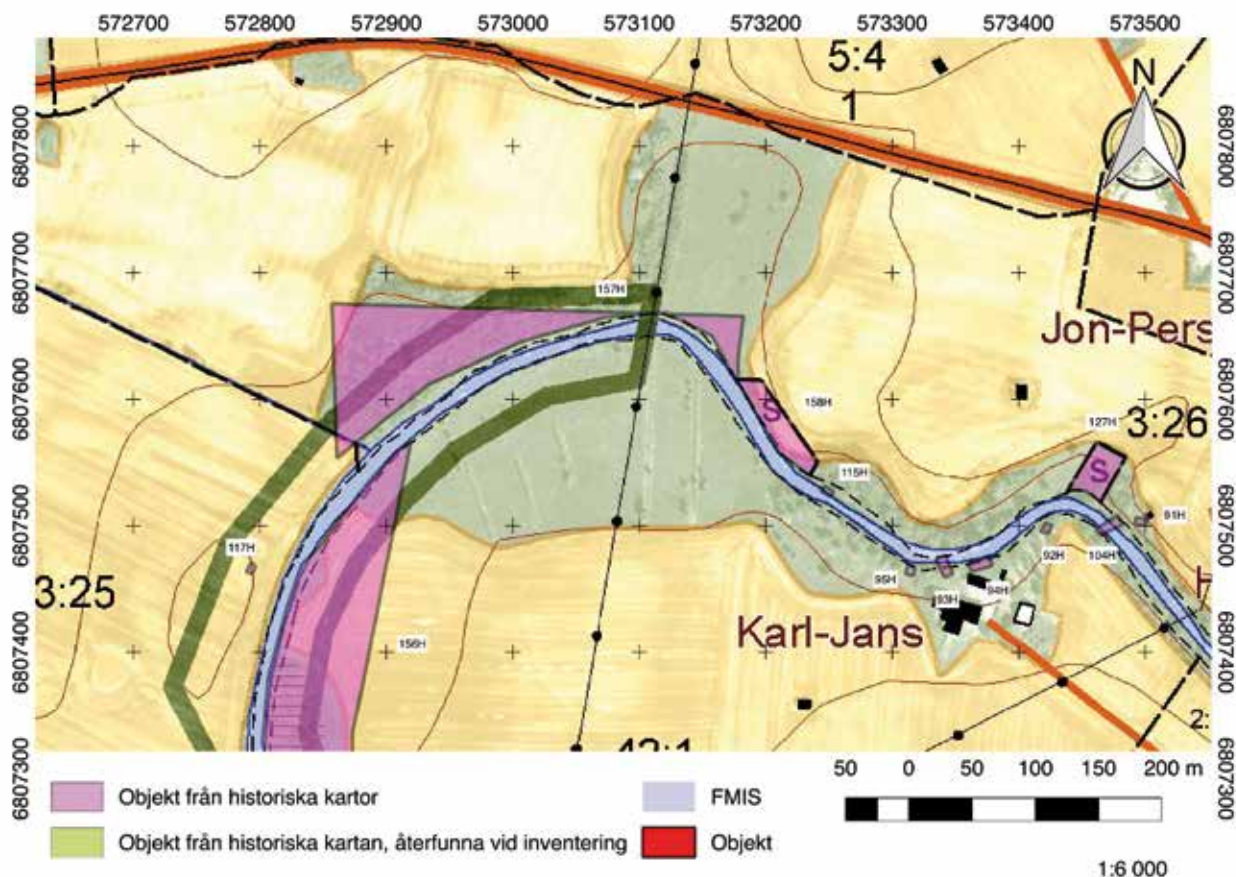

Fig. 141. Karta 19 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. På kartan finns flera småbyggnader som inte återfunnits, flera torvtäkter eller myrtag samt nåt linsänke och en bro.

Objekt 91H. Husgrund historisk tid. Enligt laga skifteskartan från 1873 och vattenkarta 1892 och kartor 1898 och 1925 fanns en mindre byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168).

Objekt 92H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Idag är detta fårbetesbage. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 93H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Idag är detta fårbetesbage. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 94H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Idag är detta fårbetesbage. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 95H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskartan från 1873 och vattenkarta 1892 fanns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540).

Idag är detta fårbetesbage. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 104H. Bro. Enligt karta 1753 (21-BOJ-21) fanns en bro över Galvån här. Ingen bro finns kvar från 1774 eller senare (21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168, LA akt 205). Bron har inte återfunnits, men möjligen en stenhög som kan vara rester efter ett brofäste på åns NÖ sida.

Objekt 115H. Husgrund, historisk tid. Enligt karta från 1777 (21-BOJ-63) fanns här en byggnad i ån. Inga yngre kartor visar någon byggnad. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 117H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) fanns här en byggnad, troligen en lada, i åkerkant i närheten av ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.

Objekt 127H. Textilindustri, övrig, linberedning. Enligt karta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke inom ett område intill och N om ån. Lin-

sänket markerat även på karta 1892, 1898 och 1925 (21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168). Idag kan inget ses.

Objekt 157H. Brott/täkt. Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Området finns markerat även på karta 1925 och flottledskarta 1957 (21-BOJ-1168, LA akt 205).

Objekt 158H. Textilindustri, övrig, linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 och karta 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) fanns här ett linsänke inom ett 90 x 20 m st område. Linsänkesytan är densamma 1925 (21-BOJ-1168). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205), men var fortfarande en samfällighet. Idag är platsen åkerkant intill ån, och inget kan ses.

Fig. 142. En stenhög på åns nordöstra sida kan möjligen vara rester efter den bro som tidigare fanns här (104H).

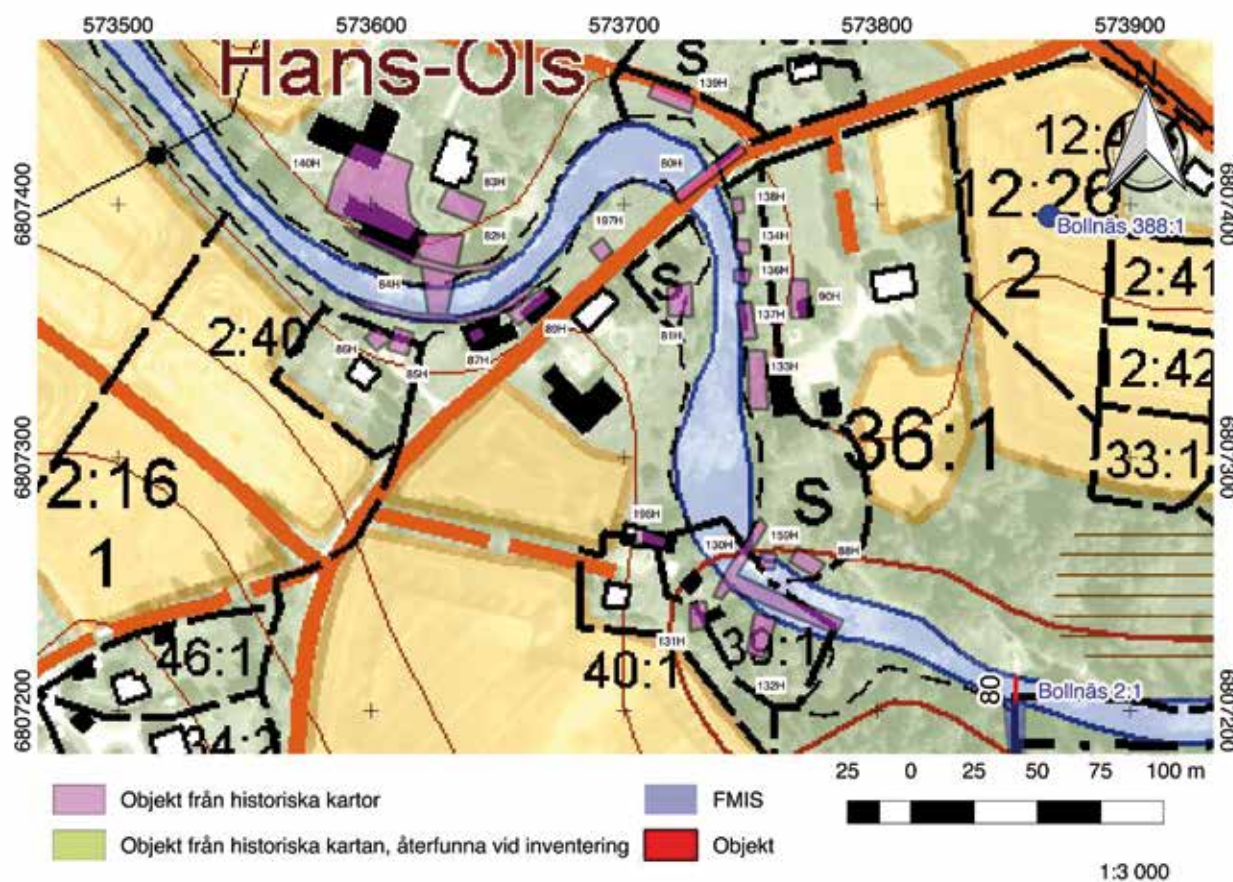

Fig. 143. Karta 20 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. På kartan finns många olika åbyggnader som inte återfunnits, men även några som står kvar idag. I Röste by fanns flera broar (80H, 84H och 130H samt Bollnäs 2:1), av vilka endast en finns farbar idag.

Röste by med kvarnen

Bollnäs objekt 80H–90H, 130H–134H, 136H–140H, 159H:2, 196H–197H och Bollnäs 2:1

Röste by har nyttjat vattenkraften troligen sedan medeltiden. I jordeboken berättas om kvarnar i ån i byn redan under 1540-talet. Förutom kvarnar har linskärtar och -stampar funnits liksom någon mindre såg. Idag är samtliga tidigare vattendriva verk i Röste by borta, endast enstaka grunder finns kvar, såsom sista Röste kvarn (131H).

Objekt 81H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) och kartor 1892, 1898, 1905 och 1925 finns en byggnad här, dessutom ett par småbyggnader intill (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1168). Byggnaderna har inte återfunnits.

Objekt 82H. Bro, damm och fångstanläggning. Över ån gick en bro och/eller damm 1753 (21-BOJ-21) samt mitt i ån två olikstora anläggningar, möjligen fasta fiskeanläggningar såsom ålhus. År 1774 anges byggnaderna i ån som *Qvarnar och Lin Klappar* (21-BOJ-49). Fyra olikstora byggnader i ån tillsammans med en bro och damm även 1873 (21-BOJ-373, fig. 145). Olika kartor 1892 och framåt visar olika antal byggnader och hela eller halva bron, från olika sidor av ån (21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1168). År 1957 tycks inga av byggnaderna i ån och bron finnas kvar (LA akt 205). Bron, dammen och fångstanläggningen har inte återfunnits.

Objekt 83H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) och kartor 1892, 1898, 1925 samt 1957 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168, LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 84H. Övrigt, ledarmar? På vattenåtgärdsplan 1892 finns två ledarmar i ån på vardera sidan av stranden (21-BOJ-540). Dessa har inte återfunnits.

Objekt 85H. Husgrund, historisk tid + textilindustri, övrig. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). På platsen redovisas både linsänke och

Fig. 144. Timrad byggnad i Röste intill ån (89H). Troligen är det samma byggnad som fanns där även 1873.

Skäcktplats 1900 (21-BOJ-AVS1416), så möjligen var byggnaden en skäkt. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 86H. Husgrund, historisk tid + textilindustri, övrig. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). På platsen redovisas både linsänke och Skäcktplats 1900 (21-BOJ-AVS1416), så möjligen var byggnaden en skäkt. Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 87H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). Byggnaden är troligen densamma som finns där idag.

Objekt 88H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt karta 1878 och 1898 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). År 1905 ligger platsen med byggnaden under vatten (21-BJ-705), tydligen högre uppdämt än tidigare. Byggnaden fanns kvar 1921 och 1957 (21-BOJ-1101, LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 89H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt kartor 1892 och 1905 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). Byggnaden är troligen densamma som finns där idag (fig. 144).

Objekt 90H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) finns en byggnad här (21-BOJ-373). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 132H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) och karta 1892 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527). Till byggnaden leder ledarmar eller kistor från dammen 1873 (130H). År 1892 och 1905 ligger byggnaden på en udde (21-BOJ-527, 21-BOJ-705), men den tycks vara borta 1957 (LA akt 205). Vilken typ av vattendrivet verk detta varit är oklart. Byggnadsgrund kan anas på terrängskuggningskartor, men har inte återfunnits.

Objekt 133H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt vattenkarta 1892 och 1898 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 134H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) finns en byggnad här (21-BOJ-373). En byggnad finns 1898 (21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416).

Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 136H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) finns en byggnad här (21-BOJ-373). En byggnad finns 1898 (21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 137H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt vattenkarta 1892 och 1898 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 138H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) finns ett par mindre byggnader här intill åns Ö strand (21-BOJ-373). Ingen byggnad 1892 (21-BOJ-540). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaderna har inte återfunnits.

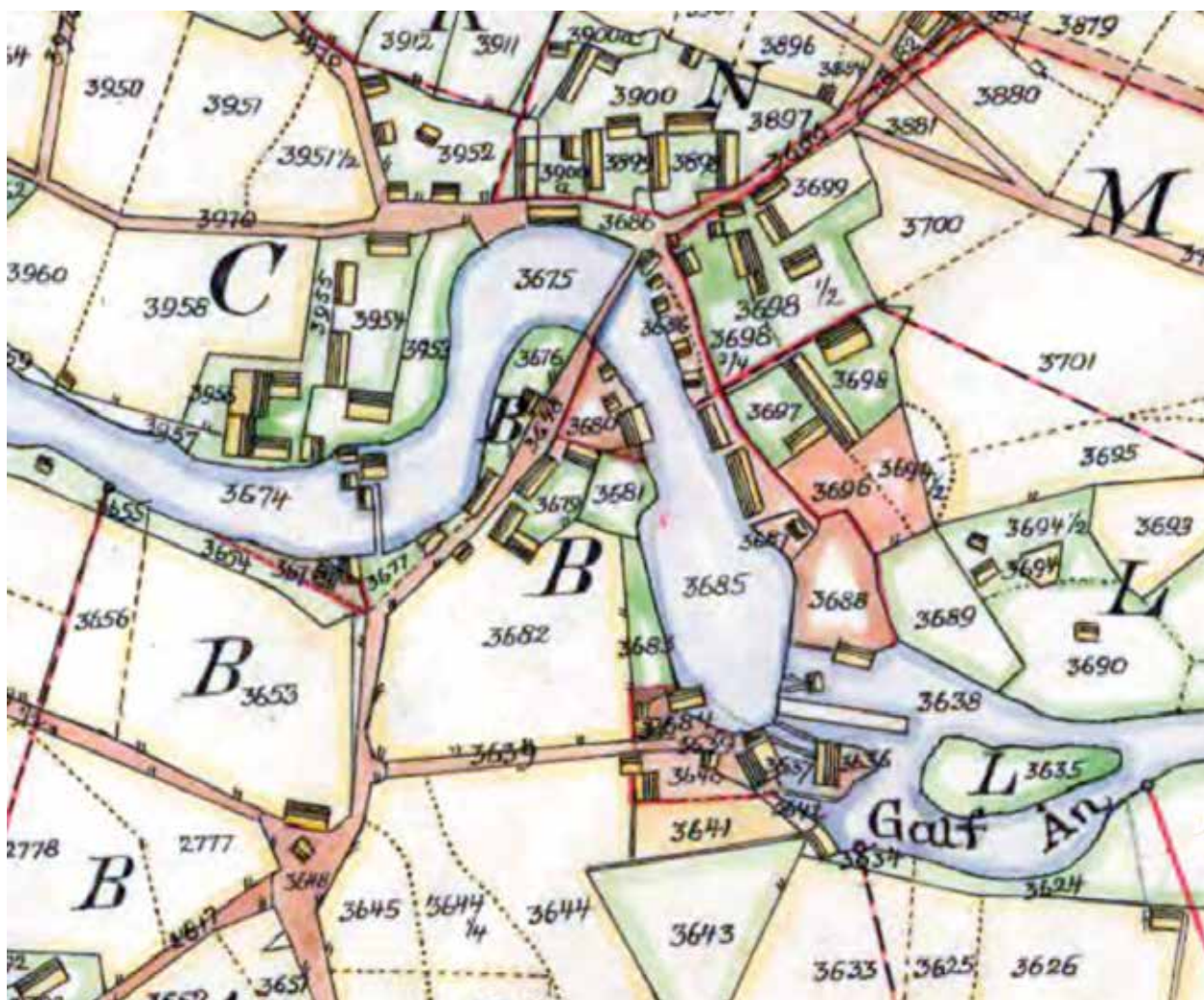

Fig. 145. Del av laga skifteskarta 1873 över Röste by (21-BOJ-373). Nära ett 40-tal byggnader står nära ån, eller i ån, och flertalet nyttjar troligen vattenkraften från ån. Störst fors är vid kvarnen centralt nertill på kartan.

Objekt 139H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 och kartor 1892, 1898, 1905 och 1925 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1168). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 140H. Husgrunder, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 finns en grupp av delvis ihopbyggda byggnader här intill ån (21-BOJ-373, fig. 145). Några byggnader finns kvar 1892 och 1898 (21-BOJ-540, 21-BOJ-584), några även 1925 och 1957 (21-BOJ-1168, LA akt 205). Någon av byggnaderna är desamma som finns på plats idag, medan några inte har återfunnits p g a stökig slänt ned mot ån.

Objekt 159H:2. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt karta 1878 och 1898 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-584). Området kallas *Sågplats* 1900 (21-BOJ-AVS1416). År 1905 ligger platsen med byggnaden under vatten (21-BOJ-705), tydligen högre uppdämt än tidigare. Byggnaden fanns kvar 1921 och 1957 (21-BOJ-1101, LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 196H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt karta 1892, 1900 och 1905 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705). Byggnaden har inte återfunnits.

Fig. 146. Bro över Galvån mitt inne i Röste (80H).

Objekt 197H. Husgrund, historisk tid. På laga skifteskartan 1873 (fig. 145) samt karta 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-705). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 80H. Bro. Ca 20 m lång. Det SV brofundamentet är av huggen sten, men förstärkt med betong. Mittfundamentet mot SV sidan ån har huggen sten i bottenkiktet, men betongpelare ovanpå (fig. 146).

Bro fanns på samma plats som dagens bro senast 1753 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705, LA akt 205).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 80H, bro
Dokumentvärde	2	Delvis ombyggd
Kvalitet	1	Varierande
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	3	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	14 (av 33)	

Bron har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är kvar genom att den fortfarande nyttjas för sitt ursprungliga ändamål som landsvägsbro. Bron har ringa kunskapsvärde och upplevelsevärde. Det är bara broplatsen som har värde, eftersom bro har funnits på samma plats i minst 250 år, troligen längre.

Objekt 130H. Damm. Kvarndamm till Röste kvarn (fig. 147 och 148). Dammen är ca 10 m lång, 2,2–2,5 m hög och 2 m bred, av 7–8 skikt huggen sten lagda utan bindemedel. Dammen når från åns SV strand ut till ca halva åns bredd, men enligt uppgift ska delar av dammen på åns NÖ sida nyligen ha tagits bort. I dammen finns ett ca 2,5 m brett utskov. Från dammens NÖ del utgår en stensatt kant av 2–3 skikt huggen sten, vilken bildar kanalens NÖ kant. Kanalen är 25–30 m lång.

Enligt karta 1753 (21-BOJ-21, fig. 161) gick dammen rakt över ån samt gjorde en vinkel på åns SV sida intill kvarnen (131H). Dammen finns även på kartor från 1774 fram till 1957 (21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1101, LA akt 205). Nuvarande ägare till Kvarngården intill uppger att det fanns en damm med gångväg över ån här tills helt nyligen, med en mindre ränna för fisken. Dammen revs nyligen.

Objekt 131H. Kvarn, hjulkvarn. Ett 4 x 4 m stort fundament av 1–3 skikt huggen sten på V sidan och åtta skikt huggen sten på S sidan. Grunden är överväxt av gräs och buskar (fig. 149). I kvarnens fortsättning åt NÖ är en damm (130H). Från kvarngrunden och dammen leder en stensatt kanal (130H), 25–30 m lång och ca 5 m bred, av tre skikt huggna

Fig. 147. Kvarndammen i Röste (130H) samt en del av den stensatta kanalen vid dammens utskov.

stenar. Belägen på tomtmark intill och SV om å.

Enligt karta 1753 (21-BOJ-21, fig. 161, V8-30:1) *Miöl Qvarn* och beskrivs *Squallte Qvarn, Uti ån vid Byn ... therest malas til husbehof*. År 1774 *Skatte Qvarn* (21-BOJ-49, V8-30:2). År 1873 hette *Egaren af Röste tullmjölkvarn Ludvig Björklund* (21-BOJ-373). Kvarnen finns kvar på samma plats även 1892, 1905 och 1957 (21-BOJ-527, 21-BOJ-705, LA akt 205). Enligt uppgift från nuvarande ägare till Kvarngården (där kvarnen finns) brann den gamla 3-vånings tullmjölkvarnen 1926 (fig. 158), och en ny byggdes samma år, men i två våningar *Röste nya tullmjölkvarn* (fig. 155–157). I mitten av 1980-talet rasade även denna kvarn ihop.

Fig. 148. Kvarndammen i Röste (130H) med fin stensättning av huggen sten i 7–8 skikt.

Fig. 149. Fundament som utgjort en del av grunden för Röste kvarn (131H).

Fig. 150 (till höger). Del av karta 1907 som visar Kvarnutmålet vid Röste kvarn (131H), samt ett stycke mark som styckades av invid stranden (21-BOJ-AVS1417).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 130H och 131H, kvarn och damm
Dokumentvärde	4	Kvarndamm stor del kvar, kvargrund delar
Kvalitet	4	Varierande
Sällsynthet	5	Enda delen av kvarndamm som är kvar längs Galvån, kvarplats av hävd
Representativitet	5	Enda delen av kvarndamm som är kvar längs Galvån, kvarplats av hävd
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	2	Delvis tomtmark
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		
Summa	25 (av 33)	

Kvarndammen och kvarnplatsen har ett högt värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta eftersom den inte nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Kunskapsvärdet är högt, eftersom kvarnplatsen kan ha varit densamma i minst 550 år. Upplevelsevärdet är måttligt.

Bollnäs 2:1. Bro, stenbro. 25 m lång, 4 m bred och intill 3,5 m hög (fig. 151–154). Ett välvt spann i S delen över mindre gren av ån, 3 m lång och 2 m hög. Byggt av naturliga och tuktade gråstenar. Stenbron går över åns S gren och en ö, varefter en senare byggd bro tar vid ca 10 m över åns N gren (Huvudfåran).

Fig. 151. Stenbrons norra brofäste (Bollnäs 2:1).

Denna bro är byggd av ett par järnskenor med överliggande plankor, numera murkna. Vid N stranden är ett 3 m brett brofäste av tuktade gråstenar. På båda sidor om ån ansluter till bron delar av en väg, 2,5–4 m bred, vilken dock endast var av lokal prägel och aldrig av någon större betydelse, trots den ståtliga bron. Gamla

Fig. 152. Stenbrons södra brofäste (Bollnäs 2:1).

Fig. 153. Stenbron (Bollnäs 2:1) har ett bevarat spann. I mellanrummet har det troligen varit en träbro.

Fig. 154. Ett bevarat fint stenspann, stenvalv, i bron (Bollnäs 2:1).

landsvägen gick längre mot Ö.

Ingen bro på kartor mellan 1753 och 1873 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373). Bron tycks ha byggts mellan 1873 och 1921 (21-BOJ-1101). År 1921 leder en väg fram till bron på S sidan ån, men

ingen väg på den N sidan. Fram till 1957 finns bron kvar och leder över hela ån, som det tycks med väganslutning på båda sidorna av ån (V8-30:54, LA akt 205). Kan bron ha varit tänkt som landsvägsbro, med tanke på hur massivt den byggts?

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till Bollnäs 2:1, bro
Dokumentvärde	4	Bra byggd stenvalvbro
Kvalitet	4	
Sällsynthet	5	Enda stenvalvbron längs Galvån
Representativitet	5	Enda stenvalvbron längs Galvån
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	1	Inga vägar leder fram till bron
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		
Summa	24 (av 33)	

Bron har ett högt värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta eftersom den inte nyttjas för sitt ursprungliga ändamål, och inga väganslutningar finns kvar. Kunskapsvärdet är högt, men det är oklart varför man byggt en så massiv bro. Kan den ha varit tänkt som landsvägsbro? Upplevelsevärdet är måttligt.

Antikvarisk bakgrund

I Röste by fanns redan på 1540-talet en kvarn enligt jordeboken, troligen på samma plats som den senaste.

Så tidigt som 1699 (kvarnförteckning i LA) kan utläsas att det nämns minst sju samtida kvarnar i Galvån. Dess exakta lägen är inte beskrivna, men alla är knutna till Röste. *1 bäckqwarn i Rösteåhn, belägen i Rösteby ...*

Fig. 155. Sista Röste kvarn målas under 1970-talet. Foto i privat arkiv.

Fig. 156. Röste Nya Valskvarn står det på kvarnväggen. Förutom kvarnen fanns här även en liten ramsåg. Foto efter 1926.

Fig. 157. Röste kvarn fotad i slutet av 1970-talet.

går merendels höst Winter Wåhr och sommar, men om Wintern som det stark kiöld är fryser isen, kan malas om dygnet ½ T^a och 3 St ... gammal häfd, är i från der långt liggande af ågesmännen 1 ½ f.wågh.

1 bäckquarn i dito bäck som kallas Storquarn ... som bönder i Röste brukar är af samma beskaffenhet kan mahlas 2 f.^r om dygnet, belägen uth med byn.

1 bäckquarn i dito bäck ... af samma beskaffenhet, kan mahlas 3 f.^r om dygnet.

1 bäckquarn i dito bäck som kallas Nolerstan [?] som bönder i Röste brukar ... kan mahlas till det högsta 2 f.^r om dygnet är gammal häfd och belägen in till bond: by: Röste

1 bäckquarn i dito bäck som kallas lillquarn och brukas av bönder i Röste ... kan mahlas om dygnet 1 f.^r och är af lijka beskaffenheet som föregående...

1 bäckquarn i dito, som kallas och Landquarn [?] ... kan mahlas om dygnet 2 f.^r ähr af lijka lägenheet som dhe förrige.

I en Förteckning å de Hemman på Krono och Skattejord i Bollnäs Socken, som äga Husbehofs Mjölquvarnar: Upprättad till följe af Landshöfdinge Embetets under den 12 Junii 1823, till Krono Befälningssmannen i Södra Helsinglands Fögderi aflätne ordres och dennes derpå, till undertecknade ordres af den 21.^{sta} Januarii månad står om olika husbehovskvarnar Lillquvarnen, Storquvarnen, Östbygge Norra quarn, Östbygge quarn, Östbygge Södra quarn, vilka alla hade Röstbabor som delägare. Det är oklart var dessa kvarnar låg.

På kartan 1753 nämns för första gången på kartorna en mjöl quarn, liggande på samma ställe som dagens kvarnruin i Röste (131H). Kvarnen 1753 beskrivs som Squalte Quarn, Uti ån vid Byn ... therest malas til husbehof (21-BOJ-21). Möjligen är det bara en skvaltkvarn för byborna som finns från början. Tullquvarnen nämns 1759 (21-BOJ-20). Kvarnen kallas Skatte Quarn 1774 och Tullquarn 1777 (21-BOJ-49, 21-BOJ-63). Röste Tullquvarns Herrar Interessenter år 1780 var Herr Lagman Carl Dalesköld, Herr Inspector Lars Tunelius och Befälningssman Fredric Össberg (21-BOJ-64:8).

Tullkvarnen uppgraderades skattemässigt den 9 juli 1774.

I en förteckning över tullmjölkvarnar i Hälsingland från 12 januari 1779 får vi reda på att Röste kvarn byggts 1753 (LA). Förteckning å alla i Södra Helsingland befintel. Tull Mjölquvarnar. med alla dem angående åstada underrättelser. Röste Tullquarn i Bollnäs Socken. 2. Stenpar Byggningsåret 1753. Frihetsårens förbop. 1762. Ränta Råg T^a 5: Korn T^a 10: Denna Ränta har år 1776 blifvit förmedlat till 7. T^a hälften Råg och hälften Korn enl. bifogade Resolution af d. 15. Martii 1776.

I en beskrivning från 1779 nämns Röste Tullquarn. Av handlingar framgår att första besiktningen inför skattdrägningen skedde 1766. Skatten blifvit förmedlat ifrån 15 til 10 tunnor spannmål om året... Att Rösta Tullquarn, som allenast består af 2 par stenar ... icke kunna en gång mala halfwä året, i brist af tilräckelig mæld, sedan allmogen i stöd af flere Kongl. resolutioner, frith få nyttja sine

Squaltor, blifvit skattlagd til 15 Tunnor spannmål om året ... Orsaken hwarföre Rösta quarn blifwit så högt taxerad är mig icke obekant, och bestod theri, at tå för tiden fants ingen Tullquarn i the angränsande Socknarna, och i öfrigit förmentes thå, at alla the af almogen, som icke ägde Squaltquvarnar på egen skattegrund, skulle kunna förbindas at få mala på sina grannars Squaltor, herigenom troddes, at Rösta Tullquarn skulle få tilräckelig mæld för hela året, men bågge these delar hafwer slagit felt, sedan flere Tullquvarnar blifwit upbygda.

Röste Kronokvarn med två stenpar, skattlagd 1795, räntar 2.16. spannmål. 2.^{dra} gången skattlagd den 2. Nov: 1795 till motstående ränta, af Kongl. Kammar Collegi blifvit fastställd skattdrägning af den 26. October 7. Dec 1796. Njuter 1. kappe i Tull p^r Tunna. Wattu tillgången är otillräckelig. Allmännast går ock derföre quarnens bågge stenar på en gång ej mer än 1/3. del af året.

År 1873 berättas om ...en tullmjölquarn med tre stenpar för sammanmalning och ett par för sigtmäld var befintlig i ... Rösteby vid den derigenom flytande Galfån... i laga skifteskartan (21-BOJ-373:181). ...egaren af Röste tullmjölquarn Ludwig Björklund... quarnegaren Ludwig Björklund, ett til utmål för Tullmjöl-quvarnen i Byn likaledes få bibehålla det utmål, som af ålder tillhört quvarnen (21-BOJ-373:28, 315).

Erik Jonsson från Björktjärä och ...åtskillige andra inom Björktjärä ... påstodo sig wara delägare, till ett ... i Galfån belägit quarnställe, hwilket ... av Röste Byamän bestreds (21-BOJ-373:23). Senare återkom Nils Hansson och Eric Jonsson yrkade om utmåls läggande af Björktjärä Bys urfjell invid ett wattenfall i Galfån ... vilket inte bifölls av lantmätaren eftersom de inte kunde bevisa att de haft något vattenverk i Galván (21-BOJ-373:34). ...från Björktjärä by ... yrkande, att... af Röste bys mark afsättas erforderligt utmål och landfäste till en dem tilhörig andel af wattenfallet i Röste Ån, hwarest de ... äga att upprätta ett wattenwerk ... men Röste erinrar sig om att fordra wattenwerk, haft sin platts i midten af strömmen och ej vid någon af dess stränder, men Björktjäräbönderna framlade en handling från 1790 som bevis för sin sak, men efter granskning av handlingen framkom att den ... gifver en rättighet, att i Rösteån och 13 alnar från land, anlägga en Linklapp och ej mjölquarn eftersom rättigheten till kvarnplats och andra vattenverk nu ägs av Röste byamän, därför kunde lantmätaren icke lemna bifall ... till Utmål (21-BOJ-373:123ff). Vilket kvarnställe som avses är oklart, men det kan vara i Röste.

Som Röste Byamän på åtskillige ställen i Galfvån eller det wattendrag, som drifwer Åsbacka Sågwerk hafwa goda och tjenliga fall för wattenwerks upförande, hwaraf 2^{ne} inom den starkast bebyggda delen av Byn och de öfriga nider närmare belägne Byn än Åsbacka fallet (21-BOJ-373:25f).

Främst i mitten och slutet av 1800-talet verkar köp och försäljning av mark och vattenrätter vid forsar i Galván och Rösteån ha blivit betydelsefullt. År 1900 köpte t ex Anders Persson av handlanden Gabriel

Fig. 158. Röste gamla kvarn till höger med gaveln hitåt, rödfärgad 2,5 våningar hög byggnad. Bakom kvarnen syns Kvarngården. På bilden även bron med stenvalvet (Bollnäs 2:1). Foto före 1926.

Fig. 159. Till vänster på bilden syns gamla bron med stenvalvet (Bollnäs 2:1). Mitt i bilden med gavel hitåt är Röste kvarn, 1,5 våning hög. Isbanan spolades med sjävtryck från ån. Det ser ut som om det pågår en bandymatch. Foto efter 1926.

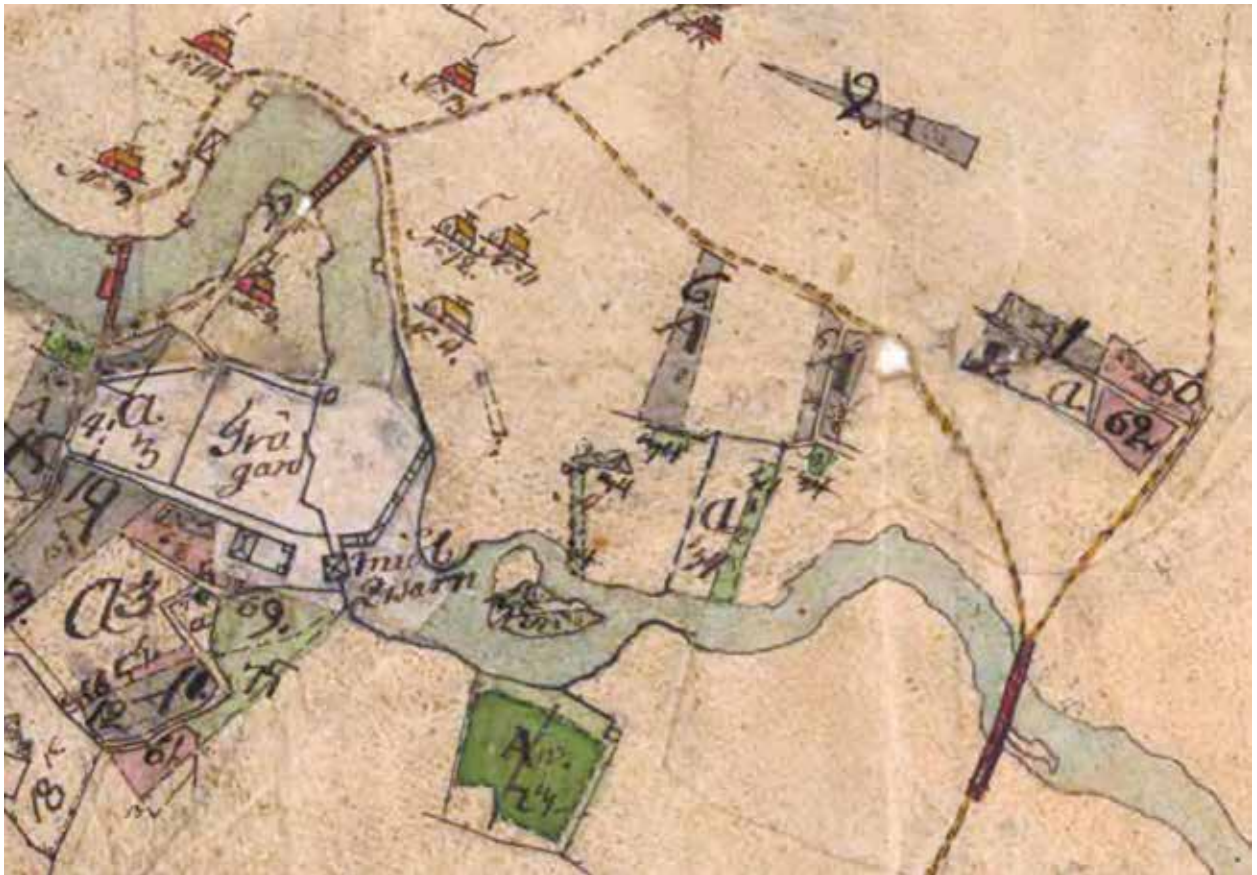

Fig. 161. Del av karta 1753 (21-BOJ-21) över de centrala delarna av Röste by. Mitt i bilden är "Miöl Quarn", med en damm (130H och 131H). Längre nedströms finns landsvägsbron (Bollnäs 235:1). Det här är den äldsta kartan som visar Röste kvarn och dammen. Just detta år, 1753, hade Röste tullmjölkvarn byggts.

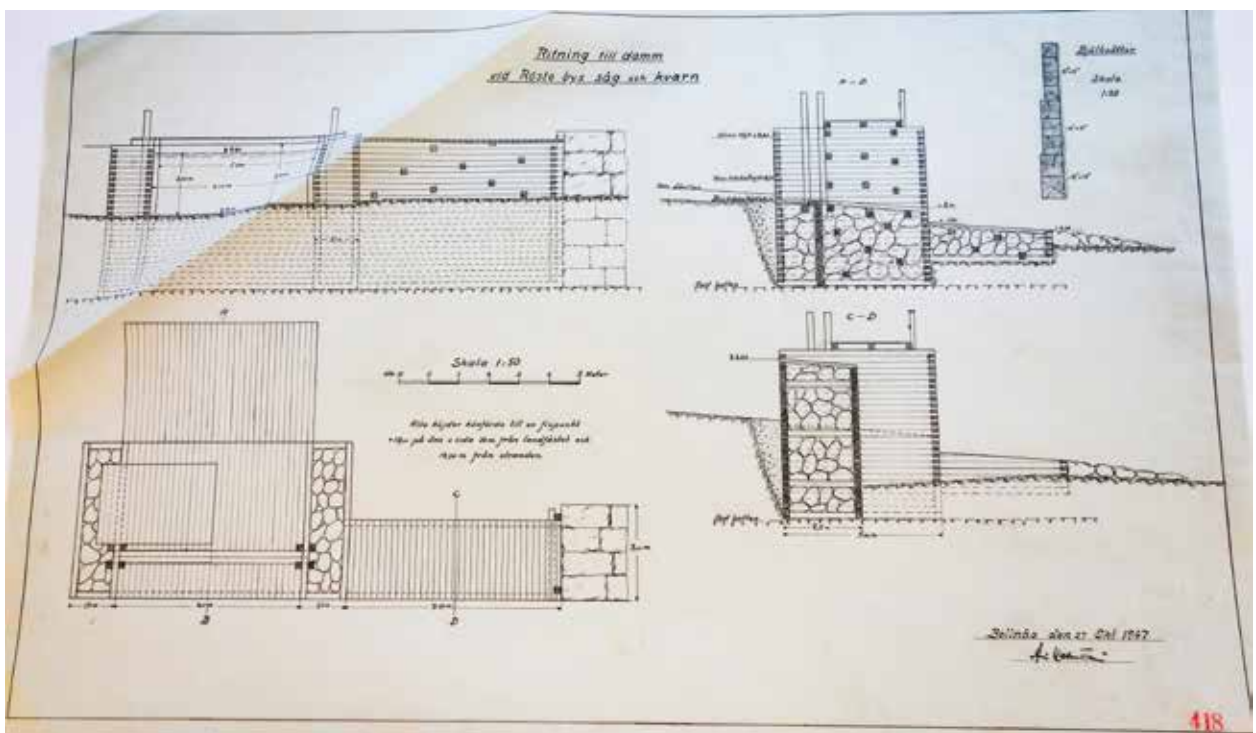

Fig. 162. Ritning till damm vid Röste bys såg och kvarn. Ljusnans Flottningsförening. Landsarkivet, akt 418.

jan, men omtalas i jordeboken 1542, och på kartor från 1753. Kvarnverksamheten har varit kontinuerlig i kanske minst 400 år, fram till 1900-talets mitt. Många generationer av kvarnar och dammar har byggts och försvunnit under århundradena.

Kvarndammen har samsats med flottningens krav på genomfart genom dammen, under olika tider med antingen stensättningar eller med träkonstruktioner. Och det har tydligen fungerat. Men för ett par få år sedan revs tydligen en del av Röste kvarndamm. Det är oklart hur mycket som försvann och i vilket skick den del var som revs bort. Den bevarade delen är i utmärkt skick.

Ny kunskap om Röste kvarn har framkommit genom den arkeologiska inventeringen och kulturvärdesanalysen.

Det sammanhållande för kulturmiljön här är Röste kvarnplats med dammen. Lämningarna ger idag ett bestående intryck. De sammantagna lämningarna för Röste ges höga poäng för alla värderingstyper, och mycket bygger på kvarndammen.

Röste kvarn med damm har ett högt värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta eftersom den inte nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Kunskapsvärdet är högt, eftersom kvarnplatsen kan ha varit densamma i minst 550 år. Upplevelsevärdet är måttligt.

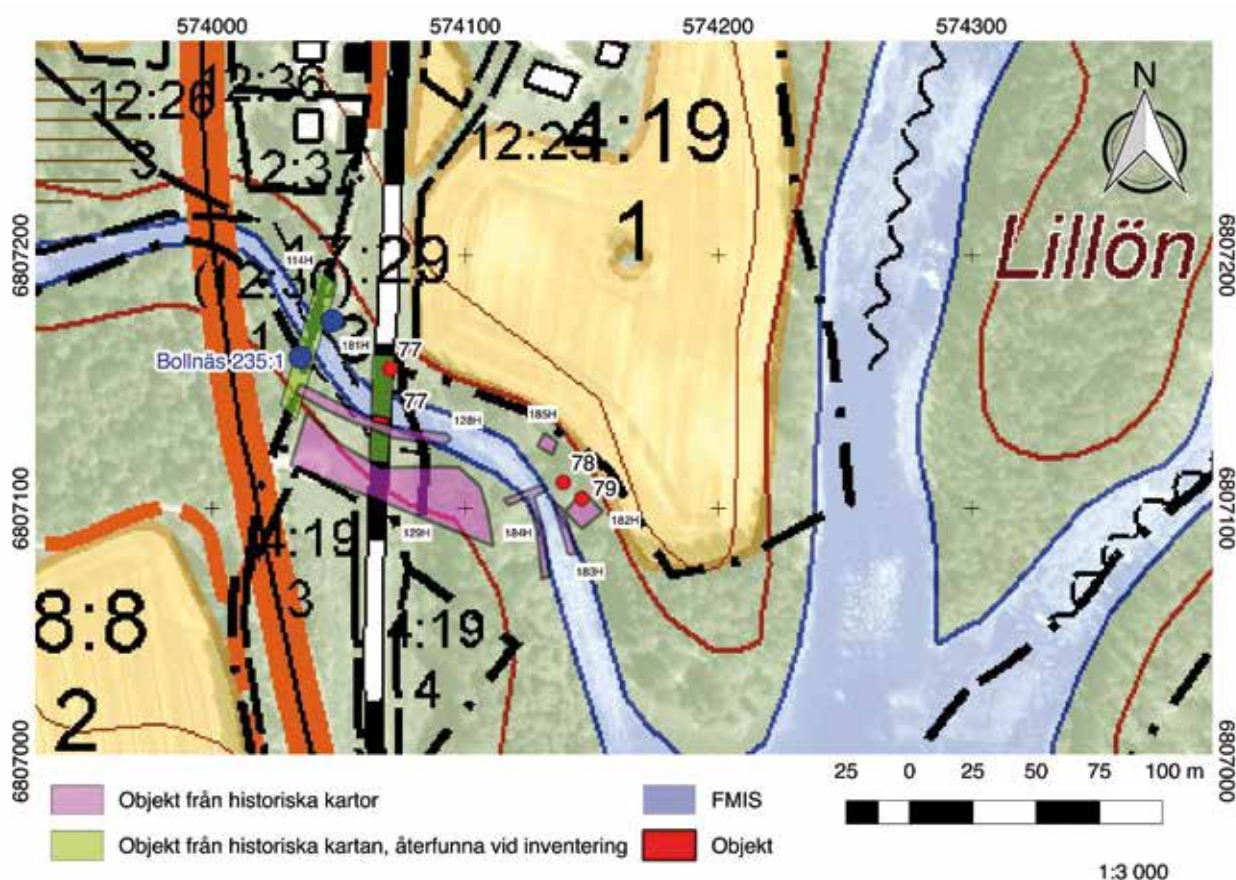

Fig. 163. Karta 21 för Galvån–Rösteån med objekt från historiska kartor, återfunna och icke återfunna samt nyfunna objekt. Området där Galvån rinner ut i Ljusnan. På kartan finns många olika byggnader som inte återfunnits, men även linsänke, flottningsanläggning och broar.

Objekt 78. Husgrund, historisk tid. Enligt vattenkarta från 1899 (21-BOJ-614) fanns här en byggnad i slänten intill ån. Enstaka grundstenar kan kännas i slänten. Grunden i sin helhet har inte återfunnits, men platsen överensstämmer med byggnad från historisk karta (182H). Byggnaden fanns kvar 1912, 1919 och 1936 (21-BOJ-AVS1428, fig. 164, 21-BOJ-AVS1429, fig. 167, V8-30:39, fig. 168).

Objekt 79. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) och vattenkarta 1899 (21-BOJ-614) fanns här en byggnad i slänten på åns N strand. Ett tiotal stenar kan kännas i slänten. Grunden i sin helhet har inte återfunnits, men platsen överensstämmer med byggnad från historisk karta (182H). Byggnaden fanns kvar 1912, 1919 och 1936 (21-BOJ-AVS1428, fig. 164, 21-BOJ-AVS1429, fig. 167, V8-30:39, fig. 168).

Objekt 182H. Husgrund, historisk tid. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en byggnad i slänten på åns N strand. Byggnaden fanns kvar 1899, 1912, 1919, 1928 och 1936 (21-BOJ-614, 21-BOJ-AVS1428, fig. 164, 21-BOJ-AVS1429, fig. 167, 21-BOJ-1268, V8-30:39, fig. 168). Enstaka grundstenar kan kännas i slänten (78 och 79). Grunden i sin helhet har inte återfunnits.

Objekt 183H. Övrigt, brygga? Enligt gränsbestämningsskarta 1936 (V8-30:39) fanns här en möjlig brygga eller bro i kanten av åns NÖ sida (fig. 168). Inget kunde ses på platsen.

Objekt 184H. Bro eller flottningsanläggning. Enligt vattenkarta 1899 (21-BOJ-614) fanns en flottningsanläggning, möjligen en damm samt ledarm eller stenkista här. En damm eller bro gick rakt över ån, varifrån en ledarm eller kista går ut mitt i ån. Möjligen fanns en del av anläggningen kvar 1936 (V8-30:39, fig. 168). Inget kunde ses på platsen.

Objekt 185H. Husgrund, historisk tid. Enligt vattenkarta från 1899 (21-BOJ-614) fanns här en byggnad i slänten intill ån. Byggnaden finns kvar 1919 och 1936 (21-BOJ-AVS1429, fig. 167, V8-30:39, fig. 168). Byggnaden har inte återfunnits.

Objekt 128H. Kanal. På laga skifteskartan 1873 går en kanal parallellt med åns S strand. På S stranden ett linsänke (129H). Ett slags kanal på karta även 1912 och 1928 (21-BOJ-AVS1428, fig. 164, 21-BOJ-1268).

Objekt 129H. Textilindustri, övrig, linberedning. På laga skifteskartan 1873 (21-BOJ-373) finns ett linsänke på åns S strand. *Linsänkesplats* är kvar 1912 (21-BOJ-AVS1428, fig. 164), men har blivit avskuret av järnvägen. Linsänket var kvar 1919, men mindre yta (21-BOJ-AVS1429, fig. 167). Är inte kvar 1936 (V8-30:39) och ytan var uppdelad i enskilda fastigheter 1946 (V8-30:54). Syns ingenting på platsen idag.

Objekt 114H. Utgåar. Är samma som fornl. Bollnäs 235:1.

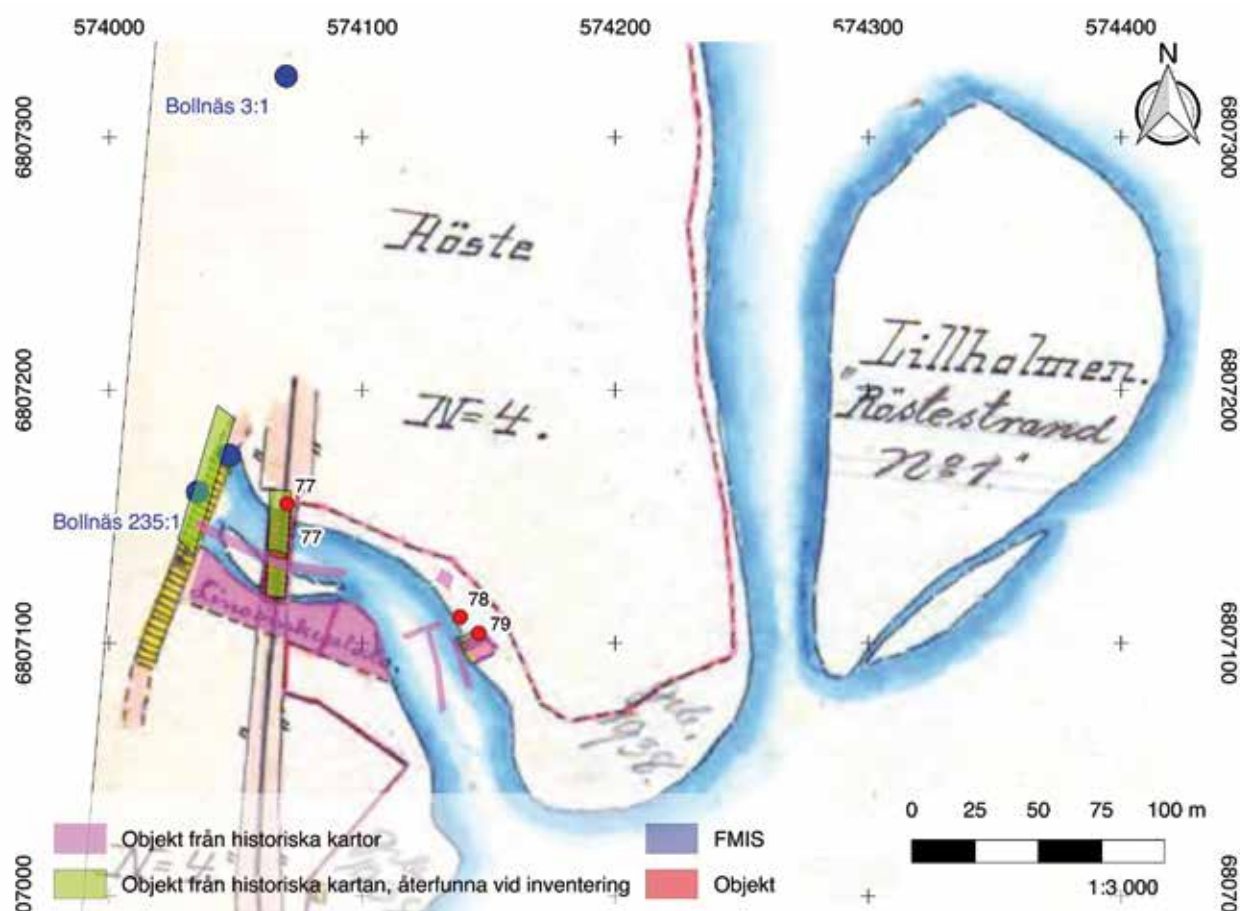

Fig. 164. Del av karta 1912 (21-BOJ-AVS1428), som visar linsänkesplatsen (129H), landsvägsbron (Bollnäs 235:1), järnvägsbron (77) och en byggnad med oklar funktion vid åkanten (79). Äldre än kartan är flottningsanläggningen (184H) och kanalen (128H).

Objekt 77. Bro. Del av brofäste till gamla landsvägsbron? 6 m lång och 2,5 m br av huggen sten. Belägen strax under vattenytan direkt under järnvägsbro på åns S sida (fig. 165).

Ingen bro på kartor 1753, 1774 eller 1873 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373), men hänvisning till kartakt 1946 (V8-30:54) där det anges att det funnits en gammal bro. Järnvägsbron byggdes före 1899 (21-BOJ-614), och då försvann de flesta spåren efter en eventuell gammal bro på samma plats.

Fig. 165. Fundament av huggen sten ligger på botten av ån under järnvägsbron (77).

Objekt 181H. Bro, brofäste. Ingår i objekt 77.

Bollnäs 235:1. Bro. Brofästen på var sin sida om å, vart och ett 6 x 6 m stora och 4 m höga, av tuktade kallmurade gråstenar (fig. 166). Till det N fästet ansluter en del av gamla landsvägen, 15 m lång, till det S fästet en 30 m lång del.

Landsvägen har troligen haft samma läge åtminstone sedan 1753 (21-BOJ-21, fig. 161, 21-BOJ-49). År 1946 anges att den nya landsvägsbron för *Inre Norrlandsvägen* var under byggnation, strax uppströms gamla bron (V8-30:54).

Fig. 166. Norra brofästet till gamla landsvägsbron, av huggen kallmurad sten (Bollnäs 235:1).

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till objekt 77 och 181H, bro
Dokumentvärde	2	
Kvalitet	2	Huggen sten
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	1	
Tillgänglighet	1	
Upplevelsevärde	1	
Speciella förhållanden		
Summa	13 (av 33)	

Fundamentet har ett ringa värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är borta eftersom den inte nyttjas för sitt ursprungliga ändamål. Kunskapsvärdet är lågt, och det är oklart vad detta är för fundament. Kan det vara från en äldre bro? Upplevelsevärdet är ringa.

Värderingstyp	Värdering	Kommentar till Bollnäs 235:1, bro
Dokumentvärde	4	Gedigen stensättning
Kvalitet	4	Huggen sten
Sällsynthet	3	
Representativitet	3	
Pedagogiskt värde/miljö	2	
Tillgänglighet	3	Gångbro
Upplevelsevärde	3	
Speciella förhållanden		
Summa	22 (av 33)	

Fundamentet har ett värde för kulturmiljön. Bruksvärdet är delvis kvar eftersom bron fortsatt är en bro, om än inte för trafik så för gående och nyttjas därför delvis för sitt ursprungliga ändamål. Kunskapsvärdet är måttligt, och upplevelsevärdet är måttligt.

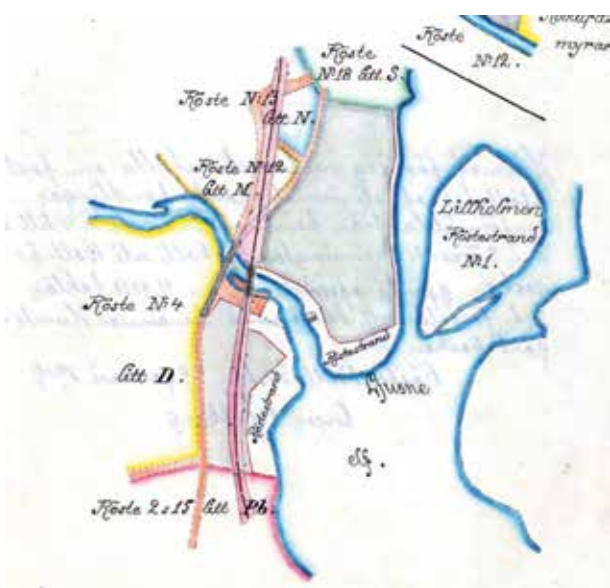

Fig. 167. Karta 1919 som visar Galvåns utlopp i Ljusnan (21-BOJ-AVS1429). Linsänket (129H) och byggnaden (79) är kvar.

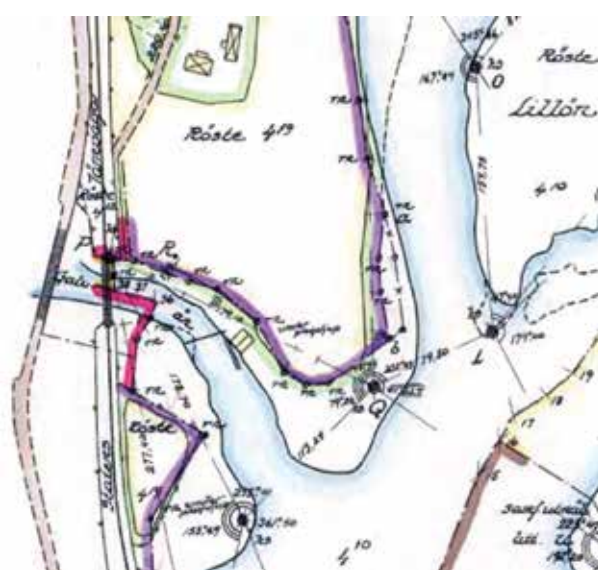

Fig. 168. Del av gränsbestämningsskarta 1936 (V8-30:39). Byggnaderna (79, 182H och 185H) är kvar. En slags brygga eller ledarm i ån (183H) framför byggnaden.

Sammanfattande resultat

Den 12 kilometer långa Galvån–Rösteån, från utloppet ur Galvsjön till ån rinner ut i Ljusnan, har hösten 2016 inventerats beträffande kulturmiljöer, och dessa kulturmiljöobjekt har sedan värderats. Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria AB utförde inventeringen på uppdrag av Länsstyrelsen Gävleborg. Inventeringens resultat ligger till grund för Länsstyrelsens prioriteringar i samband med åtgärder i vattendraget.

Inför utredningen granskades historiska kartor från tidigt 1700-tal till 1950-talet. Delar av arkivmaterialet tillhörande Ljusnans Flottningsförening vid Landsarkivet i Härnösand gick igenom.

Området ligger mellan 70 och 172 meter över havet och största terränglutningen finns i sträckans övre

2/3, med hela 95 av de 100 metrarna.

Flottningen längs Galvån torde ha startat samtidigt som den i huvudvattendraget Ljusnan, dvs under 1850-talet. Stora investeringar gjordes i strömrensningsåtgärder och förstärkning av flottleden genom flottningsrännor av trä samt skoningar och kistor av sten. Flottningen i Ljusnan lades ned 1968.

Troligen sedan medeltiden har vattendraget använts som kraftkälla för drift av skvaltkvarnar, hjulkvarnar, linberedningsverk och från tidigt 1900 även för kraftstationer. Äldsta kända belägg för kvarnar i ån är från Jordeboken 1540.

Framförallt under 1850- och 1860-talet växer småindustrier fram längs Galvån, nämligen tre järnbruk och minst fem sågar. Livslängden på järnbruken var kortvarig, eftersom de drabbades av den stora bruks-

döden, medan något av sågverken överlevde till in på 1970-talet.

Inom själva inventeringsområdet fanns före utredningen två fyndplatser för trindyxor (Bollnäs 327:1 och 328:1), en bebyggelselämning med husgrund och stenvalvkällare (Arbrå 154:1), uppgift om Gammel-Andersas föbod (Bollnäs 331:1), småindustriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1), ett sågverk (Bollnäs 436:1), en bro med stenvalv (Bollnäs 2:1) och en gammal landsvägsbro (Bollnäs 235:1).

Vid utredningen noterades 194 lämningar, varav 87 stycken i synliga spår och 107 stycken endast som uppgifter på historiska kartor, där spåren inte syns idag. I tabell 1 beskrivs samtliga objekt. Objekten finns på 21 delkartor i rapporten. Vid utredningen noterades följande kategorier lämningar som fanns i synliga spår i fält:

Bro	8
Dammvall, kvarn	1
Dammvall	13
Flottningsanl. järnspel	2
Flottningsanl. kanal	2
Flottningsanl. ränna	5
Flottningsanl. stenkista	4
Flottningsanl. strandskoning	28
Flottningsanl. styrkista	1
Flottningsanl. varpring	3
Flottningsanl. vattenledare	1
Flottningsanl. övrig + bäckflottn.	2
Färdväg, stig	1
Gränsmärke	2
Hammare/smedja	1
Husgrund	4
Hägnad, stenmur	1
Kanal	2
Kemisk industri, tjärdal	2
Kraftstation	1
Kvarn	1
Slaggområde	1
Träindustri, sågverk	1
Övriga, stödmur, terrasskant, tvättplats, sopområde, stensatt kant, brygga	6

Vid utredningen noterades följande kategorier lämningar som fanns på historiska kartor mellan 1728 och 1957, men som inte kunde återfinnas i fält:

Bro	8
Brott/täkt, torvtäkt/myrtag	5
Fast fiske, ålhus	2
Husgrunder	75
Flottningsanläggningar	5
Kvarn	3
Textilindustri, linsänken	6

Längs ån var vanligaste lämningstypen flottningsanläggningar (järnspel, kanaler, rännor, stenkistor, strandskoningar, styrkista, varpringar, vattenledare och bäckflottning), där strandskoningar med mycket huggen sten den absolut vanligaste lämningen. Vi anser att många av strandskoningarna med huggen sten kan vara tillkomna 1957 då flottrensningsskator visar hur ån planerades för stora rensningar. Troligen beställdes sten från nåt stenhuggeri, för vi såg inga spår av den mängden stenhuggning som skulle behövt skett intill ån. Strandskoningar med natursten finns också, vilka kan vara från ett tidigare skede av förstärkning för flottleden.

Många broar och dammvallar fanns kvar, men endast enstaka som man kan passera torrskodd över ån på. De flesta enbart som brofästen i respektive strandkant.

Längs ån noterades även en hammare/smedja eller hammarområde, en kraftstation och ett sågverk som inte tidigare var kända.

Bland de uppgifter som hämtades från historiska kartor syntes att många tidigare byggnader legat nära ån, eller i ån, men är inte kvar längre. Åstränderna har även använts för linsänkesplatser och den torv som bildats i åns närhet har tagits tillvara i torvtäkter eller myrjordstag.

Lämningarnas tidsmässiga spridning, om man inkluderar de lämningar som fanns kända i FMIS, är kanske 7500 f. Kr till 1950-talet, d v s nära 9500 år.

Administrativa uppgifter

Län:	Gävleborg
Landskap:	Hälsingland
Kommun:	Bollnäs och Ovanåker
Socken:	Alfta, Arbrå och Bollnäs
Fastigheter:	Många i Gäddvik (Alfta), Koldemo (Arbrå) och Röste (Bollnäs)
Projekt:	Galvån–Rösteån, inventering och värdering av kulturmiljöer
Länsstyrelsens dnr:	436-1909-16
Kända fornlämningar berörda av projektet:	Arbrå 154:1, Bollnäs 2:1, 172:1, 235:1, 327:1, 328:1, 331:1 och 436:1
Projektledare:	Elise Hovanta
Fältarbete:	Elise Hovanta & Niklas Groop
Kartbearbetning:	Niklas Groop
Inventering i fält:	160822–160824, 161102
Fältarbetstid:	64 timmar
Utredningsområde:	ca 50 hektar
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs
Dokumentationsmat.:	Digitala foton, fältanteckningar m m finns tillsvidade: Stigfinnaren Arkeologi och kulturhistoria AB

Referenser

Muntliga uppgifter

Henrik Lang, Bollnäs (uppgifter om småindustrierna Nyfors, Lillmarksholm, Åsbacka, Bergfors och Holmo samt bildmaterial)
Sven-Olov Bolins, Röste (uppgifter och foton om Röste kvarn)

Internet

- Fornminnesregistret (FMIS) www.fmis.raa.se/cocon/fornsok/search-html
- Antikvarisk bedömning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar http://www.fmis.raa.se/help/FlashHelp/MiniFMIS.htm#Antikvarisk_bed_mning.htm
- Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet <http://www.bebyggelseregistret.raa.se>
- Statens Historiska Museum, sök i samlingarna <http://mis.historiska.se/mis/sok/start.asp>

- Skogsstyrelsen, Skog & Historia (S&H) <http://minasidor.skogsstyrelsen.se/skogensparlor/>
- Språk-, Ortnamns- och Folkminnesarkivet (SOFI), Uppsala http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cd-web/phpform/gvl1.php Sökorden: Bergfors, Galvån, Holmo, Lillmarksholm, Nyfors, Röste, Rösteån, Åsbacka
- Om limstampar: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=99&artikel=5759712>
- Trafikverket <http://www.trafikverket.se/resa-och-trafik/jarnvag/Sveriges-jarnvagsnat/>
- Landsarkivet Härnösand http://arkivcentrumnord.se/skogensarkiv/flottning_text.html
- Information om vattenkraftverk i Sverige vattenkraft.info
- Wikipedia <https://sv.wikipedia.org/wiki/Flottning>

Arkiv

- Ljusnans Flottningsförenings arkiv 1821–1981, Landsarkivet i Härnösand (LA). Enskilt arkiv EA:38. JIa: volym 52–53, 142, 182–186. JIb: volym nr 238–271. JIc: volym 30, 40, 45, 53. JIe: volym 30–31, 40, 43. KI: volym 14–18. Många olika handlingar, kartor, register samt några fotografier.

- Antikvariskt Topografiska Arkivet (ATA), Stockholm: Bollnäs socken dnr. 2062/24, 817/29.

- Arkiv Digital. Husförhörlängder

Bollnäs socken: A1:19b (1851–1855), A1:20b (1856–1861), A1:21b (1861–1865), A1:22b (1866–1870), A1:23b (1871–1875), A1:24c (1876–1880), A1:25c1 (1881–1885), A1:26c (1886–1890), A1:27c1 (1891–1895, Alla:3 (1896–1906), Alla:9a (1906–1921), Alla:16 (1921–1929).

Arbrå socken: A1:16b (1861–1865), A1:17b (1866–1871), A1:18b (1871–1876), A1:19b (1877–1880), A1:20a (1880–1885), A1:21a (1885–1889), A1:22b (1890–1894).

- Lantmäteriets historiska kartor på internet www.historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html
Generalstabskarta Alfta J243-19-1 1915
Ekonomisk karta 15G Bollnäs 1f Holmo 1955
Ekonomisk karta 15G Bollnäs 1g Röste 1955
Ekonomisk karta 15G Bollnäs 2e Stensberget 1955
Ekonomisk karta 15G Bollnäs 2f Gåsbo 1955

Arbrå socken

Koldemo

V3-11:1

V3-11:4

Geografisk avritn.1728

Laga skifte 1893

21-ARB-157	Laga skifte	1896	21-BOJ-614	Vattenåtgärd	1899
21-ARB-287	Hemmansklyvn.	1909	21-BOJ-AVS1416	Avsöndring	1900
21-ARB-AVS317	Jordavsöndring	1926	21-BOJ-622	Hemmansklyvn.	1902
Bollnäs socken	Sockenkartor		21-BOJ-626	Hemmansklyvn.	1902
			21-BOJ-705	Hemmansklyvn.	1905
			V8-30:20	Samf.hetsdeln.	1907
			21-BOJ-AVS1448	Avsöndring	1907
V8-1:1	Geografisk avritning	1650-tal?	21-BOJ-AVS1417	Avsöndring	1907
V8-1:5	Gränsbestämning	1753	21-BOJ-AVS1485	Avsöndring	1910
Röste			21-BOJ-AVS1428	Avsöndring	1912
			21-BOJ-951	Laga skifte	1913
			21-BOJ-AVS1429	Avsöndring	1919
			21-BOJ-1096	Ägostyckning	1920
V8-30:1	Avmätning	1753	21-BOJ-1101	Klyvning	1921
21-BOJ-21	Beskrivning, karta	1753	21-BOJ-1102	Klyvning	1921
21-BOJ-20	Beskrivning, karta	1759	21-BOJ-1151	Ägostyckning	1924
V8-30:2	Storskitte	1774	21-BOJ-1152	Ägostyckning	1924
21-BOJ-49	Delning	1774	21-BOJ-1168	Hemmansklyvn.	1925
21-BOJ-63	Delning	1777	21-BOJ-1268	Avstyckning	1928
21-BOJ-64	Hemäodelning	1780	V8-30:30	Gränsbestämn.	1936
21-BOJ-200	Hemmansklyvning	1835	V8-30:31	Gränsbestämn.	1936
V8-30:9	Laga skifte	1863	V8-30:51	Gränsbestämn.	1945
21-BOJ-365	Delning	1873	V8-30:54	Gränsbestämn.	1946
21-BOJ-373	Laga skifte	1873	V8-30:54b	Gränsbestämn.	1946
21-BOJ-412	Hemmansklyvn.	1878			
21-BOJ-527	Hemmansklyvn.	1892			
21-BOJ-540	Vattenåtgärd	1892			
21-BOJ-594	Vattenåtgärd	1898			

Otryckt

Rydén, Rolf. 1996. Manus till fornlämningsöversikt över Gävleborgs län. Riksantikvarieämbetet.

Litteratur

- Arbrå. Industri- och samhällshistoria. 1992.
- Berg Nilsson, Lena & Nilsson, Ola. 2015. *Kulturbeskrivningarna i kring Sofieholms kraftverk*. Arkeologisk utredning steg 1 inom fastigheterna Fegärde 14:1, Örange 13:1, 14:1 och 15:1, Njutångers socken, Hudiksvalls kommun, Gävleborgs län, 2015. Landskapsarkeologerna rapport 2015:19.
- Boije, Margareta. 2000. *Flottningslämningar i Mellanljusnan - en kulturbeskrivning mellan Laforsen och Järsö kyrka*.
- Bringeus, Nils-Arvid. 1961. *Sockenbeskrivningar från Hälsingland 1790–1791*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi XXXVII.
- Brunnström, Lasse & Spade, Bengt. 1995. *Elektriska vattenkraftverk. Kulturbeskrivningarna i kring Sofieholms kraftverk 1891–1950*.
- Dellbeck, Johan; Gagne, Carl-Magnus; Ljånes, Katarina och Åsenius, Henric. 1998. *Fluågan–Kilån. Inventering med förslag till bevarande vård och information*. Bollnäs kommun, Hälsingland. Länsmuseum Gävleborg rapport 1998:27.
- Hovanta, Elise. 2016. Verktyg leder bosättarna. *Gästriklands Tidning nr 44 2016*.
- Malm, Göran. 2003. Spiksmidjan vid Nyfors i Galvån. *Släktbiten nr 2 2003. Forskarföreningen Släkt & Bygd i Bollnäs*.
- Persson, Cecilia. 1997. *Flottningslämningar i Öre älv – En norrländsk skogsälv*. Otryckt C-uppsats SLU.
- Roslund-Forenius, Ylva. 2003. *Flottningslämningar i Testeboån - en kulturbeskrivning*. Länsstyrelsen Gävleborg rapport 2003:10.
- Spade, Bengt. 1999. *De svenska vattenkraftverken - teknik under 100 år*.
- Ståhle, Carl-Ivar (red.). 1960. *Rannsakingar efter antikviteter*. Band I. Häfte I. Uppland, Västmanland, Dalarna, Norrland, Finland. Kungliga Vitterhets-, Historie- och Antikvitets Akademien.
- Wahlberg, Mats (red.) 2016. *Svenskt ortnamnslexikon*.
- Wedin, Maud. 2002. *Den skogsfinska kolonisationen i Alfta, Bollnäs och Hanebo*.
- Wedin, Maud. 2007. *Den skogsfinska kolonisationen i Norrland*.
- Widmark, Dag. 2002. *Småskalig vattenkraft och kulturmiljövård*. PM 2002:6, Riksantikvarieämbetet.

Tabell 1. Objekttabell, Galvån. Inventering av kulturlämningar hösten 2016. Koordinaterna i Sweref99 TM.

Obj. nr/ RAA-nr	Koordinater	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker ut- bredning
1	566337 6812853	Dammvall	Kvarndamm? Stenkonstruktion på vardera sidan av Galvån, delvis nedrasad i ån. Huggna stenar, 0,7–1,2 m l, 0,6 m tj och 0,7 m br, kallmurad i intill 4 skikt, ca 8 m l på åns S sida (NV–SÖ). Inga synliga bornål förutom där det sitter förankringsjärn med diam 25 mm. Anlagd i moränbacke. Delvis övermossad och beväxt av en 50–60-årig björk. Stenkonstruktionen på åns N sida är ca 10 m l, 2 m h och ansluter till moränslätt i N. Dess Ö sida är delvis nedrasad i ån. Huggna stenar, 0,5–1,2 m st. Stenarna tycks ha huggen utsida och rå insida och lagda som i skalmur. I botten av konstruktionen finns en trästomme. Några stenar har urhuggna fyrkantiga hål, och någon har varit sammanfogad med järnband. Delvis övermossad och beväxt av yngre björkar och granar. På karta över flottleden 1955 anges dammen som "gammal" (LA akt 1431) och anges som "Dammen" på flottledskarta 1957 (LA akt 205). I anslutning till dammen tycks länsar eller ledarlar leda in timret mitt under dammen enl. kartorna. Dammen kan vara från den första flottningsepoken.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
2	566424 6812843	Dammvall	Dammvall eller ledarm, ca 40 m l (N–S), 1 m h och 0,7–1,3 m br, av 0,2–0,6 m st stenar. Stenarna är delvis huggna. Dammvallen ansluter i SV till moränbacke på åns S sida och i N mot en punkt mitt i Galvån. På vallens N ände är en synlig del av en jämbalk som sitter fast i huggen sten. Närmast ån är vallen överfylld av sten från årensningen. Övermossad och beväxt av halvstora granar. Dammvallen överensstämmer med vall eller ledarm på karta från 1892 (V3-11:4), och ansluter där i den N änden till en byggnad (160H) mitt i ån. Finns inte med på flottledskarta 1955 (LA akt 1431), men finns på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Två ledarlar tycks leda in timret i, genom eller under byggnaden.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
3	V) 566510 6812848 S) 566652 6812729	Flottningsanläggning	Flottningsrännan. Synlig i några kortare stråk, 27–45 m l, som ränna i urplockad moränmark, ca 3 m bred och 0,3–0,4 m djup. Stenvallar intill 2 m br på sidan av rännan. Möjlig rest av träränna i mitten, bestående av förmultnade långsgående stockar och parvis liggande stödstenar, 0,4 m st. I östra änden har funnits ett ev skirbord vid forsnacke, men inget trä kvar. Stockarna i rännan är mossbevuxna. Flottningsrännan redovisas på karta från 1893 (V3-11:4), som en 920 m l konstruktion (Ö–V) ledande över såväl mark som i å. Rännan finns även på karta från 1926 (21-ARB-AVS317). Rännan försvunnen före 1955, eftersom den inte finns på flottledskarta (LA akt 1431 och 205) utan anges där som "gammal flottningsränna".	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja, delvis	Ja, delvis
4	566589 6812829	Dammvall	Dammvall, halvbågeformad stenkonstruktion, ca 30 m l och intill 3 m br. Vallens består av flera lager av huggna och borrarade stenar, löst liggande, 0,2–1,5 m st. Innehåller järnbeslag. Det är en höjdskillnad på 2 m i området. Belägen Ö om stenröjd moränplatta. Övermossad och beväxt av lövsly. Dammen finns inte på laga skiffescharta 1893 (V3-11:4). På karta över flottleden 1955 anges dammen som "gammal" (LA akt 1431) men finns även kvar 1957 på flottledskarta (LA akt 205) och sträckte sig då även till åns N sida. Troligen bortrensad i själva åfåran redan före 1957, men lämnad kvar på fastmarken S om ån.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
5	N) 566631 6812820 S) 566628 6812798	Bro	Brofästet på vardera sidan av ån. På S sidan ligger i ett 6 m br (NV–SÖ) stråk av 3 synliga stockar vinkelrätt mot Galvån och en längsmad, delvis täckt av sand. Till delar förstörd av sentida koja. På N sidan en 7–8 m l kantstock med 0,3–0,4 m l handsmidda järnspikar. Stenkista av 0,2 m st plockad sten finns bakom stockarna. Belägen i strandkanten på vardera sidan av ån. Delvis övermossad. På laga skiffeschartan 1893 (V3-11:4) är en 20 m l (Ö–V) bro med våganslutning här. Finns inte på flottledskarta 1955 (LA akt 1431), men finns på flottledskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

6	566683 6812646	Flottningsanläggning	Ränna, synlig som 2 parallella stenvallar av natursten, ca 27 m l (NV-SÖ) med 7 m mellanrum. Den NO vallen är 0,5–3 m br och 1–1,5 m h, av 0,2–1 m st stenar. Synlig stock längsmed och under vallen. Avslutas i SÖ i spets, ansluter i V till moränmark. Den SV vallen har betydligt färre stenar och är ca 1 m br och 0,7 m h. Synlig stock under vallens V del i dess längdriktning. Flottningsrännan skärmar av från mer strömmande vatten. Rännan överensstämmer med åns bredd och läge såsom den var 1893 (V3-11:4). Ev en av de äldre stenrännorna från den tidigare flottningsiden och årensningen, eftersom den inte innehåller någon huggen sten.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
7	566680 6812601	Husgrund, historisk tid	Husgrund, med ett 2,5 x 2,5 m st och 0,2–0,3 m h spismursröse, övermossat och beväxt av en gran och en björk. Belägen i hagmark. Spisröset överensstämmer med läget i en vinkelbyggnad som finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) och flottledskarta 1957 (LA akt 205) och som kan ha med aktiviteterna vid Nyfors spikfabrik att göra, även om just denna byggnad ligger strax utanför fastigheten för Nyfors.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
8	566731 6812587	Husgrund, historisk tid	Husgrund, ca 12 x 7 m st (NV-SÖ) med 2 spisrösen i grundens NV och SÖ delar. Spisrösen är 3 m diam och 1,2 m h och innehåller tegelflis och belägna med 1,5 m mellanrum. Invid de båda spisrösen är 2 stycken 2 x 4 m l och 0,4 m dj gropar, möjligen källare. I NV hörnet är grunden 2-skiktad och kallmurad. Överväxt av mossa och beväxt av lövsly och enstaka större björkar. Belägen ca 12 m SV om å på en plan moränterrass. Byggnaden finns, 16,5 x 9,5 m st (NV-SÖ), på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) men inte på flottledskarta 1957 (LA akt 205), men en vinkelbyggnad finns i närheten men inte på exakt samma plats (objekt 166H). Enligt uppgift kan detta ha varit Nyfors herrgård, vilken sedan flyttades till Arbrå som kommunärbostad. Emedan Nyfors spikfabrik startade 1859, kan möjligen herrgården vara byggd samtidigt.	Fornlämning	Nej	Nej
9	566762 6812565	Hammar/smedja Hammarområde	Grund efter hammare, smedja eller spikfabrik, bestående av flera vinklade stenrader bildande en större "bassäng" med kanal åt Galván i SÖ och möjligt igenrasat inlopp i N hörnet. Inget synligt stenvall i inloppet. Ytan med grundstenarna är 30 x 24 m (NV-SÖ). Grunden består av intill 3 skikt av 0,1–1,5 m st stenar. Tegel finns i SV stengrundens V hörn, möjligen en igenrasad tegelvägg. Kanalen är intill 1,7 m h, med inklade stockar i NO väggen. Stockarna är planblade och sågade i änden. Kanalen (NV-SÖ) avslutas mot vattnet i SÖ. En av kanalväggarna ansluter till ett stenfundament inne i bassängen: 2,5 x 2,5 m st, 1,5 m h och bestående av 1,3 m st 0,6 m h stenar. Stenfundamentet är beväxt av sly. Hela ytan är belägen i en svacka i terrängen intill och SV om å och beväxt av 100-åriga granar. I anslutning till spikfabrikens S hörn finns objekt 10, slagghögar. En byggnad (objekt 167H) 17 x 14 m st (NV-SÖ) finns på samma plats belägen halvögs ute i ån, på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4). En mindre byggnad finns på samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205), ansluten till en kanal. Kopparlagare Mårten Collin i Söderhamn fick 1856 privilegium att anlägga två hamrar för smältning och smide av gammal kopparslag. Spikfabriken Nyfors anlades vid Galván 1859. År 1860 såldes fabriken för 10000 riksdaler till intressenter i Arbrå, och de startade även ämnes- och stångjärnshärd med hammare invid kopparhammaren. Det lades ned 1868, fram till 1877 när det startade upp igen, men lades ned igen 1879.	Fornlämning	Nej	Nej
10	566780 6812542	Hammarområde	Slagghögar. Flera samlingar av slagghögar inom en oregelbunden yta, 25 x 16 m st (Ö-V) belägen som en kran kring en sänka i SV. Innehåller vad som verkar flera varianter av slagg, där en del ser ut som blåtslagg, annat som masugnsslagg. I lagren även enstaka järnbitar. Beläget strax S om ruin efter hammare, smedja eller spikfabrik på en plan moränmark. Beväxt av stora granar, halvstora björkar och lövsly. Har möjligen anknytning till objekt 9, och är möjligen slagg från kopparsmältningen eller spikfabriken. Bra läge annars för järnframställningsplats.	Fornlämning	Nej	Ja

11	566833 6812428	Gränsmärke	Gränsmärke, rundat, 2 m diam och 0,8 m h, och med en 0,4 m h, 0,45 m l och 0,15 m br vise (NV-SÖ). Beläget på ö eller halvö i moränmark i befintlig gräns. Övermossat. Gränsmärket är möjligen det gränse som 1728 kallas "Gröntufva" (V3-11:1, V8-1:1). Röset finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) och beskrivs "Öfre eller Stora Gröntufva ... ett stort rör... Tvenne mindre holmar i Galfån, å hvilka stora rösen af ålder blifvit nedlagda". Gränsmärket återfinns även på karta från 1926 (21-ARB-AVS317) och markerar gränsen mellan Alfa, Bollnäs och Arbrå socknar.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
12	567216 6812380	Kemisk industri	Tjärdal, påronformad grop, 4 m st och 1,5 m dj. Öppning mot än i NÖ. Tunngropen framför tjärdalen är 1,5 m diam och 1 m dj. Beväxt av 4 halvstora granar, 2 tallar och 2 stycken 70-80-åriga björkar. Belägen i NÖ-sluttande moränmark ca 8 m S om å.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
13	567229 6812390	Flottningsanläggning	Strandskoning av delvis av sand och grus översvallade stockar liggandes längs en 46 m l sträcka längs efter åns S sida. På land ovanför strandskoningen tycks marken vara utplanad och bildar såsom en 2-4 m br stig längs ån. Flottarstig? Strandskoningen överensstämmer med åstranden som den var 1893 (V3-11:4).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
14	567438 6812378	Flottningsanläggning	Ränna. En 9 m l (Ö-V) och 2,5 m br stenrensad ränna, med upplagd, bortrensad sten på vardera sidan. Rännan har träskoning och 4-5 tvärgående stockar över rännan, såsom fack. I stockarna finns hål för sammanfogning. Rännans V inlopp är överflydd av sten från årensning. Anläggningen liknar även en ålkista? Mest troligt är att det är en rest av en flottningsränna (187H), vilken fanns kvar 1945 (V8-30:51).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
15	567505 6812376	Kemisk industri	Tjärdal, påronformad grop, 3,5 m st och 1,5 m dj med öppning åt NV ned mot å. Tunngropen framför tjärdalen är 2 x 1 m st och 0,8-1 m dj. Beväxt av ung blandskog. Belägen ca 10 m S om åkant i moränmark. Platsen låg i slutet av 1800-talet i vattensjuk mark (V3-11:4), troligen p g a uppdämning, så tjärdalen måste ha tillkommit en bit in på 1900-talet, när dammen försvunnit och vattnet sjunkit (LA flottdeskarta akt 205 fr 1957). Alternativt är tjärdalen från tiden före dämningen, d v s före 1850-talet, och har stundtals därefter varit överdämd.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
16	567618 6812288	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 22 m l (NV-SÖ), 1,2-1,6 m br och 0,8 m h, av 0,2-1,4 m st stenar. Skoningen har en rak sida mot än, mera oregelbunden sida mot fastlandet. Bakom skoningen bildas en smal ränna. Belägen på åns SV sida. Strandskoningen överensstämmer med åstranden såsom den var 1893 (V3-11:4).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
17	567791 6812197	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 125 m l (NV-SÖ), av delvis av sand och grus översvallade stockar. Stockarna har en 45° vinkel från stranden och ligger upp till 4 stockar i bredd. Belägen på åns SV strand, uppströms och nedströms en bro.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
18	567652 6812277	Flottningsanläggning	Vattenledare, ca 11 m l, av 0,5-1 m st stenar, blandat med upplagda stenar och fasta block. I ledaren finns långsgående stockar som kan var en del av konstruktionen. Ledarens NV ände är igensatt av sten från årensning. Belägen på åns NÖ strand. Ledare för att bilda en sidofåra och ev även för styra flödet förbi större fasta stenar i huvudforsen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
19	567604 6812326	Gränsmärke	Gränsmärke, rundat, 2,5 m diam och 0,5 m h, med en 0,6 m h, 0,4 m br och 0,5 m tj vise. Övermossad och belägen på ö eller halvö i blandskog. Gränsmärket finns möjligen på karta 1728 som "Gröntufva" (V3-11:1). Röset finns på laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) och beskrivs "nedre Gröntufva röset beläget å en mindre holme i Galfån, rågatan hölls hela sträckan efter gamla märken såsom gårdsgårdar och bleckningar i träden ... den s.k. nedre eller Lilla Gröntufva ... tvenne mindre holmar i Galfån, å hvilka stora rösen af ålder blifvit nedlagda ...". Mellan övre och nedre rösen går gränsen "efter midten af kungsådran". Gränsmärket finns 1945 (V3-11:4, V8-30:51) som nr "III".	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
20	567563 6812331	Flottningsanläggning	Stenkista, 10 m l (NV-SÖ) av intill 1 m st huggna stenar lagda i 2 skikt. Under kistan är en berghäll på delar av sträckan. Belägen på åns SV sida.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

21	567440 6812413	Dammvall	Dammvall, ca 12 m l (N-S), 2 m br i basen och 1 m br upptill samt 1,2 m h, mest av 0,4-0,6 m st stenar, men stenar intill 1 m st förekommer. Stenarna har inga synliga borrhål. Vallens V sida är rak, medan den Ö sidan slutar. Ansluter i N mot moränslänt, i S mot å. Beväxt av 60-70-årig gran.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
22	567343 6812380	Flottningsanläggning	Strandskoning av delvis av sand och grus översvallade stockar liggande längs en ca 35 m l sträcka längsefter åns N sida. På laga skifeskarta 1893 (V3-11:4) ligger skoningen på utsidan av en mindre ö i ån.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
23	567165 6812451	Flottningsanläggning, övrig	Bäckflottnig. Längs bäckens båda kanter är förstärkning av stockar, innmätt ca 70 m l (Ö-V), men fortsätter längre uppströms bäcken utanför utredningsområdet. Ansluter till Galvån i SÖ.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
24	566952 6812442	Dammvall	Dammvall, ca 12 m l (NV-SÖ), 3,5 m br och 1,2 m h, av sten. Övermossad. Övergår i NV i moränmark och avslutas i SÖ i åkant. Belägen vinkelrätt mot å. Ingen damm finns på några historiska kartor från 1893 och framåt (V3-11:4, LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
25	566741 6812647	Flottningsanläggning	Stensatt plattform, med delvis nedrasad kantkedja på den SV sidan. Kallmurad, 1 m h av intill 1,4 m l stenar med borrhål. S sidan bäst bevarad, 8 m l, N sidan 5-6 m l och sämre bevarad. Belägen på SV-slänt nedåt ån. Kraftigt beväxt av lövsly och unggranar. Plattformen hamnar i ånden av en tvärs över ån löpande stenkista eller damm synlig på laga skifeskartan 1893 (V3-11:4). Anläggningen finns inte 1957 på flottdskarta (LA akt 205), men bedöms kunna ha med dammen vid Nyfors spikfabrik att göra.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
26	566713 6812634	Flottningsanläggning	Stenkista, 20 m l (NV-SÖ), 1,5 m br och 0,5-0,8 m h. Kallmurad med stenar intill 1 m st. En stock sticker fram under kistans S ände. Belägen 1-3 m från åkant. N delen avslutas i naturlig morän, medan S delen avslutas i ån. Övermossad och beväxt av en 100-årig gran och lövsly. Flottningsanläggning (objekt 3 och 186H) överensstämmer just här med objekt 26. Flottningsrännan finns på laga skifeskarta 1893 (V3-11:4). Stenkistan kan vara den 55 m l ledarm som finns på flottdskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
27	566615 6812840	Övrig	Brofäste eller tvättplats. Stenröjd yta i vattnet, 2 x 1,5 m st med en 0,8 x 0,3 m st och 0,2 m h, flat sten i mitten. Stenskonig mot moränbacke i N. Stenbrygga i V 2 x 2 m st. En ca 10 m l och 1-2 m br stenröjd stig går från skogsväg ned till ån. Belägen i moränbacke. Brofästet kan motsvara den "Träkista" av oklar funktion som finns angiven på flottdskarta från 1955 (LA akt 1431) och som även finns noterad på flottdskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
28	566223 6812847	Bro	Brofästen i befintlig bro och damm. Bron har fundament av huggen sten, men med förstärkning av betong i ett mittstöv. Räckesstolpar av sten i båda ändarna, men stolpar av betong på mitten samt järnräcke. Beläget i Galvsjöns utlopp till Galvån. Dammens planerades byggas (om) 1954, då planritningar gjordes (LA akt 3120). Det är oklart om dammen byggdes om. På flottdskarta 1955 (LA akt 1431) finns dammen med "Ny damm", men 1957 (LA akt 205) finns inte dammen med, endast någon form av vattenledare (möjligen länsar) strax uppströms Galvsjöns utlopp i Galvån.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
29	567857 6812447	Flottningsanläggning	Stenkista, 10 m l och 2-2,5 m br. Har haft minst 5 stycken timrade fack av längs- och tvärgående stockar fyllda med huggen sten i storlek 0,3-1 m. Nu ligger stockar lösa. Urhuggningar och laxningar syns på stockarna. Belägen på åns SV strand.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
30	N) 568466 6811657 S) 568494 6811674	Flottningsanläggning	Järnspele till flottningen. På åns N sida ett spel med vajer, fastsatt i marken. På åns S sida en kätting fastsatt i sten.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
31	568546 6811586	Flottningsanläggning	Flottningsrännan, ca 30 m l och 2-3 m br. Ett antal tvärgående stockar finns nedgrävda i marken tvärs över rännan. Rännan är nedgrävd i moränen på åns NÖ sida. Rännan troligtvis gjord för att komma förbi stora stenar i huvudfåran. Ansluter i S till huvudfåran vid stenhög. Har detta ev varit en träränna?	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

32	568670 6811415	Flottningsanläggning	Strandskoning, 8 m l (N-S), av minst 4 stycken 1 m st och 0,6-0,7 m h huggna stenar samt flera naturstenar i rad. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
33	568746 6811310	Flottningsanläggning	Strandskoning, 34 m l, och ca 0,5 m h, av 0,5-1,5 m st stenar, vissa med borrhål och andra huggna. Stenen troligen rensad från ån. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
34	568767 6811267	Flottningsanläggning + Förtöjningsanordning	Strandskoning, ca 20 m l (NV-SÖ), bara natursten, enkelt lagda, troligen upplöskat från strömfåran. Mitt på skoningen finns en varping med kedja fastsatt. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
35	568816 6811232	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 40 m l (NV-SÖ), med delvis huggna stenar och några med borrhål. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
36	568921 6811187	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 45 m l (Ö-V) och intill 2,5 m br, av intill 4 skikt sten utan synliga borrhål, men någon är huggen. Stenarna är 0,6-1,2 m st. Fint lagda stenar i botten och mer slarvigt i övre delen. Belägen på åns N strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
37	N) 567906 6812123 S) 567890 6812115	Förtöjningsanordning	Varpringar, 2 stycken, varav en 0,1 m diam, fastsatt i en 2 m st sten på åns NÖ sida och en 0,15 m diam fastsatt i 1-1,5 m st sten på åns SV strand.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
38	568520 6811562	Flottningsanläggning	Flottningsränna, ca 40 m l och 3-3,5 m br, i befintlig bifåra förbi fors i huvudfåran. Enstaka stockar sticker ut ur marken i in- och utloppet, och fungerar som ledarlar. Utloppet i S begränsas av 5 stycken 1 m st liggandes på rad tvärs över rännan. En 4-sidig sågad stock, 4 m l, ligger i utloppet och delvis på land. Stocken har en 0,1 m st järnögla. Troligen en läns eller timmerbom.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
39	568689 6811390	Flottningsanläggning	Stenkista, 7,5 m l (NV-SÖ) och 3,5 m br av 0,2-0,8 m st stenar lagda i två skikt. I kistan någon tvärgående stock från stranden och ut i forsen. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
40	568720 6811350	Flottningsanläggning	Strandskoning, 6 m l (NV-SÖ), av 5 stycken 1-1,5 m st stenar, ej huggna. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
41	568737 6811313	Flottningsanläggning	Strandskoning, 17 m l (NV-SÖ), av delvis huggna stenar med enstaka borrhål. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
42	5687771 6811256	Flottningsanläggning	Strandskoning, 9 m l (NV-SÖ). Enstaka huggna stenar och enstaka med borrhål. I SÖ änden en fastsatt vajer, ca 24 mm tj. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
43	568826 6811214	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 30 m l, ställvis lagd i 2 skikt, av huggna stenar och enstaka med borrhål. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
44	568947 6811154	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 17 m l (NV-SÖ), av 1-1,5 m st stenar, lagda i intill 3 skikt. Stenarna är huggna och enstaka har borrhål. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
45	568995 6811095	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 55 m l (NV-SÖ), av huggna stenar men inga synliga borrhål. En kätting sitter i skoningens NV ände. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

46	568996 6811109	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 40 m l (NV-SÖ), av huggna stenar och enstaka med borrhål. I skoningen finns inkläde stockar med urhugg. Belägen på åns NÖ strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
47	569084 6810965	Flottningsanläggning	Strandskoning, 6 m l (NV-SÖ) av 6 naturstenar. Belägen på åns SV strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
48	569125 6810912	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 25 m l (N-S), av 1-1,5 m st stenar lagda i 2-3 skikt. Stenarna är huggna men har inga synliga borrhål. Belägen på åns V strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
49	569177 6810825	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 20 m l (N-S), av intill 1,5 m st stenar lagda i 2 skikt. Stenarna är huggna och många har borrhål. Belägen på åns Ö strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
50	569170 6810798	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 25 m l (N-S), av intill 1 m st stenar lagda i 2 skikt. Stenarna är huggna och enstaka har borrhål. Belägen på åns V strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
51	569309 6810434	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 17 m l (N-S), av huggna stenar lagda i 2-3 skikt. Enstaka stenar har borrhål. Skoningen övergår i S, S om ett stort flyttblock, i en ledarm ut i ån, där det även finns långsgående 4-4,5 m l stockar. På åns Ö sida i moränkanten är en ramp av sten, 2,5 m br och 3 m l (Ö-V) och på åns V sida några fästningsjärn. Skoningen är belägen på åns Ö strand.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
52	569320 6810443	Husgrund, historisk tid	Husgrund, 5 x 4 m st (N-S) med otydliga grundstenar. I mitten ett spisröse 2 m st och 0,4 m h. Belägen i moränbacke i beteshage ca 8 m Ö om å. Byggnaden har inte återfunnits på historiska kartor.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
53	569060 6811004	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 20 m l (NV-SÖ), av huggna stenar men inga synliga borrhål. Belägen på mindre ö på åns NÖ sida. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
54	569749 6810011	Hägnad	En vinklad stenmur, 17 x 11 m st (Ö-V) och ca 0,7 m h av intill 1 m st stenar lagda i 1-2 skikt i kallmur, bildar en mur mot moränparti i N och V. S och Ö om stenmuren är en sänka med möjligen grundstenar synliga i N och V sidorna av sänkan. Delvis övermossad och beväxt av gran och lövsly. Äldre stubbar finns i muren. Överensstämmer delvis med en 18 x 16 m st (Ö-V) byggnad (objekt 102H) från laga skifteskartan från 1873 (21-BOJ-373), som en del av industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
55	569780 6810018	Övrig	Terrasskant, 13 m l (Ö-V) och ca 0,5 m br. Belägen i S-sluttande moränmark med blandskog. Övermossad. Ingår i Bollnäs 172:1. Överensstämmer med strandkant 1957 (LA flottledskarta akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
56	N) 569701 6810023 S) 569685 6810008	Dammvall?	Möjlig dammvall bestående av 2 oregelbundna stenhögar, belägna direkt NÖ och SV om befintlig fors i klippröran med blandskog. Ingår i Bollnäs 172:1 resp 436:1. Kan vara en del av objekt 100H. På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) och flottledskarta 1957 (LA akt 205) ligger det NÖ fundamentet på åns strandkant, medan det SV överensstämmer med landfäste för bro på en ö eller halvö i ån. Bron finns även på karta 1936 (V8-30:31).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
57	569692 6810035	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 14 m l (N-S), 1,5-2 m h av 0,5-0,8 m st huggna stenar lagda i 4-5 skikt, V-sluttande samt rundad utefter åns N strandkant. Beväxt av lövsly och halvstora grannar. Dränkt under vatten på karta 1873 (21-BOJ-373). Överensstämmer med strandkant 1957 (LA flottledskarta akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

58	569717 6810051	Husgrund, historisk tid	Husgrund, synlig som grundmur, tydligast på S sidan, 3,5 m l (NÖ-SV) och 0,5 m h, av huggna stenar i 2 skikt. Ett spår, rundat 2 m diam och 1 m h. Runt husgrunden finns spridda stenar på en annars plan yta. Markberedd yta? Övermossad och beväxt av gränar. Överensstämmer med byggnad (objekt 98H) från laga skiffeskartan år 1873 (21-BOJ-373), som en del av industriområdet Lillmarksholm. Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
59	N) 569577 6810102 S) 569569 6810080	Bro eller dammvall	Brofästen eller dammvall på vardera sidan av ån. På N sidan är en ca 10 m l (N-S), 3 m br och ca 1 m h stenvall av 0,5-0,8 m st stenar liggande vinkelrätt mot ån. Stenraden har rak kant på Ö sidan, men har sluttande på den V sidan, och är delvis övermossad. På S sidan ån är en 16 m l (NÖ-SV), 2,5 m br och 1 m h stenvall i 3 skikt. Stenvallen har rak kant på V sidan och sluttande på den Ö sidan och är övermossad. Belägna i moränmark med blandskog. På laga skiffeskartan 1873 (21-BOJ-373) är en 20 m l (N-S) damm eller bro här. På laga skiffeskartan 1893 (V3-11:4) är en bro över ån, alternativt en damm (objekt 97H) invid Lillmarksholm. På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns "Rännedammen", där dammen även fungerar som bro med anslutande väg. Från dammen leder ledarar eller länsar. En äldre flöttningsrännan mitt i dåvarande å från dammen och ca 200 m nedströms förbi forsen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
60	569545 6810221	Flöttningsanläggning, övrig	Järnspele, varpspel, med vajer till flöttningen, fast monterat i marken, ca 7 m Ö om strandkant.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
61	569649 6810027	Flöttningsanläggning	Strandskoning, 46 m l (NV-SÖ), 2 m br och intill 1 m h, av 0,5-1 m st stenar. Avslutas i SÖ i en stentipp. Belägen i moränmark i blandskog, 20-30 m SV om åkant, och är delvis övermossad. Enligt historiska kartan skulle den kunna motsvara en äldre strandkant i ett tidigare stenrensats parti av ån. Ingår i Bollnäs 436:1. Överensstämmer med strandkant på kartor 1873 och 1957 (21-BOJ-373, LA flottledskarta akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
62	569651 6810045	Flöttningsanläggning	Kanal, ca 50 m l (NV-SÖ) och 5-5,5 m br. Trädbeväxt stenvall separerar kanalen från åns huvudfåra. Kanals NV inlopp är igenfyllt av sten från årensning. Beväxt av lövsly och halvstora gränar. Belägen parallellt med och strax SV om å. Ingår i Bollnäs 436:1. Dränkt under vatten på karta 1873 (21-BOJ-373). På flottledskarta 1957 finns inte kanal-en (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
63	569732 6809979	Flöttningsanläggning	Styrkista av sten, ca 25 m l (NV-SÖ) samt 10 m l (N-S), 2 m br av intill 0,8 m st stenar. Stenarna är huggna men utan synliga borrhål. I kistan finns långsgående stockar ända ut till S änden. Kistan har även minst 3 tvärgående stockar med 1,5-2 m mellanrum, så att fack bildas. Kistans N sida är sluttande, den S sidan rak. Belägen helt i ån.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
64	569902 6809513	Träindustri	Såg/sågverk. Inom ett 23 x 17 m st område (N-S) finns flera stenmurar och fundament. En 25 m l (N-S), 1,5 m br och 0,7 m h stenmur av huggen sten i 2-3 skikt leder längs efter forsen. En grundmur i NÖ har huggens sten i 4-5 skikt och är 16 m l (N-S) intill 1,8 m h och är anlagd upp mot moränkant och separerar moränmarken från verksamhetsytan. I dess N ände är en 1,5 m br öppning. En grundmur centralt inom ytan är ca 7 m l (N-S). Mitt på ytan är 2 stycken fundament av sten och tegel. Det SÖ fundamentet är 2 m diam och 1,6 m h, med 3 skikt av huggen sten och på den avsmalnande toppen 12 varv tegelsten och 6 gågade järnstänger. Det NV fundamentet är 2,5 m diam och 1,6 m h, med 3 skikt huggen sten och på den avsmalnande toppen ett tiotal varv tegelsten. «Åsbacka sågverk», även kallat "Åsbacka bruk", finns på laga skiffeskartan 1873 (21-BOJ-373) men hade byggts upp före 1854. Sågverksbyggnaden finns på karta 1902 (21-BOJ-622). Kallas "Åsbacka sågverk" 1936 (V8-30:31) och en byggnad fanns kvar även 1957 (LA akt 205), troligen samma byggnad (jmf. objekt 113H). På kartan 1936 tycks en ca 35 m l (N-S) stenista löpa mellan dammen och in i byggnadens N gavel, men även fortsätta längs efter byggnadens V långsida intill åns Ö strand. På flottledskartan 1957 (LA akt 205) finns en liknande vattentub, ca 35 m l (N-S) som leder från dammen in i byggnadens N kortsida.	Fornlämning	Nej	Ja

65	569927 6809478	Flottningsanläggning	Kanal, ca 30 m l (Ö-V) och 3,5 m br av 0,25–0,5 m st stenar lagda i 2–4 skikt. Kanalens inlopp är igenlagt med sten från årensning. I anslutning till och parallellt med kanalen löper en pir eller udde, möjligen en ledarm, ca 9 m br och uppbyggd av plockade stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
66	569930 6809491	Övrig	Stödmur, ca 20 m l (Ö-V) och 0,6 m h, belägen mellan gångväg ned mot ån och moränslänt i N. Överensstämmer med vattenlinjen 1873, 1902, 1936 och 1952 (21-BOJ-373, 21-BOJ-622, V8-30:31, LA akt 205). Kan vara del av det jmvägsspår som gick från sågen till brädgården.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
67	569918 6809394	Övrig	Område med okänd utbredning, men minst 100 x 47 m st (N-S), med intill 0,6–0,7 m tj sot- och kollager, vilket även innehåller tegel, tjärämnen, smält baskelit och annat skräp. Luktat illa och kan vara giftigt? Bevuxet av sly och 100-åriga grannar. Området har tidigare varit åker- och ängsmark, fram till 1900-talets början (21-BOJ-373, 21-BOJ-622, V8-30:31). Enligt uppgift kan man här ha kolat ribb från sågverket, och under andra världskriget skan man ha gjort gengaskol i kolugnar. Ugnarna troligen byggda av tegel.	Ej kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
68	569906 6809453	Kanal	Kanalkant, ca 24 m l (NV-SÖ), av 0,4–0,9 m st huggna stenar lagda i 2–3 skikt. Ansluter i NV till kraftstation, där även en kortare stensatt kanalkant finns parallellt. Finns inte på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) eller hemmanskylning 1902 (21-BOJ-622), men en mindre byggnad finns här 1902. Kanalen torde vara samtida med kraftverket 1938.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
69	570161 6809259	Övrig	Stensatt kant, ca 5 m l (Ö-V) av intill 1 m st huggna stenar. Belägen 5 m Ö om kraftverksbyggnad. Har troligen samband med byggandet av kraftstationen omkring år 1900.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
70	570512 6808457	Färdled	Stig (tidigare damm), innmätt ca 30 m l (NV-SÖ), och 2–3 m br. Delvis uppbyggd av sten som rensats från forsen. Ansluter i N till parkeringsplats, avslutas i S till gångbro (gammal flottbro, objekt 194H). Brons fundament är uppbyggd av huggen sten i 3 skikt. På flotledskarta 1957 (LA akt 205) är nuvarande stig en del av "Nydammen".	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
71	570242 6808842	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 14 m l (N-S), av mestadels natursten men delvis huggen sten lagd i 1–2 skikt. Belägen på åns Ö strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
72	570221 6808886	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 32 m l (N-S), av mestadels natursten men delvis huggen sten. Belägen på åns Ö strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
73	570210 6808919	Flottningsanläggning	Strandskoning, ca 20 m l (N-S), av mestadels natursten men delvis huggen sten lagd i 1–2 skikt. Belägen på åns Ö strand. Kan vara tillkommen i samband med upprustning av flottleden 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
74	570787 6808289	Flottningsanläggning	Strandskoning, längs en ca 50 m l sträcka finns av sand och grus delvis översvallade stockar. Stockarna har en 45° vinkel från stranden. Belägen på åns SV strand. Flera ledarmar eller länsar finns här på flotledskarta 1957 (LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
75	572376 6807137	Bro	Brofästen på vardera sidan av ån. På N sidan är fundamentet 5,5 m i (NÖ-SV) och 2 m br av intill 1 m st och 0,6 m h huggna stenar, lagda i 3 skikt. På S sidan är fundamentet av betong. Bron har gångbana av järnbalkar och träbeklädnad samt järnräcke. Bron finns inte på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373). En bro finns på flotledskarta 1957 (LA akt 205), men ligger då ca 40 m nedström den påträffade bron. Svårt att avgöra om det är samma bro som avses.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
76	571076 6808145	Förtöjningsanordning	Varpring, med grov kedja, belägen på stenblock mitt i forsen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

77	574066 6807135	Bro	Del av brofäste till gamla landsvägsbron? 6 m l (Ö-V) och 2,5 m br av huggen sten. Belägen strax under vattenytan direkt under befintlig järnvägsbro på åns S sida. Ingen bro 1753, 1774 eller 1873 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373), men hänvisning till kartakt 1946 (V8-30:54) där det anges att det funnits en gammal bro. Järnvägsbron byggdes före 1899 (21-BOJ-614), och då försvann de flesta spåren efter en ev gammal bro på samma plats.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
78	574139 6807110	Husgrund, historisk tid	Enligt vattenkarta från 1899 (21-BOJ-614) fanns här en 14 x 12 m st byggnad i slänten intill ån. Enstaka grundstenar kan kännas i den ortbevuxta slänten. Grunden i sin helhet har inte återfunnits, men platsen överensstämmer med byggnad från historisk karta (objekt 182H). Byggnaden fanns kvar 1912 (21-BOJ-AVS1428). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
79	574146 6807103	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) och vattenkarta 1899 (21-BOJ-614) fanns här en 14 x 12 m st byggnad i slänten på åns N strand. Ett totalt stenar kan kännas i den ortbevuxta slänten. Grunden i sin helhet har inte återfunnits, men platsen överensstämmer med byggnad från historisk karta (objekt 182H). Byggnaden fanns kvar 1912, 1919 och 1936 (21-BOJ-AVS1428, 21-BOJ-AVS1429, V8-30:39). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Ja
80H	573729 6807406	Bro	Bro, 22 m l (NÖ-SV). Det SV brofundamentet är av huggen sten, men förstärkt med betong. Mittfundamentet mot SV sidan ån har huggen sten i bottenskiktet, men betongpelare ovanpå. Bro fanns på samma plats som dagens bro senast 1753 enligt kartorna (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705, LA akt 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
81H	573732 6807368	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892, 1898, 1905 och 1925 finns en 12 x 9 m st (N-S) byggnad här intill åns V strand, dessutom ett par småbyggnader intill (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1168). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaderna har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
82H	573631 6807266	Bro, damm och fångstanläggning	Rakt över ån gick en 44 m l (N-S) bro och/eller damm 1753 (21-BOJ-21). Vid bron 1753 mitt i ån två olikstora anläggningar, vilka kan ha fungerat som fasta fiskeanläggningar såsom ålhus. År 1774 anges byggnaderna i ån som "Qvarnar och Lin Klappar" (21-BOJ-49). Fyra olikstora byggnader i ån tillsammans med en bro och damm även 1873 (21-BOJ-373) och två byggnader med en del av bron från åns S sida 1892 (21-BOJ-527). Tre byggnader och en bro fanns i och rakt över ån på vattenkarta 1892 och 1900 (21-BOJ-540, 21-BOJ-AVS1416) och fyra byggnader i ån 1898 (21-BOJ-584). Två byggnader i ån samt en bro enbart från S sidan ån 1905 (21-BOJ-705). Tre byggnader i ån och en bro enbart från N sidan ån 1925 (21-BOJ-1168). År 1957 tycks inga av byggnaderna i ån och bron finnas kvar (LA akt 205). Bron, dammen, byggnaderna och fångstanläggningen har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
83H	573637 6807381	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873, vattenkarta 1892 och kartor 1898, 1925 samt 1957 finns en 15 x 10 m st (Ö-V) byggnad här intill åns V strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168, LA akt 205). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
84H	-	Flottningsanläggning	Ledningar? På vattenätgårdskarta 1892 finns 2 st ledningar i ån på vardera sidan av stranden. Den S är 45 m l och den N är 60 m l (21-BOJ-540). Inga anläggningar 1753, 1774, 1873, 1892, 1898 eller 1905 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705).	Uppgift om	Ja	Ja
85H	573619 6807348	Husgrund, historisk tid + textillindustri, övrig	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). På platsen med byggnaden redovisas både linsänke och "Skäckplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416), så möjligen var byggnaden en skåp. Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja

86H	573610 6807350	Husgrund, historisk tid + textilindustri, övrig	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). På platsen med byggnaden redovisas både linsänke och "Skäckplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416), så möjligen var byggnaden en skäkt. Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
87H	573649 6807350	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden är troligen densamma som finns där idag.	Övrig kulturmiljörisk lämning	Nej	Nej
88H	573659 6807354	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt karta 1878 och 1898 finns en 12 x 6 m st (NV-SÖ) byggnad här intill åns NÖ strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-584). Området kallas "Säckplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). År 1905 ligger platsen med byggnaden under vatten (21-BOJ-705), tydligen högre uppdamt än tidigare. Byggnaden fanns kvar 1921 och 1957 (21-BOJ-1101, LA akt 205). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
89H	573673 6807361	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892 och 1905 finns en 17 x 5 m st (NÖ-SV) byggnad här intill åns SÖ strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-705). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden är troligen densamma som finns där idag.	Övrig kulturmiljörisk lämning	Nej	Nej
90H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 finns en byggnad här (21-BOJ-373). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
91H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskartan från 1873 och vattenkarta 1892 samt kartor 1898 och 1925 fanns en mindre byggnad här intill och N om ån (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168). Ingen byggnad 1753 (21-BOJ-21). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
92H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en mindre byggnad (NÖ-SV) här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Ingen byggnad 1753 (21-BOJ-21). Idag är detta färbeteshage. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
93H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en 16 x 7 m st (N-S) byggnad här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Ingen byggnad 1753 (21-BOJ-21). Idag är detta färbeteshage. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
94H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 och vattenkarta 1892 finns en 17 x 7 m st (Ö-V) byggnad här intill åns S strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Ingen byggnad 1753 (21-BOJ-21). Idag är detta färbeteshage. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
95H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskartan från 1873 och vattenkarta 1892 fanns en 7 x 6 m st (N-S) byggnad här intill och S om ån (21-BOJ-373, 21-BOJ-540). Ingen byggnad 1753 (21-BOJ-21). Idag är detta färbeteshage. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
96H	-	Textilindustri, övrig	Linberedning. Enligt laga skifteskartan från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke inom ett 100 x 25 m st område intill och Ö om ån. Idag är platsen beväxt av vass, och inget kan ses.	Övrig kulturmiljörisk lämning	Ja	Ja
97H	-	Damm	Damm och bro. På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) är här en ca 20 m l (N-S) bro över ån, alternativt en damm (jmf. objekt 59) invid Liljemarksholm. På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns "Rändammen" här, där dammen även fungerar som bro med anslutande väg. Från dammen leder ledarar eller länsar. En äldre flottningsrännan ligger mitt i davarande å från dammen och ca 200 m nedströms förbi forsen.	Uppgift om	Ja	Ja
98H/Bollnäs 172:1	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 10 x 7 m st byggnad (NÖ-SV) som en del av industriområdet Liljemarksholm (Bollnäs 172:1). Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Överensstämmer med husgrund (objekt 58).	Uppgift om	Ja	Ja

99H/Bollnäs 172:1	-	Bro	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 35 m l (N-S) bro över en bäckravin eller del av uppdamt område, inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Ingen bro och bred bäckravin kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Bron har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
100H/Bollnäs 436:1	-	Bro eller dammvall	Bro eller damm. Enligt flottledskarta 1957 (LA akt 205) fanns här en 50 m l (Ö-V) bro eller damm mellan fastlandssidan av ån och en mindre ö mitt i ån. Återfunnen del av bron kan vara objekt 56. Del av Bollnäs 436:1	Uppgift om	Ja	Ja
101H/Bollnäs 436:1	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-372) fanns här en 26 x 11 m st byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 436:1). Troligen sågverk. Byggnaden hamnar dränkt i vattnet 1902 (21-BOJ-622), varför den troligen inte fanns i bruk då. Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
102H/Bollnäs 172:1	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 17 x 15 m st (Ö-V) byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Byggnaden hamnar delvis dränkt i vattnet 1902 (21-BOJ-622), varför den troligen inte fanns i bruk då. Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
103H/Bollnäs 172:1	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 16 x 10 m st (Ö-V) byggnad invid åkanten inom industriområdet Lillmarksholm (Bollnäs 172:1). Ingen byggnad kvar på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
104H	-	Bro	Enligt karta 1753 (21-BOJ-21) fanns en 21 m l (NÖ-SV) bro över Galvån här. Ingen bro fanns kvar 1774, 1873, 1892, 1899, 1925 eller 1957 (21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168, LA akt 205). Bron har inte återfunnits, men möjligen kan en stenhög på åns NÖ sida vara rester efter ett brofäste.	Uppgift om	Ja	Ja
105H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en mindre byggnad på dåvarande Galvåns strandängar. Platsen idag ligger under vatten i Åsbackaviken. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
106H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en 9 x 7 m st (NV-SÖ) byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns möjligen kvar 1902 (21-BOJ-622). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
107H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en 7 x 6 m st (NV-SÖ) byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns möjligen kvar 1902 (21-BOJ-622). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
108H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en 13 x 10 m st (NV-SÖ) byggnad invid åns SÖ strand. Byggnaden fanns inte kvar 1902 (21-BOJ-622). År 1936 är annan byggnad i motsvarande störel, men placerad i NÖ-SV, belägen intill och strax SV om denna (V8-30:31). Detta kan vara den s k "löskarisbaracken". Byggnaden kan vara densamma som finns på plats idag.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
109H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en 9,5 x 6 m st (NV-SÖ) byggnad invid åns SÖ strand. Samma byggnad är kvar 1902 (21-BOJ-622) men inte 1936 (V8-30:31) och 1957 (LA flottledskarta akt 205). År 1936 är istället en annan byggnad av motsvarande störel, men placerad i Ö-V belägen mellan objekt 109H och 110H. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
110H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns en 11,5 x 7,5 m st (NÖ-SV) byggnad invid åns SÖ strand. Samma byggnad är kvar 1902 (21-BOJ-622) och möjligen 1936 (V8-30:31), men finns inte kvar 1957 (LA flottledskarta akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja

111H	569869 6809569	Damm	Damm, 25 m l (Ö-V) och 5 m br, delvis byggd av huggna stenar, utan bindemedel, enbart sammansatta genom inpassning. I dammen finns 3 stycken 1–2,5 m br och 1–1,2 m h utskov med reglerbara dammluckor av trä. Över dammen är en vägbana av järnbalkar och betong samt ett metallrör. I dammens V del finns en tillbyggnad av betong, varifrån leder en ca 90 m l tilloppstubb av metall till en kraftstation. Från det Ö utskovet finns ett ca 10 m l och 2,5 m br skirbord av huggen sten, sammanfogad med järnband både längsefter kanterna och längsefter bottenskitet. I skirbordets botten har stenarna kompletterats eller stabiliserats med betong. Dammen vid Övre Bergfors är troligen byggd på 1860-talet, och finns på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373). Dammen finns även på karta 1902 (21-BOJ-622) och kallas "Norra dammen" 1936 (V8-30:31). På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns en 80 m l (N-S) möjligen flottningsrännan som leder från dammen och förbi forsen.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
112H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskartan 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, av oklar funktion, möjligen ett kontor, och den tillhör "Åsbacka" och står på dess "tomtbacke". Byggnaden finns inte kvar 1902 (21-BOJ-622), men en annan byggnad på samma plats redovisas på karta 1936 och flottledskarta 1957 (V8-30:31, LA akt 205).	Uppgift om	Ja	Ja
113H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373), hemmansklyvning 1902 (21-BOJ-622) och flottledskarta 1957 (LA akt 205) fanns en 26 x 14 m st byggnad (N-S) här. Är möjligen densamma som objekt 64, sågverket, men bedömningen uppgift om byggnad eftersom det inte är helt klarlagt att detta är densamma byggnaden.	Uppgift om	Nej	Ja
114H/ Bollnäs 235:1	574042 6807194	Bro	Utgår. Är samma som fornl. Bollnäs 235:1		Nej	Nej
115H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt karta från 1777 (21-BOJ-63) fanns här en byggnad i ån. Inga yngre kartor visar någon byggnad. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
116H	-	Bro	På karta från 1774 och 1777 (21-BOJ-49, 21-BOJ-63) fanns här en 22 m l bro. Bron fanns kvar 1873, 1892 och 1957 (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, LA akt 205). Bron har inte återfunnits. Bra broläge dock, lugnvatten och flacka strandkanter.	Uppgift om	Ja	Ja
117H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) fanns här en byggnad, troligen en lada, i åkerkant i närheten av ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
118H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) fanns här en byggnad, troligen en lada, i närheten av ån. Byggnaden ligger inom myrtaget (objekt 155H) och var ev en torvlada. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
119H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ångsmark inte långt från ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
120H	-	Bro	Enligt en karta från 1800-talet mitt fanns här en bro (NÖ-SV). Bron fanns inte 1873, 1898 eller 1957 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584, LA akt 205). Bron har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
121H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en byggnad, troligen en lada, i åkerkanten N om ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
122H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ångsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
123H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ångsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja

124H	-		Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ångsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
125H	-		Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
126H	571089 6808011		Damm och träindustri	Holmodammen och Holmo såg. Enligt uppgift spolades delar av dammen och bron bort i vårflo den 1985. Kvar finns ruiner efter dammen med trasiga dammluckor samt vajrar efter den tidigare bron. Kvarvarande delar av dammen är 36 m l (Ö-V) och 7 m br, med 3 Utskov med dammluckor. Holmodammen finns på planritning 1954 och 1955 (LA akt 471, 473, 475 478) i samband med att dammen skulle repareras och byggas om. Dammen är där 44 m l och 4 m br. På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns en damm som även är en bro. Från dammen leder en 50 m l (N-S) flottingsrännna förbi de båda byggnader som anges som "Holmo såg". Ena byggnaden, 16 x 12 m st Ö-V är belägen i ån med anslutning till åns V strand. Den andra byggnaden, 33 x 16 m st (NV-SÖ), ligger i ån med anslutning till åns Ö strand och med dess NV gavel mot dammen. In till dammen finns länsar eller ledarlar. Möjligen kallades Holmodammen för "Övre Röstedammen" 1892 (21-BOJ-540).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
127H	-		Textilindustri, övrig	Linberedning. Enligt karta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke inom ett 40 x 25 m st område intill och N om ån. Linsänket markerat även på karta 1892, 1898 och 1925 (21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-1168). Inget linsänke 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Idag är platsen buskbevuxen åbrink, och inget kan ses.	Uppgift om	Ja	Ja
128H	-		Kanal	Kanal. På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) går en 22 m l (Ö-V) kanal parallellt med åns S strand. På S stranden ett linsänke (objekt 129H). Ett slags kanal på karta även 1912 och 1928 (21-BOJ-AVS1428, 21-BOJ-1268). Ingen kanal 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49).	Uppgift om	Ja	Ja
129H	-		Textilindustri, övrig	Linberedning, linsänke. På laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) finns ett linsänke på åns S strand, 85 x 20 m st (Ö-V). "Linsänkesplats" är kvar 1912 (21-BOJ-AVS1428), men har blivit avskuren av järnvägen. Linsänket var kvar 1919, men mindre (21-BOJ-AVS1429). År inte kvar 1936 (V8-30:31) och ytan var uppdelad i enskilda fastigheter 1946 (V8-30:54). Inget linsänke 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Syns ingenting på platsen idag.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
130H			Damm	Kvarndamm till Röste kvarn. Dammen är ca 10 m l (NÖ-SV), 2,2-2,5 m h och 2 m br, av 7-8 skikt huggen sten intill 1 m l, lagda utan bindemedel. Dammen når från åns SV strand ut till ca halva åns bredd, men enligt uppgift ska delar av dammen på åns NÖ sida nyligen ha tagits bort. I dammen finns ett ca 2,5 m br utskov. Från dammens NÖ del utgår en stensatt kant ca 1 m h, av 2-3 skikt huggen sten, vilken bildar kanalens NÖ kant. Kanalen är 25-30 m l (NV-SÖ). Enligt karta 1753 (21-BOJ-21) var dammen ca 25 m l (NÖ-SV) och gick rakt över ån samt gjorde en vinkel på åns SV sida intill kvamen (objekt 131H). Dammen även på kartor 1774, 1873, 1892, 1900, 1905, 1921 och 1957 (21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1101, LA akt 205). Nuvarande ägare till Kvarn- gården intill uppger att det fanns en damm med gångväg över ån här tills helt nyligen, med en mindre ränna för fisken. Men för enstaka år sedan revs den NÖ halvan av dammen. Hur gammal kvarvarande dammbyggnad är är oklart, men platsen för dammen är minst 160 år.	Fornlämning	Nej	Nej

131H		Kvarn	Hjulkvarn. Ett 4 x 4 m st fundament som tjänat som uppfartsramp, av 1–3 skikt huggen sten på V sidan och 8 skikt huggen sten på S sidan. Stenen är intill 1 m st. På rampen är idag en plan yta överväxt av gräs och buskar. Kvarnen stod strax S om stenrampen. I rampens fortsättning åt NO är en damm (objekt 130H). Från kvarngrunden och dammen leder en stensatt kanal, 25–30 m i åt SÖ och ca 5 m br, av 3 skikt huggna stenar. Belägen på tomtmark intill och SV om å. Enligt karta 1753 (21-BOJ-21, V8-30:1) var detta "Middl Qvarn" och beskrivs "Sqvallte Qvarn, Ut i å vid Byn ... therest malas til husbehof". År 1774 beskrivs den "Skatte Qvarn" (21-BOJ-49, V8-30:2). "Egaren af Röste tullmjölkqvarn Ludvig Björklund" 1873 (21-BOJ-373). Kvarnen finns kvar på samma plats även 1892 och 1905 och 1957 (21-BOJ-527, 21-BOJ-705, LA akt 205). Enligt uppgift fr nuvarande ägare till Kvarngården (där kvarnen finns) brann den äldre kvarnen 1855, en ny byggdes upp på samma plats, den gamla 3-vånings tullmjölkvarnen brann 1926, och en ny byggdes samma år, men i 2 våningar "Röste nya tullmjölkvarn". I mitten av 1980-talet rasade även denna kvarn ihop.	Fornlämning	Nej	Nej
132H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 och karta 1892 finns en byggnad (N-S) här på en udde i ån (21-BOJ-373, 21-BOJ-527). Till byggnaden leder ledarmar eller kistor från dammen 1873 (objekt 130H). År 1892 och 1905 ligger byggnaden på en udde (21-BOJ-527, 21-BOJ-705), men den tycks vara borta 1957 (LA akt 205). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Vilken typ av vattendrivet verk detta varit är oklart. Byggnadsgrund kan anas på terrängskuggningskartor.	Uppgift om	Ja	Ja
133H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873, vattenkarta 1892 och 1898 finns en 16 x 7 m st (N-S) byggnad här intill åns Ö strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
134H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 finns en 6 x 5 m st (Ö-V) byggnad här intill åns Ö strand (21-BOJ-373). Ingen byggnad 1753, 1774 eller 1892 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-540). En byggnad finns 1898 (21-BOJ-584). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
135H	-	Utgår	Utgår			
136H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 finns en 6 x 5 m st (Ö-V) byggnad här intill åns Ö strand (21-BOJ-373). Ingen byggnad 1752, 1774 eller 1892 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-540). En byggnad finns 1898 (21-BOJ-584). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
137H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873, vattenkarta 1892 och 1898 finns en 14 x 6 m st (N-S) byggnad här intill åns Ö strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
138H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 finns ett par mindre byggnader här intill åns Ö strand (21-BOJ-373). Ingen byggnad 1753, 1774 eller 1892 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-540). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416). Byggnaderna har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
139H	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt kartor 1892, 1898, 1905 och 1925 finns en 23 x 7 m st (Ö-V) byggnad här intill åns N strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-540, 21-BOJ-584, 21-BOJ-705, 21-BOJ-1168). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
140H	570087 6809280	Husgrunder, historisk tid	Grupp av byggnader. På laga skifteskartan 1873 finns en grupp av delvis ihopbyggda byggnader här intill åns N strand (21-BOJ-373). På vattenkarta 1892 och karta 1898 finns gruppen av byggnader kvar (21-BOJ-540, 21-BOJ-584). Några av byggnaderna kvar även 1925 och 1957 (21-BOJ-1168, LA akt 205). Någon av byggnaderna är desamma som finns på plats idag, medan några inte har återfunnits p g a stökig slänt ned mot ån.	Uppgift om	Ja	Ja

141H	-	Bro	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en bro över ån. Bron fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
142H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmark strax N om ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
143H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205) och har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
144H		Damm	Damm, ca 15,5 m l (N-S), 3,8 m br och ca 4 m h, delvis byggd av huggna stenar, utan bindemedel, enbart sammansatta genom inpassning. I dammen finns 3 stycken utskov med reglerbara dammluckor av trä. Över dammen är en vågbana av järnbalkar och betong samt ett metallräcke. I dammens Ö del finns en tillbyggnad av betong med järnkonstruktion, varifrån leder en delvis bevarad, ca 60 m l trätub med järnband ned till en kraftstation (objekt 179H). En bro, och troligen en damm, finns på samma ställe på laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373). Damm finns definitivt senast 1936 kallad "Södra dammen" (V8-30:30) eller bara "Damm" 1957 (LA akt 205). Delar av dammen har gjorts om, troligen 1957, och gjutits med betong. Planritningar från dammen 1957 finns (LA akt 2213).			
145H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 10 x 7 m st byggnad (Ö-V) med en mindre tillbyggnad åt Ö, belägen intill och N om ån. Byggnaden fanns inte kvar 1936 (V8-30:30). Det var troligen järnbruket. Inget kan ses på platsen idag.	Uppgift om	Ja	Ja
146H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en byggnad som tillhörde Bergfors bruk. Byggnaden fanns inte kvar 1936 eller 1957 (V8-30:30, LA akt 205). Inget kan ses på platsen idag.	Uppgift om	Ja	Ja
147H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, Ö om ån på ängsmark. Byggnaden fanns inte kvar 1936 eller 1957 (V8-30:30, LA akt 205). Inget kan ses på platsen idag.	Uppgift om	Ja	Ja
148H	-	Textilindustri, övrig	Linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke inom ett 58 x 14 m st område intill och S om ån. Området finns markerat även på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Idag är platsen åker, och inget kan ses.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
149H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i ängsmarken intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits, endast några bräder.	Uppgift om	Ja	Ja
150H	-	Fångstanläggning, övrig	Fast fiske? Ingen anläggning 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). På laga skifteskarta 1873 och karta 1892 finns en 6,5 x 6 m st (N-S) byggnad här mitt i ån (21-BOJ-373, 21-BOJ-527), troligen ett ålhus eller annan fast fiskeanläggning. Byggnaden finns kvar 1905 och 1921 (21-BOJ-705, 21-BOJ-1101). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
151H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en mindre byggnad, troligen en lada, i åkerkanten intill ån. Byggnaden fanns inte kvar 1957 (LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
152H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt en karta från 1800-talets slut fanns en mindre byggnad här. Ingen byggnad fanns kvar 1957 (LA flottledskarta akt 205). Platsen är idag i slyskog på gränsen mot storskog. Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja

153H	-	Textilindustri, övrig	Linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här ett linsänke inom ett 70 x 50 m st område intill och Ö om ån. Möjligen användes ytan för myrtag istället från 1898 (21-BOJ-584) eller i kombinerad verksamhet, eftersom kartan från 1913 visar enbart linsänkesplats (21-BOJ-951). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205), men är fortfarande en samfällighet idag. Idag är platsen vass- och slybeväxt, och inget kan ses.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
154H	-	Brott/täkt	Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Troligen delades ytan upp i enskilda fastigheter 1907 (V8-30:20). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Området är 200 x 180 m st och beläget på åns S och SÖ sida. Idag är ytan glest beskogad av blandskog, och används som bete.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
155H	-	Brott/täkt	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) har området använts för torvtäkt, myrtag. Myrtaget ökade något i storlek fram till 1920 (21-BOJ-1096). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Området är 100 x 75 m st och beläget på åns N, V och SV sida. I torvtäkten syns flera stora gropar och skarpa torvtätskanter. Idag är ytan mestadels beskogad av blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
156H	-	Brott/täkt	Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Området är 300 x 75 m st och beläget på åns Ö sida. Idag är ytan mestadels vass, åker och delvis beskogad av blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
157H	-	Brott/täkt	Enligt laga skifteskarta från 1873 och 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) har området använts för torvtäkt, myrtag. Området finns markerat även på karta 1925 och flottledskarta 1957 (21-BOJ-1168, LA akt 205). Området är 300 x 100 m st och beläget på åns N och NV sida. Idag är ytan mestadels beskogad av blandskog.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
158H	-	Textilindustri, övrig	Linberedning. Enligt laga skifteskarta från 1873 och karta 1898 (21-BOJ-373, 21-BOJ-584) fanns här ett linsänke inom ett 90 x 20 m st område (NV-SÖ) intill och Ö om ån. Linsänkesytan är densamma 1925 (21-BOJ-1168). Området är inte markerat på flottledskarta 1957 (LA akt 205), men är fortfarande en samfällighet. Idag är platsen åkerkant intill ån, och inget kan ses.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
159H:1	-	Brott/täkt	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) har området använts för torvtäkt, myrtag. Området är 800 x 200 m st och beläget på åns NÖ och N sida. Troligen delades ytan upp i enskilda fastigheter 1907 (V8-30:20). Området finns markerat även på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Idag är ytan mestadels beskogad av blandskog. I området finns spår efter torvtäkten i form av djupa gropar och skarpa kanter.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
159H:2	-	Husgrund, historisk tid	På laga skifteskartan 1873 samt karta 1878 och 1898 finns en byggnad här (21-BOJ-373, 21-BOJ-412, 21-BOJ-548). Området kallas "Sågplats" 1900 (21-BOJ-AVS1416)- År 1905 ligger platsen med byggnaden under vatten (21-BOJ-705), tydligen högre uppodamt än tidigare. Byggnaden fanns kvar 1912 och 1957 (21-BOJ-1101, LA akt 205). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
160H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en 14 x 11 m st byggnad mitt i ån, vid vars V hörn två damnvallar eller ledamar anslöt, varav ena har återfunnits (objekt 2). Finns inte på flottledskarta 1955 (LA akt 1431) men finns på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Ledarmar anslöt till byggnaden (en ledarm = objekt 2). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
161H	-	Utgår	Utgår			
162H	566443 6812826	Husgrund, historisk tid	Inom en 3 m diam st område finns tegelskräp i en 0,7–0,8 m h hög, 3 m N om denna är en 5 x 4 m st och 1,3 m dj, oval grop, källare? Beväxt av 2 halvstora granar. Belägen ca 10 m SÖ om åkanten. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en 8,5 x 6,5 m st byggnad här med oklar funktion. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskarta (LA akt 1431).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej

163H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en 13,5 x 7,5 m st byggnad invid åkanten. På plats idag finns en sten med handsmidd jämdubb. Platsen ligger i en sänka beväxt av lövskog. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205).	Uppgift om	Ja	Ja
164H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en mindre byggnad här på åns V sida. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205).	Uppgift om	Ja	Ja
165H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en 21 x 12 m st (NV-SÖ) vinkelbyggnad här på åns SV sida. Ingår i objekt 7.	Uppgift om	Ja	Ja
166H		Husgrund, historisk tid	Uppgift om herrgård. Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) Nyfors herrgård. En vinkelbyggnad finns i närheten, men inte på exakt samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Platsen överensstämmer med objekt 8.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
167H	566760 6812568	Husgrund, historisk tid	En byggnad i storlek 17 x 14 m finns belägen halvvägs ute i ån, på laga skifteskartan 1893 (V3-11:4). En mindre byggnad finns på samma plats på flottledskarta 1957 (LA akt 205), ansluten till en kanal. Byggnaden är möjligen rester efter Nyfors hammare, smedja eller spikfabrik (objekt 9).	Uppgift om	Ja	Ja
168H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4) fanns en 10 x 7 m st (Ö-V) byggnad här mitt i ån. Kan det ha varit ett ålhus?	Uppgift om	Ja	Ja
169H	-	Bro	Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4) fanns en 20 m l bro här med anslutande vägar. Återfinns inte på flottledskarta 1955 (LA akt 1431) men finns som bro på flottledskarta 1957 (LA akt 205). Brofästen återfunna (objekt 5).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
170H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskartan 1893 (V3-11:4) fanns en 7 x 6 m st byggnad här. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (LA akt 1431 och 205). Enligt inmätningar förfaller byggnaden hamna strax innanför tomtmark, NO om skogsväg. Inget kunde ses på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
171H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta 1893 (V3-11:4) fanns en 18 x 11 m st byggnad invid åkanten. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (A akt 1431 och 205). Inget kunde ses på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
172H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
173H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
174H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
175H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
176H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
177H	-	Husgrund, historisk tid	Plats för mindre byggnad enligt karta 1926 (21-ARB-AVS317). Byggnaden borta före 1957 (LA flottningskarta akt 205). Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
178H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt karta från 1936 (V8-30:30) fanns här en mindre byggnad vid åns N strand nära Bergforsdammen. Inget kunde återfinnas på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
179H	570152 6809273	Kraftindustri	Kraftstation, befintlig byggnad idag. 14 x 6 m st (N-S), tvåvånings träbyggnad intill Galvåns N strand. Kraftstationen "Bergfors Nedre" byggdes 1903 och syns på kartor från 1936 (V8-30:30) och framåt.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
180H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt karta från 1936 (V8-30:30) fanns här en 11 x 8 m st byggnad (N-S) strax N om ån. Byggnaden fanns kvar 1957 (LA akt 205), men finns inte kvar idag. Vilken funktion byggnaden hade är oklart, men kan ha samband med kraftstationen (objekt 179H).	Uppgift om	Ja	Ja

181H	574063 6807160	Bro	Landsvägsbro? Ingår i objekt 77. Ingen bro 1753, 1774 eller 1873 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373), men hänvisning till kartakt 1946 (V8-30:54) där det anges att det funnits en gammal bro. Järnvägsbron byggdes före 1899 (21-BOJ-614), och då försvann de flesta spåren efter en ev gammal bro på samma plats.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
182H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt laga skifteskarta från 1873 (21-BOJ-373) fanns här en 10 x 9 m st byggnad i slänten på äns N strand. Byggnaden fanns kvar 1899, 1912, 1928 och 1936 (21-BOJ-614, 21-BOJ-AVS1428, 21-BOJ-1268, V8-30:31). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Enstaka grundstenar kan kännas i den örtbevuxta slänten (objekt 78 och 79). Grunden i sin helhet har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
183H	-	Övrigt	Brygga eller bro? Enligt karta gränsbestämning 1936 (V8-30:31) fanns här en möjlig brygga eller bro, 20 m i (N-S) i kanten av äns NÖ sida. Ingen brygga eller flottsängs- läggning 1753, 1774, 1873 eller 1912 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-AVS1428). Inget kunde ses på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
184H	-	Bro eller flottsängs- läggning	Enligt vattenkarta 1899 (21-BOJ-614) fanns en flottsängs- läggning, möjligen en damm samt ledarm eller stenista här. En 16 m i (Ö-V) damm eller bro går rakt över än, varifrån en 32 m i (N-S) ledarm eller kista går ut mitt i än. Möjligen finns en del av anläggningen kvar 1936 (V8-30:31). Ingen bro eller flottsängs- läggning 1753, 1774, 1873 eller 1912 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373, 21-BOJ-AVS1428). Inget kunde ses på platsen.	Uppgift om	Ja	Ja
185H	-	Husgrund, historisk tid	Enligt vattenkarta från 1899 (21-BOJ-614) fanns här en 7 x 6 m st byggnad i slänten intill än. Byggnaden finns kvar 1919 och 1936 (21-BOJ-AVS1429, V8-30:31). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
186H	-	Flottsängs- läggning	Flottsängsrännan redovisas på laga skifteskarta från 1893 (V3-11:4), som en 920 m i konstruktion (Ö-V) ledande över såväl mark som i å. Rännan finns även på karta från 1926 (21-ARB-AVS317). Överensstämmer till delar med objekt 3. Borta före 1955, eftersom den inte finns på flottledskartor (Landsarkivet, akt 1431 och 205).	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
187H:1	-	Flottsängs- läggning	Flottsängsränna och damm. Rännan redovisas på laga skifteskarta från 1893 (V3-11:4) som en 230 m i konstruktion (Ö-V) i å samt en damm och en bro. I den V änden en tvärgående del, 64 m i. "Koldemodammen" 1957. Mitt över rännan går en 30 m i bro, vilken ansluter till fastmark på båda åkanterna. Rännan och dammen fanns kvar 1945 och 1957 (V8-30:51, LA akt 205).	Uppgift om	Ja	Ja
187H:2	-	Flottsängs- läggning	Flottsängsränna. Redovisas på karta från 1936 (V8-30:30) som en 240 m i ränna vilken leder från dammen vid Bergfors i en bäge och ansluter till Galvån 300 m längre nedströms. Troligen var rännan av trä. På karta 1957 (LA akt 205) var rännan borta. Inga spår efter rännan kan ses idag.	Uppgift om	Ja	Ja
188H	-	Kraftstation?	Kraftstation? Före 1936 och 1957 (V8-30:31, LA akt 205) fanns en byggnad med inlopp och utlopp genom en sidokanal till ån strax nedanför dammen i Åsbacka. Byggnaden var 25 x 17 m st (N-S) och belägen invid äns V strand. På kartan 1936 (V8-30:31) syns en ca 80 m i (N-S) möjlig stenista leda mellan dammen och byggnadens N gavel. På flottledskarta 1957 (LA akt 205) leder en ca 50 m i (N-S) troligen vattentub från dammen och in i byggnadens N gavel, och en kanal ut från S gaveln och ansluter till ån. Möjligen är kartan felritad och den byggnad som avses är dagens kraftstation. Ingen byggnad just här på karta 1873 eller 1902 (21-BOJ-373, 21-BOJ-622). Ingen annan byggnad kan ses i närheten utöver dagens kraftstation..	Uppgift om	Ja	Ja
189H	-	Bro	Enligt karta 1946 fanns en bro med anslutande stig här "För Röste by samf. gångstig om 5 fots bredd" (V8-30:54b). På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns bron kvar, men inga spår av bron finns idag. 2 kättingar med 10 m mellanrum finns på N sidan av ån.	Uppgift om	Ja	Ja

190H	-	Kvarn	Ungefärlig plats för "Finnarnes Qvarn", enligt rektifierad karta från 1728 (V3-11:1). Kvarnen 1753 möjligen blivit "GalfQvarn". "Galf Än. Koldemmo Bys samteliga Hemmansägare för hvilka skatten förut finnes antecknad ... En Qvarn om 2 ^{ne} par stenar innehållande 12 hela Lotter och begagnas obehindradt Vinter och Sommar men i anseende till Vägens ofarbarhet sommar tiden, nyttjas den blott om Vintern". (V8-1:5). Inga synliga spår av kvarnen idag.	Uppgift om	Ja	Ja
191H	-	Kvarn	Enligt karta från 1728 (V3-11:1) fanns "Koldemmo qvarn" på ungefärlig plats i ån. Platsen har lagts in utifrån rektifierad karta. Inga synliga spår av kvarnen idag.	Uppgift om	Ja	Ja
192H	-	Fångstanläggning, övrig	Fast fiske, åhus. Enligt karta från 1728 (V3-11:1) fanns ett åhus i ån. Inga yngre kartor visar något fast fiske. Platsen har lagts in utifrån rektifierad karta. Ålhuset har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
193H	-	Flottningsanläggning	Flottningsrännan redovisas på laga skiffeskartan från 1873 (21-BOJ-373) som en ca 150 m l konstruktion (NV-SÖ) ledande över marken, avskärande en udde av Galvån. Ansluter i NV och SÖ änden till Galvån. Vid inventeringen kunde inte anslutningspunkterna ses.	Uppgift om	Ja	Ja
194H	570518 6808447	Bro + damm	Gammal flottbro och damm. Brons fundament är uppbyggda av huggen sten i 3-4 skikt. Ansluter på åns N sida till stig (objekt 70). På flottledskarta 1957 (LA akt 205) finns här "Nydammen", ca 45 m l (N-S), där 15 m leder över ån och 30 m utgör dammvall på åns N strand (objekt 70).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
195H	-	Utgår	Utgår			
196H	-		På laga skiffeskartan 1873 samt karta 1892, 1900 och 1905 finns en 13 x 5 m st (Ö-V) byggnad här intill åns V strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-AVS1416, 21-BOJ-705). Ingen byggnad 1753 eller 1774 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
197H	-		På laga skiffeskartan 1873 samt karta 1892 och 1905 finns en mindre byggnad här intill åns SÖ strand (21-BOJ-373, 21-BOJ-527, 21-BOJ-705). Ingen byggnad 1753, 1774 eller 1892 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-540). Byggnaden har inte återfunnits.	Uppgift om	Ja	Ja
Arbrå 154:1	566782 6812643	Smideslämning	Enl. FMIS: Nyfors spiksmedja. Bebyggelselämning, husgrund, 10 x 6 m (NÖ-SV), med en välvd kallare inunder, 5,5 x 4 m st, med ingång i SV. Spiksmedjan togs i bruk 1858 av Marten Collijn. 7 man arbetade i bruket. Driften låg nere 1868-77, fortsatte till 1879. Man framställde spik och bearbetade gammal koppar. Morånavsats NÖ om och ovan ålv. Barrskog.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
			Tillägg/rättelse: På laga skiffeskartan 1893 (V3-11:4) finns en (N-S) byggnad på platsen där spiksmedjan ev funnits. Tveksamt om spiksmedjan varit så långt från ån, om den drivits av vattenkraft. Detta är snarare någon annan byggnad, bostadshus ev, knuten till Nyfors.			

Bollnäs 2:1	573855 6807193	Bro	Enl. FMIS: Stenbro. 25 m l, 4 m br och intill 3,5 m h. Ett välvat spann i S delen över mindre gren av ån, 3 m l och 2 m h. Byggt av naturliga och tuktade gråstenar, 0,4–1,4 m l. Räck- en saknas. Övertorvad, delvis beväxt med lövsly. Ej i trafik. Ån rinner mot Ö. Stenbron går över åns S gren och en ö, varefter en senare byggd bro tar vid ca 10 m över åns N gren (Huvudfåran). Denna bro är byggd av ett par järnskenor med överliggande plankor, nume- ra murkna. Vid N stranden är ett 3 m br brofäste av tuktade gråstenar. På båda sidor om ån ansluter till bron delar av en väg, 2,5–4 m bred, vilken dock endast var av lokal prägel och aldrig av någon större betydelse, trots den ståtliga bron. Gamla landsvägen gick längre mot Ö, se 235. Å-fåra i sedimentdal. Tillägg/rättelser: Ingen bro på kartor 1753, 1774 eller 1873 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49, 21-BOJ-373). Bron tycks mellan 1873 och 1921 (21-BOJ-1101). År 1921 leder en väg fram till bron på S sidan ån, men ingen väg på den N sidan. Bron finns kvar 1925, 1946 och 1957 (21-BOJ- 1168, V8-30:54, LA akt 205), som det tycks med våganslutning på båda sidorna av ån. Kan bron ha varit tänkt som landsvägsbro, med tanke på hur massivt den byggts? 2016 fanns inga järnskenor och plankor kvar på bron.	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
Bollnäs 172:1	569760 6810066	Småindustriområde	Enl. FMIS: Liljemarksholms bruk. Bebyggelselämningar inom ett område av 170 x 130 m (NV-SÖ), bestående av 4 husgrunder, 2 hopbyggda källare samt en anläggning av sten och jord enligt beskrivning och skiss. I områdets NV del NV om bäck är: 1) husgrund, 19 x 11 m (VNV-ÖSÖ), markerad av höga kantstenar och två stora spisrö- sen. SÖ om bäcken är övriga lämningar: 2) Husgrund, 14 x 8 m (NÖ-SV), markerad av glesa kantstenar, samt i NÖ av en källar- grop. 3) Stenanläggning i vinkel, 20 m l (NNÖ-SSV) med en 5 m l fortsättning från S delen mot ÖSÖ, av ett skitblock, 0,3–0,8 m st. Ruttnande timmerstockar intill älven mitt emot. 4) Husgrund, otydlig, markerad av enstaka grundstenar. 5) Stenanläggning i vinkel, 18 m l (VNV-ÖSÖ) med från V delan 10 m l fortsättning mot SSV, liknande nr 3. 6) Jordförhöjning, oregelbundet oval, 25 x 10 m (NNV-SSÖ) och 0,5 m h, till större delen begränsad av diken. 7) Hopbyggda källare, två, var och en ca 5 x 4 m innermått (VNV-ÖSÖ) och 1,5 m h, inbyggda i trolig husgrund, 16 x 10 m (VNV-ÖSÖ). Ingångar från SSV. 8) Husgrund, 6 x 4 m (VNV-ÖSÖ), markerad av stengrund, heltäckande. Mindre smidesbruk under senare hälften av 1800-talet, tillverkade spik och liar. Småuperad moränmark NÖ om och invid älv (NV-SÖ) och på båda sidor om bäck (NÖ- SV. Skogsmark, blandskog med övervägande barrskog. Tillägg/rättelser: Småindustrin kallad "Liljemarksholms Manufacturverk" på 1860-talet, med egen huvudstämpel för järmanufaktur, stämpeln fastställd 29 oktober 1857. Enligt husförhållanden finns två smeder på plats vid bruket senast 1856. Sen utökas antalet anställda till 3–5 smeder och en handfull smedsdrängar. Det förefaller som om den mest arbetsintensiva perioden i järnbruket var 1857–1865. Åren 1865–1871 var endast en smed och en smedsdräng anställda. Möjligen startade sågen vid Liljemarksholm omkring 1870 när bruket lades ned. År 1873 omtalas det "Liljemarksholms Spik och Sågverks anläggning" (21-BOJ-373). Möjligen hade sågen tre anställda under 1870-talet, fram till början av 1880-talet. Hela anläggningen var troligen nedlagd senast vid 1880-talets mitt.	Enl. FMIS: Bevaknings- objekt Rättelse: Forn- lämning	Nej	Ja

Bollnäs 235:1	574048 6807174	Bro	Enl. FMIS: Brofästen på var sin sida av älv (innande mot SÖ), vart och ett 6 x 6 m (VNV-ÖSÖ) och 4 m h, av tuktade kallmurade gråstenar 0,5–1,4 m l. Till det N fästet ansluter en del av gamla landsvägen, 15 m l, till det S fästet en 30 m l del. Vägar är överförade samt delvis sly- och trädbevuxta. Skogsbevuxta älvstränder V om utlopp. Tillägg/rättelse: Landsvägen har haft samma läge åtminstone sedan 1753 (21-BOJ-21, 21-BOJ-49). På kartor 1873 och 1878 (21-BOJ-373, 21-BOJ-412) är bron ca 30 m l. Bron är kvar 1912, 1919, 1924, 1928 och 1936 (21-BOJ-AVS1428, 21-BOJ-AVS1429, 21-BOJ-1152, 21-BOJ-1268, V8-30:31). År 1946 anges att den nya landsvägsbron för "Inre Norrlandsvägen" var under byggnation, strax uppströms gamla bron (V8-30:54).	Övrig kulturhistorisk lämning	Nej	Nej
Bollnäs 327:1	567699 6812158	Fyndplats	Fyndplats (?) för trindyxa, uppgift om. Enligt G. Hallström (1923) påträffades "för ett par år sedan vid oling V (?) om torpet av Karl Larsson (markägaren) en trindyxa med utsvängd egg." Hallström såg yxan 20.8.1923. Var den numera finns är obekant. Jmf nr 328. Måttligt NNÖ-sluttande sandmark ovan älv. Igenväxande tomtmark/åkermark.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
Bollnäs 328:1	567685 6812287	Fyndplats	Fyndplats för trindyxa, uppgift om. Enligt G. Hallström (1923) påträffades "vid harvning Ö om torpet av Erik Hansson, Nyfors (ej markägaren) en trindyxa." Hallström såg yxan 20.8.1923 (samtidigt som nr 327). Var den numera finns är obekant. Jfr nr 327. Yxorna visades för G. Hallström av Erik Jonsson, Gåsbo, senare flyttad till Stocksätter, där hans dotter Ingrid Nyberg har en trindyxa, som anses vara hittad på gården där (nr 140), vilket troligen stämmer, då den avviker något från de båda Nyforsyorna, enligt skiss på excerpt av Hallström. Avsats i svagt SSV-sluttande sedimentmark ovan älv. Åkermark.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
Bollnäs 331:1	567197 6812377	Fåbod	Beb.plats, uppgift om. Enligt äldre generalstabskarta har ungefär vid angiven plats legat en fåbod, vilket bekräftas av John Hammarström och K E Sörkvist i Gåsbo. Den kallades "Gammel-Andersens" fåbod och är borta sedan lång tid. Inga lämningar påträffades vid rev.inv. 1983. Sandmark i anslutning till ålopp (VNV-ÖSÖ). Skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning	Ja	Ja
Bollnäs 436:1	569676 6810014	Träindustri	Enl. FMIS: Lämningar efter sentida sågverk. Inom på fotokonceptkartan markerat område, 170 x 5 m (NV-SÖ), är grävd sidofärra med i Ö en stor mängd sten, stålvis i murkonstruktion. Några tydliga grundlämningar kunde dock ej iakttagas. I ån, inom områdets SÖ del, är stenmurar, ca 20–30 m l. Invid bäckravin. Skogsmark, övervägande barrskog. Tillägg/rättelse: Möjligen startade sågen vid Lillmarksholm omkring 1870 när bruket lades ned. År 1873 omtalas det "Lillmarksholms Spik och Sågverks anläggning" (21-BOJ-373). Möjligen hade sågen tre anställda under 1870-talet, fram till början av 1880-talet. Hela anläggningen var troligen nedlagd senast vid 1880-talets mitt.	Övrig kulturhistorisk lämning		

Länsstyrelsens rapporter 2017

- 2017:1 Fiberbankar i Norrland - metoder för efterbehandling av fibersediment samt sammanställning av gränsvärden för förorenat sediment
- 2017:2 Uppföljning av Gävleborgs län klimat- och energimål - Resultat fram till 2016
- 2017:3 Hur mycket narkotika finns det i avloppsvattnet i Gävleborg?
En rapport om avloppsanalyser i Gävleborg
- 2017:4 En sammanställning av Bostadsmarknadsenkäten i Gävleborgs län 2017
- 2017:5 Vegetationsklädda bottenar i Gävleborgs läns kustvatten - Trendövervakning 2016
- 2017:6 Inventering av marksvamp i Gävleborgs kalkbarrskogar och sandtallskogar 2016
- 2017:7 Galvån – Rösteån - Inventering och värdering av kulturmiljöer 2016 i Alfta, Arbrå och Bollnäs socknar i Hälsingland

Länsstyrelsen Gävleborg

Rapportnr: 2017:7

ISSN: 0284:5954

Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar för att beslut från riksdag och regering genomförs samt att samordna den statliga verksamheten i länet. Vi är en kunskapsorganisation som arbetar tvärsektoriellt med flera olika sakfrågor från landsbygdsutveckling, miljömålen, biologisk mångfald och djurskydd till flykting- och integrationsfrågor hållbar samhällsplanering och krisberedskap.

Vår värdegrund bygger på tre ord, handlingskraft, professionalitet, och förståelse och ska genomsyra allt vi gör på alla nivåer.

Länsstyrelsen
Gävleborg